

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BÖLÜMÜ
ESKİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

URARTU İLE İLGİLİ ASSUR KAYNAKLARI

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

(Yüksek Lisans Tezi)

Tez Danışmanı
Prof. Dr. M. Taner TARHAN

Hakan SİVAS
1446

İstanbul - 1991

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ

1

I. UR(U)ATRİ VE NAİRİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

3

A. I. Salmanassar (M.Ö. 1274–1245)

3

B. I. Tukulti–Ninurta (M.Ö.1244–1208)

7

C. I. Tiglatpileser (M.Ö. 1115–1077)

20

D. Aššur–bel–kala (M.Ö. 1074–1057)

32

E. II. Adad–Nirari (M.Ö. 911–891)

38

F. II. Tukulti–Ninurta (M.Ö. 890–884)

43

II. KURULUŞ DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

46

A. II. Aššurnaširpal (M.Ö. 883–859)

46

B. III. Salmanassar (M.Ö. 858–824)

71

III. KRALLIK DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

95

A. V. Šamši–Adad (M.Ö. 823–811)

95

B. III. Adad–Nirari (M.Ö. 810–783)

99

C. IV. Salmanassar (M.Ö. 781–772)

101

D. III. Tiglatpileser (M.Ö. 744-727)	103
E. II. Sargon (M.Ö. 721-705)	108
F. Sanherib (M.Ö. 704-681)	181
G. Esarhaddon (M.Ö. 680-669)	182
H. Aşşurbanipal (M.Ö. 668-627)	211
IV. YIKILIŞ DÖNEMİ VE SONRASI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KAYITLAR	218
A. Nabopolassar (M.Ö. 625-605)	218
B. Ahd-i Atik (M.Ö. 594)	220
C. I. Darius (M.Ö. 521-486)	221
D. Xerxes (M.Ö. 485-465)	222
E. Herodot (M.Ö. 485-424)	223
F. II. Darius (M.Ö. 424-404)	224
G. Xenophon (M.Ö. 430-357)	225
H. Moses Khorenatsi (M.S. V. yüzyıl)	226
SONUÇ	228
LEVHA	
BİBLİYOGRAFYA - KISALTMALAR	229
İNDEKS	248

ÖNSÖZ

Aşşur yazılı kaynakları, MÖ. I. binde Doğu Anadolu yüksek yaylasında güçlü bir uygarlık kurmuş olan Urartu Krallığının tarihsel gelişiminin saptanmasında önemli bir yere sahiptir.

"Urartu İle İlgili Assur Kaynakları" konulu bu çalışmamda Urartu hakkında bilgi veren mevcut Aşşur kaynaklarını biraraya toplayarak, yorum yapmaksızın, kronolojik düzende ve belli bir sistem içinde sunmaya çalıştım. Yazılı belgelerin Türkçe'ye çevirilerinde mümkün olduğu kadar dilbilgisi kurallarına bağlı kalmaya özen gösterdim.

Bu çalışmam "Urartu Tarihi" konusunda birinci elden kaynağı oluşturan Aşşur kaynaklarını bütünüyle öğrenmemi sağlamış ve ileriye yönelik çalışmalarım için büyük bir temel oluşturmuştur.

Beni bu konuda çalışmaya yönlendiren, çalışmalarımı yöneten ve denetleyen, değerli hocam Sayın Prof.Dr. M.Taner TARHAN'a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamla yakından ilgilenen gerekli açıklama ve uyarılarda bulunan değerli hocam Sayın Prof.Dr. Veli SEVİN'e en içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İngilizce çevirilerimi yapan eşim Arş.Gör. Taciser SİVAS'a sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Hakan SİVAS

Beşiktaş 1991

GİRİŞ

Eski Anadolu ve Önasya Dünyasının siyasi ve kültür tarihinin önemli bir halkasını oluşturan Urartular, MÖ. XIII. yüzyılın ilk çeyreğinden MÖ. VI. yüzyılın başlarına kadar tarih sahnesinde görülmüşlerdir. Yayılım alanları Doğu Anadolu bölgesinde merkez Van Gölü ve çevresi olmak üzere sınırları kuzeyde Karasu havzasından Transkafkasya'ya, güneybatıda Malatya bölgesinden, doğuda Urmiye Gölüne değin uzanan geniş bir bölgeyi kapsamaktadır.

Urartu Tarihi siyasi bakımdan "**Konfederasyonlar Dönemi**" (MÖ. XIII. yüzyılın ilk çeyreği–MÖ. IX. yüzyılın ilk yarısı) ve "**Krallık Devri**" (MÖ. IX. yüzyılın ikinci yarısı–MÖ. VI. yüzyılın başları), olmak üzere iki ana devreye ayrılmaktadır.

I. Ana Devre ile ilgili bilgi veren Konfederasyonların kendi öz yazılı kaynakları –bugün için– mevcut değildir. Bu dönem hakkındaki tüm bilgiler çağdaş Aşşur yazılı kaynaklarından edinilmektedir. Bu kaynaklar doğal kaya yüzeyi, taş heykeller, taht kaideleri, duvar, döşeme ve eşik taşları, taş ve kil tabletler ve pişmiş toprak konik "çivi"ler üzerinde yer alan Aşşur krallarının "tarihi yazıt" ve "annallerinden" oluşmaktadır.

II. Ana Devrede Urartu Krallığının gerçek kurucusu olarak kabul edilen I. Sarduri ile birlikte Aşşur ve Urartu yazılı kaynakları arasında kısmen bir konkordans başlar. Bu devrede Aşşur krallarının tarihi yazıt ve annellerinin yanısıra kralî mektuplarda ve fal metinlerinde Urartu hakkında bilgi verilmektedir.

İçerik olarak Aşşur krallarının I. Ana Devrede "Ur(u)atri ve Nairi Konfederasyonları" II. Ana Devrede "Urartu Krallığı"nın yayılım alanı ve komşu bölgelerine yaptıkları askeri seferleri kapsayan bu kaynaklar Urartu'nun sosyal ve kültürel yapısından çok Urartu siyasi tarihinin gelişimi, bölgenin tarihi coğrafyası, topografik yapısı, bölgeye açılan yollar ve bölgenin doğal kaynaklarına ışık tutmaktadırlar.

Doğu Anadolu ile Aşşur arasında bir tampon bölge durumundaki Hanigalbat Krallığının MÖ. II. bin yılının sonlarına doğru yıkılmasından sonra, Aşşur kralları askerî seferlerini bu bölge üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Belirli dönemlerde yapılan seferler bölgede kalıcı ve sürekli bir Aşşur egemenliğinin sağlanmasına yönelik değildir. Bunların temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır. Yolları olmayan ormanlarla çevrili güç dağlık bölgede güçlü kaleler ve tahkimli şehirlerde oturan bölge halklarına karşı çetin mücadeleler vermiş olan Aşşur kralları yerleşim merkezlerini yakıp yıkarak bölge halklarını ağır vergi ve haraç ödemekle, angarya işlerle yükümlü kılmışlardır. At, büyük

ve küçükbaş hayvan sürüleri, altın, gümüş, demir, bakır ve bunlardan mamül eşya, kereste, hububat ve şaraptan oluşan haraç ve vergiler, bir yandan Doğu Anadolu Bölgesinin zengin doğal kaynakları hakkında bilgi verirken, diğer yandan Aşşur'un bölge üzerinde kurmak istediği baskının, niteliği konusunda açık bir fikir vermektedir. (İlgili kaynaklar için Bkz. brd. I. Bölüm.)

Güneyden gelen baskı ve yağma seferleri karşısında I. Ana Devrede önce "Ur(u)atri" daha sonraki "Nairi" feodal beylikler konfederasyonu oluşturularak Aşşur'a karşı mücadele verilmiştir. Kaynaklar tek yönlü olduğu için konfederasyonların Aşşur ordularına karşı kazandığı başarılar konusunda bilgi edinilememektedir.

I. Ana Devrenin sonlarında Kaşari Dağlık Bölgesine egemen güçlü bir bey olarak ortaya çıkan Tubusi'nin oğlu Lapturi ile Urartu kralı I. Sarduri'ye ait Madır Burç yazıtlarında Sarduri'nin babası olarak adı geçen Lutipri'nin, aynı kişiler olduğunun saptanması, merkezi otoriteye bağlı Urartu Krallığının, ilk temellerinin bu dönemde atıldığını göstermesi açısından çok önemlidir. Yine bu dönemde ilk olarak Urartu kral ve kraliçe şehirlerinin adları Aşşur kaynaklarında verilmeye başlanmıştır. (İlgili kaynaklar için Bkz. Brd. II. Bölüm).

Urartu kralı I. Sarduri'den itibaren Urartular merkezî sistemle yönetilmeye başlamıştır. I. Ana Devre sona ermiş ve krallık devrini oluşturan II. Ana Devre başlamıştır. Çağdaş Aşşur kaynaklarının yanısıra kral I. Sarduri'den itibaren görülmeye başlayan Urartu yazılı kaynakları da yeni sistemle yönetilen Urartu Devleti hakkında bu dönemden itibaren ayrıntılı bilgi edinilmesine olanak sağlamıştır.

Urartu kralları izledikleri akıllı devlet, askerî ekonomi ve imar politikasıyla kısa bir süre sonra Aşşur'un sömürü kaynağı olan bu topraklar üzerindeki en büyük rakibi olmuşlardır. Kuzeydeki beklenmedik güç karşısında Aşşur, Urartu üzerindeki emellerine ulaşabilmek için Urartu siyasi gücünün zayıfladığı dönemleri kollamak ve yenilgiyi de göze almak zorunda kalmıştır. Kral II. Sargon döneminde Aşşur'un kuzey sınırındaki eyaletlerinin yöneticisi olan Sanherib'in Urartu işlerini öğrenmek için kurmuş olduğu casus örgütü ve bu örgütün krala göndermiş olduğu mektuplar Urartu'nun bu dönemdeki gücü ve Aşşur'un izlediği strateji hakkında açık bir fikir vermektedir.

Aşşur kralı Esarhaddon'a ait fal metinleri II. Ana Devrenin sonlarına doğru Önasya tarihinde büyük dalgalanmalara neden olan önce Aşşur daha sonra Urartu Devletini ortadan kaldıracak olan Kimmer ve İskitlerin göç ve akınları ile doğuda güçlü bir devlet kuran Medlerin ortaya çıkışı, Urartu ve Aşşur'un bu yeni göçler karşısındaki tutumları hakkında önemli bilgiler vermektedirler. Kral Aşşurbanipal Urartu hakkında bilgi veren son Aşşur kralıdır. (İlgili kaynaklar için Bkz. brd. III. Bölüm)

Çalışmamızda bir bütünlük oluşturması düşüncesiyle IV. Bölümde Urartu'ların Yıkılış Dönemi ve sonrası için ilgili diğer kaynakları -fazla bir katkı sağlamasa da- vermeyi uygun bulduk.

I. UR(U)ATRİ VE NAİRİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

A. I. SALMANASSAR (MÖ. 1274-1245)

1. Aşşur'daki "Ehursagkurkurra" Tapınağının Yeniden İnşa Edilmesine İthaf Edilen Yazıt. (1)

.Uruatri`ye Karşı Sefer (MÖ. 1274)

(ARI,I, no. 527) (2)

Kol. I. "... O zamanda (tahta) geçiş yılımda (3) Uruatri ülkesi (4) bana karşı ayaklandı. (5) Tanrı Aşşur ve yüce tanrılara, efendilerime dua ettim. Askerlerimi topladım (ve) onların yalçın dağlardaki üslerine (6) yürüdüm. Himme, Uatqun (7), Maşgun, Salua (8) Halıla, Luha, Nilipahri (9), ve Zingun (10) ülkelerini, 8 ülkeyi ve onların savaşan güçlerini fethettim; onların 51 şehrini (11) tahrib ettim, yaktım (ve) onların halkını ve mallarını götürdüm.

Kol. II. Uruatri ülkesinin tümüne 3 gün içinde efendim Aşşur'un ayakları dibinde boyun eğdirdim. Onların genç adamlarından seçtiklerimi aldım, onları benim hizmetime girmeleri için seçtim. Onları (fethedilen bölgeleri) sonsuza dek dağların ağır tributunu ödemekle yükümlü kıldım."

- (1) Aşşur'da ele geçirilen alabaster tabletler üzerine yazılmıştır: L.Messerschmidt, *KAH,I*, no.13; E.Ebeling, vd.yzl., *AOB,I*, (1926), XXI, 1; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 112 vdd.; A.y., *AISL*, XLIII (1926-1927), 226; 40; W.Andrae, *WEA*, Lev.XVI; I.M.Diakonov, *AVIII*, no.2; M.Salvini, *NU*, 24 vdd.
- (2) = *ARAB,I*, no.114.
- (3) *Göst.yer.*: "O zaman'da benim rahipliğimin başlangıcında..."
- (4) *Göst.yer.*: "Uruadri ülkesi"; Bazı araştırmacılar tarafından; *KUR-u-r(u)-at-ri* deyiminin etnik yönden bir anlam taşımadığı; Assur'lular tarafından Dağlık Bölge, Dağlık Ülke anlamında kullanılmış coğrafi bir terim olduğu belirtilir. Krş.B.B.Piotrovskii, *Urartu*, 43; M.N.van Loon, *Urartian Art*, 6 vd.; ayrıntılı bilgi için bkz. M.Salvini, *NU*, 26 vd. 32 vd.; M.T.Tarhan, *UNK*, 87 vdd.; Araştırmacıların hemen hemen tümü, bu terimin toponimi bakımından Urartu'nun primitiv formu olduğu hakkında fikir birliğine varmışlardır. M.T.Tarhan, *An.Ar.* VIII (1980), 76 dp.nt.29; Ayr.bkz., S.Parpola, *NAT*, 370 vdd.
- (5) *ARAB,I*, no. 114: "... (Benden uzaklaştı ve düşmanlık gösterdi)."
- (6) *Göst.yer.*: "... onların dağ kalelerine karşı yürüdüm..."
- (7) *Göst.yer.*: "Uadkun"
- (8) "KUR sa-lu-a" için bkz. S.Parpola, *NAT*, 300.
- (9) *ARI,I*, no. 527, dp.nt.16.; Bu isim Z/Sallipahri olarak okunabilir.
- (10) *ARI,I*: dp.nt.166, Değişik yazılışı "Zinigun"; "KUR zi-u-qu-né-i" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, *GNAUT*, 105.
- (11) *ARI,I*. dp.nt. 67. Değişik yazılışı "41 şehrini".

Muşri, Hanigalbat ve Qutu`ya Sefer (MÖ. 1274)

(ARI,I, no. 528) (12)

Kol.II. "Tanrı Aşur`u küçümseyen (ve) daha önce ayaklanmış olan, dağların eteğindeki sağlam, kutsal Arinu (13) şehrini, tanrı Aşur ve yüce tanrıların, efendilerimin yardımı ile ele geçirdim, tahrib ettim ve üzerine kudimmus saçtım. Oradan bir miktar toprak aldım ve gelecek nesiller için onu şehrim Aşur`un kapısı önüne yığdım."

(ARI,I, no. 530) (14)

Kol.II. "O zamanda Muşri (15) ülkesinin tümüne efendim Aşur`un ayakları dibinde boyun eğdirdim."

(ARI,I, no. 530) (16)

"Yüce tanrıların emri (ve) efendim Ařur`un üstün gücü ile Hanigalbat (17) ülkesi`ne ilerlediğimde en güç patikaları (ve) geçitleri açıp genişlettim. Hanigalbat ülkesi`nin kralı Šattura Hate (18) (ve) Ahlamu (19) ordularının yardımı ile benim (yolumun) üzerindeki geçitleri ve su kaynaklarını ele geçirdi. Benim ordum susayıp yorulunca ("ordumun susuzluğu ve yorgunluğu nedeniyle") onların ordusu şiddetli bir saldırıda bulundu. Fakat ben onları (geri) püskürttüm ve onları bozguna uğrattım. Onların geniş ordusunun büyük bir bölümünü öldürdüm. Ona gelince, onu okumun ucunda batıya doğru kovaladım. Onların kalabalık halkını kestim fakat onlardan (arta kalan) sağ 14.400 kişiyi kör ettim (ve) alıp götürdüm.

(12) = ARAB,I, no. 114.

(13) ARAB,I, no. 114: "Arina" "URU a-ri-nu" için bkz. S.Parpola, NAT, 29.

(14) = ARAB,I, no. 115.

(15) "KUR mu-uş-ri" için bkz. S.Parpola, A.e., 249 vd.

(16) ARAB,I, no. 116.

(17) Hanigalbat değişik olarak sadece "Ha" ve "Hani" olarak da yazılabilir. ARI,I, no. 530 dp.nt. 173,174; "KUR ha-ni-gal-bat" için bkz. S.Parpola, A.e., 148 vd.

(18) ARAB,I, no. 116; ARI,I, no. 530: "Hitit"; "KUR hat-te" için bkz. S.Parpola, A.e., 157 vd.; I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 39 vd.

(19) ARAB,I, no. 116: "Ahlami"; "øh-la-me-e" için bkz. S.Parpola, A.e., 5 vd.

Onun tahkimli 9 kült merkezini, yönetim şehrini fethettim ve onun 180 şehrini harabe yığınınına çevirdim. Müttefikleri Hate ve Ahlamu ordularını koyun gibi kestim."

(ARI,I, no. 531) (21)

Kol.III. "O zamanda Taidu`dan (22) İrridu`ya (23) kadar (uzanan bölgedeki) şehirleri bütün Kaşiyari (24) dağını Eluhat`a kadar/Eluhat şehri ile, Sudu (25) ülkesini, Harranu ülkesini, Fırat`ın (26) kıyısındaki Kargamışa kadar/Kargamış ile birlikte ele geçirdim. Onların ülkelerini egemenliğim altına aldım, fakat geri kalan şehirlerini ateşe verdim."

(ARI,I, no. 532) (27)

Kol.III. "Daha sonra gökyüzündeki yıldızlar gibi sayılarını kimsenin bilmediği katil Qutu`lar (28) isyankâr bir şekilde bana karşı geldiler ve düşmanlık gösterdiler. Aşşur`a ve yüce tanrılara, efendilerime dua ettim ve onlar bana açık bir cevap verdiler, kesin bir evet. En iyi savaş arabalarımın üçte birini alarak ordumun karargahından ayrıldım ve (onları) (Qutu`lara) karşı savaşın içine soktum. Onların çok sayıdaki askerlerinin canlarını (29) Uruatri ülkesinin sınırından uzun bir bariyere benzeyen uzak bölge Kadmuhi (30) ülkesine kadar su gibi akıttım. Onların savaşçılarının cesetleri ile geniş ovayı doldurdum. Onların esirlerini, hayvan sürülerini, ele geçirilen vahşi hayvanlarını, mallarını şehrim Aşşur`a taşıdım."

(20) = ARAB,I, no. 116.

(21) ARAB,I, no. 116: "Taidi"; "URU ti-du" için bkz. S.Parpola, NAT, 351.

(22) ARAB,I, no. 116: "İrridi".

(23) "KUR kaş-ja-ri" için bkz. S.Parpola, A.e., 203.(Kaşiyari=Tur Abdin = günümüzdeki Mazı Dağı)

(24) ARAB,I, no. 116.

(25) "Fırat=Purattu"; "ÍD2 pu-rat-tu" için bkz. S.Parpola, A.e., 281; "ÍD pu-ra-na-de" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 111.

(26) = ARAB,I, no. 117.

(27) ARAB,I, no. 117: "Kutî ülkesi", "kutü" için bkz. S.Parpola, A.e., 220.

(28) Göst.yer. "... onların geniş ordusunun vücutlarını."

(29) Göst.yer. "Kutmuhi", "KUR kat-mu-hi" için bkz. S.Parpola, A.e., 215 vd; "KUR qu-ma-ha" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 70.

2. Tell All Rimah`tan Tablet. (29a)

[S.Page, Iraq, (1968), TR, 3019]

"... ait olan 50 mina kalay... Nairi`den getirildi. Upal-Marduk`a ait olan (kalay) Nairi`den getirildi. Šamaš-pirhi ? - igeš`in oğlu İllaiau KUR.NA.SAG`ın oğlu Abu-tab`dan aldı. Kararlaştırılan zaman geçince (o faiz getirecek). Kuzallu ayı 13. gün eponim Nabu-bel-uşur."

I. Salmanassar Döneminde Uruatri, Hakkında Bibliyografya

M.N. van Loon, Urartian Art, 6.

M.Salvini, NU, 24 vdd.

B.B.Piotrovskii, Urartu, 45.

C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 127 vd.

J.M.Munn-Rankin, CAH, II/2 (1975), 279 vd.

M.Salvini, Urartu (1976), 11.

M.Wäfler, Urartu (1976), 17.

M.T.Tarhan, UNK, 85 vdd.

R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 329.

A.A. Çilingiroğlu, UKS. 4 vdd.

P.Zimansky, Ecology and Empire, 48 vd.

Haas, V., Xenia, I/17, 16.

-----, Xenia, I/17, 26.

B. I. TUKULTI-NINURTA (M.Ö. 1244-1208)

1. AşşurŞehrinde "Elugalumunkurkurra" Olarak Adlandırılan Yeni Sarayın İnşasının Anısına İthaf Edilen Yazıt. (30)

Nairi`ye Sefer (M.Ö. 1244)

(ARI,I, no. 689a) (31)

"...(Tahta) [geçiş] yılımda Uq[umenu]`ların ülkesine yürüdüm. Qutu`ların ülkesinin tümünü tufanın (yaratmış olduğu) harabe tepelerine çevirdim (ve) onların ordusunu kum fırtınasının çemberi ile çevreledim. O zamanda onlar kayalık ve dağlık arazide benim orduma karşı birleştiler. Cesur bir şekilde savaş pozisyonu aldılar. Aşşur ve yüce tanrılara efendilerime güvenerek çarpıştım ve onları bozguna uğrattım. Dağların vadilerini ve derelerini onların cesetleri ile doldurdum... (böylece) Qutu`ların geniş ülkesinin efendisi oldum..."

(ARI,I, no. 690) (32)

"İ[lhuria]ülkesi uzak [dağlar], patikaları oldukça güç olan ve arazisi [...] benim ordumun hareketi için ... [...], onlar (sakinler) benim mücadelemın vahşiliğinden korktular ve ayaklarıma kapandılar. Onlara tribut ve angarya işlerle yükümü kıldım.

(ARI,I, no. 691) (33)

"O zamanda Şarnida ülkesine, Me[hru] ülkesine yürüdüm. Aşşur ve yüce tanrıların bana vermiş olduğu Qutu`ların ülke-

(30) Bu yazıtın rekonstrüksiyonu E.F.Weidner tarafından Aşşur`daki kil ve taş tabletler yardımıyla yapılmıştır: O.Schroeder, *KAH,II*, no. 158; E.F.Weidner, *Tn*, no. 1; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, 503 vd.; A.K.Grayson, *ARI,I*, no. 686 vdd.

(31) = *ARAB,II*, 503.

(32) = *ARAB,II*, 503.

(33) = *ARAB,II*, 503 vd.

sinin ordusunun yardımı ile Mehru (34) ülkesinin büyük kerestelerini kestim (ve onları) şehrim Aşşur`agetirdim. Benim sevdiğim kralı sarayı Mehru ülkesinden (getirilen) direklerle destekledim."

(ARI,I, no. 692) (35)

"O yıl içinde, barışın hakim olduğu sanılan dönemde benim halkımı alıp götürən Kadmuğu ülkesinin tahkimli beş şehrini, kuvvetli başkentlerini zamanı gelince fethettim. Deprem gibi onların tapınaklarını salladım. Esir (ve) mallar aldım. (ve) onları şehrim Aşşur`a getirdim."

(ARI,I, no. 693) (36)

"Evelce babam kainatın kralı Salmanassar`ın saltanatı döneminde ayaklanmış olan ve tribut ödemeyi kesen Subaru`ların (37) tüm ülkesi, Alzu (38) ülkesine kadar Kaşiyari dağının tümü, bir kumanda altında birleşti. Tanrı Aşşur`a ve yüce tanrılara, efendilerime dua ettim ve Kaşiyari dağına çıktım. Subaru`ların ülkesini, Alzu ülkesini ve onlara müttelik olan kralları bir daire içine hapsedtim. Purulumzu ülkesinin büyük kült merkezini fethettim. Onları (o yerin sakinlerini) canlı canlı yaktım (ve) onların ordusundan arta kalanları esir olarak aldım. Alzu ülkesinin kralı Ehli-Teşub`un güçlü dört başkentini (ve) Amadanu (39) ülkesinin altı tahkimli şehrini fethettim. Onlardan esirler (ve) mallar aldım (ve) şehrim Aşşur`agetirdim. Alzu ülkesinin kralı Ehli-Teşub benim haşmetim karşısında dayanamadı ve saray mensuplarını ve oğullarını alarak ülkesini tamamen terketti (ve) gizlice Nairi (40) hududuna, bilinmeyen ülkeye gitti. Benim savaşımın şiddetinden korkarak muharebe-

(34) ARAB,II, 503: Mehri. "KUR me-eh-ri" için bkz. S.Parpola, NAT, 244.

(35) =ARAB,II, 503.

(36) =ARAB,II, 503.

(37) ARAB,II, 503: Subari.

(38) "KUR al-zi" için bkz. S.Parpola, A.e, 13 vd.

(39) (ARAB,II, 503: "Amadani." "KUR a-ma-da-ni" için bkz. S.Parpola, A.e, 14.

(40) Bazı bilim adamları Nairi'nin kolektif bir terim olduğu ve kabileler birliği için kullanılmış olduğu görüşündedir. Bu arada Nairi terimiyle bağımlı olarak bazı filolojik yaklaşımlarda da bulunulmuştur. İlgili görüşler ve yayımlar için bkz. M.T.Tarhan, An.Ar. VIII (1980), 76, dp.nt. 30; Ayrıca "KUR na-i-ri" için bkz. S.Parpola, A.e., 253 vd.

nin ortasında kaçan onların ordusundan arta kalanlar hayatlarını kurtarmak için kayalık dağlara kaçtılar. Onların 180 tahkimli şehrini tahrib ettim, yıktım, yaktım (ve) harabe yığınlarına çevirdim. Alzu, Amadanu, Nihanu, Alaya (41), Tepurzu (42) ve Purulimzu (43) ülkelerinin topraklarını ülkeme kattım. Onlardan rehinelere aldım, onlara ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim, onları angarya işlerle yükümlü kıldım."

(ARI,I, no. 694)

"O zamanda Tulsina (ve) Laşqu dağından Aşağı Zab`ın (44) karşı kıyısında, Şaşıla şehri ile Maşhat-şarri şehri arasındaki (bölgeden), Zuquşku (ve) Lallar dağından-Qutu`ların geniş ülkesinin bir bölgesi-Lullumuların (45) ülkesinin tamamı, Paphu`ların ülkesinden Kadmuğu ülkesine kadar (ve) Subaru`ların (46) tüm ülkesini, Kaşiyari dağının tamamını, Nairi`nin ve Mekan (47) Ülkesinin sınırına kadar bu bölgeleri tanrılar bana verdiler. Bütün düşmanlarımı bir idare altında topladım..."

2. Aşşur`daki "Elugalumunkurkurra" Olarak Adlandırılan Yeni Sarayın İnşasının Anısına İthaf Edilen Bir Başka Yazıt. (48)

(ARI,I, no. 701) (49)

"O zamanda, Aşağı Zab`ın karşı kıyısındaki Şaşıla şehri (ve) Maşhat-şarri (50) şehrinin arasındaki (bölge) Tulsina (51) (ve)

(41) ARAB,II, 504: "Alaia"

(42) Göst.yer.: "Teburzi."

(43) Göst.yer.: "Burukuzzi."

(44) "ÍD za-ba k1-ta" için bkz. S.Parpola, A.e, 379.

(45) "KUR lu-lu-mi-i" için bkz. S.Parpola, A.e, 228.

(46) "KUR su-ba-ri" için bkz. S.Parpola, A.e, 337.

(47) "KUR ma2-gan" için bkz. S.Parpola, A.e,

(48) Aşşurda bulunmuş olan taş tablet: L.Messerschmidt, KAH,I, no.16; vd.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 148 vdd.; A.y., AISL, XXVIII (1911-12), 198 vdd.; 45; A.K.Grayson, ARI,I, no. 699 vdd.

(49) = ARAB,I, no. 149.

(50) ARAB,I, no. 149: "Barpaniş".

(51) Göst.yer.: "Tarsina"

Laşqu dağından, Zuquşku (52) dağından ve Lallar dağından- geniş Qutu ülkesinin bölgesi, Uqumanu`ların ülkesi (53) ve Ethunia ülkesinden Şarnida`ya, Mehru ülkesine, Paphu`ların (54) ülkesine, Kadmuhi ülkesine, Buşşu (55) ülkesine, Mummu (56) ülkesine ve Kaşiyari dağının tümüne, Alzu (57) ülkesine, Mallanu (58) ülkesine, Nihanu (59) ülkesine, Alaya ülkesine, [Tep]urzu ülkesine ve Pu[rulumzu] ülkesine, geniş Subaru ülkesinin tümüne Nairi`nin ve Mekan ülkesinin sınırına, Fırat`a kadar... bölgesini-bu bölgeleri Tanrı Aşşur bana verdi. Bütün düşmanlar(ımı) ben bir idare altına soktum..."

3. Aşşur`dan Pişmiş Toprak Konik "Çivi" Üzerinde Yeralan Yazıt. (60)

(**ARI,I, no. 710**)

-Boşluk-

(onların/onun) tamamını, kral [.....] dehşetli isteği [.....] geçilebilir ve dağların zirvesi [.....] tanrı Aşşur`un [desteği ile] o muzaffer bir şekilde onları düzenli olarak aştı ve [.....] o Aşşur`da Nairi ülkelerinin 40 kralının ve [Yukarı] Denizin kıyısındaki ülkelerin düzenli tributunu kabul etti [.....]; ..."

4. Aşşur`daki Sarayın Yeniden İnşasına İthaf Edilen Yazıt. (61)

(**ARI,I, no.713**) (62)

"Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, Aşşur`un kralı, (dünyanın) dört bölgesinin kralı, bütün insanların güneş (tanrısı),

(52) Göst.yer.: "Şukuşki"

(53) "KUR qu-ma-ne2-e" için bkz. S.Parpola, *Ae*, 287; "URU qu-me-nu-na-u-e" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, *GNAUT*, 70.

(54) Göst.yer.: "Kurti."

(55) Göst.yer.: "Buşşe."

(56) Göst.yer.: "Mumme."

(57) Göst.yer.: "Alzi."

(58) Göst.yer.: "Madani."

(59) Göst.yer.: "Nihani."

(60) E.F.Weidner, *Tn.*, no. 4; A.K.Grayson, *ARI,I.*, no. 709 vdd.

(61) O.Schroeder, *KAH,II*, no. 58 vdd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 142 vdd.; A.y., *AJSL*, XLIII (1926-27), 218., I.M.Diakonov, *AVIUI*, no.3, E.F.Weidner, *Tn.*, no.5; M.Salvini, *NU*, 18 vd., 20 vd. A.K.Grayson, *ARI,I*, no. 712 vdd.

(62) = *ARAB,I*, no. 142.

güçlü kral, Karduniaş kralı, Sümer ve Akkad kralı, Yukarı ve Aşağı Denizlerin kralı, geniş dağların ve ovaların kralı Subaru`ların, Qutu`ların kralı ve bütün Nairi ülkelerinin kralı, tanrıların arzuladığı zaferlere ulaşmasına yardım ettiği ve dehşetli gücü ile dört bölgeye çobanlık eden kral, ben; evrenin kralı, Aşşur`un kralı, Salmanassar`ın oğlu; evrenin kralı (ve) Aşşur`un kralı olmuş Adad-Nirari`nin oğlu:"

(ARI,I, no. 714) (63)

"Tahta geçiş yılımda saltanatımın başlangıcında (64) Qutu`ların ülkesini, Uqumanu`ların ülkesini, Elhunia, Sarnida ve Mehru ülkelerini fethettim. Onların ülkelerinin tributunu ve dağlarının ürününü (65) düzenli olarak her yıl şehrim Aşşur`da kabul ettim."

(ARI,I, no. 715) (66)

"O zamanda Paphu`ların ülkesini, Kadmuğu ülkesini, Buşşu (67) ülkesini, Mummu (68) ülkesini, Alzu ülkesini, Madanu ülkesini, Nihanu ülkesini, Alaya ülkesini, Tepurzu ülkesini, Purulumzu ülkesini (ve) Subaru`ların geniş ülkesinin tümünü bir daire içine hapsettim (69). Krallara onların yöneticilerine, ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim. ve (onlara) angarya işler yükledim. Üstün gücümün kudreti ile yollarını hiçbir kralın bilmediği aşılmaz kayalık dağları defalarca aştım. Nairi ülkelerinin 40 kralı (70) cesurca karşı durup savaş pozisyonu aldılar. Onlarla savaştım (ve) onları mağlub ettim. Onların kanlarını dağların vadilerine ve derelerine akıttım. (71) (Böylece) ben onların bütün ülkelerinin efendisi oldum ve onları sonsuza dek tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıldım."

(63) = ARAB,I, no. 143.

(64) ARAB,I, no. 143: "Hükümdarlığımın başlangıcında, saltanatımın ilk yılında."

(65) Göst.yer.: "zenginliğini."

(66) = ARAB,I, no. 143, 144.

(67) ARAB,I, no. 143: "Buşşi."

(68) Göst.yer.: "Mummi."

(69) Göst.yer.: "ateşe verdim."

(70) ARAB,I, no. 144: "Nairi ülkelerinin 43 kralı."

(71) Göst.yer.: "Kanları ile dağların vadilerini ve dere yataklarını sel gibi doldurdum."

5. **Aşşur`daki Sarayın Yeniden İnşasına İthaf Edilen Yazıt.**
(72)

(**ARI,I, no. 721**) (73)

"Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, güçlü kral, Aşşur`un kralı, isyankârların fatihi-bu kişiler (ona) itaat etmezler (ve) tanrı Aşşur`a düşmandırlar-Uqumanu ve Paphu`ların ülkesindeki bütün isyankârları mağlub eden, Kadmuğu ülkesini (ve) Qutu ordusunu-güç dağlık (bölgeleri) -ezen, Subaru`ların ülkesinin askeri güçlerini tamamen dağıtan, Alzu ve Purulumzu (74) ülkelerinin boyun eğmeyenlerinin hepsini çiğneyen, tanrı Aşşur ve yüce tanrıların desteği ile (dünyanın) dört köşesine yürüyen ve ne güçlü düşmanı ne de rakibi olan meşru kral, yukarıdaki ve aşağıdaki düşman bölgelerini ele geçiren, güçlü kral, savaşçı kral, Nairi ülkelerinin tümünü egemenliği altına alan ve 40 krala (75) onların komutanlarına ayaklarının dibinde boyun eğdiren Azalzi (ve) Şepardi ülkelerini kendi topraklarına katan, Sumer ve Akkad`ı mağlub eden ve (orada) sonsuza dek gücünü kuran, Kassit kralı Kastiliaşı ele geçiren; Aşşur kralı Salmanassar`ın oğlu; Aşşur kralı Adad-Nirari`nin oğlu:"

6. **Aşşur`da İstar Tapınağı`nın Restorasyonuna İthaf Edilen Yazıt.** (76)

(**ARI,I, no. 736**)

"Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, güçlü kral, Aşşur`un kralı, efendilerin efendisi, yöneticilerin yöneticisi, prens, herkesin efendisi, isyankârların fatihi-ki onlar (ona) itaat etmezler (ve) Aşşur`a düşmandır- Qutu`ların prenslerini, Mehru ülkesine kadar mağlub eden, Subaru`ların ülkesinin ve uzak Nairi ülke-

(72) Çok hasar görmüş taş bir levha üzerinde yer alır. L.Messerschmidt, **KAH,I**, no.17; D.D.Luckenbill, **ARAB,I**, no. 152 vdd.; E.F.Weidner, **Tn.** no. 6; A.K.Grayson, **ARI,I**, no. 720-725.

(73) =**ARAB,I**, no. 152.

(74) **ARAB,I**, no. 152: "Purukussi."

(75) **Göst.yer.:** "[43] krala."

(76) Alabaster bir tablet üzerinde yer alır: E.F.Weidner, **Tn.** no.9; A.K.Grayson, **ARI,I**, no. 735-739.

lerinin askeri güçlerini Makan sınırına kadar püskürten savaşçı kral, tanrı Şamaş'ın peşinde dünyanın dört köşesine çobanlık eden ben; evrenin kralı, Aşşur kralı Salmanassar'ın oğlu; evrenin kralı (ve) Aşşur kralı Adad-Nirari'nin oğlu:"

7. Dinitu Tapınağı'nın Restorasyonuna İthaf Edilen Yazıt (77)

(**ARI,I, no. 750**) (78)

"Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, güçlü kral Aşşur'un kralı, efendilerin efendisi, yöneticilerin yöneticisi, prens, herkesin efendisi isyankârların fatihi-ki onlar (ona) itaat etmezler (ve) Aşşur'a düşmandır- Qutu'ların prenslerini Mehru ülkesine kadar mağlup eden, Subaruların ülkesinin ve uzak Nairi ülkelerinin askeri güçlerini Makan sınırına kadar püskürten savaşçı kral, tanrı Şamaş'ın peşinde dünyanın dört köşesine çobanlık eden ben; evrenin kralı, Aşşur'un kralı Salmanassar'ın oğlu; evrenin kralı (ve) Aşşur'un kralı Adad-Nirari'nin oğlu:"

8. Aşşur'da Sin-Şamas Tapınağı'nın Yeniden İnşaasına İthaf Edilen Yazıt. (79)

(**ARI,I, no. 760**)

"Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, güçlü kral, Aşşur'un kralı, isyankârların fatihi-ki onlar ona itaat etmeyen (ve) tanrı Aşşur'a düşmandır-Uqumanu ve Paphu ülkelerinin boyun eğmeyen isyankârlarını mağlup eden, Kadmuğu ülkesini ve Qutuların ülkesinin ordusunu-güç dağlık bölgeleri-ezen, Subaru'ların ülkesinin askeri güçlerinin tamamını dağıtan, Alzu ve Purulumzu ülkelerinin boyun eğmeyenlerinin tümünü yokeden yüce tanrı Aşşur ve yüce tanrıların desteği ile dört bölgede yürüyen ne muhalifi ne de rakibi olan meşru kral, Yukarıdaki

(77) Alabaster bir tablet üzerinde yer almaktadır: C.J.Gadd, *CT*, 36, Lev. 8-12; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 189-196; E.F., Weidner, *Tn.*, no. 12.; A.K.Grayson, *ARI,I*, no. 749-754.

(78) = *ARAB,I*, no. 190.

(79) Alabaster bir tablet üzerinde yer alır.: E.F.Weidner, *Tn.*, no.14; A.K.Grayson, *ARI,I*, no. 759-764.

ve Aşağıdaki düşman bölgelerini ele geçiren güçlü kral, savaşçı (kral) tüm Nairi ülkelerinin idaresini ele geçiren ve 40 krala, onların komutanlarına ayaklarının dibinde boyun eğdiren Azalzi ve Şepardi ülkelerini kendi topraklarına katan; Aşşur kralı Salmanassar`ın oğlu; Aşşur`a krallık yapmış olan Adad-Nirari`nin oğlu:"

9. **Aşşur İçin "Kar-Tukulti-Ninurta" Şehrinin Kuruluşunun Anısına İthaf Edilen Yazıt. (80)**

(**ARI,I, no. 773**) (81)

"Tahta geçtiğim yıl, saltanatımın başlangıcında (82) 28.800 Hate`liyi Suriye`den (Fırat`ın gerisinden) çıkardım ve (onları) benim ülkeme getirdim. Paphu (ve) Uqumanu`ların ülkesini Sarnida (ve) Mehru`ya kadar ele geçirdim. Her yıl düzenli olarak onların ülkelerinin tributunu ve dağlarının ürününü aldım. Kadmuhu, Buşşu, Alzu, Madanu, Nihanu, Alaya, Tepurzu, Purulumzu ülkelerini (ve) Subaru`ların geniş ülkesinin tümünü bir daire içine hapsettim. Krallara, onların liderlerine ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim ve onlara angarya işler yükledim. Üstün gücümün kudreti ile patikalarını hiçbir kralın bilmediği yalçın dağları (ve) oldukça yorucu bölgeleri, defalarca geçtim. Dağlarını bakır kazmalarla kestim (ve) geçilmez yollarını genişlettim. Nairi ülkelerinin 40 kralı (83) ile savaştım. (ve) onların ordusunu mağlup ettim. (Böylece) onların tüm ülkelerinin efendisi oldum. Nairi ülkelerinin aynı krallarının boyunlarına bronz zincirler bağladım (ve) onları ekur`a, büyük dağa, beni himaye eden tapınağa, efendim tanrı Aşşur`un huzuruna getirdim. Onlara, gökyüzünün (ve) yeraltının büyük tanrılarının önünde yemin ettirdim (ve) onları sonsuza dek tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıldım."

(80) Alabaster bir tablet üzerinde yer alır: O.Schroeder, **KAH,II**, no. 60; D.D.Luckenbill, **ARAB,I**, no. 162-178; E.F.Weidner, **Tn.**, no. 16; A.K. Grayson, **ARI,I**, no. 771-780.

(81) =**ARAB,I**, no. 164.

(82) **ARAB,I**, no. 164: "Kralî tahta geçtiğim yıl, egemenliğimin 1. yılında."

(83) **Göst.yer.**: "Nairi ülkelerinin 43 kralı."

10. Aşşur için "Kar-Tukulti-Ninurta" Şehrinin Kuruluşuna İthaf Edilen Yazıt. (84)

(ARI,I, no. 782) (85)

- Boşluk -

dikkatli Prens [.....], tanrı Ea [...] kralların kralı [.....] tanrı Adad, [.....]..... güçlü kral, Aşşur'un kralı ve Karduniaş'ın kralı, Sümer ve Akkad kralı, Sippar ve Babil'in kralı, Tilmun (86) ve Meluhha'nın kralı, Yukarı ve Aşağı denizlerin kralı, geniş bir alana yayılan dağların ve ovaların kralı, Subaru (ve) Qutu'ların ülkelerinin kralı ve bütün Nairi ülkelerinin kralı, tanrılara itaat eden kral, dünyanın dört bölgesinden Aşşur'da değerli ganimetler kabul eden (kişi); evrenin kralı, Aşşur'un kralı Salmanassar'ın oğlu; evrenin kralı (ve) Aşşur'un kralı Adad-Nirari'nin oğlu."

(ARI,I, no. 783) (87)

"Tahta geçtiğim yıl Suriye'den (Fırat'ın ötesinden) 28.800 Hate'liyiyerlerinden çıkardım ve onları benim ülkeme getirdim. Qutu, Uqumanuların ülkelerini Elhunia ve Şarnida ülkelerini, Mehru ülkesini fethettim. Paphu'ların geniş ordusunu savaşta mağlup ettim. Kadmuhu, Alzu, Madanu, Nihanu, Alaya, Tepurzu, Purulumzu ülkelerinin ve Subaru'ların geniş ülkesinin tümünün efendisi oldum. Nairi ülkelerinin kayalık dağlarının arasından ip gibi dümdüz kesip geçtim. 40 krala ve onların askerlerine (88) ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim."

11. Aşşur'dan Taş Yazıt Parçası. (89)

(ARI,I, no. 795)

"Tanrı Aşşur [beni] [Nairi] ülkelerine [ve Yukarı] denizin kıyısındaki ülkelere gönderdiği [zaman]; ben dehşetli mücade-

(84) Alabaster bir tablet üzerinde yer alır: O.Schroeder, *KAH*,II, no. 61; D.D.Luckenbill, *AJSL*, XLIII (1926-1927), 219.; A.y., *ARAB*,I, no. 170 vdd.; E.F.Weidner, *Tn*, no.17.

(85) = *ARAB*,I, no. 170.

(86) *ARAB*,I, no. 170.: "Dilmun."

(87) = *ARAB*,I, no. 171.

(88) *ARAB*,I, no. 171.: "43 krala ve onların kraliçesine."

(90) L.Messerschmidt, *KAH*,I, 77, no. 19; D.D.Luckenbill, *ARAB*,I, no. 205; E.F.Weidner, *Tn*, no.19; R.Borger, *EAK*,I, 97; A.K.Grayson, *ARI*,I, no. 793 vdd.

lem ile (herşeyi) silip süpürdüğüm zaman; tüm Nairi [ülkelerini] ve Yukarı Deniz'in kıyısındaki ülkeleri fethettiğim (zaman); onların 40 kralının efendisi olduğum (zaman), [onlara] ayaklarımın dibinde [boyun eğdirdim] ve (onlara) angarya işler yükledim. O zaman;

- Boşluk -

12. Pişmiş Toprak Konik "Çivi" Üzerinde Yeralan Yazıt. (90)

(ARI,I, no. 798)

"[Tukulti-Ninurta, evrenin kralı, güçlü kral, Aşşur'un kralı, kralların kralı, efendilerin efendisi], dört bölgenin kralı, [isyankarların-ona boyun eymeyen (ve) tanrı Aşşur'a düşman olanlar-] fatihi, Uqumanu ve Paphu'lar[ın ülkelerini güç dağlık (bölgeleri)- ezen, Qutu'ların hükümdarlarını Mehru ülkesine kadar bozguna uğratan] [Subaru'ların ülkesinin tamamının] askeri güçlerini [uzak Nairi ülkeleri ile birlikte Mekan'ın] sınırına kadar dağıtan [yukarıdaki ve aşağıdaki dört bölgeyi ele geçiren; Aşşur kralı Salmanassar'ın oğlu] Aşşur kralı olmuş olan Adad-Nirari'nin oğlu."

13. Parçalar Halindeki İki Pişmiş Toprak Konik "Çivi" Yardımıyla Rekonstrüksiyonu Yapılan Yazıt. (91)

(ARI,I, no. 803)

- Boşluk -

[onların ülkesinin tributunu ve] dağlarının [ürünlerini düzenli olarak kabul eden], [.....]..... Kadmuhu, Bussu, [Alzu], Madanu, [Nihanu, Alaya, Tepurzu, Purulumzu ülkelerini (ve) Subaru'ların geniş ülkesinin tamamını bir daire içine hapseden ve krallara onların komutanlarına ayaklarının dibinde [boyun eğdiren] [..... efendisi olan ve Nairi ülkelerinin 40

(90) L.W.King, *Tn*, 134, 171; E.F.Weidner, *Tn*, no. 20; R.Borger, *EAK*,I, 71; A.K.Grayson, *ARI*,I, no. 797-801.

(91) L.W.King, *Tn*, 136 vd.; E.F.Weidner, *Tn*, no.21; A.K.Grayson, *ARI*,I, no. 802-803.

kralı ile savaşıyor, onların ordusunu mağlup eden, Nairi ülkelerinin aynı krallarının boyunlarına bronz halkalar geçiren ve [onları] [tanrı Aşşur'un] huzuruna [getiren] [Paphu'ların geniş ordusunu] savaşta [mağlup eden] [.....] tümünün [efendisi olan]

- Boşluk -

14. Aşşur'da, Yeni Saray'daki İnşa Faaliyetinden Bahseden Yazıt. (92)

(ARI,I, no. 806)

"[Aşşur, efendim....] beni tayin ettiği [zaman] ve [... Tulsina (ve) Laşqu dağından, Aşağı [Zab'ın] karşı kıyısındaki Şaşıla şehri (ve) Maşhat-şarri şehirlerinin arasındaki (bölge), Zuq[uşku] (dağı) [ve La]lar [dağı]ndan -[Qutu'ların geniş bölgesi-Uqumanların ülkesi ve Elhunia ülkesinden Şarnida (ve) Mehru ülkesine], Paphu'ların ülkesi, Kadmuhu ülkesi, Bussu ülkesi, Mummu ülkesi, [ve Kaşari dağının tümü, Alzu ülkesi, Madanu ülkesi, Nihanu ülkesi, Alaya ülkesi, Tepurzu ülkesi ve Purulumzu ülkesi, Subaru'ların [geniş] ülkesinin tamamına, Nairi'ninsınırına ve Makan sınırına....] (bu bölgeleri) fethettiğim (zaman) [.....]

15. Aşşur'dan Taş Yazıt Parçası. (93)

(ARI,I, no. 819)

- Boşluk -

Fethettim Tulsina ve Laşqu dağından, Aşağı Zab'ın karşı kıyısındaki Şaşıla ve Maşhat-şarri şehirlerinin arasındaki (bölgeden), Qutu'ların geniş ülkesinin bölgesi(nden) Kasiyari dağının tamamından, Kummuhu, Madanu, Nihanu, Alaya, Te-

(92) Metin, Weidner tarafından parçalar halindeki iki pişmiş toprak konik "çivi"den düzenlenmiştir ve bunların aynı bütünün parçaları olduğu kesin değildir. İnşa faaliyetinden bahseden kısım kırktır. 2 no'lu yazıt (Bkz. brd. I, B.2) ile benzerlik gösterdiği için, olasılıkla I. Tukulti-Ninurta'nın Elugalumunkurkurra olarak adlandırılan Yeni Saray'daki faaliyetten sözedildiği düşünülmektedir. E.F.Weidner, *Tn.*, no. 22; A.K. Grayson, *ARI,I*, no. 804-809.

(93) E.F.Weidner, *Tn.*, no. 26; A.K.Grayson, *ARI,I*, no. 818-819.

purzu, Purulumzu ülkelerine, Subaruların geniş ülkesinin tümüne Fırat'ın kıyısına kadar-bu bölgeleri.....

- Boşluk -

16. Koyuncukta Bulunmuş Pişmiş Toprak Bir Kasenin Ağzı Kısımında Yeralan Yazıt. (94)

(L.W.King, Tn., no. 8) (95)

[.....]
[.....] onların yaylaları [.....]
[.....] Pušše ülkesi (96) [.....]
[.....] onların [.....]
[.....] oradaki sınırlar [.....]
[.....] Nairi ülkelerinin 40 kralı (97)[...]
[.....]
[.....]

(94) L.W.King, Tn., no. 8; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 203.

(95) = ARAB,I, no. 203.

(96) Değişik yazılışı: Buššu, Bušše.

(97) ARAB,I, no. 203: "Nairi ülkelerinin 43 kralı".

I. Tukulti-Ninurta Döneminde Nairi, Hakkında Bibliyografya.

- M.Salvini, NU, 43 vdd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 45 vd.
J.M.Munn-Rankin, CAH, II/2 (1975), 284 vdd.
M.Salvini, Urartu (1976), 11.
M.T.Tarhan, UNK, 173 vdd.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 330.
A.A.Çilingiroğlu, UKS, 6 vdd.
P.Zimansky, Ecology and Empire, 49.

C. I. TİGLATPİLESER (MÖ. 1115-1077)

1. Aşşur`da Anu-Adad Tapınağı'nın Köşelerinde Bulunan Yazıt. (98)

Muşkillere Karşı Sefer (MÖ. 1115)

(ARI,II, no. 12) (99)

Kol. I.

"(Tahta) geçiş yılımda (100) 20.000 Muşku`lu (101), 50 yıldır-tanrı Aşşur`a efendime tribut ve vergi ödemiş olan -Alzu ve Purulumzu (102) ülkelerini elinde tutan, hiçbir kralın mağlup edemediği 5 (Muşku) kralı ile (kendi) güçlerine güvenerek Kadmuhu ülkesine indiler (ve) (onu) zaptettiler. Tanrı Aşşur`un efendimin desteği ile arabalarımı ve ordumu hazırladım (ve) geride kalanı düşünmeden Kasiyari dağı'nın engebeli arazisini aştım. Onların silahlı 20.000 adamı ve 5 kralı ile Kadmuhu ülkesinde savaştım. Onları mağlup ettim. Fırtına cini (103) gibi onların savaşçıların gövdelerini savaş alanına yığdım (ve) kanlarını dağlarının çukurlarına ve düz alanlarına akıttım. Başlarını kestim (ve) onları hububat yığını gibi şehirlerinin çevresine yığdım. Onların sayısız ganimetlerini, mallarını (ve) eşyalarını aldım. Benim silahlarımın önünden kaçan (ve) bana boyun eğen onların geride kalan 6000 askerini aldım ve onları benim ülkemin halkı saydım."

(98) Tıglatpileser`in saltanatının ilk beş yılındaki askerî, av, ve inşa faaliyetlerinin kayıtları, Aşşur (Kalat-Şerkat) daki Anu ve Adad tapınağının köşelerinde bulunan 4 kil prizma üzerine yazılmıştır: H.C.Rawlinson IR, 9 vdd.; E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 27 vdd.; O.Schroeder, KAH II, no. 160; A.T.Olmstead, Historiography, 10 vd.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 216 vdd.; I.M.Diakonov, AVIU, no. 10 vd.; E.F.Weidner, Tn., no. 47,52,59,69, R.Borger, EAK,I, 108 vdd.; A.y., HKLI, 217 vd.; A.K.Grayson, ARI,II, no.7 vdd.

(99) = ARAB,I, no. 221.

(100) ARAB,I, no. 221: "Saltanatımın başlangıcında"

(101) Göst.yer.: "Muški" "KUR mu-uş-ku" için bkz. S.Parpola, NAT, 253; "KUR mu-uş-ki-ne" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 59.

(102) Göst.yer.: "Purukuzzi"

(103) Göst.yer.: "Fırtına tanrısı."

Kutmuhi`ye Karşı Sefer.

(ARI,II, no. 13) (104)

- Kol. I. "O zamanda tanrı Aşşur`dan efendimden tribut ve vergiyi esirgeyen itaatsiz Kadmuhi ülkesine yürüdüm. Kadmuhi ülkesinin tamamını fethettim. Onların ganimetlerini, mallarını
- Kol. II. (ve) eşyalarını ortaya çıkardım. Onların şehirlerini yaktım/ temelinden yıktım (ve) tahrib ettim. Benim silahlarımdan kaçan (ve) Dicle`nin (105) karşı kıyısındaki Şereşşu (106) şehrine geçen Kadmuhi ülkesinin halkından arta kalanlar, bu şehri kendi kaleleri yaptılar. Arabalarımı ve askerlerimi alarak engebeli dağları ve güç patikaları bakır kazmalarla yarıp açtım ve arabalarımın ve askerlerimin geçişi için iyi bir yol yaptım. Dicle`yi geçtim ve onların müstahkem şehri Seresu şehrini fethettim. Dağlarda onların silahlı adamlarının gövdelerini hububat yığını gibi yığdım. Onların kanlarını Dicle`ye ve dağların düzlüklerine akıttım. O zamanda Kadmuhi ülkesinin ordusunu, Kadmuhi ülkesine yardıma gelen Paphu ordusunu koyun gibi kestim. Dağların düzlüklerinde onların adamlarının cesetlerinden tepeler yaptım....."

Alzi ve Purulumzu`ya Sefer.

(ARI,II, no.18) (107)

- Kol.II. "İsyankar ve itaatsiz Subartu`ya (108), boyun eğdirdim. Tribut ve vergi (ödemeyi) bırakan Alzu ve Purulumzu ülkelerini egemenliğimin ağır boyunduruğu altına soktum. Her yıl onları tribut ve vergiyi şehrim Aşşur`a gönderdiler. Efendim Aşşur`un isyankârlara boyun eğdiren güçlü silahı elime tutuşturması ile cesaretimi toplar toplamaz bana o (tanrı Aşşur) ülkesinin sınırlarını genişletmemi emretti. Efendim tanrı Aşşur`un vasalleri Subartu ülkesinin şehirlerini zorla zapteden-4000
- Kol.III. Kaşku (109) ve Urumu (110) Hatelliler`in/itaatsiz askerleri, be-

(104) ARAB,I, no. 222.

(105) "Dicle = ÍD 2 di-(i)g-lat" için bkz. S.Parpola, A.e., 102.

(106) ARAB,I, no. 222: "Sereşe"

(107) ARAB,I, no. 226.

(108) ARAB,I, no. 226: "Subarti."

(109) Göst.yer.: "Kaşki" "KUR kaş-ku" için bkz. S.Parpola, A.e., 203.

(110) Göst.yer.: "Urumi."

nim Subartu`yageldiğimi duydular. Cesaretimin görkemi onları ezdi. Muharebeden korkarak bana boyun eğdiler. Onları, malları ve 120 araba (ve)-koşum takımlarıyla donanımlı-atları ile birlikte ele geçirdim. Onları benim ülkemin halkı saydım."

Nairi ile Savaş.

(ARI,II, no. 30) (111)

Kol. IV.

"O zaman efendim tanrı Aşşur`ungücü, savaşçı tanrı Şamaş`ın kesin (tanrısal) onayı, yüce tanrıların yardımı ile (dünyanın) dört köşesini adil bir şekilde yöneten ve savaşta ne rakibi ne de eşdeğeri bulunan ben, efendi(m) tanrı Aşşur`un emri altında, Yukarı Deniz`in kıyısındaki itaat etmeyi bilmeyen uzaktaki kralların ülkesine yürüdüm. İç kısımlarını önceki hiçbir kralın bilmediği engebeli patikalara ve tehlikeli geçitlere, kapalı izlere (ve) açılmamış ücra ülkelere ilerledim. Elama, Amadanu (112), Elhiş, Şerabeli, Tarhuna Terkahuli (113), Kısra, Tarhanabe, Elula, Haştarae, Şahişara, Ubera, Miliadruni, Şulianzi, Nubanase ve Şeşe, onaltı yalçın dağ-arazinin düzgün olduğu yerde arabama bindim (ve) arazinin bozuk olduğu yerde sivri bakır baltalarla yol açtım. Dağlarda yetişen Urumu-ağaçlarını kestim, (orada) ordumun geçmesi için büyük köprüler kurdum. (ve) Fırat`ı geçtim. Tummü (114) ülkesinin kralı, Tunubu (115) ülkesinin kralı, Tualu (116) ülkesinin kralı, Dardaru (117) ülkesinin kralı Uzula ülkesinin kralı, Unzamunu (118) ülkesinin kralı, Andiabu (119) ülkesinin kralı, Piladarnu (120) ülkesinin kralı, Adurginu (121) ülkesinin kralı, Kulibarzinu (192) ülkesinin kralı, Sinibirnu (123) ülkesinin kralı, Himua ülkesinin kralı, Paiteru (124) ülkesinin kralı, Uiram ülkesinin

(111) ARABI, no. 236.

(112) ARABI, no. 236: "Amadana"

(113) Göst.yer.: "Tirkahuli."

(114) Göst.yer.: "Tumme" "KUR tum 4-me" için bkz. S.Parpola, NAT, 359.; Tumme`nin coğrafi konumu hakkında çeşitli görüşler için bkz., M.T.Tarhan, An.Ar, VIII (1980), 101 dpnt. 145.

(115) Göst.yer.: "Tunube."

(116) Göst.yer.: "Tuali."

(117) Göst.yer.: "Kindari."

(118) Göst.yer.: "Unzamuni."

(119) Göst.yer.: "Andiabe."

(120) Göst.yer.: "Pilakinni."

(121) Göst.yer.: "Aturgini."

(122) Göst.yer.: "Kulibarzini."

(123) Göst.yer.: "Şinibimi."

(124) Göst.yer.: "Paiteri."

Kol. V.

kralı, Şururia ülkesinin kralı, Abaenu (125) ülkesinin kralı, Adaenu ülkesinin kralı, Kirinu (126) ülkesinin kralı, Albaya (127) ülkesinin kralı, Ugina ülkesinin kralı, Nazabia ülkesinin kralı, Abarsiunu (128) ülkesinin kralı, Dayenu (129) ülkesinin kralı, Nairi ülkelerinin 23 kralı hep birlikte ülkelerinde, arabalarını ve ordularını topladılar (ve) savaşmak ve çarpışmak üzere ilerlediler. Korkunç silahlarının şiddetli saldırısı ile onlara yaklaştım (ve) onların geniş ordusunu fırtına tanrısı Adad gibi tahrib ettim. Onların savaşçılarının gövdelerini hububat yığınları gibi açık araziye, dağların düzlüklerine ve onların şehirlerinin etrafına yığdım. Muharebede onların techizatlı 120 arabasını ele geçirdim. Nairi ülkelerinin 60 kralını onların yardımına gelenlerle birlikte okumun ucunda Yukarı denize kadar kovaladım. Onların büyük kült merkezlerini (130) fethettim/ (ve) onların ganimetlerini, mallarını (ve) eşyalarını ortaya çıkardım. Onların şehirlerini yaktım, temelinden yıktım (ve) tahrib ettim (ve) onlara harabe yığınlarına çevirdim. Büyük at, katır (ve) eşek sürülerini-onların otlaklarındaki hayvanlarını-alıp götürdüm. Nairi ülkelerinin bütün krallarını canlı olarak ele geçirdim. Bu krallara merhamet gösterdim ve hayatlarını bağışladım. Efendim, tanrı Şamaş'ın huzurunda onları bağlarından ve zincirlerinden kurtardım ve onlara benim yüce tanrılarıma sonsuza kadar vasal kalacaklarına dair yemin ettirdim. Onların soylu, kralî oğullarını rehin olarak aldım. Onları, 1200 at (ve) 2000 sığırı, tribut olarak ödemekle yükümlü kıldım. Onların ülkelerine dönmelerine izin verdim.

(ARI,II, no. 31) (131)

Kol. V.

"Efendim tanrı Aşşur'a itaat etmeyen Dayenu ülkesinin kralı Seni'yi (132) bağ ve zincirler içinde şehrim Aşşur'a getirdim. Ona merhamet ettim ve yüce tanrıların şanını göstermek için onun şehrim Aşşur'uterketmesine izin verdim. (Böylece) geniş Nairi ülkelerinin tümünün efendisi oldum. Onların bütün krallarına ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim.

(125) Göst.yer.: "Abaeni."

(126) Göst.yer.: "Kirini."

(127) Göst.yer.: "Albaya."

(128) Göst.yer.: "Abarsiunu."

(129) Göst.yer.: "Daiaeni." "KUR da-ja-e-ni" için bkz. S.Parpola, A.e.,97.; Daiaeni, Erzurum bölgesini kapsamaktadır. Bkz., M.T.Tarhan, A.e., 10 dp.nt. 146.

(130) Göst.yer.: "büyük şehirlerini."

(131) = ARAB,I, no. 237.

(132) ARAB,I, no. 237: "Sieni."

(ARI,II, no. 32) (133)

- Kol. V. "Bu sefer sırasında Hanigalbat ülkesindeki isyankâr ve itaatsiz Milidia şehrine yürüdüm. Benim güçlü caydırıcı saldırımdan korkarak bana itaat ettiler ve ben onlara merhamet gösterdim. Bu şehri zaptetmedim (fakat) rehineler aldım. Onları, yıllık kesintisiz tribut olarak ödenecek 1 homer kurşun (134) cevheriyle yükümlü kıldım.

Mušri`ye Sefer.

(ARI,II, no. 36) (135)

- Kol. V. "Muşri ülkesini fethetmek için Efendim Aşşur beni gönderdi ve ben Elamuni, Tala, ve Harusa dağlarının arasında ilerledim. Tüm Muşri ülkesini fethettim ve askerlerini yere indirdim. Şehirleri yaktım temelinden yıktım ve tahrib ettim. Qumanu ülkesinin askerleri Muşri ülkesinin yardımına geldiler. Dağlarda onlarla savaştım (ve) onları mağlub ettim. Onları Aisa dağının eteğindeki Arini şehrine hapsettim ve onlar benim ayaklarıma kapandılar (ve) o şehri serbest bıraktım. Onları rehineler, tribut ve angarya işlerle yükümlü kıldım."

(ARI,II, no. 37) (136)

- Kol. V. "O zamanda Muşri ülkesi yardımına gitmeye karar veren bütün Qumanular bütün ülkelerini biraraya topladılar ve savaş pozisyonu aldılar. Benim dehşet saçan silahlarımın kızgınlığı ile Tala dağında onların geniş bir alana yayılmış 20.000 askeri ile savaştım (ve) onları yendim. Onların büyük gücünü kırdım. Onları Muşri ülkesinin önündeki Harusa dağına kadar püskürttüm. Askerlerinin cesetlerini kesilmiş koyunlar gibi dağların tepelerine saçtım; ve onların kanlarını dağların çukurlarına ve düzlüklerine akıttım; onların büyük kült merkezlerini fethettim, (onları) yokettim ve (onları) harabe yığınlarına çevirdim."

(133) = ARAB,I, no. 237.

(134) ARAB,I, no. 237.: "Magnezyum."

(135) = ARAB,I, no. 241.

(136) = ARAB,I, no. 242.

(ARI,II, no. 38) (137)

Kol. VI.

"Onların kalesi Hunusa`ya hücum ettim (böylece o) selden (sonra) kalan harabe yığını gibi (oldu). /Onların güçlü ordusu ile şehirde ve dağlarda şiddetle savaştım (ve) onları yendim. Onların askerlerini koyun gibi dağlarda kestim. Onların başlarını kestim (ve) onların kanlarını dağların çukurlarına ve düzlüklerine akıttım. (Böylece) o şehri fethettim; onların tanrılarını aldım (ve) onların mallarını (ve) eşyalarını taşıdım. Şehri yaktım. Pişmiş tuğladan inşa edilmiş 3 büyük duvarı ve tüm şehri temelinden yıktım tahrib ettim, harabe yığına çevirdim ve üzerine sipu (138) taşları saçtım. Bronz yıldırım demetleri yaptım ve üzerine tanrım, efendim ile birlikte ülkeleri nasıl fethettiğimi ve o şehrin bir daha iskân edilmemesi, duvarının yeniden inşa edilmemesini içeren bir (uyarı) yazdım. Orada pişmiş tuğladan bir ev (139) inşa ettim ve yıldırım demetini onun içine koydum."

(ARI,II, 39) (140)

"Efendim Aşşur`un desteğine güvenerek, arabalarımı ve askerlerimi aldım ve onların kralı şehri Kipşuna`yı (141) kuşattım. Qumanu kralı benim güçlü ve tahripkar saldırımdan korktu ve ayaklarına kapandı. Onun hayatını bağışladım. Ona pişmiş tuğla büyük duvarını ve kulelerini yıkmasını emrettim. O, tepesinden tabanına kadar onu yıktı ve onu harabe yığına çevirdi. O (şehrinden) sürüldü ve ben ondan, tanrı Assur`a efendime itaat etmeyen 300 asi aileyi aldım. Ondan rehineler aldım. Onu eskisinden daha ağır tribut ve angarya işlerle yükümlü kıldım. Geniş Qumanu ülkesine tümüyle boyun eğdirdim."

(137) = ARAB,I, no. 243.

(138) ARAB,I, no. 243.: "sipa"

(139) Göst.yer.: "Tapınak."

(140) = ARAB,I, no. 244.

(141) ARAB,I, no. 244.: "Kibşuna."

Nairi`den Maden Getirilmesi.

(ARI,II, no. 56) (143)

Kol. VIII. "Aššur`un naibi, İšme-Dagan`ın oğlu Aššur`un naibi Šamši-Adad`ın inşa ettiği tanrı Adad`ın hamru-tapınağı bozulmuş ve yıkıntı haline gelmişti. Ben onun arazisini temizledim ve onu temelinden tavanına kadar pişmiş tuğla ile yeniden inşa ettim. Onu süsledim ve eskisinden daha sağlam yaptım. İçinde efendim tanrı Adad`a kurbanlar sundum."

(ARI,II, no. 57) (144)

Kol. VIII. "O zaman efendim tanrı Aššur`un desteği ile fethettiğim, Nairi ülkelerinin dağlarından haltu-taşı ve hematit getirdim, (onları) sonsuza kadar efendim tanrı Adad`ın hamru-tapınağına koydum." (145)

2. Ninive`deki İstar Tapınağının Restorasyonu Hakkın da Bir Yazıt. (146)

Muškiye Sefer.

(ARI,II, no. 66) (147)

"[.....] babam, Tanrı Aššur`un, efendimin desteği ile geniş Mušku`nun (148) 12.000 askerini [mağlub ettim]. Geride kalan [askerleri] yerlerinden ayırdım ve ülkeme götürdüm. (Böylece)

(143) = ARAB,I, no. 261.

(144) = ARAB,I, no. 266.

(145) ARAB,I, no. 262.: "O zamanda, efendim tanrı Aššur`un yardımı ile fethettiğim Nairi ülkelerinin dağlarından, ka-taşı, halta-taşı ve šadanu-taşı getirdim ve onları sonsuza kadar efendim Adad`ın hazine binasına yerleştirdim..."

(146) Ninive ve Aššur`da bulunan kil tablet parçalarından rekonstrüksiyonu yapılmıştır.: H.Winckler, SKT,I, 27. vd.; E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 116 vdd., 125 vd.; O.Schroeder, KAH,II, no. 71 a; D.D.Luckenbill, AJSL, XLIII (1926-27). A.y., ARAB,I, no. 317 vdd.; R.Borger, EAK,I, 109 vdd.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 64 vdd.

(147) = ARAB,I, no. 318.

(148) ARAB,I, no. 318: "Muški"

ben [bütün Muşku ülkesinin] efendisi oldum ve (onu) ülkemin sınırlarına kattım."

Subaru`ya Sefer.

(ARI,II, no. 67) (149)

"[İsyankâr ve itaatsiz [Subaru]`yaboyun eğdirdim. 4000 Urumu (150) ve Apislu`lu(151) [itaatsiz] Hate askerini ele geçirdim (ve) onları kendi ülkemin halkı kabul ettim."

Lulumu`ya Sefer.

(ARI,II, no. 68) (152)

"Lulumu ülkesinin tümünü fethettim. Onların tanrılarında 25 tanesini şehrim Aşşur`un tanrıları ve ülkemin tanrıçaları [tanrı Ninlil, An, Adad ve Aşşur`un İştari`na] verdim. [onların] mallarını efendim tanrı Adad`a verdim."

Nairi`ye Sefer.

(ARI,II, no. 69) (153)

"Efendim [tanrı Aşşur`un yardımı ile] geniş Nairi ülkelerini Tummü ülkesinden Dayaenu ülkesine ve [batıda] Yukarı Deniz`ekadar fethettim. Onların 30 kralına ayaklarımın önünde boyun eğdirdim. Öküzler (154) gibi onların burunlarına ipler geçirdim (ve) onları şehrim [Aşşur`a] götürdüm. [Onlardan tutsaklar] aldım. Onları tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıldım."

(149) = ARAB,I, no. 318.

(150) ARAB,I, no. 318.: "Uruma"; "KUR U2-ru-me" için bkz., S. Parpola, NAT, 376.

(151) ARAB,I, no. 318.: "Abeşlali"

(152) = ARAB,I, no. 318.

(153) = ARAB,I, no. 319.

(154) ARAB,I, no. 319.: "Boğalar."

(ARI,II, no. 70) (155)

"[Suhu (156) ülkesinin] köşesinden Hate ülkesindeki Kargamış`akadar Ahlamu Arami`leri 1 gün içinde yağmaladım. Onların arkasından Fırat`ı keçi derisinden (şişme) sallarla geçtim. Beşri [dağının eteğinde yeralan] onların 6 şehrini ele geçirdim. Onların ganimetlerini, mallarını, eşyalarını şehrim Aşşur`a taşıdım."

3. Aşşur`dan Yazıt. (157)

Üçüncü Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 80) (158)

"Efendim tanrı Aşşur`un emri ile Aşağı Zab`ın diğer kıyısından batıda Yukarı denize kadar fethettim. Üçüncü kez Nairi ülkelerine yürüdüm (ve) geniş Nairi ülkelerini Tammu`dan Dayaenu, Himua ve Paiteru ülkelerine kadar fethettim. Nairi ülkelerinin 30 kralına ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim. Onlardan rehinelere aldım, koşum takımı donatılmış at sürülerinden oluşan tributlarını kabul ettim (ve) onları vergi ve tribut ödemekle yükümlü kıldım."

4. Ninive`den,Aşşur`daki "Egallugalsarrakurkurra" Sarayının İnşası Hakkında Yazıt. (159)

Üçüncü Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 89) (160)

"Tiglatpileser, güçlü kral, evrenin kralı, [Aşşur`un kralı],....."

(155) = ARAB,I, no. 320.

(156) ARAB,I, no.320.: "Suhi". "KUR su-hu" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 316.

(157) Kil tabletler üzerindedir.: H.Winckler, *AOE,III*, 247; O.Schroeder, *KAH,II*, no. 68; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 299-303; A.L.Oppenheim, *ANET*³, 247 vd.; E.F.Weidner, *AfO*, XVIII (1957-58), 343 vdd.; R.Borger, *EAK,I*, 110-134.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 76 vdd.

(158) = ARAB,I, no. 301.

(159) E.A.W.Budge-L.W.King, *AKA*, 109-113; O.Schroeder, *KAH,II*, no. 63,66,69,71a,73; E.Ebeling, vd.yzl., *AOB I*, 30 vd.no.2; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 272-297,299,304-312,327-332; A.y., *AJSL*, XLIII (1926-27), 221 vd.; R.Borger, A.L.Oppenheim, *ANET*³, 275.; A.R.Millard *Iraq*, XXXII (1970), 167 vd. Lev. XXXV; A.K.Grayson, *ARI*, II, no. 87-107,

(160) ARAB,I, no. 273.

Savaşçı tanrı Šamaš'ın emri ile Akkad ülkesinin Babili'nden, Amurru ülkesinin Yukarı Denizi'ne (161) ve Nairi ülkelerinin denizine (162) kadar fetheden ve hepsinin efendisi olan.....

(ARI,II, no. 90) (163)

"Evrenin kralı (ve) Aššur kralı (olan) Mutakkil-Nusku'nun oğlu, Aššur kralı, evrenin kralı Aššur-reša-iši'nin oğlu."

(ARI,II, no. 91) (164)

"Üçüncü kez Nairi ülkelerine yürüdüm ve geniş Nairi ülkelerini Tummu'dan Dayenu, Himau, Paiteru ve Habhu'ya (165) kadar fethettim. Onların koşum takımları ile donanımlı at sürülerinden oluşan tributunu kabul ettim."

(ARI,II, no. 92) (166)

"Muharebede geniş Mušku ülkesinin 12.000 askerini ele geçirdim. Onların savaşçılarının cesetlerini yayımla (okumun ucunda) ovaya serdim."

(ARI,II, no. 93) (167)

"Boyun eğmeyen 4000 Urumu ve Apişlu'lu Hate askerini ele geçirdim (ve) yerlerinden çıkardım (ve) onları benim ülkemin halkı olarak kabul ettim."

(ARI,II, no. 94) (168)

"Lullumu ülkesinin tümünü Salua, Qumenu (169), Kadmuhu ve Alzu ülkelerini tamamen fethettim."

(161) "Amurru Ülkesinin Yukarı Denizi = Akdeniz (= Tamtu Rabitu) için bkz. S.Parpola, NAT, 345.

(162) "Nairi Ülkesinin Denizi = Van Gölü (= Tāmtu ša KUR Nairi)" için bkz. S.Parpola, A.e., 346.

(163) = ARAB,I, no. 274.

(164) = ARAB,I, no. 275.

(165) ARAB,I, no. 275.: "Kirhi"; "KUR hab-hu" için bkz. S.Parpola, A.e., 140.

(166) = ARAB,I, no. 276.

(167) = ARAB,I, no. 277.

(168) = ARAB,I, no. 278.

(169) ARAB,I, no. 278.: "Qummenu."

5. Ninive`den Kil Tablet Parçası. (170)

Üçüncü Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 142)

"Boşluk

[Üçüncü kez] Nairi ülkelerine yürüdüm (ve) [Tumme`dan Dayenu ülkesine (....) kadar fethettim.]"

(ARI,II, no. 143)

"[Efendilerim yüce] tanrılar Aşşur ve Ninurta`nın emri ile [Suhu ülkesinin "ucundan"] Hate ülkesinin Kargamış (171) şehrine kadar [1 günde] fethettim. Fırat`ı [geçtim.] Onların 17 şehrini, Amurru ülkesinin şehri Tadmar, Suhu ülkesinin şehri Anat`tan (172) Karduniaş (173) ülkesinin Rapiqu (175) şehrine kadar yaktım, [temelinden yıktım (ve) tahrib ettim. Onların ganimetlerini] rehinelerini ve [mallarını şehrim Aşşur`a götürdüm.]"

6. Sebene-Su Kaya Yazıtı. (175)

Üçüncü Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 152) (176)

"Tanrı Aşşur, Şamaş (ve) Adad`ın, yüce tanrıların, efendilerimin yardımı ile ben, Aşşur kralı Aşşur-reša-işi`nin oğlu, Aşşur kralı Mutakkil-Nusku`nun oğlu, Amurru ülkelerinin Büyük Denizi`nden Nairi ülke(lerinin) Denizi`ne kadar fetheden Tiglatpileser; üçüncü kez Nairi ülke(lerine) yürüdüm."

(170) A.Lambert-A.R.Millard, *Cat.*, 14; A.R.Millard, *Iraq*, XXXII (1970), 168, Lev. XXXIV; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 140-144.

(171) "KUR gar-ga-miš" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 130.

(172) "URU a-na-at" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 18.

(173) "KUR kar-du-ni-aš" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 200 vd.

(174) "KUR ra-pi-qu" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 291.

(175) Bu yazıt Dicle`nin kaynağı yakınında Sebene-Su nehrinin çıktığı yerde bir kaya üzerinde yer almaktadır: E.A.W.Budge-L.W.King, *AKA*, 127, no.1; C.F.Lehmann-Haupt, *Materialien*, 16-18, no. 7; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 268, 271; R.Borger, *EAK,I*, 132 vd.; E.Michel, *WQ*, III (1964-66), 149.; A.L.Oppenheim, *ANET*⁵, 275; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 150-152.

(176) *ARAB,I*, no. 271.

7. Yoncalı (Malazgirt) Kaya Yazıtı. (177)

Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 155) (178)

"Tiglatpileser, güçlü kral, Aşşur'un kralı 4 bölgenin kralı, Tammu ülkesinden Dayenu ülkesine kadar Nairi ülkelerinin fatihi, Büyük Denize kadar Habhu ülkesinin fatihi."

I. Tiglatpileser Döneminde Uruatri-Nairi, Hakkında Bibliyografya.

M.Salvini, NU, 56 vdd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 46 vd.
C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 130,135,140,161.
M.T.Tarhan, UNK, 14 vd.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 248.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 330 vd.
Haas, V., Xenia, I/17 (1986), 25 vdd.

- (177) Dicle'nin kaynağı yakınlarında bir kaya üzerinde yer alır.: E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 127; C.F.Lehmann-Haupt, Materialien, 15 vd. no. 6; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 268-270.; R.Borger, EAK,I, 132 vd.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 153-155.
- (178) ARAB,I, no. 270.

D. AŞŞUR-BEL-KALA (MÖ. 1074-1057)

1. AŞŞur ve Ninive`den Kil Tablet Parçaları. (179)

Nairi`ye Seferi. (MÖ. 1074)

(ARI,II, no. 212) (180)

"AŞŞur-bel-kal[a, yüce kral] evrenin [kralı] AŞŞur`un kralı, rakipsiz kral, [dört bölgenin kralı]..... [.....] [Akka]d [ülkesinde Babil`den Amurru ülkesindeki] Yukarı Deniz`e [Nairi ülkelerinin denizine kadar] bütün halkı fetheden....."

Uruatri`ye Sefer (MÖ. 1074)

(ARI,II, no. 216)

"Tahta çıktığım yıl [(ve) birinci saltanat yılımda tanrı AŞŞur`un yüce gücü ile.....] sağ yanımda yürüyen tanrı Ninur [ta]`nın [..... ile], sol yanımda yürüyen tanrı Ad[ad]`in savaşçı gücü ile tahta çıktıktan sonra savaş arabalarımı ve ordularımı topladım. Arabalarımın ve ordularımın... geçişine uygun olmayan [.....], engellerini gökyüzünün kanatlı kuşlarının aşamadığı, engelleri arasından benden önceki hiçbir kralın veya prensin geçmediği [.....] yola çıktım. Hini [... ve] Yatkun dağlarını, onların engebeli patikalarını (ve) güç yollarını, dağların tepelerini-bronz baltalarla kesip arabamın geçmesi için güzel bir yol açtım. Bu [dağların] arasından ilerledim. [.....] ubdu (ve) Samanunu nehirlerini geçtim. Uruatri ülkesine [girdim]."

(179) H.Winckler, SKT,I, 29; E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 120 vd.; E.Ebeling, KAR, 126,2; O.Schroeder, KAH,II, no. 74,75,77,144; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 333,334,341,434,435; E.F.Weidner, AfO, VI (1930-31), 78-93; R.Borger, EAK,I, 135-144; A.K.Grayson, ARI,II, no. 210 vdd.

(180) ARAB,I, no. 341.

(ARI,II, no. 217) (181)

Kol. I. "Qugiaba (182), Amuraska, Dunasa, [.....], Eridun, İštayaun (183), İkkia, [.....], Susuku, Salligidu, Tarraba, Zurzura, [.....], Liguunu, İşkutnu, Elida, İştamnia, Ara [.....] (184), Arinun, Sasalhia, Haruru, [.....], Siuru, Panirasu, Pani [....., Hi]riştu, Ulmiř, Nabała, [.....]. Hararia, Aparunu, [.....], Hardia, Elaguř, [.....]alu, Yabliunu (185), [.....]litu, GESTİN-na, Bar/Mas- [.....], Yabliunu, [.....] şehirlerini, [.....]`nin bütün şehirlerini, onların ganimetlerini, mallarını [.....] [.....] ile onların şehirlerini, köylerini [.....] Hariya [nehri]`nin kıyısında

- Boşluk -

Kol. II. [.....] Maşgun, Meld[i.....] ölkelerini, büyük ölçüde hezimete [uğrattım] [.....] bir bulut [gibi] onların üzerine [.....] yeniden organize ettim. [.....] için kazıklar [üzerine]..... ."

(ARI,II, no. 218) (186)

"- Boşluk -

Kol. II. onların kalelerini [.....] insanlarını ve [.....] bütün şehirlerini [.....] terk etmedim. Adamlar, onların şehir yöneticileri [.....] onların şehirlerine karşı [.....] silahlar ile saldırdım. [.....]e inşa ettim. Silahlı adamları, askerleri, silahlar [.....] körettim. [Ben], [.....] kan [.....] ölkemin öcünü aldım."

(ARI,II, no. 219) (187)

Kol. II. "Habhu ölkesine yürüdüm. Hasa [.....] şehirlerini, Habhu ölkesinin şehirlerini fethettim. [.....].

(181) = ARAB,I, no. 333-334 (Göst.yer., : "Tiglatpileser I" bölümünde verilmiştir).

(182) ARAB,I, no. 334. : "Kukiaba."

(183) Göst.yer., : "İştaiaun."

(184) E.F.Weidner, AfO, VI (1930-31), 89 da değişik bir okunuş vardır. "Yabliunu, Da-[.....], Hiriştu, U[İmiş,], Hippi, Har[aria,], Zigunu [.....]."

(185) ARAB,I, no. 334.: "İabliunu."

(186) = ARAB,I, no. 434.: (Göst.yer., "Tukulti-Ninurta II" bölümünde verilmiştir.)

(187) = ARAB,I, no. 434.

(ARI,II, no. 222)

Kol. III. "İkinci kez Himme ülkesine [yürüdüm] Maşgun ülkesinin [.....] fethettim. Altın, gümüş, onun mallarını (ve) [eşyalarını] götürdüm. [.....] Hirua dağı baştan başa geçtim] ve benim [arabalarımın] geçemeyeceği kayalık dağların ortasındaki [Himme] ülkesinin Uraniaş [şehrine] yürüdüm. O şehri [kuşattım] (ve) onu [fethettim]. Onun sayısız ganimet ve mallarını taşıdım ve o şehri yaktım. Kendimin büyük bir kralı heykelini yaptım ve üzerine kralı zaferlerimin bir tarifini yazdım."

2. Koyuncuk`tan "Kırık Obelisk" Yazıtı. (188)

(ARI,II, no. 232) (189)

Kol. II. "O yılda, Temmuz (190) ayında Muş[kuların.....] [.....] şehri,

(ARI,II, no. 233) (191)

Kol. II. "Sivan (192) ayında, Aşşur-[....] eponiminde, O tanrı An ve Adad tapınağını [yeniden inşa etmek] için İç-şehre (Aşşur`a [..... götürdü]. O yıl, aynı ayda, [Him]me [ülkesi.....] ve [.....] ülkesini yağmaladı."

(ARI,II, no. 237) (193)

"Iyyar (194) ayında, Aşşur-nim-nišeşu (195)`nun eponiminde, O Muşri ülkesinin Tur[.....]`tu (196) şehrini fethetti."

- (188) Bu yazıt ARAB,I, no. 385 vdd.: "Adad-Nirari II" bölümünde verilmiştir.: E.A.W.Budge-L.W.King, *AKA*, 128-149; (1914), 406; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 385-395; S.Smith, *EHA*, 298-299, Leu. 17; C.J.Gadd, *Stones*, 123; R.Borger, *EAK,I*, 135-142; J.A.Brinkman, *PKB*, 383-386; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 227-252.
- (189) = ARAB,I, no. 389.
- (190) ARAB,I, no. 389.: "Dûzu" (Haziran-Temmuz = 4. ay)
- (191) = ARAB,I, no. 389.
- (192) ARAB,I, no. 389.: "Simanu." (Mayıs-Haziran = 3. ay)
- (193) = ARAB,I, no. 390.
- (194) (Nisan-Mayıs = 2. ay)
- (195) ARAB,I, no. 390.: "Aşşur-ra`im-nišeşu"
- (196) Göst.yer.: "Tur---ta".

(ARI,II, no. 239) (197)

"O yıl, Iyyar ayında, Kaşiyari Dağı'nın eteğinde yer alan Pausa şehrinde Arami'lerin askerlerine saldırdı. O yıl, aynı ayda Nabula şehrinin tepesinde Arami'lerin askerlerine saldırdı."

(ARI,II, no. 240) (198)

"O yıl Sivan ayında Muşri ülkesinin askerlerini yerlerinden ayırdım. O yıl, aynı ayda Dicle üzerindeki [.....] tibua şehrinde Aramilerin askerlerine saldırdım."

(ARI,II, no. 241) (199)

"O yıl, Ab (200) ayında Sinabu (201) şehrinin bölgesinde bulunan Lişur-şala-Aşşur'un (idaresindeki) şehirlerde Arami'lere saldırdım. O yıl aynı ayda, Hanigalbat ülkesinin Su[.....]ru (202) şehrinin (halkını) yerlerinden çıkardım. Kasiyari dağındaki Hulzu (203) şehrini ve Habhu ülkesi halkının işgal ettiği Eruşu (204) şehrini fethetti. 3000 rehine aldı."

(ARI,II, no. 242) (205)

"O yıl Elul (206) ayında Şubru (207) ülkesinin Murarrir (208) şehrinde Arami'lerin askerlerine saldırdı."

(ARI,II, 243) (209)

"O yıl, [Arah]samnu ayında Mahiranu ülkesinden Harran ülkesinin Şuppu (210) şehrine kadar Aramileri yağmaladı."

-
- (197) = ARAB,I, no. 390.
(198) = ARAB,I, no. 390.
(199) = ARAB,I, no. 390.
(200) ARAB,I, no. 390.: "Abu" (Temmuz-Ağustos = 5. ay)
(201) "URU si-na-bu" için bkz. S.Parpola, NAT, 310.
(202) ARAB,I, no. 390.: "Su-ra"
(203) Göst.yer., "Hulza"
(204) Göst.yer., "Erişa"
(205) ARAB,I, no. 390.
(206) ARAB,I, no. 390.: "Ululu"
(207) Göst.yer., "Şupre"; "KUR şub-ri-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 337 vd.
(208) ARAB,I, no. 390.: "Murarrir"
(209) = ARAB,I, no. 390.
(210) ARAB,I, no. 390.: "Şuppâ"; ARI,II, no. 243 dp.nt.231, "veya Rupu".

(ARI,II, no. 248) (211)

Kol. IV.

"... Tanrı Ninurta ve Paili (212), ona yüksek dağlarda avlanmasını emrettiler, soğuk, don ve buzun olduğu zaman Sirius yükselip erimiş bakır gibi kırmızı rengi aldığı zaman Aşşur`undağları, Ebih, Uraše (213), Azameri, Ankurna, Pizitta, Pizagiş (214), Kašari dağlarında nayalu geyiği (ve) ayalu geyiklerinden sürüler meydana getirdi. Lullumu ülkesinin bölgesindeki Hanu (215) dağı; ve Nairi ülkelerinin dağlarında (onları) besledi ve koyunlar gibi onların da çoğalmalarını sağladı..."

(ARI,II, no. 249) (216)

"... O [Ak]kad [ülkesindeki] Babil`den Amurru ülkesinin [Yukarı Denizi`ne] [ve Nairi Ülkelerinin Denizine] kadar [bütün insanların] ülkelerini [fethetti]."

- Boşluk -

3. Aşşur`dan Pişmiş Toprak Konik "Çivi" Üzerinde Yeralan Yazıt. (217)

(ARI,II, no. 255)

"- Boşluk -

Kendimin [büyük bir heykelini] yaptım (ve) üzerine kralî zaferlerimin bir tarifini yazdım. [.....] [Hirua dağı] baştan başa geçtim, Himme ülkesinin Uraniaş şehrini [fethettim ve yaktım]. Kendimin kralî bir heykelini yaptım (ve) [üzerine] kralî zaferlerimin [(bir tarifini)] yazdım."

(211) = ARAB,I, no. 392.

(212) ARAB,I, no. 392.: "Urta ve Nergal"

(213) Göst.yer., "Urše"

(214) Göst.yer., "Parsagiş(?)"

(215) Göst.yer., "Hâna"

(216) = ARAB,I, no. 393.

(217) E.F.Weidner, AfO, V1 (1930-31), 86-88; R.Borger, EAK,I, 136-138; A.K.Grayson, ARI,II, no. 253-258.

4. Ninive`den Kil Tablet Parçası. (218)

(ARI,II, no. 261)

"[Yüce tanrılar, éfendilerim] tanrı Aşşur, An ve Adad`ın emri ile bir yılda iki kez Arami`leri kovalarken [.....] Suhi ülkesinin [An]at [şehri] ve [Amurru ülkesinin Tadmar] şehrinden [Karduniaş`ın Rapiqu`sunakadar onları mağlub ettim]. [Onların] tributunu ve [vergisini şehrim Aşşur`a] getirdim. [Lübnan] dağının eteğinde [yaşayan] [.....]-dayu, Sutu, Na[.....] (219) mirayu [.....] keçi derisinden şişme botlarla [Fırat`ı geçtim. Fırat`ın] karşı kıyısında Saggurru (220) nehri üzerindeki, [..... şehri fethettim]. O zamanda Ahlamu`ların bölgesinde [.....] sayısız [(.....)] Mi [.....] şehri."

Aşşur-bel-kala Döneminde Uruatri-Nairi Hakkında Bibliyografya.

E.Akurgal, Kunstzentren, 1.
M.Wafler, Urartu (1976), 18 vd.
R.D.Barnett, CAH,III (1982), 331 vd.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 248.
P.Zimansky, Ecology and Empire, 49.

- (218) E.F.Weidner, AfO, VI (1930-31), 88-91 vd.; R.Borger, EAK,I, 135-138; A.R.Millard, Iraq, XXXII/2 (1970), 168 vd. Lev. XXXIII; A.K.Grayson, ARI,II, no. 259-261.
(219) A.R.Millard, A.e., 169: "Nai[ri?]"
(220) "ÍD2 sa-gu-ra" için bkz. S.Parpola, NAT, 298.

E. II. ADAD-NİRARI (MÖ. 911-891)

1. Aşşur`dan "Rıhtım Duvarı" Yazıtı. (221)

(ARI,II, no. 400) (222)

"Adad-nirari, büyük kral, güçlü kral, evrenin kralı....."

(ARI,II, no. 402) (223)

"Tahta çıktığım yıl (ve) saltanatımın ilk yılında, asaletle kralı tahta çıktıktan sonra."

Qumanu`ya Sefer. (MÖ. 911)

(ARI,II, no. 403) (224)

"Yüce efendi benim efendim Aşşur`un emri ile arabamı (ve) askerlerimi biraraya topladım. Qumanu`ların ülkesine yürüdüm ve Qumanu`ların geniş ülkesini fethettim. Qumanu`ların kralı İluya`yı (225) sarayının içinde ele geçirdim. Onun erkek kardeşlerini yığınlar halinde kestim, onları büyük bir bozguna uğrattım ve onların ganimetlerini, mallarını, eşyalarını, hayvan sürülerini şehrim Aşşur`agötürdüm. Onların tanrılarını efendim Aşşur`a hediye olarak verdim. Benim silahlarımın önünden kaçmış olan (fakat sonra) dönen onların askerlerinden arta kalanları huzurlu evlere [yerleştirdim].

- Boşluk -

[A]rrapha [şehri]

- Boşluk -"

(221) İki kil tablet üzerine yazılmıştır.: L.Messerschmidt, *KAH,I*, no. 24; W.Andrae, *FWA*, 167. no. 9 ve *Lev.* 96; O.Schroeder, *KAH,II*, no. 83; 129. no. 3; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 378-384; A.y., *AJSL*, XLIII (1926-27), 225; W.Schramm, *EAK,II*, 6 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 398-410.

(222) = *ARAB,I*, no. 379.

(223) = *ARAB,I*, no. 380.

(224) = *ARAB,I*, no. 380.

(225) *ARAB,I*, no. 380.: "İluia".

Habhu`ya Sefer. (MÖ. 911)

(ARI,II, no. 405) (226)

"Marçesvan (227) ayının dördüncü günü, Habhu ülkesine yürüdüm. Bazu (228), Sarbalıu (229) (ve) Didualu (230) ülkelerini, Mehru ülkesindeki Ruru (231) nehrinin kıyılarındaki şehirlerle birlikte fethettim. Onların ganimetlerini (ve) mallarını onlardan aldım (ve) (onları) şehrim Aşşur`a götürdüm (232)."

2. Gula Tapınağının Yeniden İnşasına İthaf Edilen Yazıt. (233)

(ARI,II, no. 417) (234)

"Adad-nirari, güçlü kral, Aşşur`un kralı, (dünyanın) dört köşesinin kralı, düşmanlarını yenen, ben savaşçı kral...."

Uratru`ya Kadar Sefer.

(ARI,II, no. 419) (235)

"Efendisi tanrı Aşşur`un desteği ile Aşağı Zab`ın diğer kıyısından, Lullumuların ülkesinin havalisinden Habhu (ve) Zamua ülkelerinden Namru (236) ülkesinin geçitlerine kadar yürüyen ve Qumanu`ların geniş ülkesinden Mehru, Salua ve Uratru ülkesine kadar ayaklarının dibinde boyun eğdiren yiğit adam."

(226) =ARAB,I, no. 382.

(227) ARAB,I, no. 382.: "Arahsamna" (Ekim-Kasım = 8. ay).

(228) Göst.yer.: "Baza", "KUR ba-a-zu" için bkz.; S.Parpola, NAT, 71.

(229) ARAB,I, no. 382.: "Sarbalia", "KUR sa-ar-ba-li-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 305.

(230) ARAB,I, no. 382.: "Diduala", "KUR di-du-a-la" için bkz. S.Parpola, A.e., 101.

(231) ARAB,I, no. 382.: "Ruru", "İD2 ru-u2-ru" için bkz. S.Parpola, A.e., 296.

(232) ARI,II, no.dp.nt.330.: "Onların mehru-ağaçlarını kestim (ve) taşıdım"; ARAB,I, no. 382.: "Eşyalarından sonra onların Mehri ağaçlarını kestim, taşıdım."

(233) Assurda bulunan Adad-Nirari II'ye ait annaller, Adad-Nirari'nin atası Tukulti-Ninurta I tarafından inşa edilen Gula tapınağının yeniden inşasının anısına yazılan kısa yazıtın giriş kısmını oluşturur.: O.Schroeder, KAH,II, no. 84.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 355-377.; A.y., AJSL, XLIII (1926-27), 222-225.; J.R.Kupper, Les Nomades, 122 vd.; W.Schramm, EAK,II, 3-6.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 412-440.

(234) ARAB,I, no. 359.

(235) ARAB,I, no. 360.

(236) ARAB,I, no. 360.: "Namri", "KUR Nam-ri" için bkz. S.Parpola, A.e, 257.

(ARI,II, no. 420) (237)

"Tüm Kadmuhu ülkesinin efendisi olan ve (onu) ülkesinin sınırlarına katan kişi; tüm Karduniaš ülkesinin fatihi..."

Dördüncü Nairi Seferi.

(ARI,II, no. 421) (238)

"Dördüncü kez Nairi ülkelerine yürüyen ve Habhu ülkesinin iç kısmını Nahur (239) ve Ašnaku (240) şehirlerini fetheden; devamlı olarak yalçın dağları aşan; Natbu (241) ülkesinin şehirlerini fetheden; ben Alzu ülkesini tamamen tahrib eden kişiyim; (böylece o) şiddetli sel baskınının neden olduğu harabe yığınınına (benzedi); Ben onlardan rehinelere alan (ve) onları tribut ve vergi ödemekle yükümlü kılan kişiyim; Ben, Ahlamu Aramileri mağlub eden kişiyim; (Ben), Suhu'lardan tribut alan kişiyim."

(ARI,II, no. 422) (242)

"Ben, Aššur'un kaleleri İdu (243) ve Zaqqu (244) şehirlerini kendi ülkesinin sınırları içine katan; Šubru ülkesinin Aššur'dan ayırdığı fethedilmiş bölgeler Arinu, Turhu (ve) Zaduru (245) şehirlerini yeniden fetheden;"

(ARI,II, no. 423) (246)

"Benden önceki kralların inşa etmiş olduğu eski Apqu (247) şehri yıkılmış ve harabe tepelerine çevrilmişti. Ben onu tepeden tırnağa yeniden inşa ettim, (onu) tamamladım, (onu)

(237) ARAB,I, no. 360.

(238) ARAB,I, no. 361, 362.

(239) ARAB,I, no. 361.: "Nahu", "URU na-hu" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 256.

(240) ARAB,I, no. 361.: "Ašnahu (?)" "URU aš2-n(a-h)u" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 41.

(241) ARAB,I, no. 361.: "Nadbi" "KUR na-at-bi" için bkz.; S.Parpola, *A.e.*, 259.

(242) =ARAB,I, no. 362.

(243) "URU i-du" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 172.

(244) ARAB,I, no. 362.: "Zakku", "URU zaq-qu" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 382.

(245) ARAB,I, no. 362.: "Zaduri", "URU za-du-ri" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 380.

(246) = ARAB,I, no. 363.

(247) ARAB,I, 362.: "Apku", "URU ap-ku" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 21.

çok güzel bir şekilde dekore ettim, (ve) onu öncekinden daha büyük yaptım. Oranın içine benim eşsiz kralî sarayımı inşa ettim."

(ARI,II, no. 424) (248)

"Dur-mâti-Aşşur'un eponiminde geniş Hanigalbat ülkesine yürüdüm. Temanniti Nur-Adad askerlerini topladı (ve) Kaşiyari dağının eteğindeki Pauza şehrinde savaş düzeni aldık. Birbirimizle savaştık, Pauza (249) şehrinde Nasipina şehrine kadar onu mağlub ettim (ve) onun sayısız savaş arabasını tahrib ettim."

(ARI,II, no. 431) (250)

"Sivan ayının, onbeşinci günü İna-iliya-allak'ın (251) eponiminde, Kummu (252) şehrinin yardımına gittim. Kummu şehrinin tanrısı Adad'a efendime kurbanlar sundum. Kummu ülkesinin düşmanları, Habhu ülkesinin şehirlerini yaktım. Onun ülkesinin mahsulünü topladım ve onlara ağır vergiler ve işler yükledim."

(ARI,II, no. 432) (253)

"Nisan (254) ayında, Şamaş-abuya'nın eponiminde, ikinci kez Kummu ülkesinin yardımına gittim. Bana at sürüleri göndermeyen Kummu şehrinin civarındaki Habhu ülkesinin şehirleri Satkuru (255), Yasaddu (256), Kunni (257), Tabsia'yı fethettim, yaktım, yıktım (ve) tahrib ettim."

(248) = ARAB,I, no. 363.

(249) ARAB,I, no. 363.: "Pa`zi".

(250) = ARAB,I, no. 371.

(251) ARAB,I, no. 371.: "İna-ilia-alak".

(252) Göst.yer.: "Kumme" "URU ku-um-me" için bkz., S.Parpola, A.e., 215.

(253) = ARAB,I, no. 372.

(254) Nisan (Mart-Nisan = 1. ay)

(255) ARAB,I, no. 372.: "Sadkuri", "URU sa-at-ku-ri" için bkz. S.Parpola, A.e., 307.

(256) ARAB,I, no. 372.: "İasabdu", "URU ja-sa-(ad)-du" için bkz. S.Parpola, A.e., 185.

(257) ARAB,I, no. 372.: "Kunnu" "URU ku-un-nu" için bkz. S.Parpola, A.e., 217.

Ninive`den Kil Tablet Parçası. (258)

Uratri`ye Kadar Sefer.

[A.R.Millard, Iraq, XXXII/2 (1970), 170 vd.]

"Kahraman savaşçı, ki o efendisi Aşşur`un yardımı ile Aşağı Zab`ın en uzak kısmından, Lulume, Habhi, Zamua topraklarından, Namri`nin içlerine kadar gitti ve geniş Qumani`den Mehri, Salua ve Uratri`ye kadar itaat altına aldı.... gittim..... önünde kurbanlar sundum..... ülkesinin geri kalanını zorla zaptettim..... bağımlı...."

II. Adad-Nairi Döneminde Uruatri-Nairi İle İlgili Bibliyografya.

M.Salvini, NU, 62 vdd, 83 vd.

C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 135.

M.Wäfler, Urartu (1976), 18.

R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 332.

A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 249 vdd.

(258) W.G. Lambert-A.R. Millard, Cat., 6.; A.R. Millard, Iraq, XXXII/2 (1970), 170 vd.; Lev. 36.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 441-442.

F. II. TUKULTİ-NİNURTA (MÖ. 890-884)

1. Aşşur`dan Yazıt. (259)

Nairi`ye Sefer.

(ARI,II, no. 464) (260)

"Nairi ülkelerinin dağlarına [girdim]. Su ... atnu dağını aştım. [Yönü] değiştirdim (ve) Nairi ülkelerimden dönüşümde Ki [.....] şehrini [yaktım.....]. Onun oğullarını, kızlarını, eşlerini, sarayının mallarını (ve) atlarını [yerlerinden çıkardım ve onları şehrim Assur`a getirdim]."

(ARI,II, no. 465) (261)

"Efendim tanrı Aşşur`un desteği ile, onların bütün ülkelerini dehşetimle ezdim. Amme-ba[al]`ın [oğlu] Bi[.....]bana yazdı: "Bialasi ile ilgili olarak, ben kuvvetlerimi ona karşı gönderdim. [Onlar onu izlediler ve] o, Udu (262) şehrinden Şa[.....] şehrine gitti" Oğlu (diğer) suçlu adamlarla birlikte [.....]. Mallarını, eşyalarını, ganimetlerini, sarayının zengin hazinelerini, tanrılarını, hayvan sürülerini, hediye olarak [gönderdi ve] onlar, ... onun himayesinden (çıkıp) bana, Ninive`ye getirildi."

(ARI,II, no. 466) (263)

"Ben Ninive`de seçkin.... [de] ikâmet [ederken] bana rapor etti: "[.....] kuvvetlerimi gönderdim. Onlar onu, dağlara, güç araziye kadar fethettiler". Onun gümüşü, altını, malları [.....] bana [getirildi]."

-
- (259) Büyük bir tablet üzerine yazılmıştır.: V.Scheil, *Tn.*; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 400-417, 296 vd.; A.Goetze, *JCS*, VII (1953), 58. no. 38.; W.Schramm, *EAK,II*, 8 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 462-483. *EAK,II*, 8 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 462-483.
- (260) = *ARAB,I*, no. 402.
- (261) = *ARAB,I*, no. 403.
- (262) *ARAB,I*, no. 403.: "Udi", "URU u2-dı" için bkz. S.Parpola, *NAT*, 364.
- (263) = *ARAB,I*, no. 404.

(ARI,II, no. 467) (264)

".... o zaman bana yazdı: "Tahkimli Nairi ülkelerine [.....] kalbi, onların dağlarını aşarak saldırmak..." [Efendim Aşşur'un] desteği ile Sivan ayında İli-milku'nun eponiminin ilk gününde Ninive`den ayrıldım. Subnat (265) nehri[ndeki Nairi ülkelerine yürüdüm, Kašiarı dağını aştım. Bit-Zamanili (266) [Amme-ba`al`e ait olan....] tışkun şehrine yaklaştım. On gün içinde şehrin içinde.... kurdum. [Efendim] Aşşur'un terör ve ihtişamı [onları ezdi]. Onun civarındaki iki şehri tahrib ettim. Ülkesinin ürün ve otunu, demir, bronz, [.....] halkını alıp götürdüm, onları mağlub ettim. Oğullarını [.....] çoğunu kılıçtan geçirdim. Ona merhamet gösterdim....[.....] hayatını kurtarmak için ayaklarına kapandı (ve) ben ona karşı merhametli oldum. [.....] içine memurlarımı getirdim. Rehineler [.....] bronz, kalay, demir, kaplar, [.....] memurlarıma önüne atlar, katırlar [.....] kendim için götürdüm. Bit-Zamanili Amme-baa`le karşı merhametli oldum. Onları uygun şehirlere yerleştirdim (ve) onların barış içinde yaşamalarını sağladım. [Efendim] Aşşur'un heykeli önünde, ona, Aşşur'a, efendime yemin ettirdim: "Şayet sen benim düşmanlarıma (ve) rakiplerime atlar verirsen tanrı Adad [.....]" O zamanda Tukulti-Ninurta..... inşa etti, güçlü, azametli, ben.... tapınakta..... [.....] tanrı N[un]namnir`in ana avlusunun duvarlarında tanrı Enpi`nin kapısında diktim. Nairi ülkelerinin gümüşü Bit-Zamanili Amme-ba`al'in [.....], kendi fetihlerimden elde ettiğimin üçte ikisini tanrı [Adad]`a [verdim] (ve) üçte birini sarayıma yerleştirdim. O zamanda, efendim Aşşur'a 60 ördek (ve) yabancı boğa [kurban ettim]."

(ARI,II, no. 476) (267)

"..... Tukulti-Ninurta`nın yeniden organize ettiği [.....] şehrinde karargah kurdum, geceyi geçirdim. Dağların arasından, güç araziden engebeli bölgeden Muşku ülkesinin [.....] yürüdüm...."

(264) = ARAB,I, no. 405.

(265) "ÍD2 šu-ub-na-at", için bkz. S.Parpola, A.e., 315.

(266) "KUR Bit-za-ma-ni" için bkz. S.Parpola, A.e., 91.

(267) = ARAB,I, no. 412, 413.

(ARI,II, no. 477) (268)

"Aşşur, tanrı şamas, tanrı [...] Subaru`ların ülkesinden Gilzanu ve Nairi ülkelerine, yüksek dağlara kadar almış olduğum [...] vergiler gücümün ögücü. Hepsi 2702 (269) at [ve araba], öncükilerin hepsinden daha fazlasını, ölkemin askeri güçlerine kattım...."

(ARI,II, no. 483) (270)

"Marçesvan ayı, 9. gün Kadmuhu ölkesinin yöneticisi Naidi-ili`nin (271) eponimi."

2. Ninive`de Aşşurnaşirpal Sarayından Taş Yazıt. (272)

Nairi`ye Sefer.

(ARI,II, no. 498)

"Tukulti-Ninurta`nın sarayı (nin eşyası), [evrenin kralı, Aşşur`un kralı, Adad-Nirari`nin oğlu....]. Dicle`nin diğerk kıyısından Hatti ölkesine [.....] Nairi ölkelerinin tümünü, Suhu ölkesinden [Rapiqu şehrine...] Kiruru (273) dağının [geçitlerinden] Gilzanu ölkesine, Hubuşkia (274) şehrinin kralı Apa[.....] o ele geçirdi. Babitü (275) dağının geçitlerinden [.....]`ekadar Aşağı Zab`dan Til-Bari şehrine, Hirimu (ve) Harutu ölkelerini, [Kar]duniaş kalelerini, Dicle`nin üst kısmındaki Susu şehriden [.....]`e, Dur-Karigalzu`dan Şamaş`ın Sippar`ı (ve) [.....] Sippar şehrine kadar o fethetti."

(268) = ARAB,I, no. 414.

(269) ARAB,I, no. 414.: "2720"

(270) = ARAB,I, no. 417.

(271) Göst.yer., "Na`di-ilu"

(272) Kireçtaşı yassı bir plaka üzerinde yer alan II. Tukulti-Ninurta`ya ait yazıt. Ninive`deki Aşşurnaşirpal sarayında kullanılmıştır.: R.Borger, HKL,I, 527; W.Schramm, EAK,II, 10; A.K.Grayson, ARI,II, no. 496-499.

(273) "KUR kir3-ru-ri" için bkz. S.Parpola, A.e., 208.

(274) "URU hu-ub-uş-ki-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 167.

(275) "KUR ba-bi-te" için bkz. S.Parpola, A.e., 64.

II. Tukulti-Ninurta Döneminde Nairi, Hakkında Bibliyografya.

M.Salvini, NU, 64 vd.

C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 133 vd.

A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 251 vd.

II. KURULUŞ DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

A. II. AŞŞURNAŞİRPAL (MÖ. 883–859)

1. Nimrud Yazıtı. (1)

Tummu Ülkesine Sefer (MÖ. 883)

(ARI,II, no. 544) (2)

Kol. I.

"Tahta çıktığım yıl (ve) saltanatımın birinci yılında, (dünyanın) (dört) köşesinin hakimi tanrı Samaş beni himayesine aldığı (ve) asaletle krali tahta çıkardığı zaman o, halka çobanlık eden asayı elime yerleştirdi. (O zaman) arabalarımı (ve) askerlerimi topladım. Araba ve askerlerin (geçişine) uygun olmayan güç patikalardan ve yalçın dağların arasından geçtim (ve) Tummu ülkesine yürüdüm. Onların tahkimli şehri Libe`yi, yalçın dağlar Urini, Aruni (ve) Etini`nin arasında yer alan Surra, Abuqu (3), Arura (ve) Arube şehirlerini fethettim. Onların bir çoğunu kılıçtan geçirdim (ve) onlardan esirler, mallar (ve) öküzler alıp götürdüm. Askerler korktular (ve) yalçın bir dağa çıktılar. Dağ çok dik olduğu için onların arkasından gitmedim. Dağ, bir demir hançerin ucu gibi sivri idi ve orada gökyüzünün kanatlı kuşlarından hiç biri uçmuyordu. Onların kaleleri, atalarımın hiç bir kralın nüfus etmediği, udinu–kuşunun (4) yuvası gibi dağın içinde yer almaktaydı. Kahraman (5) 3 gün dağda keşif yaptı. Cesur kalbi savaşmak için hasret çekiyordu. Yaya olarak dağa tırmandı (ve) dağı (ayaklarının altında) ezdi. Onların yuvalarını yıktı (ve) hayvan sürülerini dağıttı. Savaşan adamlarından 200`ünü kılıçtan geçirdim (ve) çok sayıda esiri, koyun sürüsü gibi alıp götürdüm. Onların kanı ile dağı kırmızı yün gibi kırmızıya boyadım (ve) geride kalanlarını dağın dere ve sel yatakları yuttu. Onların şehirlerini temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) şehirlerini yaktım."

(1) Ninurta Tapınağının duvar ve döşeme taşları üzerinde yer alır.: H.C.Rawlinson, *IR*, Lev. 17–26.; E.A.W.Budge–L.W.King, *AKA*, 254–387.; C.F.Lehmann–Haupt, *Materialien*, 24–26, no. 11.; Y.Le Gac, *Asn.*, 3 vd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 436–484.; A.Borger, *HKL,I*, 219.; A.L.Oppenheim, *ANET*³, 275 vd.; W.Schramm, *EAK,II*, 18–31.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 533–591.

(2) = *ARAB,I*, no. 440.

(3) *ARAB,I*, no. 440.: "Abuku".

(4) Göst.yer.: "Kartal (Atmaca)"

(5) Göst.yer.: "Savaşçı"

Gilzanu ve Hubuskia`dan Tribut (MÖ. 883)

(ARI,II, no. 545) (6)

Kol. I. "Tummu ülkesinden ayrılarak Kirruru ülkesine indim. Kirruru ülkesinin, Simesi ülkesinin, Simerra ülkesinin, Ulmania ülkesinin, Adauš ülkesinin, Hargaya ülkesinin, Harmasaya ülkesinin tributunu atları, katırları, öküzleri, koyunları, şarap (ve) bronz kapları - aldım. Onlara angarya işler yükledim. Kirruru ülkesinde iken Aşşur`un, efendimin ihtişamı Gilzanu (7) ve Hubuškia`lıları ezdi (ve) onlar, atları gümüşü, altını, kalayı, bronzu ve bronz kapları tribut olarak bana getirdiler."

Habhu`ya Sefer (MÖ. 883)

(ARI,II, no. 546) (8)

Kol. I. "Kirruru ülkesinden hareket ederek Hulun şehriden Habhu ülkesinin içlerine uzanan geçide girdim. Yalçın dağlar Usu, Arua (ve) Arardi arasında yer alan Habhu ülkesinin şehirleri Hattu (9), Hataru, Ništun, Sabidi (10), Metqia (11), Arsanıa, Tela, Halua şehirlerini fethettim. Onların bir çoğunu kılıçtan geçirdim (ve) tutsaklar ve mallarını alıp götürdüm. Askerler korktular (ve) Ništun şehrinin önünde gökyüzünde bir bulut gibi asılı duran yüksek dağ zirvesine çıktılar. Atalarımın hiç bir kralın aralarına yaklaşmadığı bu (adamlara) doğru benim askerlerim kuşlar gibi uçtular. Onların savaşçılarından 260`ını kılıçtan geçirdim. Onların başlarını kestim ve orada onlardan bir sütun yaptım. Onlardan geride kalanlar kuşlar gibi dağ yarılarına yuva yaptılar. Esirleri ve malları dağdan indirdim (ve) yüksek dağlık bölgede yer alan şehirleri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) yaktım. Silahlarımın önünden kaçan ne kadar asker varsa benim yanıma indiler (ve) ayaklarına kapandılar. Onlara tribut, vergi ve angaryayı yükümlü kıldım. Nistun şehrinin yöneticisi Babua`nın oğlu Babu`nun Arbail şehrinde derisini yüzdüm (ve) onu duvara gerdim. O zamanda kendi

(6) = ARAB,I, no. 440,441.

(7) ARAB,I, no. 440.: "Gilzani".

(8) = ARAB,I, no. 441.

(9) ARAB,I, no. 441.: "Hatu".

(10) Göst.yer.: "İrbidi".

(11) Göst.yer.: "Mitkia".

tasvirimi yaptım (ve) üzerine kudretimiln övüncünü yazdım.
(Onu) Aşur-naşır-apli olarak (isimlendirilen) şehirdeki Eqi (12)
dağında nehir kaynağına diktim."

Kadmuhu ve Muşku`ya Sefer. (MÖ. 883)

(ARI,II, no. 547) (13)

Kol. I. "Aynı eponim içinde, Ab ayınının 24. günü Aşşur`un (ve) tanrıça
Şömaş`ın yüce tanrıların, efendilerimin emri ile Ninive
şehrinden hareket ettim (ve) yalçın Nipur ve Pasate dağlarının
eteğindeki şehirlere yürüdüm..... Nipur ve Pasate
dağlarının eteğindeki şehirlere hareket ederek Dicle`yi
geçtim (ve) Kadmuhu ülkesine yaklaştım. Kadmuhu ve Muşku
ülkelerinin vergi ve tributunu-bronz kapları, öküzleri, koyunları
ve şarabı - aldım. Kadmuhu ülkesinde iken....."

Halziluha ve Kaşari Dağındaki İsyancılara Karşı Sefer. (MÖ. 882)

(ARI,II, no. 548) (14)

Kol. I. "Benim adımın eponim yılında..... atalarımın krallığı
döneminde Suhu ülkesinden Aşşur`a hiç bir yönetici
gelmemişken Suhu (15) yöneticisi İli-ibni (16) (kendisi) ile
birlikte erkek kardeşleri ve oğullarının hayatını kurtarmak için
tribut olarak gümüş (ve) altın ile Ninive`ye benim huzuruma
geldiler."

(ARI,II, no. 549) (17)

Kol. I. "Aynı eponimde, ben Ninive`de iken bana, benden önceki
Aşşur kralı Salmanassar`ın Halziluha şehrine yerleştirdiği
Aşşur`lu İnsanlar (ve) onların şehir yöneticisi Hulaya`

(12) Göst.yer.: "Eki".

(13) = ARAB,I, no. 442.

(14) = ARAB,I, no. 444.

(15) ARAB,I, no. 444.: "Suhi".

(16) Göst.yer.: "İlu-ibni".

(17) = ARAB,I, no. 445.

nın (18) isyan ettiğini; krali şehrim Damdammusa'yı (19) zapt etmeye geldiklerini bildiren bir rapor getirildi. Bana yardım eden tanrılar Aşşur, Šamaš ve Adad'ın emri ile arabalarımı (ve) askerlerimi topladım. Atalarım Aşşur kralı Tiglatpileser ve Tukulti-Ninurta'nın heykellerinin durduğu Subnat nehrinin kaynağında ben krali heykelimi yaptım (ve) (onu) onların (yanına) diktim. O zamanda İzalla (20) ülkesinden tribut-öküzler, koyunlar (ve) şarap - aldım. Kaşiyari dağına aştım, Hulaya'nın tahkimli şehri Kinabu'ya yaklaştım. Kalabalık askerlerim (ve) dehşet saçan kudretimle şehre saldırdım (ve) fethettim. Onların savaşan askerlerinden 800'ünü (21) kılıçtan geçirdim, onlardan 3000 esiri yaktım, birini dahi tutsak olarak sağ bırakmadım. Onların şehir yöneticisi Hulaya'yı sağ olarak yakaladım. Onların cesetlerinden bir sütun yaptım. Onların buluğ çağındaki erkek çocuklarını (ve) kız çocuklarını yaktım. Onların şehir yöneticisi Hulaya'nın derisini yüzdüm (ve) Damdammusa şehrinin duvarına gerdim. Şehri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) yaktım. Onların civarında bulunan Mariru şehrini feth ettim. Onların savaşçılarından 50'sini kılıçla yere serdim, onlardan 200 tutsağı yaktım (ve) Nirbu (22) ülkesinin 332 askerini ovada muharebede mağlup ettim. Onlardan tutsaklar, öküzler (ve) koyunlar alıp geri (Aşşur'a) getirdim. Uhira dağının eteğindeki Nirbu ülkesinin (ahalisi) bir araya geldiler (ve) tahkimli şehirleri Tela'ya girdiler. Kinabu şehrinden hareket ederek Tela şehrine yaklaştım. Şehir iyi tahkim edilmişti; üç sur ile çevrili idi. Halk, kuvvetli duvarlarına ve çok sayıdaki askerine güvendi ve benim yanıma inmedi. Benim ayaklarıma kapanmadı. Saldırı ve savaş ile şehri kuşattım (ve) fethettim. Onların savaşçılarından 3000'ini kılıçla yere serdim. Onlardan tutsaklar, mallar, öküz (ve) sığırlar alıp götürdüm. Onlardan çok sayıda esiri yaktım. Çok sayıda askeri sağ olarak yakaladım: bir kısmının kollarını (ve) ellerini kestim; diğerlerinin burunlarını, kulaklarını (ve) ellerini ayaklarını kestim. Bir çok askerin gözlerini oydu. Bir tane sağ olanlardan, bir tane kesik başlardan sütun yaptım. Onların başlarını şehrin etrafında ağaçlara astım. Onların buluğ çağındaki erkek/(ve) kız çocuklarını yaktım. Şehri temelinden yıktım, tahrib ettim, yaktım (ve) kül ettim. O zamanda Nirbu ülkesinin şehirlerini (ve) onların güçlü surlarını yaktım."

Kol. II.

(18) ARAB,I, no. 445.: "Hulai".

(19) Göst.yer.: "Damdammusa", "URU da-am-da-mu-sa" için bkz. S.Parpola, NAT, 98.

(20) ARAB,I, no. 445.: "İsala", "KUR i-ša-la" için bkz. S.Parpola, A.e., 177.

(21) ARAB,I, no. 445.: "askerlerinden 600'ünü".

(22) "KUR ni-ir-bu" için bkz. S.Parpola, A.e., 269.

(ARI,II, no. 550) (23)

Kol. II. "Nirbu ülkesinden hareket ederek Tušha (24) şehrine yaklaştım. Tušha'yı yeniledim. Eski duvarını kaldırdım, arazisini temizledim temeline ulaştım (ve) tepeden tırnağa kusursuz yeni bir duvar inşa ettim (ve) bitirdim. İçine kralî ikâmetgahım için bir saray inşa ettim. Kapılar yaptım (ve) (onları) kapı geçitlerine yerleştirdim. Bu sarayı inşa ettim (ve) tepeden tırnağa kadar tamamladım. Beyaz kireç taşından kendi tasvirimi yaptım (ve) üzerine görkemli gücümün övücünü ve Nairi ülkelerinde yapmış olduğum kahramanca hareketi yazdım. (Onu) Tušha şehrinin içinde diktim. Stelimi yazdım (ve) (onu) duvarın içine yerleştirdim. Açlık ve yoksulluk nedeni ile diğer ülkelere, Şupre ülkesine gitmiş olan fakir Aššur'luları geri getirdim. Onları Tušha şehrine yerleştirdim. O şehri kendime aldım (ve) Nirbu ülkesinin hububat ve samanını orada depoladım. Benim silahlarımın önünden kaçmış olan Nirbu ülkesinin geride kalan (ahalisi) (dağlardan) benim yanıma indiler (ve) ayaklarına kapandılar. Onları, oturmaya elverişli şehir ve evlerine yerleştirdim. Onları öncekilerden daha ağır tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıldım, atlar, katırlar, öküzler, koyunlar, şarap, bronz kaplar (ve) angarya işler. Onların oğullarını rehine olarak aldım."

(ARI,II, no. 551) (25)

Kol. II. "Tušha şehrinde kaldığım sırada Bit-Zamani'li Amme-baala'dan (26), Šubria'lı İli-hite'den (27), Nirdun ülkesinden Tupusu'nun (28) oğlu Labturu'dan (29) tribut aldım ve Urumu (30) ülkesinin iç kısımlarından (ve) Nairi ülkelerinin krallarından-arabaları, atları, katırları, gümüşü, altını, bronz kapları, öküzleri, koyunları (ve) şarabı-tribut (olarak) kabul ettim. Nairi ülkelerine angarya işler yükledim."

(23) = ARAB,I, no. 446.

(24) "URU tu-uš-ha" için bkz. S.Parpola, A.e., 360 vd.

(25) = ARAB,I, no. 447.

(26) ARAB,I, no. 447.: "Amme-ba`la".

(27) Göst.yer.: "Anhite".

(28) Göst.yer.: "Tubusi".

(29) Göst.yer.: "Lapturi".

(30) Göst.yer.: "Urume".

(ARI,II, no. 552) (31)

Kol. II. "Nairi ülkelerinden dönüşümde, Kaşiyari dağında bulunan Nirbu ülkesi ayaklandı. Onlar dokuz şehri terk ettiler (ve) tahkimli şehirleri İspilipria`ya (32) ve yalçın dağa güvendiler. Fakat ben, dağ doruklarını kuşattım (ve) fethettim. Yalçın dağın ortasında onları katlettim. Onların kanı ile kırmızı yün gibi dağı kırmızıya boyadım (ve) geride kalanlarını dağın dere ve sel yatakları yuttu. Onlardan tutsaklar (ve) mallar aldım. Onların savaşçılarının başlarını kestim (ve) orada şehirlerinin önüne (onlardan) bir kule inşa ettim. Onların buluş çağındaki erkek ve kız çocuklarını yaktım."

(ARI,II, no. 553) (33)

Kol. II. "Buliyana (34) şehrinin geçidine girdim (ve) Luqia (35) nehrinin kıyılarına ilerledim. Yolumun üzerinde, geçidin içindeki Habhu ülkesinin şehirlerini feth ettim. Onların bir çoğunu Kılıçtan geçirdim, onlardan tutsaklar alıp götürdüm (ve) şehirleri yaktım. Ardupa (36) şehrinde ortaya çıktım. O zamanda Bit-Yabiri`li Ahi-ramu`dan (37), Zalla`dan, Bil-Bahiani`den Hate`den ve Hanigalbat krallarından - gümüşü, altını, kalayı, bronz kapları, öküzleri, koyunları (ve) atları - tribut aldım."

Hudunu, Hartišu, Hubuškia ve Gilzanu`dan Tribut (MÖ.880)

(ARI,II, no. 565) (38)

Kol. II. "... Zamua ülkesinde iken efendim Aşşur`un ihtişamının (uyandırdığı) hayranlıkla karışık korku Hudunu (39), Hartišu (40), Hubuškia, (ve) Gilzanu şehirlerinin ahalisini kapladı (ve) onlar bana tribut (ve) vergi-gümüş, altın, atlar, çok renkli süslü elbiseler, öküzler, koyunlar (ve) şarap-getirdiler...."

(31) = ARAB,I, no. 447.

(32) Göst.yer.: "İspilibria".

(33) = ARAB,I, no. 447.

(34) Göst.yer.: "Buliani", "URU bu-ri-ja-ni" için bkz. S.Parpola, A.e., 94.

(35) ARAB,I, no. 447.: "İD2 lu-qi-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 229.

(36) "URU ar-du-pa" için bkz. S.Parpola, A.e., 28.

(37) ARAB,I, no. 447.: "Salli ülkesinden Iahiri`nin oğlu Ahiramu".

(38) = ARAB,I, no. 457.

(39) ARAB,I, no. 457.: "Huduni".

(40) Göst.yer.: "Hartisi", "URU har-ti-iş-aja" için bkz. S.Parpola, A.e., 155.

Kadmuhu`ya Sefer. (MÖ. 879)

(ARI,II, no. 567) (41)

Kol. I. "Sivan ayının ilk günü, Ša-ilima-damqa (42)`nın eponiminde arabaları(mı) (ve) askerlerimi topladım. Dicle`yi geçtikten sonra Kadmuhu ülkesine girdim. Til-uli şehrinde bir saray açtım. Kadmuhu ülkesinden tribut aldım. Kadmuhu ülkesinden hareket ederek İstarate (43) ülkesinin geçidine girdim. Kibaku (44) şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Kibaku`dan tribut - öküzler, koyunlar, şarap (ve) bronz kap(lar) - aldım. Kibaku`dan hareket ederek Matyatu (45) şehrine yaklaştım. Matyatu`yu civarı ile birlikte fethettim. Onların savaşçılarından 2800`ünü kılıçla yere serdim (ve) onlardan bir çok tutsak alıp götürdüm. Benim silahlarımın önünden kaçan ne kadar asker varsa ayaklarına kapandılar (ve) onları şehirlerine yerleştirdim. Onlara ağır tribut, vergi ve tahsildarlar koydum. Kendi tasvirimi yaptım (ve) üzerine güçlü zaferlerimi yazdım. (Onu) Matyatu`nun içine diktim."

Habhu ve Kašiyari`ye Sefer. (MÖ. 879)

(ARI,II, no. 568) (46)

Kol. II. "Matyatu şehrinde hareket ederek Zazabuha şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Habhu ülkesinden tribut - öküzler, koyunlar, şarap, bronz kaplar, bronz leğenler ve bronz zırh - aldım. Zazabuha şehrinde hareket ederek İrsia şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. İrsia`yı yaktım. İrsia şehrinde, Sura şehrinin tributunu - öküzleri, koyunları ve bronz kapları - aldım. İrsia şehrinde hareket ederek Kašiyari dağında kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Madaranzu şehri ve etrafındaki 2 şehri fethettim. Onları kılıçtan geçirdim, onlardan tutsaklar aldım (ve) şehirleri yaktım. Altı gün boyunca Kašiyari dağında yalçın dağda (ve) arabaların (ve) askerlerin (ilerlemesine) elverişli olmayan engebeli arazide dağı demir

(41) = ARAB,I, no. 459.

(42) ARAB,I, no. 459.: "Ša-ilima-damka".

(43) Göst.yer.: "İstarâti".

(44) Göst.yer.: "Kibaki", "URU ki-ba-ki" için bkz. S.Parpola, A.e, 204.

(45) ARAB,I, no. 459.: "Matyati".

(46) = ARAB,I, no. 460, 461.

baltalar ile kestim (ve) sivri bakır kazmalar ile (bir yol) kazdım. (Böylece) arabaların ve askerlerin ilerlemesini sağladım. Kaşiyari dağında yolumun üzerindeki şehirlerden öküzler, koyunlar, şarap, bronz kap(lar) (ve) bronz zırh aldım."

İkinci Nairi Seferi. (MÖ. 879)

(ARI,II, no. 569) (47)

Kol. II. "Kaşiyari dağına aştıktan sonra ikinci kez Nairi ülkelerine indim. Şigişu (48) şehrinde kamp kurdum ve geceyi geçirdim. Şigişu'dan hareket ederek Tupusu'nun oğlu Labturu'nun tahkimli şehri Madara'ya (49) yaklaştım. Şehir çok iyi tahkim edilmişti; 4 sur ile çevrili idi. Şehri kuşattım. Onlar benim güçlü silahlarımın karşısında korktular ve onlardan mallarını, eşyalarını (ve) memur (olarak yetiştirilmek üzere) oğullarını aldım. Onların hayatlarını bağışladım. Onlara tribut, vergi ve tahsildarlar koydum. Şehri temelinden yıktım (ve) tahrib ettim (ve) onu harabe yığınlarına çevirdim."

(ARI,II, no. 570) (50)

Kol. II. "Madara şehriden hareket ederek Tuşha şehrine girdim. Tuşha'da bir saray açtım. Tuşha şehrinde Nirdun ülkesinin tributunu - atları, katırları, bronz kapları, bronz zırhları, öküzleri, koyunları (ve) şarabı - kabul ettim. Kaşiyari dağının eteğinde yer alan Tupusu'nun oğlu Labturu (tarafından yönetilen) 60 şehri, kuvvetli kaleyi temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim."

(ARI,II, no. 571) (51)

Kol. II. "Efendim Aşşur'un desteği ile Tuşha (52) şehriden hareket ettim. Kuvvetli arabaları, süvarileri (ve) en iyi askerleri yanıma

(47) = ARAB,I, no. 461.

(48) ARAB,I, no. 461.: "Şinigişa", "URU ši-gi-su" için bkz. S.Parpola, NAT, 336.

(49) "URU ma-da-ra" için bkz. S.Parpola, A.e., 232.

(50) = ARAB,I, no. 461,462.

(51) = ARAB,I, no. 463.

(52) ARAB,I, no. 463.: "Tuşhan".

aldım. Sallardan bir köprü vasıtası ile Dicle`yi geçtim. Bütün gece ilerliyerek Dirru`nun (53) tahkimli şehri Pitura`ya (54) yaklaştım. Şehir son derece güçlü; iki sur ile çevrili idi; sitadeli bir dağ zirvesi görünümünde idi. Aşşur`un, efendimin üstün gücü, kalabalık askerlerim ve dehşet saçan mücadele kudretim ile onlarla dövüştüm. İki gün güneş doğmadan önce mahvedici Adad gibi onların üzerine gürledim (ve) onların üzerine alevler yağdırdım. Savaşan askerlerim "Fırtına Kuşu" gibi var güçleri ile onların üzerine uçtu. Şehri fethettim. Onların savaşan askerlerinden 300`ünü (55) kılıçtan geçirdim (ve) başlarını kestim. Bir çok askeri sağ olarak ele geçirdim. Geri kalanlarını yaktım. Onlardan değerli tribut alıp götürdüm. Onun kapısının önünde canlı (adamlardan ve) başlardan bir sütun yaptım. 700 askeri onların kapısının önünde kazıklara geçirdim. Şehri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim. Onların buluş çağındaki erkek çocuklarını (ve) kızlarını yaktım."

(ARI,II, no. 572) (56)

Kol. II. "Matnu (57) dağı geçidinin girişindeki Kukunu şehrini fethettim. Onların savaşçılarından 700`ünü kılıçla yere serdim. Onlardan bir çok tutsak alıp götürdüm. Dirru (58)`nun 50 şehrini fethettim. Onları kılıçtan geçirdim, onlardan tutsaklar alıp götürdüm (ve) 50 askeri sağ olarak yakaladım. Şehirleri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) yaktım. Hayranlıkla karışık korku uyandıran ihtişamımı onların üzerine bıraktım."

(ARI,II, no. 573) (59)

Kol. II. "Pitura (60) şehrinden hareket ederek Habhu ülkesinin iç kısmında yeralan Arbakku (61) şehrine indim. Onlar benim

- (53) Göst.yer.: "Dirra", "KUR dir-ri-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 106.; "KUR di-ir-Gu-u-né" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 27.
- (54) "URU pi-tu-ra" için bkz. S.Parpola, A.e., 279.; "URU pi-te-i-ra/ru" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, A.e., 63.
- (55) ARAB,I, no. 463.: "800 ünü".
- (56) = ARAB,I, no. 464.
- (57) ARAB,I, no. 464.: "Matni", "KUR ma-at-nu" için bkz. S.Parpola, A.e., 244.
- (58) ARAB,I, no. 646.: "Dira".
- (59) = ARAB,I, no. 465.
- (60) ARAB,I, no. 465.: "Bitura".
- (61) Göst.yer.: "Arbaki", "KUR ar-ba-ak-ki" için bkz. S.Parpola, A.e., 244.

kralı görkemim karşısında korktular ve şehirlerini (ve) surlarını terk ettiler. Hayatlarını kurtarmak için yalçın Matnu dağına tırmandılar. Onların arkasından gittim. Onların silahlı adamlarından 1000`ini kayalık dağda kılıçtan geçirdim, onların kanları ile dağı kırmızıya boyadım (ve) Dağın dere ve sel yataklarını onların cesetleri ile doldurdum. 200 askeri sağ olarak yakaladım (ve) onların kollarını kestim. Onlardan 2000 tutsak alıp götürdüm. Arbakku şehrinin tahkimli şehirleri İyaya (62) (ve) Salanibe (63) şehirlerini fethettim. Onları kılıçtan geçirdim, tutsaklar alıp götürdüm. Nairi ülkelerinin iyi tahkim edilmiş 250 şehrini temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim. Onların ülkesinin mahsulünü topladım (ve) arpa ve samanı Tuşha şehrinde depoladım."

(ARI,II, no. 574) (64)

Kol. II.

"Bit-Zamani`li Amme-baala`nın soyluları ayaklandı ve onu öldürdü. Amme-baala`nın öcünü almaya gittim. Onlar benim silahlarımın parlaklığından (ve) egemenliğimin görkeminden korktular (ve) ben koşum takımları ile donatılmış arabalar, askerler (ve) atlar için teçhizat, terbiye edilmiş 460 at, 2 talent gümüş, 2 talent altın, 100 talent kalay (65), 100 talent bronz, 300 talent demir, 100 (adet) bronz tencere, 8000 (adet) bronz kap, bronz kase, bronz kutu, 1000 (adet) çok renkli, süslü keten elbise, tabaklar, sandıklar, altın kakmalı fildişi yataklar, sarayının hazinesini - (ayrıca) 2000 öküz, 5000 koyun, zengin çeyizi ile birlikte kız kardeşini, zengin çeyizleri ile birlikte soylularının kızlarını aldım."

(ARI,II, no. 575) (66)

Kol. II.

"Aşşurnaşirpal, yüce kral; güçlü kral, evrenin kralı, Aşşur`un kralı, Tukulti-Ninurta`nın oğlu..... Dicle`nin karşı kıyısından Lübnan dağına ve Büyük Denize (kadar uzanan topraklara), Laqu (67) ülkesinin tamamına (ve) Rapiqu (68) şehrini de kapsayan Suhu ülkesine ayakları dibinde boyun eğdiren kral. O, Subnat nehrinin kaynağından Niribu ülkesinin

(62) ARAB,I, no. 465.: "İiaia".

(63) Göst.yer.: "Salaniba".

(64) = ARAB,I, no. 466.

(65) ARAB,I, no. 466.: "Kurşun"

(66) = ARAB,I, no. 467.

(67) ARAB,I, no. 467.: "Lakê".

(68) Göst.yer.: "Rapiku".

Kirriru dağının geçidinden Gilzanu ülkesine kadar (uzanan toprakları), Aşağı Zab`ın karşı kıyısından, Zaban ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Bari şehrine, Til-ša-Abtani şehriden Til-ša-Zabdani şehrine kadar ve Karduniaş`ın kaleleri Hirimu (ve) Harutu şehirlerini benim ülkemin sınırları içine kattım. Son olarak geniş Nairi ülkelerinin tamamı üzerinde egemenliğimi kurdum."

Nairi`ye Sefer (MÖ. 866)

(ARI,II, no. 587) (69)

Kol. III.

"Šamaš-nuri`nin eponiminde, yüce efendi, efendim Aššur`un emri ile Iyyar ayının 13. günü Kalah şehriden hareket ettim. Dicle`yi geçtikten sonra Qipanu (70) ülkesine indim. Huzirina şehrinde Qipanu ülkesinin şehir yöneticilerinden tribut aldım. Huziri`na şehrinde iken Zalla`lı (71) İtti`den (ve) Ašša`lı Giridadi`den gümüş, altın, öküz (ve) koyunlardan (oluşan) tributu kabul ettim. O zamanda Kummuhu`lu Qatazili (72) den sedir ağacı, gümüş (ve) altından (oluşan) tribut aldım. Huzirina şehriden hareket ederek Fırat`ın kıyılarına-akıntıya karşı ilerledim. Kubbu dağını aştım ve Hatti ülkesinden önceki Ašša (ve) Habhu ülkelerinin şehirlerinin arasına indim. Adanu (72a) ülkesinin içinde yer alan tahkimli şehirler Umaliu (73) (ve) Hiranu`yu fethettim. Onların (ahalisinin) bir çoğunu kılıçtan geçirdim (ve) onlardan sayısız tutsaklar alıp götürdüm. Şehirleri temelinden yıktım (ve) tahrib ettim. Onların civarındaki 150 şehri yaktım. Karania şehriden hareket ederek Amadanu (74) dağının geçidine girdim (ve) Dirru`nun şehirlerinin ortasına indim. Amadanu (ve) Arqania (75) dağlarının arasında yer alan şehirleri yaktım. Arqania dağındaki Mallanu (76) ülkesini kendim için elde tuttum. Mallanu ülkesinden hareket ederek yolumun üzerindeki Zamba ülkesinin şehirlerini yaktım. Sua

(69) = ARAB,I, no. 480.

(70) ARAB,I, no. 480.: "Kipani".

(71) Göst.yer.: "Salla".

(72) Göst.yer.: "Katazilu".

(72a) Göst.yer.: "Adani".

(73) Göst.yer.: "Umalia".

(74) Göst.yer.: "Amadani".

(75) Göst.yer.: "Arkania".

(76) "KUR mal-la-a-nu" için bkz. S.Parpola, NAT, 235.

nehriini geçtikten sonra Dicle`nin kıyısında kamp kurdum. Arkania dağında Dicle`nin bu kıyısında ve diğer kıyısında yer alan Şehirleri harabe yığınlarına çevirdim. Habhu ülkesinin tümü korktu ve ayaklarıma kapandı. Onlardan rehineler aldım (ve) başlarına kendi yöneticimi getirdim. Amadanu dağının geçidinden Barzanıstun Şehrine ıktım. Bit-Zamani`li İlanu`nun tahkimli Şehri Damdammusa`ya yaklaştım Şehri kuşattım. Askerlerim kuş(lar) gibi onların üzerine uçtu. Onların savaşçılarından 600`n kılıçla yere serdim (ve) onların başlarını kestim. Askerlerinden 400`nsağ olarak yakaladım. Onlardan 3000 tutsak aldım. O Şehri kendime aldım. Sağ askerleri (ve) (kesik) başları onun kralı Şehri Amedu`ya (77) getirdim (ve) onun kapısının önünde başlardan bir sütün yaptım. Sağ askerleri Şehrinin etrafındaki kazıklara astım. Şehir kapısının içinde dövüştüm (ve) yemiş bahçelerini kestim. Allabria Şehrinde atalarımın hiç bir kralın ayak basmadığı Kaşiyari dağı geçidine girdim. Tupusu`nun oğlu Labturu`nun tahkimli Şehri Udu`ya (78) yaklaştım. Şehri kuşattım (ve) tüneller, muhasara kuleleri (ve) koç başları aracılığı ile onu feth ettim. Onların [savaşan] adamlarından 1400 [.....] kılıçla yere serdim. 780 askeri (79) sağ olarak ele geçirdim. Onlardan 3000 tutsak aldım. Sağ askerleri onun Şehri`nin etrafını eviren kazıklara geçirdim. Bir kısmının gözlerini oydu (ve) geride kalanları yerlerinden çıkardım (ve) AŞŞur`a getirdim. Şehri [kendim için] elde tuttum."

(ARI,II, no. 589) (80)

Kol. III. "... AŞŞur, acımasız silahını güçlü kollarıma yerleŐtirince, ben Lullumu`nun (81) geniş ordusunu muharebede kılıçla yere serdim. Beni destekleyen tanrı Şamaş ve Adad`ın yardımı ile mahvedici tanrı Adad gibi Nairi lkelerinin, Habhu lkesinin, Subaru`ların ve Nirbu ülkesinin askerleri üzerine gürledim. Dicle`nin karşı kıyısından Lübnan dağına ve "Büyük Deniz"e kadar (uzanan topraklara), tüm Laqu ülkesine (ve) Rapiqu Şehrini de kapsayan Suhu ülkesine ayakları dibinde boyun eğdiren kral; O, Subnat nehrinin kaynağından Nirib ülkesinin ilerine kadar fethetti. Ben, Kurruru dağı geçidinden Gilzanu

(77) Göst.yer.: "Amedi". "URU a-me-di" için bkz. S.Parola, A.e., 15.

(78) Göst.yer.: "Uda".

(79) Göst.yer.: "580 askeri".

(80) = ARAB,I, no. 482.

(81) ARAB,I, no. 482.: "Lulume".

ülkesine kadar (uzanan toprakları), Aşağı Zab`ın karşı kıyısından Zaban ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Bari şehrine, Til-ša-Zabdani ve Til-ša-Abtani şehirlerine kadar, Karduniaš`ın kaleleri Hirimu, Harutu`yu ülkemin sınırları içine kattım. Babitu şehrinin geçidinden Hašmar ülkesine kadar (halkı) ülkemin halkı olarak kabul ettim. Egemenliğim altına aldığım ülkelere daima kendi yöneticilerimi tayin ettim. Onlar esaret altına girdiler (ve) onlara angarya işler yükledim."

2. Beyaz Obelisk. (82)

(ARI,II, no. 626)

"- Boşluk -

[(Tahta) geçiş yılımda (ve) saltanatımın birinci yılında] asaletle [krali tahta] çıktıktan [sonra], arabalarımı (ve) çok sayıdaki askerlerimi topladım. Civardaki ulaşılmaz kaleleri fethettim. Gilzanu ülkesinden atlardan oluşan tribut aldım..... Atlar bana (devamlı olarak) getirilmediği [için] ben [kızdım ve] suçlu yöneticilerin (otoritesi altında bulunan) Harira (ve) Halhalaus şehirlerine yürüdüm. Onları Aššurnaširpal`in eponiminde fethettim. Onların mallarını, ganimetlerini, eşyalarını (ve) hayvan sürülerini aldım (ve) (onları) şehrim Aššur`a getirdim. Yüce..... şehri halkı ile birlikte Aššur`a, tanrıma (ve) efendime vakfettim. fethettim. Šubru ülkesine [kaçmış olan] [.....] efendiler [.....] Onlar [çok sayıdaki] askerlerinin gücüne güvendiler ve

- boşluk (üç satır) -"

(ARI,II, no. 627)

"Aššur`un [.....], yüce efendinin, efendimin emri ile arabalarımı [.....] (ve) askerlerimi topladım. Şehre ulaştım. [.....] şehri terk etti(ler). Atlar, öküzler, [.....] ile arabalar o topladı. [Dehşet saçan] kızgınlıkla meşaleyi kaldırdım (ve) [hızla] yaya olarak Kašiarı dağının içine daldım. O şehirlere yürüdüm. [.....]

(82) Ninive`de bulunmuş olan bir stel üzerinde yer alan yazıt.: C.J.Gadd, *Stones*, 124.; W.Schramm, *EAK,II*, 48 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 624-628.

gece, onların şehirlerini kuşattım. [.....]Güneş doğunca [araba] (ve) kalabalık askerler ile dövüştüm. Bir çoğunu öldürdüm. Dannuna ülkesinin isyankar şehirleri Amlattu, Şaburam, Ruzidak, Bugu, (ve) Uştu`yu fethettim. (Onları) yaktım (ve) onların ganimetlerini, mallarını, eşyalarını [onlardan aldım].

- boşluk -"

3. Kurkh Monoliti (83)

İkinci Nairi Seferi. (MÖ. 879)

(ARI,II, no. 634) (84)

"..... benim egemenliğimi üstün kılan efendi Aşşur, bana ikinci kez Nairi ülke(ler)ine yürüme talimatı ve emrini verince; Sivan ayının ilk günü Şa-ilima-damga`nın eponiminde arabaları(mı) (ve) askerlerimi topladım. Dicle`yi geçtim. Yolumun üzerindeki.... Kalše [.....] şehri Kadişharu ülkesinde..... Apqu şehrine girdim. Apqu (85)`dan hareket ettim. Hatti ülkesinde Malhina şehrinin önünde dehşet saçan yayım ile 5 aslan öldürdüm. Kadmuhu ülkesine girdim. Til-uli şehrinde bir saray açtım. Til-uli`de Kadmuhu ülkesinden tribut aldım. Kadmuhu ülkesinden hareket ederek Istarate ülkesinin geçidine girdim. Kibaku şehrinde kamp kurdum ve geceyi geçirdim. Kibaku`dan öküz, koyun, şarap (ve) kaplardan (oluşan) tribut aldım. Kibaku`dan hareket ederek Matyatu şehrine yaklaştım. Matyatu`yu civarı ile birlikte fethettim. Onların savaşan adamlarından 2800`ünü kılıçla yere serdim (ve) onlardan çok sayıda tutsak alıp götürdüm. Benim silahlarımın önünden kaçan ne kadar asker varsa ayaklarıma kapandı (ve) ben onları şehirlerine yerleştirdim. Onlara ağır tribut, vergi (ve) tahsildarlar koydum. Kendi tasvirimi yaptım (ve) üzerine görkemli zaferlerimi yazdım. (Onu) Matyatu şehrinde diktim."

(83) Diyarbakır'ın yaklaşık 20 km. güneyinde aynı adı taşıyan yerde bulunmuştur. Assumasirpal'in saltanatının 5. yılında kazandığı zaferlerin anısına dikilmiştir. H.C. Rawlinson, III R, Lev.6.; E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 222-242.; Y.Le Gac, Asn. 137-151.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 496-502.; G.J.Gadd, Stones, 129.; W.Schramm, EAK,II, 34 vd.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 629-643.

(84) = ARAB,I, no. 498.

(85) ARAB,I, no. 498.: "Apki".

(ARI,II, no. 635) (86)

"Bunnu (...) şehrini, Masula şehrinin kalesini (ve) onun civarındaki iki şehri fethettim. Onların savaşan adamlarından 300'ünü kılıçtan geçirdim, onlardan tutsaklar alıp götürdüm (ve) şehirleri yaktım. Matyatu şehrinden hareket ederek Zazabuha şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Habhu ülkesinden tribut-öküzler, koyunlar, şarap, kaplar, bronz bir vahşi boğa, kaseler (ve) bronz zırh-aldım. Zazabuha şehrinden hareket ederek İrsia şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. İrsia'yı yaktım. Sura şehrinin tributunu -[öküzleri], koyunları, şarap (ve) kapları- İrsia şehrinde kabul ettim. İrsia şehrinden hareket ederek Kaşiyari dağında kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Madaranzu şehrini (ve) civarındaki iki şehri fethettim. Onları kılıçtan geçirdim. Onlardan tutsaklar alıp götürdüm (ve) şehirleri yaktım. 6 gün boyunca yalçın Kaşiyari dağında (ve) arabalarım ve askerlerimin (geçişine) uygun olmayan kayalık arazide dağı demir baltalarla yardım (ve) bakır kazmalarla (bir yol) açtım. (Böylece) arabaları (ve) askerleri yanımda getirebildim. Kasiari dağının içinde yolumun üzerindeki şehirlerden öküzler, koyunlar (ve) şarap aldım."

(ARI,II, no. 636) (87)

"Kaşiyari dağını geçtikten sonra ikinci kez Nairi ülke(ler)ine indim. Şigişu şehrinde kamp kurdum (ve) geceyi geçirdim. Şig[işu]dan hareket ederek Tupusu'nun oğlu Labturu'nun tahkimli şehri Madara şehrine yaklaştım. Şehir iyi tahkim edilmişti; 4 sur ile [çevrili idi]. Şehri kuşattım. Onlar, güçlü silahlarım karşısında korktular ve [ben] onlardan mallarını, eşyalarını (ve) memur [olarak yetiştirilmek] üzere oğullarını aldım. Onların hayatlarını bağışladım (fakat) onlara tribut, vergi (ve) tahsildarlar koydum. Şehri temelinden yıktım (ve) tahrib ettim (ve) (onu) harabe yığınlarına çevirdim."

(ARI,II, no. 637) (88)

"Madara şehrinden hareket ederek Tuşha şehrine girdim. Tuşha`da bir saray açtım. Tuşha`da[N]irdun [ülkesinden] vergi

(86) = ARAB,I, no. 498.

(87) = ARAB,I, no. 499.

(88) = ARAB,I, no. 499.

(ve) tribut – atlar, katırlar, kaplar, zırh, öküz, koyun (ve) şarap – aldım. Kaşari dağının eteğindeki Tupusu`nun oğlu Labturu (tarafından yönetilen) iyi tahkim edilmiş [60] şehri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim."

(ARI,II, no. 638) (89)

"Aşşur`un, efendimin yardımı [ile] Tuşha şehrinden hareket ettim. Kuvvetli arabaları, süvarileri (ve) seçkin askerleri yanıma aldım. Sallardan bir köprü aracılığı ile Dicle`yi geçtim. Bütün gece yürüyerek Dirru`ların tahkimli şehri Pitura`ya yaklaştım. Şehir [son derece] güçlü, iki sur ile çevrilmişti; sitadeli bir dağ zirvesi şeklinde idi. Aşşur`un efendimin üstün kudreti, kalabalık askerlerim ve dehşet saçan mücadele gücüm ile [onlarla] savaştım. İki gün boyunca güneş doğmadan önce onların üzerine mahvedici tanrı Adad gibi gürledim (ve) üzerlerine alev yağdırdım. Savaşan askerlerim "Fırtına Kuşu" gibi var güçleri ile onların üzerine uçtu. Şehri fethettim. Onların savaşan askerlerinden 800`ünü kılıçtan geçirdim (ve) başlarını kestim. Bir çok [askeri] sağ olarak yakaladım. Geri kalanını yaktım. Onlardan değerli tribut alıp götürdüm. Onun kapısının önünde sağ (adamlardan ve) başlar[dan] bir sütun yaptım. 700 askeri onların kapısının önünde kazıklara geçirdim. Şehri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim. Onların buluş çağındaki erkek çocuklarını yaktım."

(ARI,II, no. 639) (90)

"Matnu dağı geçidinin gerisinde yer alan Kukunu şehrini fethettim. Onların savaşan adamlarından 700`ünü kılıçla yere serdim. Onlardan bir çok tutsak alıp götürdüm. (ve) 40 askeri sağ olarak yakaladım. Şehirleri temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) yaktım. Hayranlıkla karışık korku uyandıran ihtişamımı onların üzerine saldım."

(89) = ARAB,I, no. 499.

(90) = ARAB,I, no. 499.

(ARI,II, no. 640) (91)

"Pidara şehrinden hareket ederek Habhu ülkesinin iç kısmındaki Arbakku şehrine indim. Onlar benim krali görkemim karşısında korktular ve iyi tahkim edilmiş şehirlerini terk ettiler. Hayatlarını kurtarmak için yalçın Matnu dağına tırmandılar. Onların arkasından gittim. Onların zırhlı sūvari askerlerinden 1000`iniyalçın dağın içinde öldürdüm, kanları ile dağı kırmızıya boyadım (ve) dağın dere (ve) sel yataklarını onların cesetleri ile doldurdum. 200 askeri sağ olarak yakaladım (ve) kollarını kestim. Onlardan 2000 tutsak, çok sayıda öküz (ve) koyun alıp götürdüm. Arbakku şehrinin tahkimli şehirleri İyaya (ve) Salanibe şehirlerini fethettim. (Onları) kılıçtan geçirdim. (ve) tutsaklar alıp götürdüm. Nairi ülke(leri)nin iyi tahkim edilmiş 250 şehrini temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yağınlarına çevirdim. Onların ülkesinin mahsulünü topladım (ve) arpa ve samanı Tuşha şehrinde depoladım."

(ARI,II, no. 641) (92)

"Bit-Zamani`li Amme-baala`nın (93) soyluları ayaklandı ve onu öldürdü. Amme-baala`nın (94) öcünü almaya gittim. Onlar benim silahlarımın parlaklığından (ve) egemenliğimin görkeminden korktular (ve) ben koşum takımları ile donatılmış 40 araba, askerler (ve) atlar için teçhizat, eyere alıştırılmış 460 at, 2 talent gümüş, 2 talent altın, 100 talent kalay, 200 talent bronz, 300 talent demir, 1000 (adet) bronz tencere, 2000 adet bronz kap, kase, bronz kutu, 1000 (adet) çok renkli, süslü keten elbise, tabaklar, sandıklar, altın kakmalı fildişi yataklar, sarayının hazinesini, (ayrıca) 2000 öküz, 5000 koyun, zengin çeyizi ile birlikte kızkardeşini, zengin çeyizleri ile birlikte soylularının kızlarını aldım. Suçlu Burramanu`nun derisini yüzdüm (ve) Sinabu şehrinin duvarına gerdim. Erkek kardeşi İlanu`yu yönetimin başına getirdim. Onu 2 mina altın, 13 mina gümüş, 100 koyun (ve) 2000 (ölçek) arpa yıllık tribut ödemekle yükümlü kıldım. Sinabu (ve) Tidu şehirlerine - benden önceki kral, Aşşur kralı Salmanassar`ın asker yerleştiği ve Arame`

(91) = ARAB,I, no. 500,501.

(92) = ARAB,I,no. 501, 502.

(93) ARAB,I, no. 501.: "Amma-ba`li".

(94) Göst.yer.: "Ammi-pa`li".

lerin (95) zor kullanarak ele geçirdikleri Nairi ülke(leri)nin sınırı üzerindeki kalelere-tekrar sahip oldum. Arame`lerin zapt ettiği Nairi ülke(leri)ndeki Assur kalelerini ellerinde tutan Aşşur`luları, (oturmaya) elverişli şehirlere ve evlere yerleştirdim. Onları huzurlu yerlere oturttum. Bit-Zamani`li Amme-baala`ya ait 1500 Ahlamû Arame`li askeri yerlerinden ayırdım (ve) (onları) Aşşur`a getirdim. Nairi ülke(leri)nin mahsulünü topladım ve (onu) ülkemin beslenmesi için Tuşha, Damdammusa (96), Sinabu (ve) Tidu (97) şehirlerinde depoladım."

(ARI,II, no. 642) (98)

"Nirdun, Luluta ülkelerinin şehirlerini, Dirra şehirlerini, Aggunu, Ulliba, Arbakku (ve) Nirbu (99) ülkelerini feth ettim. Onların (ahalisini) kılıçtan geçirdim, onlardan tutsaklar alıp götürdüm (ve) şehirlerini temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına çevirdim. Nairi ülke(leri)ne feodal görevler, angarya işler, (ve) tahsildarlar koydum. Başlarına kendi seçtiğim yöneticileri getirdim. Onlar esaret altına girdiler. Silahlarımın parlaklığını (ve) egemenliğimin görkemini Nairi ülke(leri)`nin üzerine saldı. Damdammusa şehrinde Şubru ülkesinden tribut-gümüş, altın, bronz, kalay, demir, zırh, kaplar, öküzler, koyunlar (ve) atlar - aldım."

(ARI,II, no. 643) (100)

"Nairi ülke(leri)nden dönüşümde Hanigalbat ülkesinin Şuru şehrini fethettim. Onların savaşan adamlarından 900`ünü kılıçtan geçirdim. Onlardan 2000 tutsak alıp götürdüm. Suru şehrini kendime aldım."

(95) Göst.yer.: "Arumu".

(96) ARAB,I, no. 502.: "Damdamusi".

(97) Göst.yer.: "Tidi", "URU ti-i-di" için bkz. S.Parpola, NAT, 351.

(98) = ARAB,I, no. 502.

(99) Göst.yer.: "Nirbe".

(100) = ARAB,II, no. 502.

4. Standart Yazıt. (101)

Urartu`ya Kadar Fetihler.

(ARI,II, no. 651) (102)

"..... Aşşur acımasız silahını güçlü kollarıma yerleştirdiği zaman ben Lullumu'nun kalabalık askerlerini kılıçtan geçirdim. Beni destekleyen tanrı Şamaş ve Adad'ın yardımı ile mahvedici tanrı Adad gibi Nairi ülkelerinin, Habhu'nun, Subaru'ların ve Nirbu ülkesinin askerleri üzerine gürledim. Dicle'nin karşı kıyısından Lübnan dağına ve "Büyük Denize" kadar uzanan topraklara, Laqu ülkesinin tamamına (ve) Rapiqu şehrini de kapsayan Suhu ülkesine ayakları dibinde boyun eğdiren kral, O, Subnat nehrinin kaynağından Urartu ülkesine kadar fethetti. Kurruru dağının geçidinden Gilzanu ülkesine kadar (uzanan toprakları), Aşağı Zab'ın karşı kıyısından. Zaban ülkesi'nin yukarı kısmındaki Til-Bari şehrine, Til-ša Abtani şehrinden Til-ša-Zabdani şehrine kadar, Karduniaş'ın kaleleri Hirimu, Harutu şehirlerini ülkemin sınırları içine kattım. Babitu dağının geçidinden Haşmar dağına kadar (ahaliyi) benim ülkemin halkı olarak kabul ettim. Egemenliğim altına aldığım ülkelerin başına daima kendi yöneticilerini tayin ettim. Onlar esarete girdiler (oldular)."

(ARI,II, no. 653) (103)

"Benden önceki kral, Aşşur kralı Salmanassar'ın inşa etmiş olduğu eski Kalah şehri harab olmuştu; hareketsiz duruyordu. O şehri yeniden inşa ettim. Egemenliğim altına aldığım, fethettiğim ülkelerden, Suhu ülkesinden tüm Laqu ülkesinden, Fırat'ı geçiş noktasında yer alan Sirqu şehrinden tüm Zamua ülkesinden, Bit-Adini'den ve Hate ülkesinden Pitane'li Lubarna'dan insanlar aldım. Onları buraya yerleştirdim. Eski harabe yığınını temizledim (ve) su seviyesine kadar kazdım. Temel (çukurunu) 120 tuğla sırası yüksekliğinde kazdım. İçine

(101) Kalah (Nimrud)'daki kralî sarayın düz yada kabartmalı taşları üzerine yazılmıştır.: A.H.Layard, ICCAM, Lev. 1 vd.; E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 212-221.; Y.Le Gac, Asn, 152-170.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 485-489.; W.Schramm, EAK,II, 39-42.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 648-653.; W.de Filippi, Assur, 1/7 (1977), 2-15.

(102) = ARAB,I, no. 487 // ARAB,I, no. 516.

(103) = ARAB,I, no. 489.

kralî ikâmetgahım (ve) ebedî istirahatım için sedir, selvi, dapranu-ardıç, şimşir, meskannu ağacı ve ilgın ağacından bir saray inşa ettim..... Egemenlik altına aldığım ülkelerden çok sayıda gümüş, altın, kalay, bronz, demir ganimet aldım ve oraya yerleştirdim."

5. Ziyafet Steli. (104)

Urartu`ya Kadar Fetihler.

(ARI,II, no. 676)

"Aşşur`un rahibi, tanrı Enlil ve Ninurta`nın gözdesi, tanrı An ve Dagan`ın sevdiği, yüce tanrıların tahripkar silahı, güçlü kral, evrenin kralı, Aşşur`un kralı, Tukulti-Ninurta`nın oğlu..... O, Dicle`nin karşı kıyısından Lübnan dağına ve Büyük Denize kadar (uzanan topraklara), Laqu ülkesinin tamamına (ve) Rapiqu şehrini de kapsayan Suhu ülkesine ayaklarının dibinde boyun eğdiren kral.; O, Subnat nehrinin kaynağından Urartu ülkesine kadar fethetti; Kurruru dağı geçidinden Gilzanu ülkesine kadar (uzanan toprakları), Aşağı Zab`ın karşı kıyısından Zaban ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Bari şehrine, Til-ša-Abtan`i şehrinden Til-ša-Zabdani şehrine kadar, Karduniaş`ın kaleleri Hirimu, Harutu şehirlerini ülkemin sınırları içine kattım. Babitu şehrinin geçidinden Haşmar dağına kadar (ahaliyi) ülkemin halkı olarak kabul ettim."

(ARI,II, no. 677)

"..... Kalah şehrini yeniledim..... orada krali ikametgahım ve istirahatım için 8 saray inşa ettim..... Fethettiğim, egemenliğim altına aldığım ülkelerden, Suhu ülkesinden, Kap-rabi şehrin (den), tüm Zamua ülkesi(nden), Bit-Zamani ve Şubru ülkeleri(nden), Fırat`ın geçiş noktasındaki Şirqu şehri (nden), Laqu ülkesinin kalabalık halkından, Hatti ülkesinden, Patinu`lu Lubarna`dan insanlar aldım. (Onları) orada yerleştirdim."

(104) Kalah (Nimrud)`da bulunmuştur. D.J.Wiseman, *Iraq*, XIV (1952), 24-44, Lev. 2-6.; J.Laessoe, *People of Ancient Assyria*, London, 1963, 103-106.; M.E.L.Mallowan, *Nimrud,I*, 57-73.; J.A.Brinkman, *PKB*, 186 vd., 391, no. 2188.; A.L.Oppenheimer, *ANET*³, 558-560.; W.Schramm, *EAK,II*, 36-39.; J.N.Postgate, *GPA*, no. 266.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 674-682.

(ARI,II, no. 682)

"..... Kalah sarayını açınca ülkemin her bir bölgesinden davet edilen 47.074 erkek ve kadına, Suhu, Hindanu, Patinu, Hatti, Tyre, Sidon, Gurgumu, Malidu, Hubuškia, Gilzanu, Kumu (ve) Mušaširu (105) ülkelerinden 5000 yüksek memur ve elçiye, Kalah`dan 16.000 kişiye, sarayımdan 1500 zariqu`ya hepsine – bütün ülkelerden gelenler ve Kalah halkı toplam 69.574 kişiye 10 gün boyunca ziyafet verdim, içki verdim, yıkanmalarını sağladım, eğlendirdim. (Böylece) onları onurlandırdım (ve) neşe (ve) barış içinde ülkelerine gönderdim."

6. Kidmuru İlahesi İstar Tapınağının Restorasyonuna İthaf Edilen Yazıt. (106)

(ARI,II, no. 687)

"Bu yazıt daha evvel verdiğimiz 1 no`lu yazıt (ARI,II, no. 575 = ARAB,I, no. 527) ile aynı içeriklidir.

7. Balawat Yazıtları. (107)

(ARI,II, no. 692)

"Bu yazıt daha evvel verdiğimiz 1 no`lu yazıt (ARI,II, no. 575 = ARAB,I, no. 537) ile aynı içeriklidir."

8. Nimrud`dan Yazıt. (108)

[W.de Filippi, Assur 1/7 (1977), 21–23]

"Bu yazıt daha evvel verdiğimiz 1 no`lu yazıt (ARI,II, no. 575 = ARAB,I, no. 527) ile aynı içeriklidir."

- (105) (Mušaširu = Mušašir = Ardini) "KUR mu-ša-si-ra-aja" için bkz.; S.Parpola NAT, 250.; "URU ar-di-ne" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, GNAUT, 9.
- (106) Nimrud şehrinin restorasyonundan sonra burada yeniden inşa edilen birçok tapınak arasında yer alan, Kidmuru ilahesi İstar`ın tapınağının anısına bir tablet ve sırlı süsleme parçası üzerine yazılmıştır. E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 162–167.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 526–529.; E.Michel, WO,II, 404–407.; W.Schramm, EAK,II, 45.; Y.Le Gac, Asn. 203.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 575 ve bkz. 687.
- (107) İki adet kireçtaşı blok üzerinde yer alır.: E.A.W.Budge-L.W.King, AKA, 167–173.; Y.Le Gac, Asn., 188–191.; E.A.W.Budge, Sculptures, Lev. 7–9.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 535–539.; W.Schramm, EAK,II, 58 vd.; A.K.Grayson, ARI,II, no. 692 ayrıca bkz. 575.
- (108) Nimrud`da Ninurta tapınağının girişindeki taşlar üzerinde yer alır.: W.de Filippi, Assur, 1/7 (1977), 17–24.

9. **Ninive İstar Tapınağından Kabartmalı Taş Yazıt. (109)**

Nairi`ye Kadar Fetihler.

(ARI,II, no. 716)

"Dicle`nin karşı kıyısından Lübnan dağına ve batıda Amurru ülkesinin Büyük Denizine kadar (uzanan toprakların) fatihi, tüm Hatti ülkesini fetheden, Subnat nehrinin kaynağından geniş Urumu ülkesine ve tüm Nairi ülkelerine kadar (uzanan toprakları) egemenliği altına alan (kişiyim); tüm Laqu ülkesini fethettim; Rapiqu ülkesini de içine alan Suhu ülkesini ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim; Kurruru dağı geçidinden Gilzanu ülkesine (ve) Babitü şehrinin geçidinden Namru ülkesine kadar (uzanan toprakların) ahalisini kendi ülkemin halkı kabul ettim; Aşağı Zab`ın karşı kıyısından Zaban ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Bari şehrine, Til-ša-Zabdani ve Til-[ša]-Abtani şehrine kadar (uzanan toprakları), Karduniaš`ın kaleleri Hirimu (ve) Harutu şehirlerini ülkemin sınırları içine kattım."

(ARI,II, no. 717)

"50.000 asker topladım. Mehru ülkesine yürüdüm (ve) tüm Mehru ülkesini fethettim. Sahibem Ninive tanrıçasına, Emašmaš`ın çatısı ve sarayımın çatısı için ağaç kestim."

10. **Ninive`den Pişmiş Toprak Konik "Çiviler" Üzerinde Yeralan Yazıt. (110)**

Nairi`nin Fethi.

(ARI,II, no. 729)

"Aššurnaširpal, Assur kralı, yüce kral, güçlü kral, evrenin rakipsiz kralı, Dicle`nin karşı kıyısından [Lübnan dağına]

(109) A.H.Layard, *ICCAM*, 81 A; Y.Le Gac., *Asn.*, 196-198.; W.Schramm, *EAK,II*, 49 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 710-720.

(110) W.Schramm, *EAK,II*, 53 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 727-732.

ve Amurru ülkesinin Büyük Denizi'ne kadar fetheden güçlü kral; [S]ubnat [nehri]nin kaynağından [Nirib ülkesinin içleri[ne] kadar], (uzanan toprakları) geniş Nairi ülkelerini, tüm [Laqu ülkesini (ve)] Rapiqu`yu da içine alan [Su]hu ülkesini, Kurruru dağı [geçidi]nden Gilzanu ülkesine, [Babitu geçidinden] Haşmar dağına kadar, (uzanan toprakları) [tüm Zamua ülkesini], Aşağı Zab`ın karşı kıyısı[ndan], [Zaban ülkesinin yukarı kısmında yer alan] Ti [I-Bari(ve) Til-ša-Ab]tani`ye kadar uzanan toprakları, [Kar]duni[aş]`inkaleleri Hirimu (ve) Har[utu]`yu ülkemin sınırları içine kattım; egemenliğim altına giren bütün ülkelere ve [dağlık bölgelere] [daima kendi yöneticilerimi tayin ettim]; onlar esaret altına girdiler (ve) [onlara] tributu, vergiyi ve angarya işleri [yükümlü kıldım]."

11. Aşşur`dan, Aşşur`daki Sin ve Şamaş Tapınaklarının Restorasyonuna İthaf Edilen Yazıt. (111)

Urartu`ya Kadar Fetihler.

(ARI,II, no. 762) (112)

"- Boşluk -

[Kirr]uru [dağının geçidinden]. Gi[Iz]a[nu] ülkesine kadar fetheden; Subnat nehrinin [kaynağından] [Şubr]u [ülkesi]ne (ve) Nirbu ülkesinin iç kesimlerine kadar [fethettim]. Laqu ülkesinin tamamına (ve) Rapiqu şehrinin de dahil olduğu Suhu ülkesine [ayaklarımın] dibinde boyun eğdirdim. Bab[itu] dağının geçidinden Haşmar dağına (kadar uzanan toprakları), Zamua ülkesinin tamamını, Aşağı Zab`ın karşı kıyısı[ndan] Z[aban] ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Abari`ye, Til-ša-Abtani ve Til-ša-Za[bdani]`ye kadar; [Kard]uniaş[ın] kaleleri olan [Hiri]mu (ve) Harutu [şehirlerini] [ülkemin sınırları] [içine kattım]. [Egemenliğim altına aldığım.....] [ülkelerde] ve dağlık bölgelerde

- Boşluk -

[Ben] dışarı [çıkardım][(ve)] şehrim Aş[şur]`a [getirdim]."

(111) Taş üzerinde yer alır.; O.Schroeder, *KAH,II*, 94.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*,no. 550, 552.; E.Michel, *WQ,II/4* (1957), 319 vdd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 760-763.

(112) = *ARAB,I*, no. 552.

12. Aşşur`dan Yazıt. (118)

Nairi`ye Sefer.

(ARI,II, no. 766) (114)

"Yüce kral, güçlü kral Aşşur`un kralı Tukulti-Ninurta`nın oğlu, evrenin kralı (ve) Aşşur`un kralı olmuş olan Adad-Nirari`nin oğlu, yüce kral, güçlü kral, evrenin kralı, Aşşur`un kralı Aşşurnaşirpal`in sarayının malıdır.; (O) Kurruru dağının geçidinden Gilzanu ülkesine kadar Nairi ülkelerini tümüyle fetheden (kişidir); O, Subnat nehrinin kaynağından Şubru ülkesine kadar fethetti. Hem Dicle`nin karşı kıyısından Hate ülkesine (kadar uzanan) toprakları bütün Laqu ülkesini (ve) Rapiqu şehrinin de dahil olduğu Suhu ülkesini Babitü geçidinden Haşmar geçidine, tüm Zamua ülkesini, Aşağı Zab`ın karşı kıyısından Zaban ülkesinin yukarı kısmındaki Til-Abari`ye, Til-şa-Abatani`ye; Til-şa-Abatani`den Til-şa-Zabtani`ye (kadar uzanan toprakları); Karduniaş`ın kaleleri olan Hirimu (ve) Harutu şehirlerini ülkemin sınırları içine kattım. Egemenliğim altına aldığım ülkelere ve dağlık bölgelere daima kendi yöneticilerimi tayin ettim. Onlar esarete girdiler (oldular)."

13. Aşşur`dan Kil Tablet Parçası. (115)

Nairi`ye Sefer.

(ARI,II, no. 866)

"- Boşluk -

[.....]nın zamanından beri Tiglat-Pil[eser] adını taşıyan heykel [.....N]jairi ülkelerine yürüdüm. Barzaništu[(un)] şehrini [fethettim..... eşyalarını], mallarını, öküzleri, koyunları [alıp

- (113) Taş üzerinde yer alır.: 86, 88 vd.; L.Messerschmidt *KAH,I*, 25; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 550 vd.; E.Michel, *WO*, II/4 (1957), 313 vd.; W.Schramm, *EAK,II*, 57; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 764 vdd.
- (114) = *ARAB*, I, no. 551.
- (115) Bu yazıt *ARAB,I*, no. 398 de Adad-Nirari II bölümünde verilmiştir.: O.Schroeder, *KAH,II*, no. 87.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 397-398.; R.Borger, *HKL,I*, 473.; W.Schramm, *EAK,II*, 7 vd.; A.K.Grayson, *ARI,II*, no. 864-866.

götürdüm] [.....(ve)] (onu) harabe yığınlarına çevirdim. [Onların] askerlerinin başlarını [kestim]. Nairi ülkelerinin [.....] atları, katırları [.....] yaktım, temelinden yıktım, tahrib ettim (ve) harabe yığınlarına [çevirdim]."

II. Aşşurnaşirpal Döneminde Uruatri=Nairi, Hakkında Bibliyografya.

M.Salvini, NU, 56 vdd. 87 vdd.

B.B.Piotrovskii, Urartu, 47.

M.Wäfler, Urartu (1976), 18.

M.T.Tarhan, UNK, 72 vdd.

K.Kessler, Untersuchungen, 27 vdd.

M.T.Tarhan, An.Ar, VIII (1980), 92 vdd.

A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 254 vdd.

R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 333 vdd.

B. III. SALMANASSAR. (MÖ. 858-824)

1. Aşşur`dan Annal Parçası. (116)

Hubuškia`ya Sefer. (MÖ. 858)

(ARAB,I, no. 628)

"O zaman saltanatımın başlangıcında, kralî tahta oturduğum zaman savaş arabalarımı ve ordularımı biraraya [topladım] [Simesi] geçitlerine [girdim]. Ninni`nin müstahkem kalesi Aridu şehrine [yürüdüm] bu şehre saldırdım ve ele geçirdim çok sayıda askerini [öldürdüm] [ve onların mallarını] götürdüm. Aridu`dan ayrıldım. Hubuškia`ya yaklaştım. Hubuškia`yı çevresindeki 100 şehir ile birlikte yaktım. Hubuškia kralı Kâki benim muhteşem silahlarımın dehşeti karşısında korktu ve dağı kalesi yaptı. Dağın ortasında korkunç bir savaş yaptım."

2. Aşşur`dan Annal Parçası. (117)

Hubuškia`ya Sefer (MÖ. 858)

(ARAB,I, no. 632)

"..... onların yağmalarını götürdüm. [Aridu`dan ayrıldım]. Hubuškia`ya geldim. [Hubuškia`yı] civarındaki 100 şehirle birlikte [yaktım]. Hubuškia kralı Kaki benim muhteşem silahlarımın dehşeti karşısında korktu ve dağı kalesi yaptı. Dağa tırmandım, dağda korkunç bir savaş yaptım. Onların geride kalan mallarını dağlardan aşağı indirdim. Hubuskia`dan ayrıldım. Nairi Denizi`neyürüdüm. Denizde silahlarımı yıkadım ve tanrılara kurbanlar sundum. Denizden dönüşümde Gilzâni`li Azû`dan tribut aldım. Onu şehrim Assur`a götürdüm."

(116) III. Salmanassar`ın saltanatının 1. yılını kapsar.: O.Schroeder, *KAH,II*, no. 112.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 626 vdd.

(117) III. Salmanassar`ın saltanatının tahta geçiş, 1-3., 15-16. yıllarını kapsar.: O.Schroeder, *KAH,II*, no. 113.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 626, 632-637.

(ARAB,I, no. 633)

"Saltanatımın 1. yılında Fırat'ı kaynağından geçtim ve güneşin battığı Amurru denizine yürüdüm. Denizde silahlarımı yıkadım ve tanrılara kurbanlar sundum..... Fırat'ın diğer kıyısındaki Hate şehirlerini Adini'nin oğlu Ahuni'nin Kargamış halkını, Bargun halkını yaktım, tahrib ettim, yaktım."

3. Kurkh Monoliti. (118)

Hubuškia ve Urartu Kralı Arame'nin Kralı Şehri Sugunia'ya Sefer. (MÖ. 858)

(ARAB,I, no. 598)

Kol. I.

"O zamanda krallığımın başlangıcında saltanatımın ilk yılında kralî tahtıma merasimle oturduğum zaman savaş arabalarımı ve ordularımı topladım, Simesi geçitlerine girdim; Ninni'nin kralî şehri Aridi'ye yaklaştım. Şehre hücum ettim (ve) ele geçirdim. Askerlerinin büyük bir bölümünü öldürdüm. Ganimetlerini taşıdım. Şehrinin önüne kesik başlardan oluşan bir piramit diktim. Onların gençlerini ve kızlarını alevler içinde yaktım. Aridi'de otururken Harge'lilerin Harmase'lilerin, Simese'lilerin, Simere'lilerin, Sireşe'lilerin, Ulmane'lilerin -at, sığır, koyun, şaraptan oluşan tributlarını kabul ettim. Aridi'den yola çıktım. Engabeli yolları, zirveleri demir bir hançerin bıçağı gibi gökyüzünü delen sarp dağları bronz ve bakır kazmalarla açıp geçtim. Arabaları ve askerleri (buralardan) geçirdim. Hubuškia'ya yaklaştım. Hubuškia'yı civarındaki 100 şehir ile birlikte yaktım. Nairülkesinin kralı Kakia ve ordularından arta kalanlar benim korkunç silahlarımdan (silahlarımın vahşetinden) korktular ve yüksek dağlara çıktılar. Onların arkasından dağa tırmandım, dağların ortasında şiddetli bir savaşa tutuştum. Onların üzerine kesin bir darbe indirdim. Dağlardan savaş arabalarını, askerleri, atları geri getirdim. Efendim Aşşur'un dehşet verici korkusu onların hakkından geldi. Aşağıya indiler ve ayaklarıma kapandılar. Onların tribut

(118) Diyarbakır'ın yaklaşık 20 km güneyinde aynı adı taşıyan yerde bulunmuş olan yazıt, Salmanassar III'ün saltanatının ilk 6 yılını kapsar.: H.C.Rawlinson, *III R*, Lev. 7 vdd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 594 vdd.; I.M.Diakonov, *AVIUI*, no. 27.; W.G.Lambert, *AS*, XI (1961), 147 vdd.; M.Salvini, *NU*, 34 vdd.

ve vergiyle yükümlü kıldım. Hubuškia`dan yola çıktım. Urartu`lu Arame`nin kralı şehri Sugunia`ya (119) yaklaştım. Şehre saldırdım (ve) zaptettim. Çok sayıda askerini öldürdüm. Ganimetlerini götürdüm. Şehrinin kapısının önüne başlardan oluşan bir bir piramit (sütun) diktim. Civarındaki 14 şehri yaktım. Sugunia`dan yola çıktım. Nairî Ülkesinin Denizine indim. Denizde silahlarımı yıkadım. Tanrılarımı kurbanlar sundum. O zamanda kendimin bir tasvirini yaptım; üzerine yüce efendi Aşşur`un şerefini ve kudretimin gücünü yazdım; onu denizin kenarına diktim. Denizden dönüşümde Guzanite (Guzana`lı) Asû`nun, -at, sığır, koyun, şarap, iki hörgüçlü 2 deveden oluşan tributunu kabul ettim; onları şehrim Aşşur`a götürdüm."

Enzite, Suhme ve Daiaeni`ye Sefer. (MÖ. 856)

(ARAB,I, no. 604)

Kol. II.

"Kâr-Salmanassar`dan yola çıktım. Sumu (?) ülkesinden geçtim. Bit-Zamani ülkesine indim. Bit-Zamani`den yola çıktım. Namdanu (ve) Merhisu ülkelerinden (veya dağlarından) geçtim. Güç yolları, zirveleri gökyüzüne bir hançer gibi yükselen dağları bronz baltalarla keserek açtım, arabaları ve askerleri oralardan geçirdim. İsua ülkesindeki Enzite ülkesine indim. Enzite`nin tümünü ellerim fethetti. Onların şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Onların sayısız ganimetini, mallarını ve eşyalarını götürdüm. Anıtsal kralı heykelimi yaptım. Yüce efendi, efendim Aşşur`un sanını ve gücümün kudretini üzerine yazdım. Saluria`da boş bir altına onu diktim. Enzite`den yola çıktım. Arzania nehrini geçtim. Suhme ülkesine yaklaştım. Müstahkem kalesi Uaşta`ı ele geçirdim. Suhme ülkesinin tümünü tahrib ettim, yaktım. Yöneticileri Sûa`yı ele geçirdim. Suhme ülkesinden yola çıktım. Daiaeni ülkesine indim. Daiaeni ülkesini tamamen ele geçirdim. Şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Onların çok sayıda ganimetini, malını eşyasını ele geçirdim. Daiaeni`den yola çıktım."

(119) "URU su-qu-ni-a" için bkz. S.Parpola, NAT, 315.; Coğrafi konumu için Van Gölü'nün güneyi önerilmektedir. İlgili görüşler için bkz. M.T.Tarhan, An.Ar. VIII (1980), 88, dp.nt. 74.

Arzasku`ya Sefer. (MÖ. 856)

(ARAB,I, no. 605)

Kol. II. "Urartu`lu Arrame`nin kralı şehri Arzaşku`ya (120) yaklaştım. Urartulu Arramu, benim güçlü, dehşet saçan silahlarımdan ve savaş gücümünden korktu ve şehrini terketti. Adduri dağına çıktı (121 Arkasından ben de dağa tırmandım; dağların ortasında korkunç bir savaş yaptım; askerlerinin 3400`ünü kılıçtan geçirdim. Adad gibi onların üzerine dehşet yağdırdım. Onların kanı ile [dağı] yün boyar gibi boyadım. Karargahını ele geçirdim. Savaş arabalarını, süvarilerini, atlarını, katırlarını, taylorını (?), mallarını ganimetlerini, eşyalarını dağdan indirdim. Arramu, hayatını kurtarmak için yalnız dağlara tırmandı. Ben bütün gücümle vahşi bir boğa gibi onun ülkesini ayaklarımın altında çiğnedim. Onun şehirlerini çöle çevirdim. Arzaşku`yu civarındaki şehirlerle birlikte yıktım, tahrib ettim, [yaktım]. Kapısının önüne başlardan oluşan dört piramit (sütun) diktim. (İnsanlarının) bazılarını canlı olarak bu piramitlere bağladım, diğerlerini piramitlerin çevresindeki kazıklara astım. Arzaşku`dan yola çıktım."

(ARAB,I, no. 606)

Kol. II. "[Eritia dağına tırmandım]. Kralı kişiliğimin kahramanlığını gösteren bir heykelimi yaptım. Üzerine efendim Aşşur`un şanını, Urartu ülkesinde gösterdiğim gücümün kudretini yazdım. Onu Eritia dağına diktim. Eritia dağından yola çıktım. Aramale şehrine yaklaştım. Şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Aramale`[den] yola çıktım. Zanziuna`ya [yaklaştım.]..... o korktu ve ayaklarına kapandı. Tribut olarak ondan at, sığır ve koyun aldım. Ona merhamet gösterdim..... [Yürüyüşüm sırasında] Nairi Ülkesinin Denizi`ne indim; Aşşur`un dehşet verici silahlarını denizde yıkadım. Kurbanlar [sundum. Kralı kişiliğimin tasvirini yaptım]. Üzerine, yüce efendi, efendim Aşşur`un şanını, kahramanlıklarımı, cesaretimi [yazdım. Sahilden ayrıldım]."

(120) "URU ar-za-aş-ku" için bkz.: S.Parpola, *NAT*, 33. Bu şehrin coğrafi konumu için Van Gölü'nün kuzeyindeki bölgeler önerilmiştir. Ayrıntılı bilgi ve farklı görüşler için bkz.: M.T.Tarhan, *An.Ar.* VIII (1980), 85, dp.nt. 55.

(121) "KUR ad-du-ri" için bkz.: S.Parpola, *A.e.*, 3.

Hubuškia`ya Sefer. (MÖ. 856)

(ARAB,I, no. 607)

"Gilzanu ülkesine yürüdüm. Gilzanu ülkesinin kralı Asâu erkek kardeşleriyle birlikte bana karşı yürüdü. [Kendim için] – eyere alıştırılmış atlar, sığır, koyun, şarap, çift hörgüçlü 7 deveden (oluşan) – [tribut ve hediyeleri] ondan aldım. Kralî tasvirimi yaptım. Yüce efendi, efendim Aşşur`un şerefini ve Nairi ülkesinde göstermiş olduğum gücümün kudretini üzerine yazdım. Onun şehrinin ortasında onun tapınağının içine onu diktim. Gilzanu`dan yola çıktım. Hubuškia kralı Kâki`nin müstahkem kalesi Silaia`ya yürüdüm. Şehri kuşattım ele geçirdim. Askerlerinin büyük bir bölümünü kılıçtan geçirdim. Onların 3000 tanesini, onların çok sayıda sığır, koyun, at, öküz ve taylarını (?) aldım. ve şehrim Aşşur`a götürdüm. Enzite ülkesinin geçidine girdim. Kirruri ülkesinin geçidinden geçerek Arbela`nın kuzeyine yürüdüm."

4. Assur`dan Kil Tablet. (122)

Nairi`ye Sefer. (MÖ. 858)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950), 19,20]

Kol. I.

"O zaman, krallığımın başlangıcında, kralî tahta haşmetli bir şekilde oturduğumda, ben arabalarımı ve askerlerimi topladım (ve) Simesi ülkesinin geçitlerine girdim. Ninni`nin tahkimli şehri Aridi`ye yaklaştım; Şehre hücum ettim ve ele geçirdim, (halkının) onların büyük bir bölümünü öldürdüm, mallarını oradan taşıdım. Aridi`den yola çıktım. Hubuškia şehrine ulaştım. Hubuškia`yı civarındaki 100 şehirle birlikte yaktım. Hubuškia kralı Kâki, benim dehşet saçan silahlarımın parlaklığından korktu ve dağı kale olarak kullandı. Onun arkasından dağa tırmandım, dağların içinde büyük bir muharebe kazandım (ve) dağlardan onun arta kalan mallarını indirdim. Hubuškiadan yola çıktım. Nairi ülkesinin denizine indim, denizde silahlarımı temizledim (ve) tanrılarımın kurbanları sundum. Denizden dönüşümde Gilzan ülkesinden Asu`nun vergisini aldım (ve) onu şehrim Aşşur`a getirdim."

(122) Salmanassar III`ün saltanatının ilk 16. yılını kapsar.: G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950), 10-25. E.Michel, WO, I/6 (1952), 454 vdd.

Urartu`lu Arame İle Savaş. (MÖ. 856)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1970) 20,21]

- Kol. I. "Saltanatımın 3. yılında Adini`nin oğlu Ahuni benim dehşet saçan silahlarımdan korktu ve kralı şehri terketti; Fırat`ı geçti. Ben Ninive`den yola çıktım. Fırat`ın diğer kıyısındaki Til–Barsip ve Pitiru şehirlerini ki onları babam Tiglatpileser işgal etmişti, kendim için aldım. Dönüşümde Alzi ülkesinin geçitlerine girdim; Alzi`den Suhme ülkesine (yürüdüm); Suhme`den Daiaeni ülkesine; Daiaeni`den Urartu`lu Aramu`nun kralı şehri Arzaşkun`a. Aramu ordusunun büyüklüğüne güvendi ve çok sayıdaki süvarisini bana karşı savaşmak üzere bir araya getirdi. Onu mağlup ettim (ve) süvarilerini – savaş teçizatını elinden aldım. Hayatını kurtarmak için sarp bir dağa tırmandı. Onlar benim dehşet saçan silahlarımdan korktular ve şehirlerini terkettiler. Sarp dağa yerleştiler, böylece (lit. ve) ben, onun kralı şehri Arzaşkun ve onun çevresindeki şehirleri ele geçirdim. Onun çok sayıdaki mal ve eşyasını taşıdım, şehirleri tahrib ettim, yıktım ve yaktım. Gilzanu ülkesinden Hubuškia ülkesine kadar tufan gibi her yeri harabeye çevirdim (ve) Arbela`nın önünde Kirruri ülkesinin geçidine çıktım."
- Kol. II.

Kaşıari`ye Sefer. (MÖ. 854)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950). 21]

- Kol. II. "Saltanatımın 5. yılında Ninive`den yola çıktım, Kaşıari dağına çıktım, 11 güçlü kaleyi ele geçirdim, Subria ülkesinden Anhitti`yi şehrine hapsettim (ve) ondan tribut aldım."

Nairi Ülkesinden Tribut (MÖ. 852)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950), 21,22]

- Kol. II. "Saltanatımın 7. yılında Til–abna`dan Habini`nin şehirlerine gittim. Onun kalesi Til–abna`yı çevresindeki diğer şehirlerle birlikte ele geçirdim (ve) yaktım. Til–abna`dan yola çıktım. Dicle nehrinin kaynağına gittim (ve orada) kurbanlar sundum. Aşşur`a boyun eğmeyen şehirleri silah ile yere indirdim (ve) Nairi ülkesinden tribut aldım."

Urartu`lu Arame`nin Krali Şehri Arne`ye Sefer. (MÖ. 849)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950).22]

- Kol. II. "Saltanatımın 10. yılında Fıratı sekizinci kez geçtim. Kargamışlı Sangar`ın şehirlerini tahrib ettim, yıktım (ve) yaktım. Kargamış şehirlerinden ayrıldım Aramu`nun şehirlerine yaklaştım (ve) onun krali şehri Arne`yi ele geçirdim. O ve civarındaki 100 şehri tahrib ettim, yıktım (ve) yaktım. Onları kılıçtan geçirdim ve (mallarını) yağmaladım. O zamanda Damascus ülkesinden IM-ıdri (ve) Hamat ülkesinden İrhulia ve aynı zamanda deniz kıyısındaki 12 kral birbirlerinin gücüne güvendi ve kavga ve savaşmak üzere bana karşı ayaklandılar. Onlarla savaştım, onları mağlub ettim (ve) arabalarını, süvarilerini (ve) savaş aletlerini ellerinden aldım. Onlar hayatlarını kurtarmak için kaçtılar."

Arame`nin Şehirlerine Sefer. (MÖ.848)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950) 22,23]

- Kol. II. "Saltanatımın 11. yılında Ninive`den ayrıldım (ve) dokuzuncu kez Fırat`ı en derin yerinden geçtim. Sangar`ın 97 şehrini ele geçirdim, Aramu`nun 100 şehrini ele geçirdim, tahrib ettim (ve) yerle bir ettim (ve) onları yaktım. Amanus dağının yan tarafını aldım (ve) laraqu dağını geçtim. Hamat ülkesinin şehirlerine indim. Aştammaku şehrini (diğer) 89 şehir ile birlikte ele geçirdim, onları kılıçtan geçirdim (ve) yağmaladım. O zamanda Damascus ülkesinden IM-ıdri, Hamat ülkesinden İrhulina ve aynı zamanda deniz kıyısındaki 12 kral, birbirlerinin gücüne güvendi ve dövüşmek için üzerime geldiler. Onlarla savaştım, onları mağlub ettim, onların 10.000 savaşçısını kılıçtan geçirdim (ve) onların arabalarını, süvarilerini (ve) savaş aletlerini ellerinden aldım. Dönüşümde Aramu`nun kalesi Aparasu`yu (123) ele geçirdim. Aynı zamanda Galparunda şehrinin tributunu-gümüş, altın, kalay, at, öküz, koyun, mavi yün, yün ve keten giysiler kabul ettim. Amanus dağlarına çıktım (ve) sedir ağacından kereste kestim."

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950), 23]

Kol. III.

"Saltanatımın 14. yılında ülkemdeki sayısız (halkı) biraraya topladım (ve) 120.000 askerle Fırat'ı en derin yerinde geçtim. Damascus ülkesinden IM-idri, Hamat ülkesinden İrhulina, aynı zamanda deniz kıyısındaki..... hem yukarı hem aşağı (deniz).... 12 kral, kalabalık ordularını biraraya topladı (ve) benim üzerine saldırdı. Onlarla savaştım, onları yendim, onların arabalarını (ve) süvarilerini tahrib ettim (ve) onların savaş silahlarını ellerinden aldım. Onlar hayatlarını kurtarmak için kaçtılar."

Nairi`ye Sefer (MÖ. 844)

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950), 23,24]

"Saltanatımın 15. yılında Nairi ülkelerine yürüdüm. Dicle nehrinin kaynağında, (kaynağın çıktığı) mağaranın ağzında kaya üzerine kralı tasvirimi yaptım; üzerine kudretimin şanını, cesaretimin zaferlerini yazdım.

Tunibuni (124) ülkesinin geçidine girdim (ve) Urartu ülkesinden Aramu`nun şehirlerini Fırat nehrinin kaynağına kadar tahrib ettim, yıktım, yaktım.

Fırat nehrinin kaynağına yürüdüm, orada tanrılarıma kurbanlar sundum (ve) Assur'un silahını temizledim. Daiaeni ülkesinin kralı Asia ayaklarıma kapandı; ondan vergi, tribut ve atlar aldım. Kralı tasvirimi yaptım (ve) onun şehirlerinin içine diktim. Fırat'ın kaynağından dönüşümde Suhni ülkesine yürüdüm. 5 tahkimli (güçlü) kale ile civarındaki (diğer) şehirleri ele geçirdim; onları kılıçtan geçirdim (mallarını) yağmaladım. Suhni`den ayrıldım (ve) Enzi ülkesine yaklaştım. İki tahkimli şehir ile birlikte onların yanındaki (diğer) şehirleri ele geçirdim, kılıçtan geçirdim (ve) yağmaladım. Enzi`den yola çıktım. Melidi ülkesinin karşısında Fırat'a yaklaştım. Melidi`li Lalli`den tribut-gümüş, altın, kalay (ve) bronz-aldım. Kralı tasvirimi yaptım (ve) onu Fırat üzerine diktim."

[G.G.Cameron, Sumer, VI/1 (1950)]

Kol. IV. "Nairi'nin Yukarı ve Aşağı Deniz'i ve Güneşin Battığı Büyük Deniz'den Amanus dağlarına kadar uzanan toprakların fatihi; Hate ülkesinin tamamı yönettim. Elim Dicle'nin kaynağından Fırat'ın kaynağına kadar uzanan toprakları fethetti. Enzi ülkesinden, Suhne ülkesine, Suhne'den Melidi'ye, Melidi'den Daiaeni ülkesine, Daiaeni'den Arzaşkun şehrine Arzaşkun'dan Gilzani ülkesine, Gilzani'den Hubuškia şehrine azamete yürüyüp geçtim. (Böylece onlar) fırtınaya uğramış yıkıntı gibi oldular."

5. Kenk Boğazı Yakınındaki Kaya Yazıtı. (125)

[O.A.Taşyürek, Iraq, XLI (1979), 49]

"Salmanassar, yüce kral, haşmetli kral, evrenin kralı, Aşşur ülkesinin kralı, Yüce kral haşmetli kral, evrenin kralı, Aşşur ülkesinin kralı Aşşurnaşirpal'in oğlu, yüce kral haşmetli kral, evrenin kralı, Aşşur ülkesinin kralı Tukulti-Ninurta'nın oğlu; Nairi ülkelerinin denizinden güneşin battığı denize, Enzi ülkesine, Suhme ülkesine Daiaeni ülkesine, Urartu ülkesine, Muşaşir şehrine, Gilzanu şehrine, Hubuškia şehrinin en uzak sınırlarına kadar fetheden. Benim babalarım, krallara karşı inatçı bir direnişi yöneten ve efendim Aşşur'a tribut ve vergisini ödemeyen Adini'nin oğlu Ahuni-saltanatımın başlangıcında Til Barsib'i, onun kralı şehirini kuşattım, şehrin ortasında savaştım. Benim haşmetli silahlarımın ihtişamı karşısında o korktu, şehirini terketti ve hayatını kurtarmak için Fırat'ı geçti. Sittamrat dağını, Fırat'ın kıyısında gökyüzünde bir bulut gibi asılı duran dağ zirvesini kendine kale yaptı. Bir başka yıl onu takib ettim, dağın zirvesini kuşattım, [onun şehrinin] ortasında savaştım. Efendim Aşşur'un korkusu ve dehşeti onları yıktı, onları yerlerinden çıkarttım ve Fırat'ın karşısına gönderdim ve onları kendi ülkemin halkı saydım."

(125) Gaziantep'in yaklaşık 60 km. kuzey-doğusunda Fırat'ın batı kıyısında Kenk Boğazı yakınında yer alır. Balawat kapıları yazıtıyla büyük benzerlik gösterir.: O.A.Taşyürek, Iraq, XLI (1979), 48 vd. Lev.16, Res.1.

6. **Nimrud`dan Kolosal Boğa Heykelleri Üzerindeki Annaller.**
(126)

Nairi`ye Sefer.

(ARAB,I, no. 641)

"Yukarı Deniz, Nairi Denizi ve Güneşin Battığı Büyük Deniz`den Amanus (Hamani dağına kadar fetheden kişi - Hate ülkesini en uzak sınırına kadar egemenliğim altına aldım. Dicle`nin kaynağından Fırat`ın kaynağına kadar ellerim fethetti. Enzite`den Suhni`ye, Suhni`den Melidi`ye, Melidi`den Daiaeni`ye, Daiaeni`den Arzaşkun`a, Arzaşkun`dan Gilzani`ye, Gilzani`den Hubuşkia`ya, Namri ülkesinden "Acı Deniz" olarak isimlendirdikleri Kaldı Denizine kadar bütün ülkeleri) istila ettim, (böylece onlar) sel baskınından geride kalan toprak yığını gibi oldular.

(ARAB,I, no. 642)

"(Kralın) saltanatının 3. yılına ait annallerden izler vardır."

Kaşiari ve Şupria`ya Sefer. (MÖ. 854)

(ARAB,I, no. 645)

"[Saltanatımın 5. yılında] Kaşiari dağına [çıktım]; 11 güçlü şehri ele geçirdim. Şupria`lı Anhite`yi şehrine hapsettim. Ondan çok sayıda hediye aldım."

Nairi`ye Sefer (MÖ. 852)

(ARAB,I, no. 648)

"Saltanatımın 7. yılında Til-abni şehrinden Habini`nin şehirlerine doğru yürüdüm. Onun müstahkem kalesi Til-abni`yi, civarındaki şehirlerle birlikte ele geçirdim [onları] ateşle yaktım.

(126) III. Salmanassar`ın saltanatının ilk 18 yılını kapsar.: A.H.Layard, *ICCAM*, Lev. 12-16, 46 vd.; A.Billerbeck-F.Delitzsch, *BA*, VI/1 (1908), 144 vdd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 641 vdd.; M.Salvini, *NU*, 39 vd.

Til-abni`den ayrıldım. Dicle`nin başına, suyun çıktığı yere yürüdüm. Kurbanlar sundum. Aşşur`aboyun eğmeyen şehirleri kılıçla kestim. Nairi ülkelerinden tribut aldım."

Arame`nin Kralı Şehri Arnê`ye Sefer. (MÖ. 849)

(ARAB,I, no. 651)

"Saltanatımın 10 yılında sekizinci kez Fırat`ı geçtim. Kargamış`lı Sangar`ın şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Kargamış`lıların şehirlerinden yola çıktım. Arame`nin şehirlerine yaklaştım. Kralı şehri Arnê`yi zaptettim. Civarındaki 100 şehir ile birlikte tahrib ettim, yıktım, yaktım. Sakinlerini öldürdüm, mallarını götürdüm."

Nairi`ye Sefer. (MÖ. 848)

(ARAB,I, no. 653)

"Saltanatımın 11. yılında Ninive`den ayrıldım. Fırat`ı taşıdığı yerden geçtim. Sangar`ın 97 şehrini ele geçirdim. Arame`nin 100 şehrini ele geçirdim, tahrib ettim, yıktım, yaktım. Amanus dağının kenarından geçtim, Iaraku dağını aştım ve Hamat`ın şehirlerine indim. Aştarraku şehrini daha küçük 99 şehirle birlikte ele geçirdim, sakinlerini öldürdüm, mallarını alıp götürdüm."

(ARAB,I, no. 655)

"Dönüş yürüyüşümde Arame`nin müstahkem kalesi Apparazu`yu ele geçirdim. Aynı zamanda Hattina`lı Kelparundi`den - gümüş, altın, kurşun, at, sığır, koyun, (yün) elbiseler, keten elbiseleri - tribut aldım....."

Nairi`ye Sefer. (MÖ. 844)

(ARAB,I, no. 660)

"Saltanatımın 15. yılında, Nairi ülkesine karşı yürüyüşe geçtim. Dicle`nin kaynağında, dağın kayalık kısmında, (suyun) aktığı yerde kralı tasvirimi oydu. Üzerine gücümün şanını, kudretim zafetlerini yazdım."

Arame`nin Şehirlerine Sefer. (MÖ. 844)

(ARAB,I, no. 661)

"Tunibuni ülkesinin geçitlerine girdim. Urartu`lu Arame`nin şehirlerini Fırat`ın kaynağına kadar tahrib ettim, yıktım, yaktım."

Dalaeni`ye Sefer. (MÖ. 844)

(ARAB,I, no. 662)

"Fırat`ın kaynağına ilerledim. Tanrılarımı kurbanlar sundum. Aşşur`un silahlarını orada yıkadım. Daianu`nun kralı Asia ayaklarımına kapandı. Ondan vergi ve tribut aldım. Kralı tasvirimi yaptım ve onu şehrinin ortasına diktim."

7. Sultantepe Tableti. (127)

Urartu`ya Sefer. (MÖ. 856) (128)

(S.Parpola, SAA,III, no. 17)

"...[O] küstah köle, Bit-Adini vatandaşı ve onun arkadaşlarını [.....dın]. Büyük şehir Til-barsip`i ateşe [verdi] ve Hate ülkelerinin krallarının ikametgâhlarını harabeye çevirdi, başkomutan Aşşur-belu-ka ile sert bir şekilde konuştu: Kaleler size emanet edilsin; gözün açık olsun ve organizasyonun güçlü olsun! Onlardan tribut al!

Hate krallarına ayaklarımın önünde boyun eğdirdim; şimdi Urartu`ların nasıl savaştığını görmeye gideyim!...

Aşşurnaşirpal Nairi ülkesini silahlandırdı ve seferber etti [...] Memurlarıyla birçok kez görüşür, onlar disiplini sağlar: Benim azgın savaşçılarım! Başarı için [ben.....] Aşşur için askeri sefer yapmak üzere [.....] yağmalamaya sizin [.....] da gidiyorum. Sizin ellerinize demir kılıçlar vereyim [.....] [.....]

(127) O.R.Gurney, *STT,I*, no. 43.; W.G.Lambert., *AS*, XI (1961). 143 vdd.; W.Schramm, *EAK,II*, 81 vd.; S.Parpola, *SAA,III*, no. 17.

(128) Burada kralın 3. saltanat yılındaki seferi anlatılmaktadır. Bkz. W.G.Lambert, *A.e.*, 147, 154 vd.

içinde keskin oklar; atların üzerine [.....] demir zırhlar [.....] !

Güçlü ordularını [.....] yapma! Urartu kölesinin savaş şekli [.....] dir. Aşşur bana güven aşıladı ve bana [..... emanet etti].

Aşşur halkı [.....adını] duydu, efendileri [.....]e bol şans [diledi]:

Kralların efendisi git! [.....] Nergal senin önünden Girra [arkandan] gelsin! [.....] senin iradende biz [.....] dolduracağız!

Onlar silahlarını kuşandılar.....[.....] onun mücadelesi [.....].....[.....] gibi

Demir [.....], oklar [.....]
Güç [....., dik] dağları aştım, [.....]
Ben [.....].....[.....]
Şubri ülkesine kadar [.....] gibi [.....]
[.....].....bir kuyu[.....]
[Ben] hızla Urartulu'nun [.....]

Ben kuvvetli [şehirleri] fethettim, kaleleri tahrib ettim; onlara Aşşurnaşirpal'in [.....] [.....]dım.

Elul'un ilk gününde onun kralı şehrine yaklaştım.

Krallar..... onların içinde/arasında [Dört] bölgenin efendisinin ihtişamı onların üzerine düştü; onlar şehirlerini terkettiler ve [dağlara] ve ormanlara girdiler. Hayatını kurtarmak için her bir adam dost olmayan dağlara kaçtı.

Onları kovaladım ve onları güç, dağlık araziye sürdüm. Düşmanın 18.000'ini silahımla öldürdüm. Onların kesilmiş vücutlarının parçalarını ot gibi ovada yaydım, onların sayısız katır ve atlarını, (ayrıca) binek eşeklerini ganimet olarak aldım.

Dokuz gün boyunca onun sarayını yağmaladım onun çok sayıda yerleşmesini yaktım. Onun ülkesinin kadınlarını askerlerimin önüne katıp sürdüm.

Onun kralı şehrinin mobilyalarını yaktım. Dağlara ve denizlere, üzerine gücümü yazdığım tasvirlerimi diktim.

.... den Nairi ülkesinin ne kadar indim. Tikki ve Hubuška şehirlerinden atları tribut olarak aldım. Tributların arta kalanını Turuška (129) şehrinde kabul ettim.

..... Aşşur için, benim tanrıma, Büyük bir ihtişamla o [.....] sarayına girdi; Milqia`datarıça Arbela bayramı düzenledi....."

8. Siyah Obelisk Yazıtı. (130)

Alzi, Suhni, Daiaeni, Tumme, Arzaşkun, Gilzanu ve Hubuška`ya Sefer. (M.Ö. 856)

(ARAB,I, no. 560)

"Saltanatımın 3. yılında Adini`nin oğlu Ahuni, benim güçlü silahlarımdan korktu ve kralı şehri Til-barsip`i terketti. Fırat`ı geçtim. Hata halkının Pitru olarak isimlendirdiği Fırat`ın diğer tarafında Sagur nehri üzerinde yer alan Ana-Aşşur-utir-aşbat şehrini kendim için gaspettim. Dönüş yolumda Alzi ülkesinin geçitlerine girdim; Alzi, [Suhni], Daiaeni, Tumme ülkelerini, Urartu (kralı Arame)`nin kralı şehri Arzaşkun`u Gilzanu (ve) Hubuška`yı (fethettim)."

Kaşıari`ye Sefer. (MÖ. 854)

(ARAB,I, no. 562)

"Saltanatımın 5. yılında Kaşıari dağına çıktım, 11 kaleyi ele geçirdim. Şubria`lı Anhitti`yi şehrine hapsettim (ve) ondan tribut aldım."

Arame`nin Arne ve 100 Küçük Şehrine Sefer. (MÖ. 849)

(ARAB,I, no. 567)

"Saltanatımın 10. yılında, sekizinci kez Fırat`ı geçtim. Kargamış`lı Sangara`nın şehirlerini fethettim. Arame`nin şehirlerine yaklaştım. Onun kralı şehri Arnê ile birlikte 100 küçük şehrini ele geçirdim."

(129) "URU tu-ru-uş-pa-a" için bkz. S.Parpola, *NAT*, 362.; "URU tu-uş-pa URU" için bkz. I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, *GNAUT*, 88 vdd.

(130) Siyah alabaster monolit Kalah (Nimrud)`daki merkezi yapıda bulunmuştur, dört yüzünde yer alan yazıt kralın tahta geçiş yılından 31. saltanat yılına kadar geçen olayları kapsar.: A.H.Layard, *ICCAM*, Lev. 87 vdd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 555 vdd.; I.M.Diakonov, *AVIUI*, no. 28.; E.Michel, *WQ*, II/2 (1955), 137 vdd.; *WQ*, II/3 (1956), 221 vdd.; M.Salvini, *NU*, 37 vd.

Urartu Kralı Seduri İle Savaş. (MÖ. 832)

(ARAB,I, no. 584)

"Saltanatımın 27. yılında, savaş arabalarını ve birliklerimi topladım; turtanu Daian-Aşşur'u büyük ordularımın başkomutanını, ordularımın başında Urartu'ya karşı gönderdim. Bit-Zamani'ye indi, Ammaş geçitlerinden girdi (ve) Arzania (131) nehrini geçti. Urartulu Seduri bunu öğrendi ve askerlerinin gücüne güvenerek bana karşı ilerledi, savaş teklif etti. Onunla savaştım, onu yendim. Geniş ovayı onun askerlerinin cesetleriyle doldurdum."

Kirhi'ye Sefer. (MÖ. 830)

(ARAB,I, no. 586)

"Saltanatımın 29. yılında (benim) ordumu ve karargahımı topladım ve Kirhi'yegönderdim. Onların şehirlerini tahrib ettim, (onları) yıktım, (onları) ateşle yaktım....."

Hubuškia, Mannai ve Parsua'ya Sefer. (MÖ. 829)

(ARAB,I, no. 587)

"Saltanatımın 30. yılında, Kalah'ta otururken, Turtan (benim) büyük ordumun (geniş bir alana yayılan ordularımın komutanı Daian-Aşşur'u ordularımın başında dışarıya gönderdim. O Zab'ı geçti, Hubuškia'lıların şehirlerinin ortasına yaklaştı; Hubuškia'lı Datana'dan tribut aldım. Hubuškia şehirlerinden ayrıldım, Malhisite'li Magdubi'nin şehirlerinin ortasına (O) yürüdüm. Tribut aldım. Malhisite şehirlerinden ayrıldım, Manna'lı (132) Ualki'nin şehirlerinin ortasına ulaştım. Manna'lı Ualki benim silahlarımın ihtişamından dehşete kapıldı ve kralî şehri Zirta'yı (133) terketti, hayatını kurtarmak için dağlara çıktı. Onu izledim. Onun çok sayıda sığırlarını, koyunlarını,

(131) "ÍD2 ar-sa-ni-a" için bkz.: S.Parpola, *A.e.*, 33.

(131a) "Seduri=Sarduri"

(132) "URU man-na-aja" için bkz.: S.Parpola, *A.e.*, 236 vd.; "URU ma-a-na-a-i-de" için bkz.: I.M.Diakonov-S.M.Kashkai, *GNAUT*, 53.

(133) "URU zı-ır-tu" için bkz.: S.Parpola, *A.e.*, 181.

mallarını geri getirdim. Şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Manas`dan ayrıldım. Harruna`lı Sulusunu`nun şehirlerine yaklaştım. Kralî şehri Masasuru`yucivarındaki şehirlerle birlikte zaptettim. Sulusunu ve oğullarına merhamet gösterip bağışladım, onu ülkesine gönderdim. Tribut ve vergiyi (eyere alıştırmış atlardan oluşan) onlara yükümlü kıldım. Surdira`ya yaklaştım. Surdira`lı Artasari`den tribut aldım. Parsua`ya çıktım. Parsua krallarından tribut aldım, Aşşur`a sadık olmayan diğer Parsua`lıların şehirlerini zaptettim, ganimetlerini, mallarını, Aşşur`a taşıdım."

Hubuşkia ve Muşasir`e Sefer. (MÖ.828)

(ARAB,I, no. 588)

"Saltanatımın 31. yılında, ikinci defa yüzümü Aşşur ve Adad`a çevirdim (?) Aynı dönemde ben Kalah`da kalırken Turtan Daian-Aşşur`u (benim) büyük ordumun başına başkomutan olarak getirdim ve (onu) askerlerimin ve karargahımın başında sefere gönderdim. O Hubuşkia`lı Datâ (Datana)`nın şehirlerine yaklaştı. Ondan tribut aldım. Muşasir ülkesinin kalesi Şapparia`ya (134) ilerledim. Muşasir`in 46 şehri ile birlikte Şapparia`yı ele geçirdim. Urartuların müstahkem şehirlerine doğru ilerledim. Onların şehirlerinden 50 tanesini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Gilzânu`ya indim....."

9. Nimrud`dan Heykel Yazıtı. (135)

Urartu`ya Sefer. (MÖ.856)

[J.Laessøe, *Iraq*, XXI (1959) 152]

"Saltanatımın 3. yılında Bit-Adini`li Ahuni benim güçlü silahlarımdan korktu ve [kralî şehri] Til-Barsaip`i [terketti]. [Fırat`ı] geçtim. [.....] Hate ülkesi halkının [.....] Aşşur-uter-aşbat`ın şehri. Dönüşümde [.....] ülkesinde Daiaeni ülkesi [.....] [.....] Urartu`nun [.....]."

(134) "URU zap-pa-ri-a" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 382.

(135) Beyaz kireçtaşı heykel parçaları üzerinde yer alır. Yazıtın transkripsiyonu ve çevirisi. G.G.Cameron, *Sumer*, VI (1950), 6-26 satırlar (Bkz.brd.II.B.4) ve *ARAB,I*, no. 555 vdd. ki Siyah Obelisk (Bkz.brd.II.B.7) yardımıyla yapılmıştır.: J.Laessøe, *Iraq*, XXI (1959), 151 vdd.

Kašiarı`ye Sefer. (MÖ. 854)

[J.Laessøe, Iraq, XXI (1959) 152]

"Saltanatımın 5. yılında [Kašiarı dağına] [çıktım]; [11 adet kaleyi] ele geçirdim. Šupria`lı Anhiti`yi şehrine hapsettim (ve) ondan tribut aldım."

Hubuškia`ya Sefer.

[J.Laessøe, Iraq, XXI (1959) 155]

"Gümüš dađı Tunni`ye tırmandım. Tunni dađından yola çıktım (ve) Hubuškia`lı Puhame`nin şehirlerine indim. Hubušni şehrine [yürüdüm.....]."

10. Balawat Kapısı Üzerindeki Yazıtlar. (136)

(ARAB, I, no. 614)

Bant I, üst bölüm.

"Nairi Denizinin kıyısına tasvirimi diktim; tanrılarıma kurbanlar sundum."

Bant I, alt bölüm.

"Urartu`lu Arame`nin şehri Sugunia`yı fethettim."

Bant II, üst bölüm.

"Urartu ülkesine [.....] indirilen darbe."

Bant VII, üst bölüm.

"Urartulu Arame`nin şehrini fethettim."

(136) *Bronz bantlar üzerindedir. III. Salmanassar`ın saltanatının ilk 4 yılı ve 8.9. yılları kapsar.: D.D.Luckenbill, ARAB, I, no. 612-625.; E.Michel, WO, II/5-6 (1959), 410 vdd.*

Bant VIII, üst bölüm.

"Šupria`lı Anhiti`nin şehri Ubume`yi fethettim."

Bant XII, üst bölüm.

"Arame`nin şehri Arnê`yi fethettim."

Bant XII, alt bölüm.

"Gusi`nin oğlu Arame`nin şehri –agdâ`yi fethettim."

(ARAB,I, no. 619)

"Enzite`den Daiaeni`ye, Daiaeni`den..... Urartulu Arame`nin kralı şehri Arzaškun`u fethettim, yıktım, tahrib ettim, yaktım. Ben Arzaškun`da kalırken Urartu`lu Aramu askerlerinin sayısına güvendi ve bütün ordularını topladı. Benimle savaşmak niyetiyle bana karşı ilerledi. Onu mağlub ettim, askerlerinin gücünü kırdım, 3000 savaşçısını kılıçtan geçirdim. Geniş ovayı, askerlerinin kanı ile doldurdum. Savaş aletlerini, kralı hazinesini, süvarilerini ele geçirdim. Hayatını kurtarmak için yalçın bir dağa kaçtı. Kutê kabilesinin geniş ülkesini (veba, kötülük tanrısı) Girra gibi tahrib ettim. Arzaškun`dan Gilzani`ye, Gilzani`den Hubuškia`ya (uzanan topraklar) üzerine fırtına tanrısı Adad gibi gürledim. Urartu üzerine merhametsiz egemenliğimi kurdum."

11. Aššur`dan Yazıt Parçası. (137)

Nairi`ye Sefer. (MÖ.848)

(ARAB,I, no. 668)

"Saltanatımın 11. yılında Nineve`den yola çıktım..... [Arame]`nin [şehirleri]....."

12. Nimrud`dan Taht Kaidesi Üzerindeki Yazıt. (138)

Aramu`ya Karşı Sefer. (MÖ. 846)

[P.Hulin, Iraq, XXV (1963), 53]

".... Saltanatımın 13. yılında Fırat`ı onuncu kez geçtim. Egemenliğimin ihtişamını Hate, Meşri, Tyre, Sidon ve Hanigalbat ülkelerinin üzerine yaydım. Enzi ülkesinden Daiani ülkesine kadar, Suhni ülkesini fethettim ve yaktım. Urartu`lu Aramu`nun müstahkem kalesi Arzaşkun`ucivarındaki şehirlerle birlikte tahrib ettim; (onların duvarlarını) yıktım ve onları yaktım. Aramu hayatını kurtarmak için yalçın dağa çıktı; onu takip ettim. (ve) dağda şiddetli bir savaş yaptım; onun savaşçılarından 13.500`ünü kılıcımla kestim; ondan savaş arabalarını, süvarilerini, atlarını, katırlarını, binek eşeklerini, savaş teçhizatını, kralî hazinesini ve karargahını aldım. Egemenliğimin ihtişamını geniş Qute ülkesinin üzerine yaydım. Enzi ülkesinin geçitlerinden girdim; Arbela`ya çıktım. Güneşin battığı denize doğru yürüdüm, denizde silahlarımı yıkadım (ve) tanrılarımı koyun kurban ettim. Bunisa ülkesinden Anare (ve) İda ülkesinden Nikdiara efendim Aşşur`un şiddetli parıltısıyla mağlub edildiler ve hayatlarını kurtarmak için dağa çıktılar. Ben onları izleyerek dağa çıktım. Onların askerlerini ezdim (ve) dağdan onların yağmalarını taşıdım; askerlerinden arta kalanlar sazdan kayıklara bindiler ve göle indiler. (Ben) kral, geride kalmadım (fakat onların arkalarından deri kayıklara binerek kükredim, onun askerlerini kılıçtan geçirdim, gölün yüzünü onların cesetleriyle kapladım (ve) gölden onların yağmalarını taşıdım. Supre ülkesine yürüdüm. Şupreli Anhiti hayatını kurtarmak için başkenti Haşmetu`yu terketti (ve) İbume (139) şehrine gitti. Onu şehrine hapsedtim; onun oğullarını, kızlarını, tributuyla birlikte [ondan aldım]....."

(138) P.Hulin, Iraq, XXV (1963), 51 vdd.

(139) (İbume = Uppume) "URU ı-pu-me" için bkz., S.Parpola, NAT, 368 vd.

13. Nimrud Salmanassar Kalesinden Yazıt. (140)

Nairi`nin Fethi.

[J.Laessøe, Iraq, XXI (1959) 39]

"Salmanassar`ın sarayı, [yüce kral, güçlü kral,...] Aşşur`un rahibi, Aşşurnaşirpal`ın oğlu..... güneşin battığı, Nairi Denizi`nin (ülkelerinin) ve Amurru Denizi`nin ülkelerinin fatihi. Saltanatımın 15. yılında onikinci kez Fırat`ı geçtim. Hate ülkesinin tümünü egemenliğim altına aldım. Adini`nin oğlu Ahunu`yu askerleriyle ve tanrılarıyla birlikte yerlerinden çıkardım; onu kendi ülkemin halkı saydım. İkinci kez Büyük Deniz`e yürüdüm. Üçüncü kez Amanus dağına çıktım. Sedir ağacı gövdeleri kestim. Anum–hirbe`nin heykelinin dikilmiş olduğu Lallar dağına yürüdüm; heykelimi onun heykeli ile birlikte yerleştirdim. Dicle`nin kaynağındaki (ülkelerden) Fırat`ın kaynağına kadar ellerimle fethettim."

14. Nimrud`dan Taht Kaidesi Üzerindeki Yazıt.

Nairi`ye Sefer. (MÖ. 844)

[J.Laessøe, Iraq, XXI (1959) 41]

"(...,) Anum–hirbe`nin heykelinin dikildiği yere yürüdüm; heykelimi onun heykeli ile birlikte yerleştirdim. Dicle`nin kaynağındaki (ülkelerden) Fırat`ın kaynağına kadar fethettim. Fırat üzerindeki Melida ülkesinden, onun şehrinin (?) önünde tribut aldım. Üçüncü kez Nairi ülkesine yürüdüm. Daiani ülkesinin [kralı] Asia ayaklarıma kapandı. Onun şehrinin ortasına kralı tasvirimi diktim. Enzi ülkesinden [.....]e kadar (kırık)."

(140) F.S. S4 odasına geçit veren kapının eşiginde yer alır.: J.Laessøe, Iraq, XXI (1959), 39 vdd.: Benzeri ARAB,I, no. 641 de (Bkz. brd. II. B. 5) yayınlanmıştır. Tam bir kopyası yoktur.

15. Aşşur`dan Heykel Yazıtı. (141)

Urartu ve Hubuškia Seferi.

(ARAB,I, no. 680)

"Salmanassar, yüce kral, haşmetli kral, (dünyanın) dört bölgesinin kralı....., Enzi, Gilzanu (ve) [Hubuškia], [Urartu] fatihi-onların yıkımına sebep oldum ve ateş gibi onların üzerini sardım. Adini`nin oğlu Ahuni`den, tanrılarını, ordularını, ülkesini, evinin eşyalarını ülkemin halkı için aldım."

16. Dicle`nin Kaynak Bölgesindeki Kaya Yazıtları. (142)

Üçüncü Nairi Seferi. (MÖ. 844)

a. (ARAB,I, no. 685)

"Salmanassar, yüce kral, güçlü kral, evrenin kralı, Aşşur`un kralı, tüm büyük ulusların kralı, Šamaš ve Adad`ın, tanrılarının, onun yardımcılarının yardımı ile güçlü bir şekilde yürüyen ve güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar güçlü dağlık (bölgeleri) hakimiyeti altına alan; güçlü-merhametsiz kral, düşmanlarını takip eden ve akarsuları, sarp dağları, tufanın ardında bıraktığı bir yıkıntı (tepe) gibi ayaklarının altında ezen (kral); Aşşur kralı Aşşurnaşirpal`in oğlu, Aşşur kralı Tukulti-Ninurta`nın (torunu), Nairi ülkesinin Denizinden Güneşin Battığı Büyük Denize kadar uzanan (toprakların) fatihi."

(ARAB,I, no. 686)

"Hate ülkesini en uzak sınırına kadar, [Melidi] ülkesini, Daiani (ve) Suhme ülkelerini, [Urartu`lu Arame`nin] kralı şehri Arzaşkun`u, Gilzanu ve Hubuškia ülkelerini Dicle`nin kaynağından Fırat`ın kaynağına (uzanan toprakları), Zamua Ülkesinin Ortasındaki Deniz`den (143) Kaldu Ülkesinin

(141) L.Messerschmidt, *KAH,I*, no. 30.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 679 vdd.

(142) C.F.Lehmann-Haupt, *Materialien*, 31 vdd. no. 20-22.; *ARAB,I*, no. 685-691.; E.Michel, *WO*, III/1-3 (1964-66), 152 vdd.

(143) "tamtu-ša zamua" için bkz.; S.Parpola, *A.e.*, 346.

Denizi`ne (144) (uzanan toprakları) [ayaklarımın dibinde] başeğdirdim. Babil`e ilerledim. Orada kurbanlar sundum ve Kaidu ülkesine indim....."

Üçüncü Nairi Seferi. (MÖ. 844)

b. (ARAB,I, no. 687)

"Benim krallığımdan memnun olan, benim ismimi yücelten, Aşşur, Sin, Şamaş, Adad (ve) İstar`a yüce tanrılara; Salmanassar, evrenin kralı, Aşşur`un kralı, [Aşşur kralı] Aşşurnaşirpal`in oğlu, Aşşur kralı Tukulti-Ninurta`nın torunu; Nairi ülkesinin Denizinden, Güneşin Battığı [Büyük Denize] kadar uzanan toprakların fatihi."

(ARAB,I, no. 688)

"Hate ülkesini tamamen fethettim ve Enzite ülkesinin geçitlerine [girdim], Suhme, Daiani (ve) Urartu ülkelerini tamamen fethettim. Gilzanu`yakarşı ilerledim. Gilzanu halkının tributunu kabul ettim. 3. kez Nairi ülkesine karşı yürüdüm. Dicle`nin kaynağına adımı yazdım."

Üçüncü Nairi Seferi. (MÖ. 844)

c. (ARAB,I, no. 689)

"Salmanassar yüce kral, [güçlü kral, evrenin kralı, Aşşur kralı, tüm büyük ulusların, prenslerin kralı] Aşşur`un rahibi, Şamaş ve Adad`ın, tanrıların onun [yardımcılarının yardımı ile güçlü bir şekilde yürüyen ve güneşin doğduğu yerden] [battığı yere] kadar güçlü dağlık (bölgeleri) hakimiyeti altına alan (kral), güçlü kral, bağışlamayan kral, ön (başta savaşan, [düşmanlarını] kovalayan, onları tufanın ardında bıraktığı bir yıkıntı gibi ayakları altında ezen (kral)."

(144) "tamtu ša kaldı" için.; bkz. S.Parpola, Göst.yer.

(ARAB,I, no. 690)

"[Nairi ülkesinin Denizinden Güneşin Battığı Büyük Denize kadar] uzanan toprakların fatihi, Hate ülkesinin tamamını, Melidi, Daiani, Suhme, [Urartu`lu Arame`nin] kralı şehri Arazaşkun`u, [Gilzâni ülkesini], Hubuškia şehrini, Urartu ülkesini, [Dicle`nin kaynağından] Fırat`ın kaynağına [kadar], Zamua ülkesinin ortasındaki denizden Kaldu ülkesinin denizine kadar olan toprakları ayaklarının dibinde boyun eğdiren kral....."

Üçüncü Nairi Seferi. (MÖ. 844)

d. (ARAB,I, no. 692)

"Benim krallığımdan memnun kalan, güç ve kudretin simgesi olarak benim ismimi onurlandıran Aşşur, Adad, Sin, Şamaş ve İstar`a, yüce krallara: Salmanassar bütün ulusların kralı, Aşşur`un yardımcısı, güçlü kral, Aşşur`un kralı; evrenin kralı, Aşşur`unkralı Aşşurnaşirpal`inoğlu, evrenin kralı Aşşur`unkralı Tukulti-Ninurta`nın (torunu). Nairi ülkesinin denizinden güneşin battığı denize kadar uzanan toprakların fatihi. Hate ülkesinin tamamını fethettim. [Enzite ülkesinin geçitlerine girdim.] Suhme, Daiani (ve) Urartu`yu fethettim. 2. Kez Gilzânu`dan tribut aldım. 3. kez Nairi ülkesine karşı yürüdüm. Dicle`nin kaynağında ismimi yazdım."

17. Kurba`il Heykeli Üzerindeki Yazıt. (145)

[J.V.Kinnier Wilson, *Iraq*, XXIV-XXV (1962),95]

"Gökyüzünün ve yeryüzünün bekçisi, evrenin yüce efendisi..... Adad`a, bütün kralların en güçlüsü, yüce tanrıların Sakkanakkusu, Assur kralı Assurnasirpal`in oğlu, Assur kralı Tukulti-Ninurta`nın torunu, Nairi`nin yukarı ve Aşağı Denizleri`nin ve Güneşin Battığı Büyük Denizin fatihi Salmanassar konuşuyor:

"Dağlık Amanus`tan Lübnan dağlarına kadar Hate ülkesini en uzak noktalarına kadar yönetiyorum. Hakimiyetim Dicle nehri-

(145) Salmanassar III`e ait olan heykel Nimrud`da bulunmuştur.: J.V.Kinnier Wilson, *Iraq*, XXIV-XXV (1962), 95 vdd.

nin kaynağından Fırat'ın kaynağına, Enzi, Suhni, Melidi, Tumme, Dayâni ve Urartu'lu Arame'nin kralı şehri Arzaşkun'a kadar uzanmaktadır. Gilzanu ve Hubuškia'yı tufan gibi silip süpürdüm. Kullar dağından Munna, Parsua, Allabria, Abdadani, Namri ve Haban ülkelerinin arasından Tugliasa kadar Girru'nun kızgınlığıyla yakılmış gibi yaktım."

Saltanatımın 18. yılında onaltıncı kez Fırat'ı geçtim....."

**18. Aşşur`dan Ninib-kibšu-uşur`un Steli. (146)
Nairi. (MÖ. 839)
(W.Andrae, Stelenreihen, no. 54)**

"Nairi ülkelerinin Andi, Sinal (?), Gurguna (?), Mallani ve Alzi ülkesinin valisi..... Ninib-kibši-uşur`un steli."

**19. Eponim Listesi.
(ARAB,II, no. 1198)**

M.Ö. 845	Aşşur-bunûa	[.....(yöneticisi)]	Nairiye Sefer
M.Ö. 833	Ululaiâ	[Nasibina (yöneticisi)]	Urartu`ya Sefer
M.Ö. 831	Nergal-ilia	[Arapha (yöneticisi)]	Ulluba`ya Sefer
M.Ö. 830	Hubâia	[Mazamua (yöneticisi)]	Mannai`ye Sefer

III. Salmanassar Döneminde Urartu, Hakkında Bibliyografya.

- A.T. Olmstead, Historiagraphy, 21 vdd.
E.Akurgal, Kunstzentren, 1.
M.N.van Loon, Urartian Art, 7 vdd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 19 vdd.
C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 130 vd.
C.A.Burney, BM, 7 (1977), 4.
M.Salvini, Urartu, (1976), 11 vd.
M.Wäfler, Urartu, (1976), 18 vd.
M.T.Tarhan, UNK, 62 vdd.
M.C.Astour, Assur, II/3 (1979), 10 vd.
M.T.Tarhan, An.Ar, VIII (1980), 69 vdd.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 334 vdd.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 259 vdd.
H.F.Russel, AS, XXXIV (1984), 171 vdd.
M.Salvini, Xenia, I/17 (1986), 31 vd.
M.Wäfler, Xenia, I/17 (1986), 90 vd.

III. KRALLIK DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

A. V. ŞAMŞİ-ADAD (MÖ. 823-811)

1. Nimrud`dan Monolit Stel. (1)

Birinci Nairi Seferi.

(ARAB,I, no. 716)

"Nairi`ye karşı düzenlediğim birinci askeri seferimde Nairi`nin bütün krallarından eyere alıştırılmış atlardan (oluşan) tribut aldım. O zaman Nairi`yi en uzak sınırına kadar ağ ile yakalamış gibi ele geçirdim. Aşşur`un toprakları (sınırı) Nairi ülkesindeki Paddira`dan (2) Kargamış`ın karşındaki Kar-Salmanassar`a Akkad sınırı üzerindeki Zaddi`den Enzi`ye ve Aridi`den Suhni ülkesine kadar-tanrı Aşşur, Şamaş, Adad ve İstar`ın, benim müttefiklerimin emri ile ayaklarıma kapandılar."

İkinci Nairi Seferi.

(ARAB,I, no. 717)

"İkinci seferimde akıllı, tecrübeli asker, sağduyu sahibi Rabşake Mutarris-Aşşur`u ordum ve karargahım ile birlikte Nairi`ye gönderdim. O, Güneşin Battığı Yukarı Deniz`e kadar ilerledi. Mektiar`ın oğlu Şarsina (Hirsina)`nın 300 şehrini Uşpina`nın (3) 200 (küçük) şehri ile birlikte 11 güçlü şehrini ele geçirdi. Onların halkına şiddetli bir darbe indirdi, onların ganimetlerini, mallarını, eşyalarını, tanrılarını, oğullarını, kız-

-
- (1) Güney batı sarayında bulunmuştur.: H.C.Rawlinson, *IR*, Lev. 29-31.; D.D.Luckenbill, *ARABI*, no. 714-726. British Museumdaki 115.020 no`lu bir başka stele ait parça üzerinde bu monolit steldeki yazıtın kopyası yer alır.
- (2) "KUR pad-di-ra" için bkz.; S.Parpola, *NAT*, 271.
- (3) "Uşpina=İşpuini"

larını alıp götürdü. Şehirlerini tahrib etti yıktı, ateş ile yaktı. Dönüş yolunda Sunbai (4) halkına şiddetli bir darbe indirdi. Nairi'nin bütün krallarından eyere alıştırılmış atlardan oluşan tribut aldı.

Üçüncü Nairi Seferi.

(ARAB,I, no. 718)

"Üçüncü seferimde Zaban nehrini geçtim, Kullar dağına aştım ve Nairi'ye çıktım. Hubuşkia'lı Dadi'den, Mekdiara'nın oğlu Şarsina'dan, Sunbai, Mannai, Parsuai, Taurlai ülkelerinden eyere alıştırılmış atlardan oluşan tribut aldım. Mesa'ları-Efendim Aşşur'un müthiş ihtişamı onları yendi. Benim güçlü silahlarımın müthiş parıltısı karşısında korktular ve şehirlerini terkettiler. Yalçın dağlara çıktılar. Gökyüzünde bulut gibi sallanan hiçbir kuşun uğramadığı uç zirveyi kale olarak kullandılar. Onları takip ettim, o dağ zirvelerini kuşattım. Bir gün içinde bir kartal gibi onların üzerine saldırdım onların büyük bir bölümünü öldürdüm, onların mallarını-eşyalarını, hayvanlarını, eşeklerini, hayvan sürülerini, eyere alıştırılmış atlarını, çok sayıda iki hörgüçlü develerini dağlardan indirdim. Civarındaki 500 şehri tahrib ettim, yıktım, yaktım."

(ARAB,I, no. 719)

"Gizilbunda'ya (5) yürüdüm. Kinaki şehrini ele geçirdim, yıktım, tahrib ettim, ateş ile yaktım. Bişbizida-taşı dağına geçtim. Sasiaşulu Titamaşka'nın Karşibutu'lu Kiara'nın eyere alıştırılmış atlardan (oluşan) tributunu aldım. Gizilbunda'nın tümünü ele geçirdim ve onlar şehirlerinin birçoğunu terkettiler. Kaleleri Uraş'a girdiler. O şehri ele geçirdim. Onların askerlerinin kanıyla şehirlerinin meydanlarını yün boyar gibi boyadım. Onların 6000'ini öldürdüm. Kralları Pirişati'yi 1200 savaşçısıyla birlikte ele geçirdim. Onların mallarını-eşyalarını, sığırlarını, hayvan sürülerini, atlarını, gümüş kaplarını, çok sayıda altın ve bakırlarını götürdüm. (Onların şehirlerini tahrib ettim, yıktım, yaktım. Sibarulu Engur'dan tribut aldım. Büyük

(4) "KUR su-un-ba-aja" için bkz.; S.Parpola, A.e., 317.

(5) "KUR gi-zil-bu-un-da" için bkz.; S.Parpola, A.e., 134.

boy kralı tasvirimi yaptım. Efendim Aşşur`un gücünü, şanımlı, cesaretimi, ellerimin Nairi`de yapmış olduğu bütün işleri üzerine yazdım. Onu Gizilbundu ülkesindeki tahkimli şehirleri Sıbaru`ya diktim."

Nairi Krallarından Tribut.

(ARAB,I, no. 722)

"O zamanda Babarura (6) ülkesinden Sıraşme, Harmesandu (7) şehrinden Amahar, Parsanu ülkesinden Zarisu, Hunduru (8) şehrinden Zarişu, Kıpabarutaku ülkesinden Sanaşu, Uştaşu ülkesinden Ardara, Kinuku ülkesinden Şuma, Gingibiru ülkesinden Tatai, Aramu ülkesinden Bisirain, Kıbaruşu ülkesinden Parušta Uilu ülkesinden Aşpaştatauk, Kingiştılenzah ülkesinden Amamaş, Maşirauş ülkesinden Tarsihu, Luksu ülkesinden Mamaniş, Dimamu ülkesinden Zanzar, Simguru ülkesinden Sıraşu, Abdanu ülkesinden Gišta, Aşatu ülkesinden Adadanu, Gınhuhtu ülkesinden Ursi, Gınzınu ülkesinden Bara, Kindutauş ülkesinden Arua, Kıbrıu ülkesinden Kırnakuş, Zazaruru ülkesinden Zabanu, Gıngırdıu ülkesinden İrtiştati, Taurıu ülkesinden Barzuta, Nari-..... ülkesinden Şua, Satirıai Artasıraru, Nairi kralları, hepsine tanrı Aşşur, Şamaş (ve) Adad`ın, benim mütteliklerimin emri ile -tribut ve eyere alıştırılmış atlardan oluşan hediyeleri her zaman için onlara yükümlü kıldım. Kullar dağından yüce dağdan, güneşin battığı denize kadar fırtına (tanrısı) Adad gibi onların üzerine gürledim. Onların üzerine terör estirdim."

2. Eponim Listesi.

(ARAB,II, no. 1198)

MÖ.808 Bêl-daian	Baş mabeyinci	Mannai`ye Sefer
MÖ.807 Sıl-bêl	Baş Kadeh taşıyıcı	Mannai`ye Sefer
MÖ.802 Urta-ilia	Ahi-Suhina(yöneticisi)	Hubuşkia`ya Sefer

(6) "KUR ba-ba-ru-ra-aja" için bkz.; S.Parpola, A.e., 58.

(7) "URU har-mi3-iş-an-da-aja" için bkz.; S.Parpola, A.e., 152.

(8) "URU hu-un-du-ur-aja" için bkz.; S.Parpola, A.e., 169.

V. Šamši-Adad Döneminde Urartu Hakkında Bibliyografya.

C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 133,143.

V.Sevin, UKTKG, 37 vd., 75 vd.

A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 268 vdd.

R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 338 vdd.

M.Salvini, Xenia, I/17 (1986), 31.

M.Wäfler, Xenia, I/17 (1986), 91.

B. III. ADAD-NİRARI (MÖ. 810-783)

1. Nimrud`dan Taş Yazıt. (9)

Nairi Seferi.

(ARAB,I, no. 739)

"Adad-Nirari'nin sarayı, yüce kral, evrenin kralı, Aşşur'un kralı..... O, güneşin doğduğu Siluna dağından Saban (?), Ellipi, Harhar, Araziaş, Mesu, Madai ülkelerini, Gizilbunda'nın tümünü, Munna, Parsua, Allabria, Abdadana, Nairi'yi en uzak sınırlarına kadar, daha uzakta yeralan Andiu'yu, dağ yamacını (?) en uzak sınırlarına, güneşin doğduğu büyük denize kadar fetheden kişi; Fırat'ın yukarisından - Hatti, Amurru'nun tamamı, Tyre, Sidon, Humrî (Omriland, İsrail), Edom, Palastu - güneşin battığı denize kadar bu ülkelere ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim. Onları tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıldım."

2. Tell-el-Rimah Steli. (10)

Nairi`den Tribut.

[S.Page, Iraq, XXX (1968), 143]

"Ben Adad-Nirari, haşmetli kral, dünyanın kralı, Aşşur'un kralı, Şamşi-Adad'ın varisi, dört bölgenin kralı, Salmanassar'ın varisi, arabaları, askerleri ve karargahları topladım ve Hatti ülkesine karşı bir askeri sefer emri verdim. İlk yılımda, Amurru ve Hatti ülkelerinin tamamının ayaklarımına kapanmasını sağladım; onları gelecek günler için tribut ve düzenli vergi ödemekle yükümlü kıldım..... Güneşin battığı büyük denize (doğru) yürüdüm ve denizin ortasındaki Arvad şehrinde bir kralı

(9) H.C.Rawlinson, IR, Lev. 35, no. 1.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 738 vdd.

(10) Tell-el-Rimah`da bir Geç Aşşur tapınağının cellasında, podyumun yanında bulunmuş olan stel tek parça sert gri taştan yapılmıştır.: S.Page, Iraq, XXX (1968), Lev. XXXVIII, S.142 vdd; H.Tadmor, Iraq, XXXV (1973), 141 vdd.

(tasvirimi) stelimi diktim. Lübnan dağlarına çıktım ve kereste kestim; sarayım ve tapınaklarım için gerekli olan 100 adet olgun Sedir ağacı Nairi ülkesinin bütün krallarından tribut aldı. O zamanda Rašapa, Lakê, Sirqu (?), Anat, Suhi ile X yöneticisi Nergaleres'e, Dur-Inanna ile 12 şehrini (köyünü), Kar-Sin ile 10 şehrini, Dur-EN-X ile 33 şehrini, Dur-Aššur ile 20 şehrini, Dur-Nergal-ereš ile 33 şehrini, Dur-Marduk ile 40 şehrini, Tell(?)-Adad-Nirari ile 15 şehrini, Quatni bölgesindeki Adad şehri ile 14 şehrini, Nergal-ereš'in efendisinin adına kurduğu ve inşa ettiği toplam 331 şehri.... için emir verdim."

3. 11. Yıl Eponimi.

Nairi Ülkesi. (MÖ. 799)

(A.Ungnad, RLA,II, (1938), no. 39)

"Marduk-išmeani, Nairi ülkesinin valisi, Andi şehri, Sinabu (?) şehri, Mallani şehri, Alzi (?) Suhni ülkesi."

4. Eponim Listesi.

(ARAB,II, no. 1198)

MÖ. 808 Bêl-daian	baş mabeyinci	Mannai'ye sefer
MÖ. 807 Sil-bêl	baş kadeh taşıyıcı	Mannai'ye sefer
MÖ. 802 Urta-ilia	Ahi-Suhina (yöneticisi)	Hubuskia'ya sefer
MÖ. 792 Bêl-ikisani	Mehinis?(yöneticisi)	Hubuškia'ya sefer
MÖ. 785 Marduk-šar-ušur(yöneticisi)	Hubuškia'ya sefer
MÖ. 784 Nabu-šar-ušur	Kurbail (yöneticisi)	Hubuškia'ya sefer

III. Adad-Nirari Döneminde Urartu, Hakkında Bibliyografya.

- B.B.Piotrovskii, Urartu, 67 vdd.
C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAÇ, 136.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 273.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 341 vd.

C. IV. SALMANASSAR (MÖ. 782-772)

1. Til-Barsib Yazıtı. (11)

Šamši-İlu`nun Urartu Seferi (MÖ. 774)

(F.Thureau-Dangin-M.Dunand, Til-Barsib, 149 vd.)

"..... Šamši-İlu turtan büyük nagir, tapınakların yöneticisi geniş orduların komutanı Hate ülkesini Guti ülkesini tüm Namar ülkesini yöneten batı dağlarını fetheden onların bölgelerini tahrib eden Muški ve Urartu ülkelerini yerle bir eden onları esir alan Utu, Rubu, Harİlu Labdudu ülkelerini yokeden..... Bu sırada isminden [korkulan], daha önceki kral döneminde halkları ayaklandıran Urartu`lu Argišti savaşa hazırlandı. Dağların ortasında şiddetli bir kasırga gibi Guti memleketlerine doğru elini uzattı ve onların tümünü silahlandırdı. Savaş için bütün ordusuyla birlikte ilerledi. Yüce efendi tanrı Aššur..... emri ile turtanu Šamši-İlu güçlü nagir, tapınakların yöneticisi geniş orduların komutanı askerleri dağların ortasında topladı. Deniz gibi büyük bir gürültü ile patladı. Tanrı Zû gibi genç atlarla üzerlerine uçtu. O gerçekten ordusunu, muharebe alanını terketti. Ben onun karargahını tuttum. Onun elleri tamamen [bıraktı?]...... ordu toplandı fırtına gibi saldırdı. Savaş arabaları muharebenin ortasında bozguna uğratıldı, askeri birlikleri yokoldu. O bir hırsız gibi gözden kayboldu. Ellerim onun kralî hazinesini aldı....."

2. Dehok Yazıtı. (12)

Šamši-İlu`nun Urartu Seferi. (MÖ. 774)

(C.F.Lehmann-Haupt, Materialien, 45, no. 25)

"Şehir. Šamši-İli, kahraman..... çok sayıdaki süvarilerine karşı..... Argištiş senin emrin üzerine Argištiş`in savaşçılarının

(11) Til-Barsib`de anıtsal aslan heykelleri üzerinde yer alır.: F.Thureau-Dangin-M.Dunand, Til-Barsib, Paris, 1936, 141 vdd.

(12) "Til-Barsib Yazıtı" ile aynı içeriklidir.

cesetleri ve o kendisinin aldı onların yakaladı."

3. Eponim Listesi.

(ARAB,II, no. 1196)

MÖ.781 Salmanassar	Aşşur kralı	Urarti Seferi
MÖ.780 Şamşı-ilu	Komutan	Urarti Seferi
MÖ.779 Marduk-rimani	Baş kadeh taşıyıcı	Urarti Seferi
MÖ.778 Bel-lişir	Baş Mabeyinci	Urarti Seferi
MÖ.776 Pan-Aşşur-lamur	Şaknu	Urarti-Seferi
MÖ.774 İştâr-dûri	Nasibina(yöneticisi)	Urarti (ve) Namri Seferi.

IV. Salmanassar Döneminde Urartu Hakkında Bibliyografya.

B.B.Piotrovskii, Urartu, 70 vd.

V.Sevin, UKTKG, 140.

A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 276 vd.

R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 345 vd.

D. III. TİGLATPİLESER (MÖ. 744-727)

1. Annaller. (13)

Urartu Kralı Sarduri İle Savaş. (MÖ. 742)

(ARAB,I, no. 769)

"Saltanatımın [3. yılında], [Urartu`lu Sardurri bana karşı ayaklandı..... birlikte] Mati`-ilu..... [Melid`li Sulumal], [Gurgum]`lu Tarhulara, Kummuh`lu Kuštaşpi birbirlerinin kuvvetine [güvenerek] (ayaklandılar), ben onlarla savaştım,..... onların büyük bir bölümünü öldürdüm. Dağların dar geçitlerini ve uçurumları onların [cesetleriyle] doldurdum. Onların savaş arabalarını, onların sayısız..... o katliamdan alıp götürdüm ve Sardurri`nin..... kendi ellerimle yakaladım. Eşyaları ile birlikte 72.690 insanı..... [Sardurri] hayatını kurtarmak için gece kaçtı ve bir daha görülmedi..... Fırat üzerindeki köprüye kadar, ülkesinin sınırlarına kadar onu aradım. Ve onun yatağını..... onun kralı arabasını, onun boynunda asılı olan silindir mühürü ile birlikte [onun] yüzüklerini..... onun saltanat arabasını,..... onların (?) onun onun (?) sayısız savaş arabasını, atlarını, katırlarını,..... onun sayısız işçilerini alıp götürdüm. "Ovanın Evi"ni [Onun kralı] çadırını,..... onun çok sayıdaki..... karargahının ortasında yaktım..... onun..... onun yatağını, İstar`a..... kraliçesi Kukuşanşu şehrinin, Harbisinaşehrinin..... piati.....-dinu..... İzzêdaşehrinin, ki Ma..... ben [onların üzerine koydum] [Aram`lı] Rasunni..... 3 talent altın, X talent gümüş..... 20 talent Ladunu-(nebat) (14)..... Kummuhu`lu Kuštaşpi, Tyre`li Hiram, [Kûe`li] Uriaik, Kargamışlı Pisiris, Gurgum`lu Tarhulara,..... demir, fil postu, mor (yün)..... çok (miktarda) onların ülkelerinin ürünlerini Arpad`da kabul ettim."

(13) Tiglat pileser III`ün annalleri Nimrud`daki yeniden inşa edilen merkezi sarayın taşları üzerinde yer alır. Bu taşlar daha sonra Esarhaddon tarafından aynı şehirde inşa ettirdiği güneybatı sarayında kullanılmak üzere yerlerinden sökülüştür. Bu yüzden annaller parçalar halinde ele geçirilmiştir.: P.Rost, TGL, 40 vdd.; D.D.Luckenbill, ARAB,I, no. 761-779.

(14) ARAB,I, no. 769.: "Ladanum".

Nairi Yöneticisi.

(ARAB,I, no. 771)

"Arami`li Kişi, kalabalık bir şekilde geldi ve onların önünde savaş nizamını aldı. Onlar (benim askerlerim) bir miktar (?) Aramili`yi öldürdü..... hayatını kurtarmak için yalnız başına kaçtı ve (dağlara) çıktı. Kinia kalesi, Sarragitu Şehri..... civarlarındaki şehirlerle birlikte ele geçirdiler. 12.000 insanı sığırları ve koyunları..... birlikte Hate`ye (Suriye) huzuruma getirdiler. Memurum Lulume ülkesinin yöneticisi-Mulugani..... Babil şehirlerini civarındaki şehirlerle birlikte ele geçirdi ve onları yıktı. [X sayıda insanı mallarıyla birlikte] Hate`ye (Suriye) bana getirdiler. Memurum Nairi yöneticisi-Supurgillu..... şehirlerini, civarlarındaki şehirlerle birlikte ele geçirdi, ganimetlerini taşıdı. Şikila, kale komutanı..... alıp götürdüler ve Hate`de benim huzuruma getirdiler."

Nairi Eyaleti.

(ARAB,I, no. 775)

"Til-Aşuri ülkesinin tapınağında (?) Til-Aşuri`de oturan Marduk`a bir ok ve temiz kurbanlar sundum. Tupliaş`ın şehri Nikku..... Hista (15), Harabisina, Barbaz, Tasa şehirlerini Ulurus (16) nehrine kadar ele geçirdim, belalarını verdim. 8650 insan..... atlar, 300 katır, 660 eşek, 1350 sığır, 19.000 koyun alıp götürdüm. (O şehirleri tahrib ettim, yıktım, ateşle yaktım..... onların..... Aşşur sınırları içine kattım.) Bu şehirleri yeniden inşa ettim; ellerimin fethettiği ülkelerin halklarını oraya yerleştirdim. [Efendim Aşşur`unsilahını onların içine diktim ve onları Nairi eyaletine kattım. Daikanşa, Şakka, İppa, Elizansu, Lukadanşa, Kuda, Elugia, Dania, Danziun, Ulai, Lukia, Abrania (ve) Eusa`yı [ele geçirdim], yıktım. 900 insan, 150 sığır, 1000 koyun, atlar, katırlar, eşekler alıp götürdüm. [Onların şehirlerini] tahrip ettim, yıktım, ateşle yaktım."

(15) "URU ha-ra-bi-si-in-na" için bkz.; S.Parpola, NAT, 150.

(16) "ÍD2-u2-lu-ru-uş" için bkz.; S.Parpola, A.e., 367.

2. **Nimrud Taş Yazıtı. (17)**
Urartu Kralı Sarduri ile Savaş. (MÖ. 742)

(ARAB,I, no. 785)

"Urartu`lu Sardaurri bana karşı ayaklandı ve Mati-ilu ile aynı amaç için birleşti. Kummuhi` (Kommagene)nin bölgelerinden Kiştan ve Halpi`de (ben) onu yendim ve onun bütün karargahını aldım. Benim ordularımın hiddetinden korktu ve hayatını kurtarmak için tek başına kaçtı. Turuşpa`da onun şehrinde, onu hapsettim ve şehir kapılarının önünde onun askerlerinin bir çoğunu öldürdüm. Turuşpa`nın önüne kendi kralı tasvirimi diktim. 80 (?) beru mesafeyi, geniş Urartu topraklarını en üst (sınırından) en alt sınırına kadar muzaffer bir şekilde yürüdüm ve kimse karşı koymadı. Ulluba ülkesinin tamamını, Kaštirru, Parişu, Taşuha, Mantupa (?), Sardaurri şehirleri ile birlikte Nal dağının gerisindeki Urartu kaleleri Galânanal, Şikibša, Aşurdaî, Babutta, Lusia (ve) Bisia (veya) Kassia şehirlerini Aşşur sınırları içine getirdim. () çevirdim). Ulluba`da bir şehir inşa ettim ve ismini Aşşur-ikişa koydum. Kendi memurumu oraya yönetici yaptım. Enu, Sassu, Lubdu, Lukia, Şimirra, Uşurnu, Uzurra (?), Auigaş, Ubula şehirlerini Birdaşu dağına kadar (benim) Rabbi-lub memurumun bölgesine kattım. Kuta, Urra, Arana, Taba, Ualli şehirlerini Fırat nehrine kadar (ki burası) Urartu kaleleri olan Kummuhi, Kilissa, Ezieda, [Diuabli], Abbissa, Harbisinna, [Barbaz], Tasa, Enzi, Anganu, Benzu`nun sınırındır, [Kallania], onun nehrini fethettim ve buraları Aşşur sınırları içine kattım. [Onları] Turtan bölgesi ve Nairi bölgesine ekledim."

3. **Tarihi Bölümler İçeren Geç Yazıtlar. (21)**
Ulluba ve Kirhi`ye Sefer.

(ARAB,I, no. 796)

"[Ulluba] ve Kirhu [ülkelerini] tümüyle fethettim. [(onları)] Aşşur sınırları içine kattım."

- (17) A.H.Layard, *ICCAM*, Lev. 17, 18.; P.Rost, *TGL*, Lev. XXXII-XXXIII.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 780-785.
- (18) "URU di-u2-ab-li" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 106.
- (19) "URU ta-sa" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 349.
- (20) "KUR en-zi" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 125.
- (21) Nimrud`da bulunmuş olan büyük kil tabletin üst yarısında uzun inşa yazıtının başlangıç ve son kısmı yer alır, tarihi bölüm Tiglatpileser`in saltanatının 17 yılını kapsar.: H.C.Rawlinson, *ILR*, 67.; D.D.Luckenbill, *ARAB,I*, no. 786 vdd.

Urartu Kralı Sarduri.

(ARAB,I, no. 797)

"[Urartu`luSarduarri], Melid`liSulumal, [Gurgum`lu]Tarhulara... Kummuhu`lu Kuštašpi, zaptetmek ve yağmalamak için..... [Kummuhu`nun] bölgeleri Kistan ve Halpi arasında, onları..... Sinzi nehrini yün boyar gibi kırmızıya boyadım..... onların onlardan aldım..... ortasında..... kralı yatağını....."

Urartu Kralı Sarduri ile Savaş. (MÖ. 742)

(ARAB,I, no. 813)

"Urartu`lu Sarduri bana karşı ayaklandı ve Agussi`nin oğlu Mati-ilu ile anlaştı. Kummuhu`nun bölgeleri Kistan ve Halpi arasında onu bozguna uğrattım. Onun bütün karargahını ele geçirdim. Silahlarımın görkemli parlaklığından korktu ve hayatını kurtarmak için bir taya binerek geceleyin yalçın Sibak dağına çıktı. Urartu`lu Sarduri`yi şehri Turuşpa`ya hapsettim. Şehrinin kapısı önünde çok sayıda adamını öldürdüm. Kralı tasvirimi yaptım, ve onu Turuşpa`nın önüne diktim. 60 beru mesafeyi geniş Urartu topraklarını kuzeyden güneye büyük bir zaferle geçtim ve kimse bana karşı gelmedi."

Şehirler Listesi.

(ARAB,I, no. 820)

"Kukusanšu, - an, - arisa, - anu, Urmuşe, Elizanšu, Daikanšu, - taanšu, - esanšu, denizindeki şehirler; Lukandašu, Tuarizu,, - ništu, Lubsua, Danziun, - mesai,, Izzida, Birdaşa dağı,I.- zinia,- huli,, - liansa,, Parisu, Enzi ve Urartu ülkelerinin şehirleri."

4-3. Yıl Eponim Kanon (M.Ö. 742)

(M.C.Astour, Assur,II (1979), no. 3)

"Arpad`da Urartu bozguna uğratıldı."

4. Eponim Listesi

(ARAB,II, no. 1198)

MÖ. 742 Nabu-bel-uşur	Arrapha valisi	Urartu ülkesindeki
MÖ. 741 Nabudaninani		Arpad şehrinde
		bozgun verildi
MÖ. 742 Nabudaninani	Komutan	Arpad'a Sefer
MÖ. 740 Bel-harran-bel-uşur	Baş Mabeyinci	Arpad'a Sefer
MÖ. 739 Nabu-etirani	Başkadeh taşıyıcı	Arpada Sefer
MÖ. 738 Sin-taklat	Abarukku	Ullubây'a Sefer
MÖ. 734 Aşşur-daninani	(Arrapha yöneticisi)	Urarti'ye Sefer.

III. Tiglatpileser Döneminde Urartu, Hakkında Bibliyografya.

- E.Akurgal, Kunstzentren, 1.
M.N.van Loon, Urartian Art, 13 vd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 85 vdd.
C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 137,148,153.
M.Salvini, Urartu (1976), 12 vd.
M.Wäfler, Urartu (1976), 19 vd.
M.C.Astour, Assur, II/3 (1979), 2 vdd.
S.Dalley, Iraq, XLVII (1985), 31 vdd.
M.Wäfler, Xenia, 17 (1986), 92.

E. II. SARGON (MÖ. 721-705)

1. Korsabad`dan Annaller. (22)

Mannalı İsyankârlara Karşı Sefer. (MÖ. 719)

(ARAB,II, no. 6)

"[Saltanatımın 3. yılında], güçlü şehirlerden Suandahul ve Durkukka, kralları ve efendileri, benim itaatim altında bulunan Manna`lı İranzu`ya karşı savaşmayı planladılar ve (bu konuda) Zikurtu`lu Mitiatti`ye güvendiler. Zikurtu`lu Mitiatti onlara suvarileri ile birlikte askerlerini verdi ve (böylece) gerekli olan yardım temin edilmiş oldu. Aşşur`un ordularını (gücünü) topladım ve bu şehirleri zaptetmek üzere yola çıktım. Güçlü koçbaşları ile tahkimat duvarlarını parçaladım ve onları yerle bir ettim. Halkını ve mallarını götürdüm. Şehirleri yıktım, tahrib ettim, yaktım. Sukka, Bala ve Abitikna şehirlerinin halkı, ülkelerini (benden) tamamen kopartmak için haince bir plan düşündüler ve Urartu (kralı) Ursâ ile şartlar üzerinde anlaştilar. İşledikleri günah yüzünden onları evlerinden (yerlerinden) kopardım ve onları Amurru ülkesindeki Hate`ye yerleştirdim."

Şinuhtu`lu Kiakki`ye Karşı Sefer. (MÖ. 718)

(ARAB,II, no. 7)

"Saltanatımın 4. yılında, Şinuhtu şehrinde Kiakki, büyük tanrılara verdiği yemini unuttu ve tribut ödememeye karar verdi yüce tanrılara efendilerime ellerimi kaldırdım ve onun kralı şehri Şinuhtu`yu fırtınanın yıktığı gibi yıktım. Kendisini askerleri, 7350 kişi, karısı, oğulları, kızları, saray halkı ve birçok malla birlikte ganimet olarak aldım. Kralı şehri Şinuhtuyu Atunalı Mati`ye verdim ve onu öncekinden daha fazla at, katır, altın ve gümüş (ödemekle) yükümlü kıldım."

(22) Sargon, Dur-Şarrukin (Korsabad)`deki sarayın üç salonunun (II,V,XIII) duvarları üzerine hükümdarlık döneminin resmi annallerini yazdırmıştır. Annaller saltanatının ilk 15 yılını kapsar: D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 3-51.; A.L.Oppenheim, ANET³, 284-286.

Kargamış`a Sefer. (MÖ. 717)

(ARAB,II, no. 8)

"Saltanatımın 5. yılında, Kargamış`lı Pisîri, yüce tanrılara karşı verdiği yemine karşı günah işledi ve Muski ülkesinden Mitâ`ya, Aşşur`a karşı düşmanca (davranması için) mesajlar gönderdi. Ellerimi Aşşur`a efendime kaldırdım ve onu ve ailesini zincire (vurarak) şehrinde çıkardım. Altın, gümüş ve sarayının zenginliklerini, onunla birlik olan isyankâ Kargamış halkını malları ile birlikte aldım ve (onları) Aşşur`a getirdim. Onların arasından 50 arabacı, 200 at (veya süvari), 300 yaya askeri seçtim ve kralî orduma kattım. Kargamış`a Assur halkını yerleştirdim ve onları efendim Assur`un boyunduruğuna soktum."

(ARAB,II, no. 9)

"Sarayımda köpek yetiştiren Pâpa ve Lallukna (23) şehrinin halkı, açıkça Kakma ülkesine suikast düzenlediler. Onları yurtlarından (yerlerinden) kopardım ve Amurru ülkesindeki Damaskus`a götürdüm."

Mannai`ye Sefer. (MÖ. 716)

(ARAB,II, no. 10)

"Saltanatımın 6. yılında, Urartu`lu Ursâ..... Zikirtu`lu [Mitatti], Mannai ülkesinin yöneticileri..... onların Sargon (ve) efendilerinin oğlu Aza ile aralarında düşmanlık başlattı. Yalçın Uauş (24) dağında Mannai ülkesini tahrip etmeye başladılar ve efendileri Azâ`nın vücudunu attılar. Tanrı Aşşur`a, efendime Mannai ülkesinin öcünü almak ve Aşşur egemenliğini yeniden kurmak için (?) ellerimi kaldırıp dua ettim ve onların Azâ`nın vücudunu attıkları Uauş dağında, ben Bagdattu`nun derisini yüzdüm ve onu Manna`lara gösterdim. Onun (Azâ`nın) erkek kardeşi Ullusunu`yu kralî tahta geçirdim. Bütün Mannai ülkesinin ona itaat etmesini sağladım. [Manna`lı Ullusunu].....

(23) "URU lal-lu-uk-ni" için bkz. S.Parpola, NAT, 223.

(24) "KUR u2-a-u2-uş" için bkz. S.Parpola, A.e., 363.

Urartu`lu Rusâ`ya güvendi. Karalla ülkesinden Aşşur-li`üyü ve Allabria ülkesinden İttî`yi bana karşı ayaklandırdı ve onları Urartu`nun vasalı olmaya çağırdı. Kalbimin kızgınlığıyla bu ülkelerin her tarafına bir çekirge [sürüsü] gibi yayıldım. Mannaların kralı şehri İzirtu`yu (25) ağ ile tutulmuş gibi ezdim. Onların büyük bir bölümünü kılıçtan geçirdim. İzirtu`yu yaktım, Zibia ve Armaid şehirlerini ele geçirdim. Manna`lı Ullusunu ve onun ülkesi tek bir adam gibi bir araya geldiler ve benim ayaklarıma kapandılar. Onlara merhamet gösterdim. Ullusunu`yu günahı için bağışladım, kralı tahta [onu yerleştirdim]..... [Allabria]lı İttî`yi ailesiyle birlikte ele geçirdim ve Karalla`lı Assur-liu`yu..... Gõnu-şehrini, [Niksama bölgesini], ele geçirdim. Yönetici Şepâşarri, Şurgadia (26) şehrinin..... nı kendi ellerimle yakaladım. Bu şehirleri [Parsuaş] eyaletine kattım....."

Urartu Kralı Rusa`ya Karşı Sefer; Birçok Ülkeden Tribut Alınması. (MÖ. 715)

(ARAB,II, no. 12)

"Saltanatımın 7. yılında, Urartu kralı Rusâ, Manna`lı Ullusunu`ya karşı düşmanlık gösterdi ve onun 22 kalesini ondan ganimet olarak aldı; Manna`lı yönetici Daiaukku`ya Ullusunu hakkında şüpheli sözler sarfetti ve oğlunu rehin olarak aldı. Efendim Aşşur`a elimi kaldırdım ve söz konusu 22 kaleyi kuşattım, ele geçirdim ve Aşşur`un sınırları içine kattım. Daiaukku`yu ailesi ile birlikte ele geçirdim; Tahrib olan Mannai ülkesini tamamen yeniden inşa ettim."

(ARAB,II, no. 13)

"Nairî ülkesinin kralı İanzu`dan şehri Hubuşkia`da tribut aldım. 9 şehir Urartulu Ursâ`nın bölgeleri..... onların, sığırları, koyunları, kaleleri, civarındaki şehirlerle birlikte.....: [Telusina`nın] Andia ülkesini fethettim. 4200 insanı mallarıyla birlikte götürdüm. Bu kaleleri yıktım, tahrib ettim, [yaktım]. Kralı tasvirimi yaptım, üzerine Aşşur`un, efen-

(25) "URU i-zi-ir-ti" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 181.

(26) "URU şur-ga-di-a" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 340.

dimin gücünü yazdım, (onu) Manna'ların kralî şehri İzirtu'da diktim."

Urartu'ya Karşı Sefer. (MÖ. 714)

(ARAB,II, no. 19)

"Saltanatımın 8. yılında Mannai ve Med Ülkelerine karşı yürüyüşe geçtim. Mannai'den, Ellipi..... dağlık (şehirlerin) beylerinden tribut aldım. Benden önceki krallardan hiçbirinin hediye alamadığı Zizi ve Zala'dan [Gizilbundi] bölgesinin beylerinden tribut aldım ve – satır kaybolmuş – [Zikirtu'lu Mitatti'yi] mağlup ettim; güçlü şehirlerinden üçünü, çevresindeki 24 şehir ile birlikte ele geçirdim, onların mallarını götürdüm. Kralî şehri Parda'yı (27) yaktım, o halkı ile birlikte kaçtı ve bir daha görünmedi."

(ARAB,II, no. 20)

"Urartu kralı Ursâ'yı yendim, sayısız insanını öldürdüm. Onun süvari sınıfını meydana getiren kral soyundan 260 kişiyi kendi ellerimle yakaladım. O hayatını kurtarmak için bir taya atladı ve dağa çıktı. [Uauş dağından Zimur] (28) dağına kadar onu takip ettim. Mannai'nin dağlık bölgesi Uidis'i (29) ondan aldım ve onu Manna'lı Ullusunu'ya verdim. Uškaia şehrini, [Zaranda] bölgesine geçiş veren geçitte, selvi dağı Mallâu'da inşa edilmiş olan güçlü kaleyi, 115 şehri ile birlikte ele geçirdim. Bit-Sangibuti sınırındaki Astania şehrini, Tarui, Dalai ovasındaki Tarmakisa şehirlerini, Kispal dağı eteklerindeki Ulhu (30) şehrini, güçlü 21 şehir ile komşuları Arzabia dağındaki 140 şehri ele geçirdim, yaktım. Ubianda dağı [eteklerindeki] [Armarili] ülkesinin güçlü 7 şehri ile birlikte komşuları 30 şehri ele geçirdim. Arbu şehrini ki Rusâ burada..... [Riar], [Istardûri]'nin şehrini..... ele geçirdim. Deniz kıyısında bir bölge olan Aiâid'in güçlü 30 şehrini, Argiştiona ve Kallania şehirlerini ki bunların arasında Arsidu dağı ve -unia dağında

-
- (27) "URU pa-ar-da" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 273.
(28) "KUR zi-mur" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 384.
(29) "KUR u2-iš-di-iš" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 365.
(30) "URU ul-hi" için bkz.: S.Parpola, *A.e.*, 366.

Uaiiaus dağı civarında 5 kale inşa edilmiştir; Uaiiaus bölgesinin 30 şehri ile birlikte ele geçirdim, yaktım."

(ARAB,II, no. 21)

"Nairî ülkesinin kralı İanzû`dan, güçlü şehri Hubuškia`da tribut aldım. -atlar, sığır, koyun."

(ARAB,II, no. 22)

"Aşşur ve Marduk`a ettiği yemine karşı günah işleyen ve Urartu kralı Ursâ`ya..... söz gönderen Muşaşir`li Urzana; - Aşşur, efendim bana cesaret verdi ve ben 1 arabam ve savaşta son derece başarılı olan 1000 süvarim ve piyadem ile yalçın dağlar Sîak, Ardiksi, Ulâiau ve Alluria`yı, arazinin uygun olduğu yerde at sırtında, arazinin uygun olmadığı yerlerde yürüyerek ilerledim. Ve Muşaşir`li Urzana, benim yaklaştığımı duydu ve kuş gibi uçup gitti, yalçın dağa tırmandı. Muşaşir`i,tanrı Haldia`nın ikametgahını kuşattım ve Urzana`nın karısını, oğullarını, kızlarını, 6170 insanını, 690 katır ve eşeğini, 920 [sığırını], 100.225 koyunu, oradan götürdüm; 34 talent, 18 mina altın, 160 talent 2 ½ mina gümüş, beyaz bronz, kurşun..... çok sayıda değerli taş..... kakmaları..... renkli (yün) giysiler ve keten, çok sayıda..... X + 4 talent, 3 mina altın, [162] talent, 20 mina gümüş ile birlikte..... bronz (ve) demir udê, Sayısız..... bir bronz boğa, bir bronz inek, bir bronz buzağı ile birlikte taşıdım..... onları Aşşur`a getirdim. Mallarının arta kalanını..... Geniş Urartu ülkesini ve bütün dağlarını mateme boğdum. Kralları Ursâ`yı yaraladım..... hayatının geri kalan kısmında ona gözyaşı gösterdim. Bu bölgeyi Aşşur`un sınırları içine kattım ve benim yöneticimin, baş mabeyincimin idaresi altına koydum. Urartu`lu Ursâ, - Efendim Aşşur`un ihtişamı onu ezdi ve o kendi demir hançeri ile bir domuz gibi kendini kalbinden hançerledi ve yaşamına son verdi."

(ARAB,II, no. 24)

"Manna`lı Ullusunu`dan, Ellipi`li Tattâ`dan, Allabria`lı Bêl-apal-iddina`dan, güçlü Medya`nın 45 kabile reisinden 4609 at (ve) katır, sayısız sığır ve koyunu tribut olarak aldım."

Tabal`lı Ambaridu Bit-Buritiş kralı, Bit-Akukania`lı Hullî ülkesinin mallarıyla [birlikte] onu Assur`a götürdüm..... onların şehirlerini..... benim sülalemin istikrarı için, benim gücümle oldu. Hullî`yi onun kralı tahtına [yerleştirdim]. [Bit]-Burutaş [halkını] bir araya topladım ve onun egemenliği altına koydum."

(ARAB,II, no. 25)

"Aynı zamanda, ben Hullî ona sundum ve bir kız evlâdı Hilakki şehriyle birlikte ona verdim ve onun sınırını büyüttüm (lit. onun ülkesini genişlettim) fakat bu vaadinde durmayan safdil adam Urartu kralı Ursâ`ya (ve) [Muşki kralı Mitâ`ya] benim bazı sınırlarıma tecavüz eden Tabal ülkesi krallarına gönderdi. Aşşur`un ordularını topladım ve Tabal`ı en uzak sınırlarına kadar tamamen tahrib ettim (Tabal`ı unutulmuş bir tepe gibi en uzak sınırlarına kadar bitirdim). Bit-Burutas kralı Ambaris`i, baba ocağının soyu, ülkesinin en önde gelenleriyle birlikte zincirlere vurarak (....bağlayarak) savaş arabalarından 100 tanesiyle Aşşur`a getirdim. Bit-Burutaş (ve) Hilakku ülkelerinin barış içinde yaşamalarını sağladım..... orada güzel (?) şeyler yaptım. Efendim Aşşur`un fethettiği ülkelerin halkını oralarda [yerleştirdim]. Kendi yöneticimi onların başına yönetici yaptım ve Aşşur`un vasallığını onlara mecbur kıldım."

(ARAB,II, no. 27)

"Luhsu, Burdi, Anmurru, Ki-, Anduarsalia şehirlerini Urartu`ya karşı ileri karakol olarak tahkim ettim, Muşki ülkesinin sınırı üzerine Usi, Usian, Uargin şehirlerini kurdum ve (Muski ve Urartular`ın) kapılarını kapattım, böylece kimse dışarı çıkamayacak halkına karşı Ellibir, Şindarara şehirlerini kurdum. [Meliddu] (?), onun kralı şehirini bölgesi ile birlikte, beğenen (?) Kumuhhu ülkesinden Mutallu."

2. Ninive`den Silindir Yazıt.

Urartu Seferi.

[R.Campbell, Thompson, Iraq, VII/2 (1940) no.1]

"Saltanatımın başlangıcından 5. yılına kadar da yaşayan tanrılara, [Muşri dağının eteğinde], Ninive`nin üzerinde kalbimin

arzusuna göre bir şehir inşa ettim ve ona Dur-Šarrukin [adını] verdim. [Ea, Sin, Šamaš, Nabu, Adad, Ninurta ve] onların yüce [eşlerini] Ehursagkurkurra`ya taşıdım ve onun içinde ikâmet ettirdim. Oraya kralî ikametim için [fildişi, usi ağacı, şimşir ağacı, dut ağacı] sedir, selvi, ardıç, çam ve fıstık ağacından [bir saray] inşa ettim ellerimle yakaladığım düşmanların orada güvenli bir şekilde yaşamalarını sağladım ve Aššur [halkı] ile bir saydım. [Yüce tanrıların yardımı ile ilerledim ve Yukarı denizden Aşağı Deniz`e kadar halkları (tek devletmiş gibi) yönettim ve itaatsiz ülkeleri d[ağları] [ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim]: Karallu, Šurda, Kišišim, Harhar`ı tahrib ettim; Medya`nın: Bikni (ve) Ellipi dağlarına kadar onlardan hiçbir kimse bırakmadım: [Ellerimle yakaladığım Hate halkını onların ortasına yer]leştirdim; başlarına yönetici olarak kendi memurlarımı getirdim ve (onları) benim boyunduruğum altına soktum, Mannai Andia, Zikirtu`yu zaptettim. Mušašir kralı Urzana`yı, ülkesinin halkını tanrıları Haldia (ve) Bagbartuyu ganimet olarak aldım. Urartu`nun tamamından çelik (demir), kav (??) ve flint (çakmaktaşı) getirttim ve orada yaşayan halka [gelecek günler için] gözyaşı ve sızı bıraktım. Kayalık Uaus dağında Urartu`lu Ursa`yı mağlub ettim; şiddetli mücadeleden kork[tu] (?) ve? kemerindeki demir kılıcı ile kendi [eliyle] hayatına son verdi. Hamat`ın tamamını kasırga gibi süpürdüm; onların kralı la]ubi`di`yi, ailesinin yanısıra askerler[i, ülkesinin ganimetleri] ile birlikte esir olarak Aššur`a götürdüm. [300 araba, 600 at, kalkan ve mızrak taşıyıcılarını, oradan topladım ve krallığımın zenginliğine kattım. [6300 iyi huylu (?) Aššur`lu`yu] Hamat`a yerleştirdim ve [benim] memurumu yö[netici olarak] onların başına getirdim; tribut ve vergiyi onlara yükledim. Kummaha`lı Mutallu (ona yardım etmeyen) Urartu`lu Argišti`ye güvendi ve] [yıllık] tribut ve vergisini ödemeyi durdurdu ve armağanlarını esirgedi [kalbimin kızgınlığı ile gerçek bir arkadaş gibi benim yanımdan ayrılmayan arabalarım, piyadelerim, atlarımla dağların ortasında, hızla gittim [benim askeri yürüyüşümün dehşetini gördü] [kuş gibi (?)] uçtu ve [yeri] bir (daha) görünmedi..... sarayının hazine binası ile halkı yerleştirdim benim memurumu yö[netici] (olarak) [başlarına getirdim]..... arasında topladım ve"

3. **Korsabad`dan Yazıt. (31)**
Urartu Kralı Rusa ve Muški`li Mita.
(ARAB,II, no. 55)

"Krallığımın başlangıç yılından 15. yılına kadar, Aşşur boyunduruğunu reddeden ve tributunu vermeyen Sinuhtu şehrinde Kiakkiyi 30 savaş arabası ve 7350 askeri ile birlikte ganimet olarak aldım. (Kiakki`nin) kralı şehri Şinuhtu`yu Tunni ülkesinden Matti`ye verdim ve önceki tributa at ve katır ekledim ve bunları ödemekle onu yükümlü kıldım. Huli`nin tahtına getirdiğim, kızımı babasına verdiğim Tabal`lı Ambaris, babasının sınırları dışında olan ve sınırlarını genişleten Hilakku ülkesi ile birlikte, - Urartu`lu Ursâ ve Muški`li Mitâya benim topraklarımı ele geçirmek (teklifini ileten) bir haberci gönderdi. Ambaris`i, ailesi akrabaları, baba ocağının soyu ve ülkesinin soyluları ve 100 savaş arabası ile birlikte Aşşur`a taşıdım. Oroya benim yönetimimden yılan (korkan) Aşşurluları yerleştirdim, onların başına benim memurlarımı ve yöneticilerimi getirdim ve onlara tribut ve vergiyi yükümlü kıldım. Hate`li bir hain, tahta geçme konusunda hiçbir iddiası olmayan karargah erkânından Hamat`lı İa`u-bi`di`ninkalbine Hamat kralı olma düşüncesini soktu ve Arpad`da, Simirra, Damaskus ve Samaria şehirlerini bana karşı ayaklandırmak üzere birleştirdi (hepsinin bir ağızdan konuşmasını sağladı) ve (onları) savaş için hazırladı. Ben Aşşur`un askerî kuvvetlerini topladım ve önemli şehri Karkar`da onu askerleri ile birlikte kuşattım ve ele geçirdim. Karkar`ı yaktım. Onun derisini yüzdüm, İsyancıları bu şehirlerin ortasında öldürdüm, düzeni sağladım. Hamat halkı arasından 200 savaş arabası ve 600 süvari ayırdım ve onları kralı teçhizatıma kattım."
Manna`lı Azâ`nın Öldürülmesi, Ullusunu`nun Mannal Tahtına Oturtulması, Urartu Kralı Rusa İle Savaş.

(ARAB,II, no. 56)

"Benim boyunduruğum altındaki itaatkâ kölem Manna`lı İran-zu`nun beklenmedik ölümü üzerine oğlu Azâ`yı tahta oturttum, Urartu`lu Ursâ, Uisdiş, Zikirtu ve Misiandu`lu adamları, Manna`lı büyük beyleri, isyana ve düşmanlığa teşvik etti ve onlar efendileri Azâ`nın cesedini dik Uauş dağına attılar.. Babasının

(31) Korsabaddaki sarayın IV, VII, VIII ve X no`lu salonlarının duvar taşları üzerinde yer alan yazıt. Sargon`un saltanatının ilk 15 yılını kapsar.: H.Winckler, WINCKLER SG, no. 63,67,75,77.; D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 52-75.

yerine tahta geçirdikleri Manna`lı Ullusunu, Urartu`lu Ursâ`ya güvendi ve kalelerinden 22`sini ona (Ursâ`ya) rüşvet olarak verdi. Kalbimin kızgınlığı ile Aşşur`un askeri kuvvetlerini topladım ve bir aslan gibi öfkelen dim, yüzümü bu ülkeleri fethetmeye çevirdim. Mannalı Ullusunu, benim yaklaştığımı gördü ve şehri terketti, dehşet içinde, sarp dağın derinliklerine saklandı. Onun krali şehri İzirtu, güçlü kaleleri İzibia (32), Armid`i zaptettim ve yaktım. Dik Uauş dağında Urartu`lu Ursâ`ya şiddetli bir darbe indirdim ve kendi ellerimle kralî soyundan 250 kişiyi ele geçirdim. 8 bölgesinden 55 tahkimli şehrini çok yüksek 11 kalesi ile birlikte ele geçirdim ve yaktım. Manna`lı Ullusunu`nun 22 kalesini elinden aldım ve onları Aşşur`un sınırlarına kattım. Andia`lı Telusina`nın bir bölgesi olan Tuaiadu`nun 8 kalesini ele geçirdim. 4200 insanı, malları ile birlikte götürdüm. Zikirtu`lu Mitatti, benim silahlarımdan korktu ve ülkesinin halkı ile birlikte dağlara kaçtı ve bir daha görünmedi. Kralî şehri Parda`yı yaktım, çevresindeki 23 büyük şehri ele geçirdim, mallarını götürdüm. Mitatti`ye güvenen Mannai şehirleri Şuandahul, Zurzukka`yı ele geçirdim, mallarını götürdüm. Uışdiş ülkesinden Bagdatti`nin derisini yüzdüm. Daiaukku`yu ailesi ile birlikte memleketinden sürdüm ve Hamat`a yerleştirdim. Manna`lı Ullusunu, (saklandığı) yalçın dağda benim yaptıklarımı duydu ve bir kuş gibi uçarak geldi ve ayaklarıma kapandı. Onun işlemiş olduğu pek çok günahı bağışladım, suçlarını affettim ve ona merhamet gösterdim, (bir kez daha) onu krallığının tahtına oturttum. Ursâ ve Mitatti`nin ellerinden aldığım 22 kale ile birlikte onun kuvvetli 2 şehrini ona (geri) verdim, ülkesinin maruz kaldığı tahribatı onardım. Kralî tasvirimi yaptım, üzerine efendim Aşşur`un kudretini yazdım, onu kralî şehri İzirtu`yadıktım. Nairî krali İanzu`dan kralî şehri Hubuşkia`da tribut aldım, - atlar, sığır ve koyun, Assur boyunduruğunu reddeden Karalla`lı Aşşur`lı`u(ve) Allabria`lı İtti, (Assur illetinden) layığını buldu - Aşşur`lı`u`nun derisini yüzdüm, Karalla halkının tümünü, ailesi ile birlikte İtti`yi (ülkelerinden) kopardım ve onları Hamat`a yerleştirdim. Şukkia, Bâla, Abitikna, Pappa, Lalluknu şehirlerinin halkını yurtlarından kopardım ve onları Damaskus ve Hate ülkesine yerleştirdim. Bir eyalet olan Niksamma ülkesinin 6 şehrini ele geçirdim. Surgadia şehrinin yöneticisi Şepâ-Şarri`yi kendi ellerimle yakaladım. Bu şehirleri Parşuaş`ın idaresine verdim. Kişeşim şehrinden Bêl-şar-

(32) "URU i-zî-bi-a" için bkz.: S.Parpola, A.e., 181.

uşur`u, malı, mülkü, saray hazinesi ile birlikte Aşur`a götürdüm. Onun şehirlerinin başına kendi memurlarımı yönetici olarak getirdim. Onun şehrinin ismini Kâr-Urta (?MAş-MAş) olarak değiştirdim. Kralı tasvirimi yaptım ve oraya diktim. Sınırındaki 6 şehri ele geçirdim ve onun idaresi altına soktum."

(ARAB,II, no. 59)

"Urartu`lu Ursâya güvenen ve (Aşur`a) olan vasallığını unutan Muşaşir`li Urzana, – kalabalık asker grubu ile tahripkâr çekirge (arı kümesi) gibi – Muşaşir`i çevirdiğim zaman hayatını kurtarmak için tek başına kaçtı ve can verdi (dağa tırmandı). Zaferle Muşaşir`e girdim; onun karısını, oğullarını, kızlarını, mallarını, mülklerini (ve) Sarayının tüm hazinesini, malları ile birlikte 20.170 insanını, zengin eşyaları ile tanrıları Haldia (ve) Bagbartum`u ganimet olarak aldım.

Urartu kralı Ursâ, Muşaşir`in tahribatını ve tanrısı Haldia`nın götürüldüğünü duyunca, demir hançeri ile yaşamına kendi elleri ile son verdi. Urartu`yu en uzak sınırlarına kadar matemle kapladım, burada yaşayan halkı gözyaşı ve kadere boğdu."

(ARAB,II, no. 60)

"Melid`li Tarhunazi, karşı koymayı plânladı; yüce tanrıların yeminini bozdu ve tributunu vermedi. Kalbimin kızgınlığı ile kralı şehri Meliddu`yu çevresindeki şehirlerle birlikte çömlek gibi çatır çatır parçaladım; Onu, karısı, oğulları, kızları, malları, eşyaları (ve) sarayının hazinesi, orada ne varsa ele geçirilen 5000 askeri ile birlikte kralı şehri Til-garimmu`dan çıkardım ve ganimet olarak aldım. Til-garimmu`yu restore ettim. řutê`li okçuları ve elimdeki esirleri Kammanu ülkesinin tümüne yerleştirdim; (onun) sınırlarını genişlettim. O ülkeyi benim memurumun idaresine (eline) bıraktım ve onlara eski kral Gunzinanu`yu yükümlü kıldığım gibi (feodal) görev ve hizmetlerle yükümlü kıldım."

(ARAB,II, no. 61)

"Oğlu Mutallum, Gurgum`lu Tarhulara`yı kılıçla öldürüp, benim iznim olmadan tahta kendisi geçti ve ülkesini yönetti; kalbimin kızgınlığı ile hiçbir tehlikeli (?) bölgede benim yanımdan ayrılmayan savaş arabam ve süvarim ile birlikte son hızla Markasi şehrine gittim. Mutalluyu onun oğlu, ailesi, Bit-Pa`lu

ülkesindeki herşey, altın, gümüş ve sarayındaki tüm varlığı ile birlikte ganimet olarak aldım. Gurgum halkını en uzak sınırına kadar tekrar (yeniden) bağışladım, onların başına kendi memuru yerleştirdim; onları Assur halkı ile bir tuttum."

(ARAB,II, no. 64)

"Tanrıların adından korkmayan, kötülük planlayan, günahkâr hain Hate`li Kummuhu`lu Mutallum, onu kurtaramayacak müttefiki Urartu`lu Argiştî`ye güvendi ve yıllık tribut ve vergi ödemelerini durdurdu ve hediyelerini vermedi. Kalbimin kızgınlığı ile, benim yanımda tehlikeden kaçınmayan savaş arabam ve süvarim ile ona karşı yürüyüşe geçtim. Benim kendisine doğru yaklaştığımı gördü, şehrini terketti ve bir daha görünmedi. O şehir ile birlikte (ülkesinin) geri kalan güçlü 62 şehrini kuşattım, ele geçirdim. Karısını, oğullarını, kızlarını, mallarını, mülklerini, sarayındaki tüm değerli eşyalarını, ülkesinin insanları ile birlikte götürdüm, - hiçkimse kaçmadı. Bu bölgeyi yeniden organize ettim. Ellerimle gaspettiğim Bit-lakin`in halkını buraya yerleştirdim. Onların üzerine kendi memurunu yönetici olarak yerleştirdim. Onları egemenliğimin boyunduruğu altına aldım. Aralarından 150 arabacı, 1500 süvari, 20.000 okçu 1000 kalkan (ve) mızrak taşıyıcı seçtim ve onun yönetimi altına verdim."

(ARAB,II, no. 71)

"Ben, Bît-lakin`i ele geçirirken, Arami (kabileleri) ile mücadele ederken ve Elam sınırında yeralan İatburu ülkesine karşı şiddetli bir savaşa girerken, memurum Kue (Kilikya) yöneticisi, Muški ülkesinin Mitâ`sı ve onun 3 bölgesine bir akın düzenledi. Onun şehirlerini tahrib etti, yıktı ve yaktı. Çok sayıda ganimet aldı. Ve benden önceki krallara boyun eğmeyen Muškili Mitâ düşüncesini değiştirmeden (O, sürekli olarak boyunduruğu reddetti) (benim bulunduğum yere) güneşin doğduğu denize, bana, feodal hizmetler ve tribut ve hediyeler ödemek (getirmek) teklifinde bulunan habercisini gönderdi."

(ARAB,II, no. 72)

"O zamanda ellerimle yakaladığım, Aşşur, Nabu ve Marduk`un ayaklarımın dibinde boyun eğdirdiği, böylece benim boyunduruğum altına giren ülkelerin halklarının çalışmalarıyla Ninive`nin üstünde Muşri dağının eteğinde bir şehir inşa ettim...."

4. **Korsabad`dan Yazıt. (33)**

(ARAB,II, no. 125)

"....Manna`ların ülkesinin kalesi..... Zikirtu`lu Kibi(?)`nin şehri....."

5. **Nimrud Yazıtı. (34)**

Mannai`nin Fethi.

(ARAB,II,no. 137)

"Enlil`in memuru, Aşşur`un rahibi, Anu ve Enlil`in gözdesi, haşmetli kral, evrenin kralı, Aşşur`un kralı..... Sargon`un sarayı. O, dağınık Mannai (kabilelerini) düzene koyan; ülkesinin kalbini sevindiren, Aşşur`un sınırlarını genişleten itinalı yöneticisi, hainlerin tuzağı; elleri Hate kralı Pisiris`i ele geçirip, onun başkenti Kargamış`a kendi yöneticisini oturtan; Tabal kralı Kiakki`ye ait Şinuhtu halkını alan ve onları başkenti Aşşur`a götüren; Muşki ülkesini boyunduruğu altına alan; Mannaları, Karallu ve Paddirı`yifetheden; ülkesinin öcünü alan, uzak Medya`yı güneşin doğduğu yere kadar yıkan kral."

6. **Korsabad`dan Yazıt. (35)**

Urartu`ya Sefer.

(ARAB,II, no. 79)

"Yüce tanrıların himayesinde, şuraya buraya yürüdüm, itaatsiz ülkeleri ve açılması güç (açılmamış) dağlık bölgeleri ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim..... yaptım. Elam`lı Humbanigaş`ın gücünü kırdım, Karallum ve Şurda ülkelerini,

(33) H.Winckler, **SKT,II**, Lev. 49.; D.D.Luckenbill, **ARAB,II**, no. 125.

(34) Nimrud`da bulunmuş olan iki taş üzerindeki yazıtta, Sargon`un 150 yıl önce Assurnasirpal rafından inşa ettirilmiş olan sarayı restore etmesi anlatılmaktadır. Yazıtın kralı saltanatının erken dönemlerine ait olduğu sanılmaktadır.: A.H.Layard, **ICCAM**, Lev. 33-34.; D.D.Luckenbill, **ARAB,II**, no. 136-138.; A.L.Oppenheim, **ANET**³, 287.

(35) Korsabad`daki sarayın XIV no`lu salonunda bulunmuştur.: H.Winckler, **WINCKLER S.G**, no. 56-67, 61-62-53-54.; F.H.Weissbach, **ZDMG**, LXXII (1918), 176-185.; D.D.Luckenbill, **ARAB,II**, no. 76-90.

Med şehirleri Kišeşim ve Harhar'ı Bikni dağının sınırına kadar tahrib ettim. Ellipi ülkesini Aşşur'un boyunduruğu altına soktum, Urartu ülkelerini [tahrib ettim], Muşaşir şehrinin mallarını taşıdım, Andia ve Zikirtu ülkelerini yıktım. Mükerrer hücumlarla yorulan Manna'luların yurtlarında barış içinde yaşamalarını sağladım, Hate'nin, Kargamış ve Kummuhu şehirlerinin prenslerini öldürdüm. Kammanu'lu Gunzinanu'yu Kralî şehirlerinin prenslerini öldürdüm. Kammanu'lu Gunzinanu'yu kralî şehri Melid'den çıkarttım ve bu ülkelerin başına yöneticiler getirdim. Markasu'lu Tarhulara'nın krallığını yıktım. Geniş Gurgum ülkesinin topraklarının tümünü Aşşur sınırlarına kattım....."

7. Korsabad'dan Boğa Yazıtı. (36)

Urartu Seferi.

(ARAB,II, no. 92)

"Sargon'un sarayı, yüce kral, evrenin kralı, Aşşur kralı, Babil fatihi, Sümer ve Akkad kralı, yüce tanrıların gözdesi; Aşşur, Nabu ve Marduk'un eşsiz krallığı emanet ettiği ve onun ismini şöhretin en üst noktasına erişen adaletli kral; Sippar, Nippur ve Babil'i özgürlüğüne kavuşturan Der, Ur, Eridu, Larsa, Kullab, Kissik ve Nimid-Laguda'nın yükümlü olduğu işleri affeden ve onların halkını affeden, yatıştıran; sona ermeye yüz tutan Aşşur'un (feodal) korumasını yenileyen; koruyucu gölgesini Harran'a kadar yayan ve An ve Adad'ın arzusu üzerine onların özgürlük (beratını) yazan; silahlarını bir baştan diğer başa kadar boyun eğmeye gönderen terörle bezenmiş güçlü kahraman Elam'lı Humbanigaş'ı mağlubiyete uğratan Manna'lulara boyun eğdiren ve Karalla, Andia, Zikirtu, Kišeşim, Harhar, Med ve Ellipi ülkelerini Aşşur'un boyunduruğuna sokan, Urartu ve hayatına kendi silahıyla son veren Urartu'lu Ursâ'nın (şehri) Muşaşir'i tahrib eden Kargamış, Hamat, Kummuhu, Aşdod prenslerinin - tanrıların adından korkmayan, gizli hainlik tertip eden, hain Hate'liler - ülkelerinin başına kendi memurlarını yönetici olarak koyan ve onları Aşşur halkı ile bir tutan; Samaria, bütün Bît-Humria ve Kaşku'yu yenen; Tabalu, Bît-Burutaş'ın tümünün ve Hilakku'nun fatihi; Rapihu'

da Mısır'ı mağlubiyete uğratan ve Gaza kralı Hanunu`yu (Hanno) ganimet olarak sayan, Şinuhtu şehrini yağmalayan Muški kralı Mita`yı kovan; zaptedilen Que kalesini restore eden laman`lıyı denizin ortasında bir balık gibi gafil avlayan Kammanu`lu Gunzinanu`yu ve Gurgum`lu Tarhulara`yı kovan, onların bütün ülkelerini zapteden ve onları Aşşur sınırlarına katan;....."

8. Korsabad`dan 4 no`lu Döşeme Yazıtı. (37)

Urartu Seferi.

(ARAB,II, no. 99)

"Sargon`un sarayı, yüce kral, evrenin kralı, Aşşur kralı, Babil fatihi, Sumer ve Akkad kralı, yüce tanrıların gözdesi..... Urartu`yu yıkan, Muşaşir şehrini yağmalayan, Andia ve Zikirtu`yu yerle bir eden, Manna ülkesinde barışı sağlayan, Hamat, Kargamış (ve) Kummuhu, prenslerinin (hayatlarına son veren); Gunzinanu`ya ait Kammanu ülkesini zapteden ki onun kralı şehri Meliddu`yu da aldı-bütün bu ülkelerin başına yöneticiler getirdi; Markasi şehrinde Tarhulara krallığına son veren; Gurgum`un tamamını Aşşur sınırları içine katan; Samaria ve tüm Bît-Humria ülkesini fetheden:"

9. Korsabad`dan Silindir Yazıtı. (38)

Urartu Seferi.

(ARAB,II, no. 118)

"Güçlü kahraman, terörle kaplı, silahını düşmanı yere sermek için gönderen; Krallığın başına geçtiği günden itibaren onunla eşit hiçbir prensin bulunmadığı ve savaşta hep galip gelen (kral), bütün ülkeleri bir çömlek gibi parçalayan ve dünyanın dört bölgesini dize getiren; sayısız ve güç geçitleri olan dağlık

(37) Korsabadda kapıların döşeme taşlarına yazılmış 5 adet yazıt bulunmuştur.: H.Winckler, *SKT,II*, 36 vd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 95-102.; A.L.Oppenheim, *ANET*³, 284.

(38) Korsabad yeni başkent kuruluşunun anısına yazılmıştır. 4 kopya olarak ele geçmiştir.: H.C.Rawlinson, *IR*, Lev. 36 vd.; D.G.Lyon, *LYON SG*, 1-12.; H.Winckler, *SKT,II*, 43.; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 116-123.

bölgeleri aşan ve onların yollarını keşfeden; dik ve güç yerlerdeki geçilmesi güç yollardan geçen ve her türlü ovayı (?) aşan Elam sınırındaki Râsi ülkesini Pakudu (ve) Damunu halkını Dur-Karigalzu ve Rapiku`yu, Mısır nehrine kadar bütün çölü geniş Amurru ülkesini ve Hate ülkesinin tümünü egemenliği altına alan; Haşmar`dan Şimaspatti`ye (kadar uzanan toprakları) doğunun güneşin doğduğu uzak ülkeleri Medya`yı, Namri, Ellipi, Bît-Hamban, Parsua, Mannai, Urartu, Kaşku; Tabalum ülkelerini Muşki ülke sine kadar fetheden; onların başına kendi memurlarını getiren ve Aşşurlulara olduğu gibi onlara tribut ve vergiyi yükümlü kılan; cesur savaşçı, Dêr civarında Elam kralı Humbanigaş ile karşılaşan ve onu mağlup eden, Tese`lileri süren, onların topraklarında kendine yol açan şeflerini azledip onları Kalde kralının önüne getiren Tumuna halkını yağmalayan; geniş; Bît-Humria ülkesini tahrib eden, Rapihuda Mısır`ı mağlub eden ve Gaza kralı Hanunu`yu (Hanno) zincirlerle bağlı olarak Aşşur`a getiren; Tamud, İbadidi, Marsîmani, Haiapa halkını ki onlardan arta kalanlar Bit-Humria`da yerleştirildiler, ele geçirilen güçlü muharip, İamane`lileri (İonyalılar, Kıbrıslılar) balık sürüsü gibi denizin ortasında gafil avlayan ve Kilikya (Kue) ve Tyre`yi zapteden; güçlü kral, Şinuhtu şehrinin çitini keserek geçen onun yerleşmesini tahrib eden, onların kralı Kiakki`yi meşale ile yakan; kralları Ambaris`in Sargon tarafından gösterilen Himayeyi unutarak Urartu kralına güvenen Bit-Burutaş (halkını) ve güçlü orduları ile birlikte Muşki ülkesini kazandı; Muşki kralı Mita`yı Hezimete uğratan Kilikia`nın zaptedilen kalelerini onaran ve onların (onun) sahasını (yapılarını arttıran); cengaver (Lider), savaşta korkusuz, Hamat ülkesini kökünden söken, alçak İlu-bi`di`nin derisini yün boyar gibi kırmızıya boyayan, hain Hate`lilerin Kargamış`ını soyan güçlü kolları onlara gizlice kötülük eden Pisisir`i yakalayan; Urartu`yu tahrib eden, Musasir`i yağmalayan, korkusundan Urartu kralı Ursâ`ya kendi silahıyla hayatına son verdiren; Pâpa, Lalukni, Şukkia, Bâla, Abitikna (Ebitikna)`yı tahrib eden, Kakmê ülkesine karşı açıkça suikast düzenleyen, Andia ve Zikurtu ülkelerine başeğdiren, onların bütün savaşçılarını koyun gibi kesen, bütün düşmanlarını ölüm zehiri ile zehirleyen; güçlü kişi, itaatsiz Medya`ya boyun eğdiren, Harhar halkını tahrib eden ve Aşşur`unsınırlarını genişleten; dağınık Manna`ları bir araya getiren, kargaşa içindeki Ellipi`yi sakinleştiren, her köşedeki ülkede egemenliğini kuran ve kendini büyük isim yapan; Kirhu ülkesini ayakları altında çiğneyen hain düşmanın dağlarını

titreten, Allabra ülkesinden asi İtti'yi ülkesinden kovan, Karalla ülkesini tahrib eden, onların yöneticisi Aşşur-li'u'nun derisini kralı giysi gibi süsleyen (39) ve şurda ülkesinden Ada'nın üzerine Aşşur'un boyunduruğunu vuran."

10. Nimrud`dan Prizm Yazıt.

Urartu`nun Fethi.

[C.J.Gadd, Iraq, XVI (1954), 200]

"Haşmar ülkesinden uzak Med sınırındaki Şimaş ülkesine Namri, Ellipi, Bit-Hamban, Parsumaş, Mannai, [Urartu.....] Muški ülkesine kadar: (bütün bunları) onun eli fethetti. Onların başına kendi memurlarını yönetici olarak getirdi, onlara tribut ve vergi yükledi."

11. Tanrı Assur`a Mektup. (40)

Urartu`ya Karşı Ünlü 8. Sefer. (MÖ. 714)

(ARAB,II, no. 142)

"Du`ûzu ayında, emirlerin insanlara duyurulduğu zaman tanrıların en güçlüsü Enlil'in önde gelen kudretli oğlu Urta'nın ayı, akıl tanrısı Ninigikug'un eski bir tablette, ordumu toplama ve karargahımı hazırlamamın (o zaman olduğunu) yazdığı (ay), Kralı kentim Kalah'tan ayrıldım ve Yukarı Zab'ı taşkın anında geçtim. Üçüncü gün Enlil ve Ninlil'emağrurun dudaklarına gem vuracağıma ve hainin ayaklarını topal edeceğime dair kutsal söz verdim. Bunun üzerine Şamaş ve Marduk'un ordularını, aşılması güç olan, sanki bir hendek gibi, Aşağı Zab'ın karşısına geçmek için hazırladım. Onlar tarafından Zamua ülkesi olarak da adlandırılan Lullumi ülkesinin yüksek bir dağ sırası olan Kuliar dağlarının geçitlerine girdim. Sumbi ülkesinde

(39) ARAB,II, no. 118, dp.nt.1; "Tercümesi şüphelidir. Paralel paralel pasajda "Aşşur-li'u'nun derisi yüzüldü" şeklindedir."

(40) Aşşur`da bulunmuştur. Bir tablet üzerine yazılmış olan mektup Sargon tarafından "Tanrıların babası Aşşur`a gönderilmiştir. İştardûri'nin eponimine (MÖ. 714) tarihlenmektedir.: F.Thureau-Dangin, Huitième Campagne, O.Schroeder, KAH,II, no. 141; D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 139 vdd.; W.Mayer, MDOG, 115 (1983), 65 vdd.; A.A.Çilingiroğlu, Tarih İncelemeleri Dergisi, II (1984), 1. vdd.

ordumu denetledim; atların ve arabaların sayımını yaptım; Šamaš, Nabu ve Marduk'un güçlü desteği ile yürüyüş doğrultumu üçüncü kez dağlara doğru yönelttim. Sembollerini benim önümde giden Nergal ve Adad'ın boyunduruğunu (arabasını) Zikirtu ve Andia ülkelerine doğru yönelttim. Üzerleri her çeşit ağaçla kaplı sık ormanların, sedir ormanlarındaki gibi koyu gölgeler uzanan ürkütücü geçitlerin yer aldığı, patikalardan geçen yolcunun asla güneş ışığını görmediği yüksek dağlar olan Nikippa (41) ve Upâ (42) dağları arasında yürüdüm. Bu dağların arasında akan Buia nehrini ordum yüksek sel sularından korkmadan 26 kez geçtim. Zirvesi bir mızrak ucu gibi uzanan ulu Simirria dağı⁽⁴³⁾ başını, tanrıça Bêlit-ilâni'nin oturduğu dağların tepesine doğru kaldırarak, kökleri aşağıya doğru Arallu'nun (aşağı dünya) ortasına iner; orada bir balığın sırtında olduğu gibi yanyana gidiş yoktur ve çıkışı güçtür; iki yanında dipsiz uçurumlar olan buradan (insan) ileri yada geri giderse, buralara bakmak için, içine korku düşer; bu yol arabalara binilmeyecek kadar engebeli idi, atlar için kötü ve yaya askerlerin yürümeleri için oldukça dikti. Ea ve Bêlit-ilâni'nin sunduğu çabukluk ve anlayışla kolumu kanadımı serbest bırakan bu tanrıların yardımıyla düşman ülkesini yıkmak için (adamlarıma) yanlarında bronz kazmalar taşıttım ve onlar yüksek dağın yamacını iyi bir yol yapmak için, aynı yapı taş bloklarını (kırar) gibi, parça parça ettiler. Ben cesur kartallar gibi ordumun başında kalarak arabalarımı, süvarilerimi, piyadelerimi bu dağın zirvesinden uçurttum. İşçilerim ve onların peşisıra gelen istihkâmcılarım vardı. Develer ve eşekler, bu dağın yamaçlarına özgü keçiler gibi tepenin zirvesine tımandılar. Aššur'un ordularının büyük bölümünü dik çıkışın tepesine sağ salım getirdim ve o dağın tepesinde kampımı düzenli olarak kurdum."

(ARAB,II, no. 143)

"Šinahulzi (44) ve Biruatti, - bitkileri tatlı (hoş) kokan karšu (kiraz) ve sumlalu'dan oluşan yüce dağlar, (-) ve Turtani, Sinabir, Ašura ve Suia bu yedi dağı büyük zorlukla geçtim."

(41) "KUR ni-kip-pa" için bkz. S.Parpola, NAT, 261.

(42) "KUR u2-pa" için bkz. S.Parpola, A.e., 368.

(43) "URU si-mir-ra" için bkz. S.Parpola A.e, 335.

(44) "KUR si-na-hul-zi" için bkz.; S.Parpola, A.e, 310.

(ARAB,II, no. 144)

"Rappâ (45) ve Arattâ (46), yataklarını takip ederek akan bu nehirleri sulama kanalı olarak düşünerek sularının taşıdığı sırada geçtim. Karallu ve Allabria ülkeleriyle sınırları olan ve Mannea ülkesinin bir bölgesi olan Surikaş'a doğru aşağıya indim. Benim intikam alma planımın bütün bu yıllar boyunca dinmediğini bilen Manna'lı Ullusunu seferimin yaklaştığını duydu. O kendisi, asilleri, yaşlıları, konsülleri, baba evinin tohumu (ailesi), ülkesini yöneten vali ve yöneticileri ile birlikte neşeli kalp ve gülen bir çehreyle ülkesinden acele çıktı; kralı kenti İzirtu'dan rehinesiz olarak ülkenin bir sınır kalesi olan Sinihinu'ya doğru yola çıkarak huzuruma geldi. Sürücüleri ile birlikte ehlileştirilmiş atlar, siğir ve koyundan oluşan vergisiyle huzuruma geldi ve ayaklarımı öptü."

(ARAB,II, no. 145)

"Allabria'nın bir bölgesi olan Lar'uate topraklarının nehri üzerinde yer alan Lataše kalesine doğru yola çıktım. Allabria'lı Bel-apal-iddina'dan vergi olarak atlar, koyunlar ve siğirler aldım."

(ARAB,II, no. 146)

"Parsua'ya doğru indim. Namri ülkesinin, Sangibutu, Bit-Abdadani ve kuvvetli Med ülkesinin valileri ordumun yaklaştığını duydular, önceki yılda ülkelerini yakıp-yıkışım kulaklarında idi ve üzerlerine korku düştü. Koyduğum ağır vergileri ülkelerinden getirdiler ve bana Parsuaş'ta teslim ettiler."

(ARAB,II, no. 147)

"Elippi'li Talta'dan, nehir ülkelerinin liderleri Uksatar, Durisi, Satarešu'dan; Halhubarralı Anzi, Kilambate'li Paiaukka, Mali'li Uzi, Nappi'li Uakirtu, Bit-Sakbat'lı Makirtu, Bit-Kapsi'li Paukka

(45) "ÍD2 ra-ap-pa" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 310.

(46) "ÍD2 a-rat-ta-a" için bkz. S.Parpola, *A.e.*, 24.

Uriangi`li Kitakki Kingaraku`lu Maşdaiakku, Kantau`lu Uzitar, Bit-Zualzaş`lı Humbê, Kisilaha`lı Uzumanda, Bit-İstâr`lı Burburazı, Zatrute`li Bagbabarņa, Şapardalı Dari, Kanzabakani`li Uşra, Karzinû`lu Şarruti, Andirpatianu`lu Maşdakku, Usi-`li Akkussu Siburâ`lı Birtatu, Harzianulu Zardukku, Aradpadi`li Maşdakku, Barikanu`lu Satarpanu, Urikaia`lı Karakku`dan oynak atlar, ülkelerine özgü sığır ve koyun aldım."

(ARAB,II, no. 148)

"Parsuaş`tan ayrıldım, Manna ülkesinin bir bölgesi olan Missi`nin yakınında vardım. Ulusunu, ülkesinin halkı ile birlikte kâıpleri hizmet etmeğe razı olarak ordumu Sirdakku kalesinde bekledi. Sanki onlar benim memurlarım, Aşşur`un valileri imişler gibi ordumu beslemek için un ve şaraptan yığınlar yaptılar. Barış sunusuyla birlikte en yaşlı oğlunu bana teslim etti ve oğlunun tahta geçip saltanat sürmesini güvence altına almak için bunu stel yazıtında belirtti. Ondan vergi olarak büyük yük beygirleri, sığır ve koyun aldım. Önümde ayaklarıma kapandı çünkü ondan intikam alabilirdim. Kakmi ülkesinin insanların ayaklarına engel olmak için, Ursâ`yı açık savaşta yenerek geri çevirmek için ve dağılmış Mannaları önceden oturdukları saraya yeniden toplamak için düşmanın boynu üzerinde zaferle durmak için, her kalbin arzusuna katılmak için, bizzat kendisi ve asilleri, ülkesinin yöneticileri bu duayı bana yönettiler köpekler gibi dört ayakları üzerinde emekleyerek. Onlara acıdım ve dileklerini kabul ettim, yakarışlarını dinledim ve bağışlanmalarını söyledim. Geniş dünyanın tüm prensleri üzerine kollarımı alabildiğine germeme neden olan Aşşur ve Marduk`un bana bağışladığı herkesten üstün gücüne şükürler olsun, onlara Urartu`yu yıkmak için, sınırlarını eski haline getirmek için, Manna ülkesinin ızdırap çekmiş halkını yatıştırmak için söz verebildim ve onların kâıpleri şimdi dinlenmekteydi."

(ARAB,II, no. 149)

"Onların kralı Uilusunu`nun önünde büyük bir ziyafet sofrası donattım ve tahtını O`nu yaratan babası Iranzu`nunkinden daha yükseklere çıkardım. Ülkesinin insanlarını Aşur halkı ile birlikte

neşeli bir ziyafet sofrasına oturttum; Aşşur ve ülkelerinin tanrıları önünde benim krallığıma sadakat yemini ettiler. Appatarlı Zizi, Kitpatai'li Zalaia, Gizilbunda ülkesinin kent yöneticileri – bu ülke uzakta ve çok uzak dağların arasında yer alan bir bölgedir – ve Manna ve Med ülkesini bir sürgü gibi boydan boya kapatır – bu kentlerde oturan halk kendi güçlerine güvendiler, hiç bir hükümeti tanımadılar, benden önceki kralların hiçbirisi onların oturdukları sarayı görmemişti, ne isimlerini işitmişti ne de vergilerini almıştı. Tanrım Aşşur'un kudretli sözünde bana dağ prenslerinin itaatini ve hediyelerini bir armağan gibi bağışlayan tanrı, ordumun yaklaştığını duydular, heybetli saltanatımın korkusu üzerlerine düştü, (kendi) ülkelerinde üzerlerine dehşet geldi, bana vergi gönderdiler: – sayısız oynak atlar, Aptatar ve Kitpat kentlerinden sığır ve koyun Manna ülkesinin Zirdiakka kentinde O'nu huzuruma getirdiler, hayatlarını bağışlamam için bana yalvardılar ve (kent) duvarlarını yıkmamam için ayaklarımı öptüler. Ve ben ülkelerinin güvenliği için başlarına adamlarımı koydum. Ve onları Parsua'nın valileri olan memurlarımın ellerine teslim ettim."

(ARAB,II, no. 150)

"Mannaların ülkesinin kalesi Zirdiakka'dan ayrıldım.

Mannaların ülkesi Bit-Kapsi ve güçlü Medlerin ülkesi arasında 30 beru'luk zorlu yolu aldım. Zikurtu (47) ve Andia ülkelerine karşı yer alan kuvvetli kale Panziş'in yakınına vardım – Hiç bir kaçağın kurtulamayacağı, hiç bir düşmanın giremeyeceği bu kent korunmak için Zikurtu ve Andia ülkelerine karşı kurulmuştu. Ben bu kalenin sur duvarlarını kuvvetlendirdim, yiyecek, yağ, şarap, ve savaş malzemesini buraya depo ettim."

(ARAB,II, no. 151)

"Panziş'ten yola çıktım, İstaraura (48) nehrini geçtim ve Zikirtu'nun bölgesi Aukanê'ye yaklaştım. Aşşur'un boyunduruğuna karşı çıkan kralları, efendileri Ullusunu'yu terkedem,

(47) "KUR zi-kir-tu" için bkz. S.Parpola, A.e., 383.

(48) "ÍD2 iš-ta-ra-u2-ra-a" için bkz. S.Parpola, A.e., 179.

görevini ihmal eden ve kendini beğenen yargıdan yoksun, kendini kurtarmaktan aciz müttefiki Urartu`lu Ursâ`ya güvenen Zikirtulu Metatti; yalçın Uaşdirikka dağına çıktı ve uzaktan benim gelişimi gördü. Bütün adamları (vücudu) korkudan dona kaldı. Ülkesinin tüm halkını bir araya topladı ve büyük güçlkle uzak dağlara götürdü ve onlar bir daha örünmedi. Ve onun gözünde kralı şehri Parda (bile) önemli değildi. Sarayındaki zenginlikleri bıraktı ve ızdırap (?) içinde oradan ayrıldı. Atlarını ve savaşıçılarını müttefiki Ursâ`nın yardımına göndererek serbest bıraktı. (Onları) korumak için Uaşdirikka dağının geçitlerine yerleştirilmiş cesur askerlerini kılıçtan geçirdim ve Istaippa, Saktatus, Nanzu, Aukanê, Kâbani, Gurrusupa, Raksi Gimdakrikka, Barunakka, Ubabara, Sitera, Tastami, Tesammia, – tahkimli ve güçlü 12 şehri civarındaki 84 şehir ile birlikte, – hepsini ele geçirdim. Onların duvarlarını tahrib ettim, içlerindeki evleri ateşe verdim, onları su baskını gibi tahrib ettim, onları yıkıntı haline getirdim."

(ARAB,II, no. 152)

"Aukane`den yola çıktım, Ursâ`nın gaspettiği Mannai ülkesinin Uisdis bölgesine yaklaştım. Benden önce, Aşşur ve Marduk`un sözüne saygı göstermeyen (....tutmayan), efendilerin efendisinin lânetinden korkmayan, – katliamcı soyundan dağlı adam, yargıdan yoksun, kötü sözlü, dudakları arasından kötülük haykıran, Şamaş`ın, tanrıların baş hakiminin şerefli adına saygı göstermeyen ve daima hakkı olmadan sınırlarını aşan Urartu`lu Ursâ; daha önceki (bütün) suçlarından (... günahlarından) sonra bu ülkeyi tahrib etmek ve halkını ezmek üzere ağır bir hücumla girişti. Uauş dağında, zirvesi gökyüzünün ortasında bulutların arasına yükselen haşmetli dağda, zamanın başlangıcından beri insanlık soyundan kimsenin geçmediği, hiç yolunu bulmadığı, zirvesi bir hançerin bıçağı gibi yükselen ve dereleri ve yarıları üzerinde (?) (yaz mevsiminin) ağır kuraklık döneminde, (kış mevsiminin) acı soğuklarında ağır tahribatın olduğu (?)....., zirvesinde gündüz ve geceleri karın yığıldığı ve nin sulu sepken ve buz ile kaplandığı (?), kenarından geçen kişinin vücudu..... iken eti yanan (dağda); (burada) müttefikleriyle birlikte büyük ordusunu topladı ve Savaşta güçlü (seçme) savaşıçılarını, ordusunun desteğini biraraya getirdi, onların cesaretini güçlendirdi, onları koşarak giden atlar

üzerine bindirdi ve silahlarını verdi. Eski (?) günlerde ona destek veren, (bu) dağların civarındaki bütün komşu krallıkları yardıma davet eden ve onlardan yardım alan Zikirtu`lu Metatti, çok sayıda askerine ve (onların) desteğine güvenerek onları Aşşur`un boyunduruğuna karşı kışkırttı. Mücadele gücü ve şanı..... benim gücüm..... O (kalbi), benimle kesin bir savaş yapmayı umdu ve durmadan Enlil ve Aşşur`un ordusunu tahrib etmeyi planladı. O dağın dar geçidinde savaş hattını aldı ve bana, yaklaşan savaşla ilgili hazırlıklarını bildirmek üzere bir haberci gönderdi."

(ARAB,II, no. 153)

"Ben, Sargon, (dünyanın) dört bölgesinin kralı, Aşşur`un (çobanı) yöneticisi.....

Çünkü ben Urartu`lu Ursâ`nın ve onun geniş ülkesinin sınırı yanına hiç gelmemiştim. Onun savaşçılarının kanını savaş alanında dökmemişim. Ellerimi kaldırdım, onu savaşta yenmek, küstah sözlerini kendi üzerine çevirmek ve günahlarının karşılığını çekmesi için dua ettim."

(ARAB,II, no. 154)

"Aşşur, efendim, benim içten yakarışımı duydu, (bu sözler) onun hoşuna gitti ve benim duamı duymak için kulak kabarttı. Benim dileğimi kabul etti. Güneşin doğduğu yerden battığı yere (doğudan batıya) doğru giderek, isyancıları temizleyen, dehşet saçan silahlarını benim tarafıma gönderdi; ve bu uzun mesafeyi (yolu) gelen, yorgun ve bıkkın, inişleri ve çıkışları çok güç olan sayısız görkemli dağları aşan, Aşşur`un bitkin ordularının görünüşleri (çehreleri) değişti. Ben ne onların yorgunluğunu hafifletebildim, ne susuzluklarını giderebilmek için onlara su verebildim, ne benim çadırımı ziftle kaplayabildim, ne de kampın duvarını kuvvetlendirebildim. Savaşçılarımı ileriye gönderemedim, askerî teçizatımı (veya ordumu) biraraya toplayamadım, ne sağ ne de sol benim tarafıma getirilemezdi, arka tarafımı göremezdim. Onun çok sayıdaki askeri birliklerinden korkmadım. Onun atlarını küçümsedim, onun zırhlı savaşçılarının çokluğunu önemsemedim. Beni dost yada düşman bölgelerinde asla yal-

nız bırakmayan, daima yanımda olan süvarilerim ve savaş arabam ile Sin-ahi-uşur'un askerlerinin aralarına dehşetli bir mızrak gibi daldım. Onu bozguna uğrattım, ilerlemesini engelledim, birliklerine ait çok sayıda insanı öldürdüm, savaşçılarınin vücutlarını akdarı gibi kesip devirdim ve dağların vadilerini onlarla doldurdum. Kanlarını, kırları ve yaylaları kralî bir giysi gibi kırmızıya boyayarak derin dere ve uçurumlardan aşağıya nehir gibi akıttım. Ordusunun dayanağı olan savaşçılarınin, yay ve mızrak taşıyıcılarını ayaklarının dibinde koyun gibi kılıçtan geçirdim, başlarını gövdelerinden ayırdım. Önünde duran asillerinin ve konsüllerinin kollarını meydan savaşında kopardım. Onları ve atlarını ele geçirdim. Memurları, yöneticileri ve süvarileri olan akrabalarından 260'ını ele geçirdim ve dayanma güçlerini yokettim. Onu kalabalık kampının içine kapattım, altındaki kıvrak atlarını ok ve mızrakla öldürdüm. Canını kurtarmak için savaş arabasını terketti, ordusunun önünden kaçtı."

(ARAB,II, no. 155)

"Çevresindeki krallarla birlikte Zikirtu`lu Metatti`nin ordusunu kesip yere devirdim ve (savaş) düzenlerini dağıttım. Uauş dağının ortasında mola vermiş olan hain düşman Urartu`nun ve müttefiklerinin ordularını mağlub ettim. Tehlikedeki karıncalar gibi çok güç yollarda geçit ararken ben onların atlarıyla hendek ve boğazları doldurdum. Dehşet verici silahlarımın şiddeti ile onların peşinden gittim, iniş ve çıkışları savaşçılarınin cesetleri ile doldurdum. Uauş dağından yeşimtaşı dağı Zimur dağına kadar olan 6 bêru boyunca onu mızrağımın ucunda kovaladım. Hayatlarını kurtarmak için kaçan, onun terkettiği diğer insanlar tanrım Aşşur`un gücünü büyütebilirdi. Zorlu Anu`nungüçlü oğlu Adad, şiddetli fırtınasını onların üzerine saldı, patlayan bulut ve yıldırım (gökyüzünün taşı) ile onları tümüyle yoketti. Şamaş ve Marduk`a karşı günah işleyen ve tanrıların kralı Aşşur (tarafından ettirilen) kutsal andı bozan prensleri Ursâ, benim güçlü silahlarımın kükremesiyle, kalbi bir kartalın önünden kaçan yarasa gibi (mağara kuşu) gibi atarak paniğe kapıldı. Vücudundan kan fişkırın bir adam gibi kralî kenti Turuşpa`yı terketti; avcının önünden kaçan bir (hayvan gibi) dağ yamacında dolaştı; doğum sancısı çeken bir kadın gibi yatağında sancılar içinde uzandı, ağzı yiyecek ve içeceği (su) reddediyordu; (kaçışı

olmayan) ölümcül bir hastalığın içine düştü. Gelecek günler için asla unutulmayacak korkusunu orada bırakarak tanrım Aşşur`un yüceliğini Urartu`nun üzerinde tesis ettim. Yüceliğimin eşsiz kuvvetini ve (dünyanın) dört bölgesinde, rakipsiz ve geri çevrılmaz silahlarımın şiddetini acı bir savaşta Urartu üzerine saldırdım. Zikurtu ve Andia`nın halkını ölüm zehiri ile lekeledim. Düşmanın hain ayaklarını Manna`ların ülkesinden temizledim ve efendileri Ullusunu`nun kalbini hoşnut ettim. Onun talihsiz (sıkıntı içindeki) halkı için ileride parlayan bir ışık bıraktım."

(ARAB,II, no. 156)

"Ben Sargon, adaletin koruyucusu, Aşşur ve Şamaş`a karşı günah işlemeyen, Nabu ve Marduk`a sürekli tapan, alçak gönüllü insan-onların değişmez tanrısal yargısı yoluyla kalbimin dileğine kavuştum; kibirli düşmana karşı zaferle ayakta durdum. Tüm dağlarında ve her insanı üzerinde dehşet saçtım, düşman halkları üzerine ağlama ve feryat yaydım. Neşeli kalp ve sevinçle arp ve zilli-tef çalan çalgıcılar eşliğinde kampa girdim. Savaş tanrıları Adad, İstar ve Nergal`e, yerde ve gökte oturan tanrılara, Aşşur`da oturan tanrılara çok (sayıda) kurbanlık hayvan sundum, onların huzuruna, ayaklarına kapanarak ve dua ederek geldim, tanrısallıklarına methiyeler dizdim."

(ARAB,II, no. 157)

"Önümde uzanan Andia ve Zikirtu`da yürüyüşümü durdurdum ve yüzümü Urartu`ya doğru çevirdim. Gökyüzündeki yıldızlar kadar çok sayıdaki şehri ile birlikte, Urartu`lu Ursâ`nın kendisi için aldığı Mannai ülkesinin bir bölgesi olan Uidis`in tümünü ele geçirdim. Onların güçlü (savunma) duvarlarını, çömlek gibi temeline kadar parçaladım ve yerle bir seviyeye getirdim (onları zemin olarak kabul ettim). Onların çok sayıdaki yemiş bahçelerine zorla girdim ve ordumu (hayvanlar gibi) istediği kadar yemesi için serbest bıraktım."

(ARAB,II, no. 158)

"Uişdiş`ten yola çıktım (ve) Uşkania şehrine yaklaştım. Bu büyük kale, Urartunun en uzak sınırında (sınırının başında) selvi dağı Mallau`da bir sınır taşı gibi yükselmekte, Sûbi ülkesinin ovası üzerine bir ışık demeti gibi doğmaktadır ve bir

kapı gibi Zaranda bölgesine geçişi engellemektedir. Tedbir olarak geride habercilerimi bıraktım. Bu bölgede yaşayan halk, binek atları hakkındaki bilgileri açısından bütün Urartu içinde eşsizdir. Onlar yıllardır geniş ülkelerinde yetişen (yabanî) atların taylarını yakalamaktaydılar ve onları kralî ordu için yetiştirmekteydiler. Fakat bunlar Urartu halkının Mannai ülkesi olarak adlandırdıkları Sûbi bölgesinde yakalanmamaktaydı ve orada sürüleri görülmemekteydi. Atları eğerlemezlerdi fakat savaş taktiği gereği ileri, yan hamlelerde ve çevirmelerde (bu atlar) (sürüden ayrılmazlardı) boyunduruktan çıkmazlardı. Bu kaleye ve bölgeye ait adamlar, efendileri Ursânın mağlubiyetini gördü ve ayakları nehir kenarında yetişen bir ağacın kökü gibi yol verdi. Benim silahlarımın önünden kaçan liderleri ve tecrübeli askerlerinin (içini) ölümün zehiri kapladı, yanlarına yaklaştım ve onlara efendim Aşşur'a teslim olmalarını söyledim. Ülkesinin ana şehri Uşkaia ile birlikte çevresindeki şehirleri harabeye çevirdiler, mallarını bıraktılar ve dönüşü olmayan yola gittiler. Güçlü silahlarımın ilerlemesi ile kaleye çıktım, zenginliklerini taşıdım, ordugahıma getirdim. Temeli, ana kayaya açılan yuvalara oturan 8 cubit genişliğindeki güçlü savunma duvarının en üst kısmından yüksek temel duvarına kadar indim, onu tamamen tahrib ettim, yerle bir ettim. İç kısmında yeralan evleri ateşe verdim ve onların büyük kerestelerini alev içinde bıraktım. Civarındaki 115 şehri (süpürge ?) gibi yaktım ve kasırga gibi gökyüzünün yüzünü onların dumanı ile kapladım. Tarlalarını, su baskını tahrib etmiş gibi tahrip ettim, konutlarını yığın yaptım. Hayvan sürülerinin bulunduğu, Uşkaia ve Tarmakisa şehirlerinin arasında yeralan Sangibute'nin sınırındaki Aniaştania şehrini, civarındaki 17 şehir ile birlikte tahrib ettim, yerle bir ettim, ürünlerini ve saman köklerini yaktım, ağzına kadar dolu olan tahıl ambarlarını açtım ve ordumun tıka basa beslenmesini sağladım. Çekirge ordusu gibi karargahımın hayvanlarını onun çayırlarına saldı ve onlar (şehrin geçimini) sağlayan sebzeleri kopardılar, ovayı tahrib ettiler."

(ARAB,II, no. 159)

"Uşkaia`dan yola çıktım, Sangibutu olarak da adlandırdıkları hayvancılıkla geçinen Baru ülkesine yaklaştım. Güçlü, tahkimli şehirler Tarui ve Tarmakisa, Dalaia ülkesinin hububat yönünden zengin ovasında yeralmaktaydılar. Savunma duvar-

ları çok güçlüydü, dış duvarları çok iyi inşa edilmişti. Kale hendekleri çok derindi, şehirleri tamamen çevreliyordu; Ortalarındaki ahırlarda bulunan atlar; onun kralı ordusu için rezerve edilmişti ve her yıl şişmanlatılıyorlardı, – bu bölgede yaşayan halk, benim kralı cesaretimin civar şehirlerde yapmış olduğu işleri gördüler ve dehşete kapıldılar. Şehirlerini terkettiler ve çöl gibi susuz, kurak bölgeye kaçtılar ve (bundan ötürü) hayatlarını kurtarmayı dilediler. Bu bölgeyi ağ ile yakalar gibi ele geçirdim. Büyük şehirleri arasında savaş rüzgarları estirdim. Güçlü savunma duvarlarının en üst kısmından temeline kadar indim, tahrib ettim, onları yerle bir ettim. İçindeki evleri ateşe verdim, büyük kerestelerini alev içinde bıraktım. Bereketli ürünlerini yaktım, [ağızına kadar dolu olan erzak depolarını açtım] ve ordumun tıka basa doymasını sağladım. Civarındaki 30 şehri süpürge (?) gibi yaktım ve onların dumanı ile gökyüzünü kasırga gibi kapladım."

(ARAB,II, no. 160)

"Tarmakisa`danyola çıktım.....`ayaklaştım. Kişpal dağının eteğinde bir kale olan Ulhu şehri..... ve onların halkı balık gibi onlar içmezlerdi, açıklıklarını bastırmamışlardı..... kralları ve danışmanları Ursâ, [kalbinin] arzularını dinledi..... onlara suyun nereden fışkırdığını [gösterdi]. Bu akan suyu taşıyan bir hendek kazdı ve Fırat gibi çok su getirdi. Suyun kaynağından başlayan çok sayıda kanal yaptı..... ve yemiş bahçelerini suladı. Eski günlerde çöl olan arazisi ve yağmur kadar zengin meyva ve üzüm yaptı. Sarayının serveti çok yüksek (?) çınar ağaçları, orman gibi....., onların gölgesini ovanın üzerine düşürdü ve işlenmemiş topraklarını tanrı gibi..... halkının mutluluk şarkıları söylemesini sağladı. Tohum ülkesinden gelen 300 homer tohumu ekti..... Hasat zamanı ekin çok bol ürün verdi. Ekilmemiş arazilerini çayır gibi yaptı, baharda bu toprakları bol olarak suladı (ve) çimen ve otlaklar kış ve yaz aylarında duraklamaya uğramadı; burasını atlar ve hayvan sürüleri için bir ağıla çevirdi. Su ile dolu ülkesinde develer eğitti (?) ve onlar suyu hendeğe pompaladılar (döktüler)."

(ARAB,II, no. 161)

"Kendi zevki için nehir kıyısında bir saray inşa etti. Çatısını selvi hatıllarla kapadı ve (böylece) orasının hoş kokmasını sağladı. Savunması için Kişte dağında müstahkem Sardurihurda şehrini..... ülkesinin koruyucularını (?) buraya yerleştirdi. Bu bölgenin halkı, Ursâ'nın başına getirdiğim kötülükleri duydu; bağırdılar, vay!.. ve butlarına vurdular (?). Hem Ulhu kalesini, hem de müstahkem Sardurihurda'yı acele olarak terkettiler, geceleyin dağın dik yamaçlarına tırmandılar. Kalbimin kızgınlığı ile bölgenin tümünü fırtına gibi tahrib ettim. Cepheden ve yanlardan yapmış olduğum mükerrer hücumlarla onu korkunç derecede yordum. Ursâ'nın bolluk şehri Ulhu'ya muzaffer bir şekilde girdim; kralî ikametgahı saraya zaferle yaklaştım. Yüksek dağın taşlarıyla yapılmış olan güçlü duvarı demir balta ve çapalarla bir çömlek gibi parçaladım ve onu yerle bir seviyeye indirdim. Sağlam sarayın çatısındaki büyük selvi hatılları çıkarttım ve Aşşur'a taşıdım. Ağzına kadar dolu olan tahıl ambarlarının ağızlarını açtım ve ordumun tika basa yemesini sağladım. Korunaklı (?) şarap depolarına girdim ve Aşşur'un kalabalık ordusu, nehir suyu gibi (deri) şişelerdeki iyi şarabı içti (çekti). Onu koruyan kanalın akışını kapattım ve su bataklığa çevirdim. _____ ben _____ ve onun güneş (ışığına) maruz bıraktım. Onun şehrini süsleyen (onun şehrinin süsleri) (ve) meyva ve şarabın taşıdığı güzel bahçelerine, benim vahşi savaşçıları (had safhadaki) şiddetli yağmur gibi hücum ettiler ve demir baltaların gürültüsünü her tarafa aksettirdiler (ve) tartılamayacak kadar çok miktardaki meyva yere düştü. Titreyen hiçbir kalp (bu) kavgadan kaçmadı, onlar ezeli arzularını (gerçekleştirdi). Onun sarayını süsleyen büyük ağaçlarını darı (?) gibi kestim ve onun şanı olan şehrini tahrib ettim ve utanılacak bir duruma düşürdüm. Kestiğim ağaçların gövdelerini bir araya topladım ve ateşe verdim. Bahçe ve bataklıktaki (?) zengin mahsül köklerinden tutup çıkardım ve tahribatı anımsatacak bir tek başak dahi bırakmadım. Lapis Lazuli renginde (mavi) boyanmış ağaç bir tabak gibi yayılan güzel tarlalarına, - çimen ve habburu yetiştirilen çevredeki ovaya doğru tahripkâr savaş arabaları ve atlarımla birlikte ilerledim, Adad gibi onun atlarını besleyen otlaklarını sabanla sürülmüş arazi gibi ezdim. Onların kuvvetli kalesi Sardurihurda ile birlikte Sangibutu bölgesinin civarındaki 57 şehri tamamen tahrib ettim, onları yerle bir ettim. Onların (evlerinin) çatı hatıllarını ateşe verdim ve tamamen yaktım (alev gibi yaptım)."

(ARAB,II, no. 162)

"Ulhu`dan yola çıktım, Sangibutu bölgesinin (son) önemli kalesine yaklaştım. Bu bölge onun tapınağının yurdudur. Ondan önce yaşayan önceki krallar, erken dönemlerden itibaren ülkelerinin (gücünü) genişletmek için (buraya) (servetlerini) bol bol sarfettiler."

(ARAB,II, no. 163)

"Hurnuku, Hardania, Gizuarzu, Šašzišša, Yukarı Hundurna, Uadnaunza, Arazu, Šadiššinia, Aşağı Hundurna, El -....- nak, Sittuarzu, Zirna, Surzî, Eliadinia, Dag-..... Surzialdiu, Armuna, Kinaštania, kuvvetli 21 şehir, dağ (kenarında) yetişen (yabani) asmalar gibi Arzabia dağının zirvesinde göze çarpmaktaydılar, güçlü kaleler..... çevrelerini 120 tipku (yüksekliğindeki) (tuğla) duvarlar çevirmekteydi, askerlerinin durması için..... teçhiz edilmişti (?) muharebe için onlar (dehşete bürünmüştü)..... korumak için derin hendekler, giriş kapılarına kuleler inşa edilmişti. Sel gibi su taşıyan çayları..... (akarsuların), onların ovalarında sonu yoktu. Onların halkı her türlü bakımdan bolluk ve refah içindeydi, her şeyi bol bol sarfediyorlardı. Büyük saray...modelleri... krallığın (gücünü) alametini göstermekteydi. Selvi hatılların hoş kokusu, sedir (hashurru) gibi girenlerin kalbine gidiyordu. Sangibutu bölgesinin halkı, bölgede ve bütün bu şehirlerde yaşayan halk, benim 1 bêru mesafedeki askerî yürüyüşümün yaklaştığını gördüler, [nasıl] Urartu`nun uzak sınırına kadar karışıklık yayıldı. Bölgelerindeki gözetleme yerlerine için dağların zirvelerine kuleler (sütunlar) inşa edilmişti ve gece gündüz uzak mesafeden düşmanın yaklaştığını görünce.....(e) bildirmek içine, ateş yakılmaktaydı. Karşı koyamayacakları vahşi saldırıdan önce onlar korktular ve dehşetim onların hakkından geldi (onların üzerine dehşet saçtım) ve onlar [ölü gibi] oldular. Mallarına bakmadan güçlü kalelerini terkettiler ve dağa tırmandılar. Gecenin kesif bulutu gibi bu bölgeyi ve onun bütün büyük şehirlerini kapladım. Çekirge kümesinin saldırısı gibi ben yüksek Arzabia ve İrtia dağlarının arasında 12 bêruluk mesafe katettim ve karargahımı kurdum."

(ARAB,II, no. 164)

"Benim cesur savaşçılarım kendilerini dağ sırtlarına attılar, kalpleri başıboş dolaşan koyun gibiydi ve intizamlarına dikkat etmiyorlardı. Aşşur'un büyük ordusu ile çekirgeler gibi onların bütün şehirlerini ezdim (kapladım) ve benim yağmacı (ordum) Mallarını, mülklerini, hazinelerini ortaya çıkarttılar ve onların ağzına kadar dolu erzağını (?) işçiler, istihkâm askerleri ve [taşıyıcılar] Onların duvarlarına tırmandım, balta ve ile sarayların damlarının çam hatıllarını yere indirdim, ve Mannai ve Nairi ülkelerinin halklarını..... onların dağ gibi güçlü yüksek sitadellerini temel seviyesine kadar indirdim, ben kum gibi Onların güzel ikâmetgahlarını ateşe verdim ve oradan yükselen duman kasırga gibi gökyüzünü kapladı. Ülkenin ve halkın beslenmesi için günlerce depolara taşınan arpa ve buğday yığınlarını, ordumun atlara, öküzlere ve eşeklere yüklenmesini sağladım ve onları bir tepe gibi karargahımın ortasına yığırdım. Yiyecek boldu ve halkımın tıka basa doymasını sağladım. Büyük bir memnuniyetle Aşşur'a dönüş yolculuğunda gerekli olan yiyecekleri hazırladılar. Onun zengin meyva bahçelerini, bağlarının büyük bir bölümünü kestim, suyunu kestim. Geniş sazlıklar kadar sık olan büyük ormanları, - onların ağaçlarını kestim ve onun ovalarını çorak bıraktım. Kesilen bütün ağaçların gövdelerini kasırgadan sonra meydana gelen enkaz gibi biraraya getirdim ve ateşe verdim. Civarındaki 146 şehri çalı gibi ateşe verdim ve yükselen duman kasırga gibi gökyüzünü kapladı."

(ARAB,II, no. 165)

"Sangibutu ülkesinin güçlü şehirlerinden yola çıktım, Armarili bölgesine yaklaştım. Bubuzi kalesini, iki duvar ile çevrili, her bir kulenin önünde hendek (?) içinde "tubalu" inşa edilmiş olan Hundur -, Alê, Sinişpalâ, Siniunak, Arna Şarni, 7 güçlü şehir, civarındaki Ubianda dağı eteklerine yayılmış 30 şehir ile birlikte tamamen tahrib ettim, onları yerle bir seviyeye indirdim. Çatılarındaki hatılları ateşe verdim ve onları aleve çevirdim. Ağzına kadar dolu olan depoları açtım ve ordumun çok miktardaki arpa ile tıka basa doymasını sağladım. Onun

halkının beslenmesini sağlayan mahsulü ve hayvanlarının ihtiyacı olan samanı çalı gibi yaktım ve onun ovasını ıssız çöle çevirdim. Onların meyva bahçelerini ve ormanlarını kestim. Yürüyüşüm sırasında Ursâ'nın babasının evi Arbu şehrine ve İştardûri'nin şehri Riar'a geldim. Bunların civarındaki, onun kardeşlerinin kralı soyunun yaşadığı tahkimli 7 şehri tahrib ettim, yerle bir ettim. Onun tanrısı Haldia'nın tapınağını çalı gibi ateşe verdim ve onun kült odasını tahrib ettim."

(ARAB,II, no. 166)

"Armarialî`den yola çıktım. Çamlık Uizuku dağını geçtim; Aiadi ülkesine yaklaştım. Anzalia, Kuaiaın, Kallania, Bitâ, Aluarza, Kiuna, Alfı, Arzugu; Şikkanu, Ardiunak, Daiazuna, Gêta, Bâniu, Birhiluza, Dêzizu, Dilizia, Abaindi, Duain, Hasrana, Parra, Aiasun, Aniastania, Balduarza, Saruardi, Sumattar, Şalzi, Albûri, Sikarra, eski Uaiaiş, – güçlü şehirlerinden 30`u büyük dağların eteklerinde korkunç denizin kıyı şeridini oluşturmaktaydı ve hepsi sınır taşları gibi durmaktaydı; onların arasına güçlü Argiştıuna, Kallania, kaleleri inşa edilmişti ve (bunlar) Arşidu ve Mahunnia dağlarının üzerinde yıldız gibi parlamaktaydı, – onların temel duvarlarının gözle görülen yüksekliği 240 cubitti; onun savaşçıları, muharebede güçlü, kalkan ve mızrak taşıyan, ülkesinin savunucuları seçme askerler buralarda mevzilenmişti; onlar komşu bölge Armarialî`nin mahvoluşunu gördüler ve bacakları titredi. Eşyaları ile birlikte onlar şehirlerini terketti ve kuşlar gibi söz konusu kalelere uçup gittiler. Çok Sayıda askeri, onların şehirlerine gönderdim ve onlar (askerler), çok miktarda mal ve eşyayı yağmaladılar. Onların tahkimat duvarları ile birlikte civarındaki 87 şehri tahrib ettim, yerle bir ettim. Onların içindeki evleri ateşe verdim, çatılarındaki hatılları aleve çevirdim. Ağzına kadar dolu olan depoları açtım, ordumun tika basa doymasına izin verdim. Onların meyva bahçelerini, ormanlarını kestim; bütün ağaçların gövdelerini bir araya getirdim ve onları ateşe verdim."

(ARAB,II, no. 167)

"Aiadi ülkesinden yola çıktım, Alluria, Kallania ve İnnai nehirlerini geçtim. Urartu`nun aşağı sınırında ve Nairî hududu

üzerindeki onun ana yerleşim merkezi Uaiaiş bölgesine yaklaştım. Uaiaiş kalesi, onun diğer (bütün) kalelerinden daha güçlüdür ve çok kaliteli bir işçilik gösterir, – onun kuvvetli savaşıları, çevredeki ülkeler hakkında bilgi toplayan casusları buraya yerleştirilmişti. Bölge yöneticilerini maiyetleri ile birlikte buraya getirdi ve savaşılarını buranın güçlü duvarlarının gerisinde güvenlik içinde tuttu. Bu kaleyi arkadan ele geçirdim, askerlerini kale kapısının önünde koyun gibi kestim. Meyva bahçelerini kestim, ormanlarını yere indirdim, kesilen ağaçların büyük gövdelerini bir araya getirdim ve ateşe verdim. Barzuriani, Ualtukuia, Kutta, Kippa, Aşpa'yı 5 tahkimli şehri civarındaki 40 şehir ile birlikte ateşe verdim."

(ARAB,II, no. 168)

"Uaiaiş`den yola çıktım, Nairî ülkesinin kralı İanzû`nun bölgesine yaklaştım. Nairî kralı İanzû, 4 bêru mesafedeki kralî şehri Hubuškia`dan beni karşılamaya geldi ve ayaklarımı öptü. Onun tributunu – boyunduruğa koşulan atlar, sığır ve koyunu, şehri Hubuškia`da kabul ettim."

(ARAB,II, no. 169)

"Dönüş yolum üzerinde, günah işçisi, tanrıların yeminini bozan (yemine karşı günah işleyen) ve hiçbir kural tanımayan, hain dağlı, Aşşur, Şamaş, Nabû ve Marduk`un yeminine karşı günah işleyen ve bana karşı ayaklanan Muşaşir`li Urzana, benim dönüş yürüyüşümü durdurdu, o çok sayıda hediye getirmedeği gibi benim ayaklarımı da öpmedi. Tribut, vergi ve hediyeyi esirgediği gibi bir kez dahi beni selamlamak üzere haberci göndermedi. Kalbimin kızgınlığı ile bütün savaş arabalarımı, çok sayıda atı ve bütün karargahımı Aşşur`a doğru sürdüm."

(ARAB,II, no. 170)

"Tanrıların babası, ülkelerin efendisi, bütün gökyüzünün ve yeryüzünün kralı, herşeyin sahibi, efendilerin efendisi....."

..... Aşşur'un güçlü desteğine dayanarak;
..... - (savaş) arabalarımın biri ve 1000 vahşi atım, ok, kalkan ve mızrak taşıyan savaş için eğitilmiş cesur savaşçılarımla Muşaşir'e doğru yola çıktım. Yol güçtü ve ordumu zirveye tırmanır gibi çıkışı olan haşmetli Arsiu dağına çıkardım. Nairi ve Kirhi halkının Elamunia olarak adlandırdığı Yukarı Zab'ı geçtim, yüksek Seiak, Ardikşî, Ulâiau ve Alluriu dağlarını, tasviri imkânsız, arasından yaya askerlerin geçeceği hiçbir yolun bulunmadığı, gümbürtüsü Adad (gökgürültüsü tanrısı) gibi 1 bêruluk mesafede çınlayan muazzam çağlayanların yer aldığı sık sazlık gibi her çeşit ağaçla, - en seçkin meyva ağaçları, asmalarla ve geçitlerine saldırarak bir kişi için dehşetle kaplı benden önceki hiçbir kralın geçmediği, benden önceki hiçbir kralın görmediği, yüksek dağ sinsileleri'nin, dik dağ zirvelerinin (?) iri yabanî ağaç gövdelerini kökünden söktüm, dik zirvelerini (?) bronz baltalar ile düzledim. Arasından ordumun geçeceği yaya askerlerin yan olarak geçtiği dar bir yol açtım. Ben birkaç atlı ile ordumun başında ilerlerken savaş arabam halatlarla yukarı çıkarıldı. Benim yanımda ilerleyen askerlerim ve (onların) atları, tek sıra haline geldiler ve yorucu yolculuk devam etti."

(ARAB,II, no. 171)

"Memurlarıma, yöneticilerime ve onların maiyetine, onun kaçmaması için emir verdim. Acele olarak (bu emri) gönderdim. onlar (?) takviye ettiler kovaladım (?) ve onun kralî ikâmetgahını, tanrısı Haldia'nın ikâmetgahını..... Urartu'yu en uzak sınırına kadar. Gökyüzünde ve yeryüzünde onun için ne vardı (?) hiçkimse bilmedi ondan önce saltanatı ve taç giymemiş, simge (?) prens, çoban, Urartu halkı onu (ona) getirdi, onun tahtının varisi olarak oğulları arasından biri, onun sarayından her türlü değerli hazine, altın ve gümüşü (ile birlikte ?) Musasır şehrinde tanrı Haldia'nın önüne getirdiler ve onun armağanı olarak sundular. Çok sayıda besili sığırı, koyunu, onun önünde kurban ettiler. Şehrin tümüne ziyafet hazırladılar. Onun tanrısı Haldia önünde ona kralî tacı giydirdiler ve ona Urartu'nun saltanatı verildi. Sonra onun halkı onu Ordum, Adad gibi bu şehir üzerine gürledi ve burada yaşayan halk onun halkı, yaşlı adamlar ve yaşlı kadınlar evlerinin

çatılarına çıktılar ve acı ile ağladılar. Kendilerini kurtarmak için benim önümde elleri ile dizleri üzerinde yürüdüler."

(ARAB,II, no. 172)

"Çünkü hükümdarları Urzana, Aşşur kelimesinden (veya adından) korkmadı ve benim hakimiyetimi reddetti ve bana hizmet etmeyi unuttu, o şehrin halkını alıp götürmeye karar verdim ve Urartu'nun koruyucusu tanrı Haldia'nın dışarı (şehir dışına) çıkartılması emrini verdim. Galip olarak onu şehrinin kapısı önünde oturttum. Karısını, oğullarını, kızlarını, halkını, onun babasının soyunu alıp götürdüm. 6110 insanın yanına 12 katır, 380 eşek, 525 sığır, 1235 koyun kattım (saydım) ve onları karargahımın duvarları içine getirdim. Haşmetli bir şekilde Haldia'nın ikametgahı olan Muşaşir'e girdim; Urzana'nın ikametgahı olan sarayda kralî yerimi aldım. Ağzına kadar malla dolu olan hazine (binalarının) (kapılarını) kırdım, onların hazinesinin mührünü açtım. [34 talent, 18] mina altın, 167 talent, 2 ½ mina gümüş, beyaz bronz, kurşun, carnelian, lapis lazuli, UD-Aş-taşı, çok sayıda değerli taş, topuz (?) kısmı altın ve gümüş kakmalı fildişi, akça ağaç ve şimşir çubuklar, geniş fildişi akça ağaç ve şimşir, altın ve gümüş kakmalı kralî alemler, altın ve gümüş kakmalı fildişi, akça ağaç ve şimşirden yapılmış 8 adet büyük mahrısı ve sebze sepetleri, 6 adet vazo, ganganni, GAB-KAL, sandalyeler, altın ve gümüş kakmalı fildişi, akça ağaç ve şimşirden yapılmış içki kapları, 6 adet altın kaplama kama, altın kaplama -, altın (ve ?) taşlarla süslü bir alabaster pursit, Ursâ'ya ait kapaklarıyla birlikte 11 adet gümüş kap, altın tutamaklı Tabal kapları, gümüş gürpisi, 1 adet altın kakmalı gümüş kısa mızrak, 34 adet gümüş kap, zar, ağır, hafif ve küçük altın lutti ve Susani, 54 adet gümüş kakmalı kap, siprate, gümüş hilâller ve yüzükler, 5 adet gümüş azanat, kabuate, mukarrisi, nabli, Tabal ülkesinden buhurdanlık ve gümüş tütsü kapları, 13 adet bronz leğen, bronz taphani, bronz yıkanma leğenleri, bronz asallate, bronz çömlekler, bronz tavalar, 24 adet bronz vazo, bronz leğenler, bronz hurupâte, bronz kurkuri, bronz kullî, bronz nasri, bronz lambalar, adı yazılması güç ülkelerin sanat eseri olan 120 adet büyük ve küçük bronz eşyalar (udî). X demir fırın, demir nisibi, demir nasri, demir aruthi, demir lambalar, 130 adet parlak renkli (yün)

giysi, mor renkli keten giysiler ve Urartu ve Kirhi'nin al renkli giysileri için yünü, sarayının tüm malı ile birlikte alıp götürdüm. Onun mallarını yığın yaptım."

(ARAB,II, no. 173)

"Memurlarımı ve subaylarımı Haldia tapınağına gönderdim, tanrısı Haldia ve tanrıçası Bagbartu'yu, büyük zenginlikleriyle birlikte tapınaktaki - x + 4 talent, 3 mina altın, 160 talent, 20 mina 6/36 dan az gümüş, 3600 talent ham bakır, evinin içinde Sağda ve solda asılı olan ve merkezlerinden (kalplerinden) ileri doğru çıkıntı yaparak fırlayan, hırlayan köpek başlarıyla göz kamaştırırcasına parlayan 5 talent ve 12 mina parlayan kırmızı (altın) içeren 6 altın kalkan; 1 boynuzları, 2 talent iyi cins altından dökülmüş kapılarının "astarti"sini; insan parmağı şeklinde, tepesinde çömelmiş kanatlı (uçan) bir ejder olan kapı kanatlarını bağlayan bir altın sürgü, yığılı hazine malını korumak için kapının kol demirini kuvvetlendiren ve kilidi emniyet altına alan altından bir çubuk, ayakları, hırlayan bir köpek üzerine basan tiara giymiş topuz ve yüzük taşıyan tanrıçalar gibi biçimlendirilmiş altından iki anahtar, bunlardan 4 adedi kapının kilidini oluştuyordu; 2 talent 12 mina ağırlığında, kapı kanatlarını emniyet altına alan (lit. tutan) altın tapınak süsleri; kişisel kılıcı olan 26 3/36 mina ağırlığında büyük altın bir kama; 96 gümüş mızrak, gümüş gurpusi, oyma ve süslemeleri altından olan gümüş yay ve mızraklar, etrafları ejder, aslan ve yabanî öküz başı ile süslenen 12 büyük kalkan; 67 gümüş leğen, gümüş vazolar, gümüş fırınlar, oyma ve süslemeleri altından olan gümüş meyva sepetleri, 62 gümüş musarirte, gümüş lukilte, oyma ve süslemeleri altından türlü (ayırt edilemeyen) gümüş eşya; 33 gümüş araba, gümüş yaylar, gümüş okdanlıklar, gümüş topuzlar (?), gümüş manziâte (?), gümüş kalkanlar, gümüş siprat, purdî ve gümüş standartlar, Aşşur, Urartu ve Kirhi işçiliğinde ağır ve hafif 393 gümüş, tava, kakma ve nikkasu'su (altın olan ?) ve kakmaların etrafını tamamen çeviren altın bantlara sahip 2 büyük yabanî öküz boynuzu; Haldia'nın eşi Bagbartu'nun emrinin geçerliliğini göstermek için (kullanılan) (tamamıyla) kıymetli taşlarla kaplı altın bir yüzük mühür; yüksek majestelerinin giysisi olan, kenarları ve iarı altından, sibtusu murdû ile tutturulan 9 ayın giysisi, üzeri yıldızlarla (kaplı) nigsud ağacından 7 susuda ile

kiblu ve altın kakmalı 1 gümüş kamçı; 1 fildişi kanepesi, ilâhi majestelerinin dinlenmesi için gümüşten, altın ve mücevher ile kaplı bir yatak; 139 fildişi çubuk, fildişi masalar, fildişi sebze sepetleri, fildişi kakmalar, kakmaları altından fildişi ve akça ağaç (?) olan hançerler; 10 şimşir masa, şimşir mahrisi, kakmaları altın ve gümüşten, şimşir ve akça ağaçtan ev sandalyeleri (?); 2 sunak, 14 kıymetli (?) taş; ilâhi majesteleri(nin) süsleri, Haldia ve eşi Bagbartu'nun mücevherleri; 25212 küçük ve büyük bronz kalkan, bronz siprat, bronz gürpisi ve bronz gulgullat; 1514 büyük ve küçük bronz mızrak, büyük bronz mızrak uçları, bronz purdî, tunç kaideleri ile birlikte bronz kutahi; 35412 ağır ve hafif bronz kama, bronz yaylar, bronz azanâte, bronz mızraklar; 607 ağır ve hafif bronz leğen, bronz yıkanma leğeni, bronz asallâte, bronz kavanozlar, bronz tavalar; bronz kapakları ile birlikte içi 50 ölçek su alabilen 3 büyük kazan; Urartu krallarına ait olan Haldia'nın önünde kurban sunmak için kullanılan ve kurban törenine ait şarap ile dolu olan, 80 ölçek su alabilen büyük kapağı ile birlikte 1 büyük kazan; kutsal yerleri gibi kaideleri, de bronzdan dökme olan ve kapılarını koruyan 4 büyük bronz heykel; kutsal alanı bakırdan dökme olan, Urartu kralı Ispueni'nin oğlu İstardûri'nin kralî yüceliğini simgeleyen 1 adet dua eden heykeli; üzerinde İşpueni'nin oğlu İstardûri'nin dönüp ve ----- için döktüğü buzağısıyla birlikte 1 inek ve 1 boğa, Haldia tapınağının bronzu; sol eli kutsama pozisyonunda olan, tanrı ----- diademi giyen kutsal alan ile birlikte 60 talent bronz ağırlıktaki Urartu kralı Argiştî'nin heykeli; ----- üzerinde kendi mağrur yazıtı "iki atım ve bir arabacım ile ellerim Urartu krallığını kazandı" kazınmış olan, kutsal çevresi ile birlikte bronzdan dökme Ursâ ve iki sūvarisi (ve) arabacısının heykeli; sayısız zenginlikleri ile birlikte (bunların) tümünü alıp götürdüm."

(ARAB,II, no. 174)

"Bunlar Aşşur ve Marduk'un halkının saray, şehir ve tapınaktan aldığı altın, gümüş, kurşun, bakır, demir, fildişi, akça ağaç, şimşir ve tüm diğer ağaç çeşitlerinden yapılan sayısız eşyaların dışında idi."

(ARAB,II, no. 175)

"Urzana'nın sarayının ve (tanrı) Haldia'nın mallarını, Mušašir şehrinde topladığım muazzam zenginlikle birlikte geniş orduma yükledim ve Aššur'a taşıdım. Mušašir bölgesinin halkını Aššur halkı ile bir tuttum; Aššurlular gibi vergi ve angarya işleri onlara yükümlü kıldım. Ursâ duydu ve yerin dibine geçti, elbiselerini yırttı, baş bandını söktü, saçlarını yoldu, iki eli ile göğsüne, (kalbine) vurdu, sırt üstü kendini (yere) attı, kalbi halâ çarpıyordu, vücudu karaciğeri yandı, ağzında acının iniltisi vardı. Urartu'yu en uzak sınırına kadar mateme boğdum ve Nairînin üzerine sonsuza dek gözyaşı saçtım."

(ARAB,II, no. 176)

"Efendim Aššur'un yüksek kudreti, yardımcılarım Bêl ve Nabû'nun gücü ve kuvveti, tanrıların yüce hakemi, yolu açan ve ordumun üzerine koruyucu gölgesini yayan Samas'ın güçlü önderliğinde, benimle gelen, karargahımı koruyan tanrılar arasında en güçlü olan Nergal'in kudreti sayesinde Sumbi bölgesinden, yalçın dağlar Nikippa ve Upâ'nın arasına gittim. Urartu, Zikirtu (ve) Mannai ülkesine, Nairî ve Musasir'e dehşet saçan kuduz köpek gibi muzaffer bir şekilde yaklaştım ve kimse ile karşılaşmadım. Urartu'lu Ursâ ve Zikirtu'lu Metatti'nin büyük ordularını meydan savaşında mağlup ettim. Urartu'lu Ursâ'nın 7 bölgesindeki 430 şehrini tamamen fethettim ve ülkesini tahrib ettim. Mušašir'li Urzana'nın, tanrısı Haldia'yı, tanrıçası Bagbartu'yu, tapınağının değerli eşyaları ve 6110 insan, 12 tay, 380 eşek, 525 sığır, 1285 koyun, karısı, oğulları, kızları ile birlikte götürdüm. Sarp Andarutta dağının geçidinden geçerek Hipparna'ya gittim ve sağ salim ülkeme döndüm."

12. Kıbrıs Steli. (49)

Urartu Seferi.

(ARAB,II, no. 183)

"Büyük tanrıların desteğine güvenerek şuraya buraya gittim. Yukarı Acı Deniz'den Aşağı Acı Deniz'e kadar (uzanan top-

(49) Kıbrıs veya Larnaka Steli. M.Ö. 707 yılına tarihlendirilmektedir: D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 179-189; A.L.Oppenheimer, *ANET*³, 284.

raklardaki) halkaları bir egemenlik altına aldım ve Mısır`dan [Muški]`ye kadar (uzanan topraklardaki) halkları ayaklarımın dibinde boyun eğdirdim. Elamlı Humberiğāš`ın kuvvetlerini parçaladım; Karalla ve [Šurda]`yı Kišeşim ve [Harhar] şehirlerini, Med ve Ellipi ülkelerini tahrib ettim, - onların soyundan kimse kaçmadı; kendi ellerimle yakaladım Hate halkını oraya yerleştirdim, kendi memurumu, onların başına yönetici yaptım ve onları Aššur`un boyunduruğu altına soktum. Mannai ülkesini, Andia ve Zikirtu`yu zaptettim. Mušašir`li Urzana`ya, [ailesi], tanrı Haldia ve [tanrıçası] Bagbartu ile birlikte ganimet olarak saydım. Urartu ülkesi en uzak sınırına kadar bıçağını kaldırdı (halk kendisini öldürdü) [ve dövündü]. Orada yaşayanları köleye çevirdim, onları gözyaşı ve mateme boğdum..... sarp Uauš dağındaki (?) Urartu (kralı) Ursa`nın, ben Benim dehşet saçan mücadelemden korktu ve demir hançeri ile hayatına son verdi. Su baskını gibi Hamat ülkesini en uzak sınırına kadar tahrib ettim. Kralları lau-bi`di`yi, ailesi, askerleri ile birlikte tutsak olarak bağlı bir şekilde Aššur`a götürdüm. Aralarından 300 arabacı, 600 süvari, kalkan ve mızrak taşıyıcı seçtim ve kralî orduma kattım sahibi 6300 Aššur`luyu Hamath ülkesine yerleştirdim ve başlarına kendi memurumu yönetici yaptım. Onları tribut ve vergi ile yükümlü kıldım."

13. Ninive`den B Prizması. (50)

Urartu Ülkesi.

(ARAB,II, no. 199)

Kol. I. "2..... [onu (onları ?)] saydım [Mısır] [Aššur`un, efendimin] müthiş korkusu onu mahvetti ve [o], Mısır [hududuna] kaçtı..... Urartu ülkesi(nin)[Sin]`in, Šamaš`ın önceki [seferlerin (?) ki onda]..... Manna`lar ona boyun eğdirdim ve [dil (?)] Urartu ülkesi [ödeme] ile birlikte"

(50) Ninive`de bulunan ve B prizma yazıtına ait olduğu düşünülen parçaların hepsinin tek bir yazıtta olduğu veya onun kopyası olduğu kesin değildir. Bu parçalar A.T.Olmstead tarafından birleştirilmiştir.: H.Winckler, SKT,II, Lev. 44-46.; A.T.Olmstead, Sarg, 11 vd.; D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 190,197-214.

Urartu Kralı Rusa.

ARAB,II, no. 201)

Kol. I. "3..... Urartu`nun..... Urartulu Ursâ.....
heybetli dağ"

Urartu Seferi.

(ARAB,II, no. 213)

"[Bir yaya askerlerimi, okçularımı, kalkan ve mızrak (taşuyucularımı)], cesur ve savaşta başarılı [askerlerimi] sıraya koydum[, savaş arabalarımından biri [ve vahşi süvarilerimden 1000 tanesini aldım ve arazinin iyi olduğu yerde, at üzerinde, kötü olduğu yerde yaya olarak güç Muşaşir yolunda ilerledim. Muşaşir`e tanrı Haldia`nın ikametgahına muzaffer bir şekilde girdim. Urzana`nın konutu olan sarayı kendi konutum haline getirdim, [..... hazinelelerinin mühürlerini (?)] kırarak açtım ve [34 talent 18 mina] altın, [167 talent 2 ½ mina] gümüş, [beyaz bronz, kurşun, akik, lapis] lazuli [UD-Aş-taşı, büyük ölçüde kıymetli taş akça ağaç ve şimşirden [.....x] fildişi asa, [bakır ve gümüş kakmalı topuzları (?)] ile birlikte akça ağaç ve şimşir, büyük fildişi, [akça ağaç ve şimşir], kralî nişanlar, [fildişi ve akça ağaçtan]8 adet büyük mahrisi], vazolar, ganganni bakır ve gümüş [kakmalı] [fildişi, akça ağaç] ve şimşir içki kapları;x] altın [kama], altın terunat, [altın hançerler], altın sineklikler, [alabaster bir pursit], altın taşlı takım, Ursâ`ya ait kapakları ile birlikte [11 gümüş kap] [Tabal ülkesinden altın kulplu kaplar], [gümüş gurpisi] üzeri altın kakmalı gümüş bir mızrak, [34 gümüş kap], ağır, hafif küçük zar, gümüş Lutti [ve susani], 5 gümüş kakmalı kap, kaseler, gümüş [sirate, hilâller] ve yüzükler, [5 gümüş azanat], gümüş kabuate, [mukarrisu], nabli, [Tabal ülkesinden buhurdanlık ve gümüş tütsü tavaları], [13 gümüş leğen, bronz taphani], bronz yıkanma leğenleri, [bronz asallate], bronz [kaplar], [bronz tavalar, 24 bronz vazo], bronz leğenler, [bronz hurupate, bronz karkuri], bronz kulli, [bronz nasri, bronz kandiller (?)], adlarını yazmak [kolay olmayan ülkelerden] [120 büyük] ve küçük [ude]; [x] demir [fırınlar], demir nisibi, [demir nasri, demir aruthi], demir lâmbalar (?); [130 parlak renkli yün giysiler], mor ipek giysiler ve Urartu [ve

Kirhi'nin kırmızı giysiler için (kullanılan) yünü, bütün bunları sarayının eşyaları ile birlikte [taşıdım], eşyalarını yığın yaptım. Memurlarımı ve [subaylarımı] Haldia tapınağına gönderdim, [ve tanrısı Haldia] ve tanrıçası Bagbartu`yu [tapınağının bütün zenginlikleriyle birlikte ki orada [x + 4 talent 3] mina altın, 6 altın ariat, [162 talent], 20 mina 6/36`dan az gümüş 2 talent altın ağırlığında, kapısının [1 astartu]; [1 altın sürgü, 1] gümüş çivi, tiara giymiş, topuz ve yüzük taşıyan koruyucu tanrıça şeklinde bir gümüş anahtar, bunlardan 4 adedi kapının kilidini oluşturuyordu. 2 talent ve 12 mina ağırlığında altın tapınak süsleri. 26 mina ve 3/36 ağırlığında [1 büyük altın hançer], [96 adet gümüş mızrak], gümüş gurpusu, oyma ve süslemeleri altından [gümüş] yay ve [mızraklar], etrafları yabanî öküz aslan ve ejder başı ile süslenen 12 büyük kalkan

14. Nimrud Mektubu. (51)

(SAA,I, no. 1)

Muşkili Mita ve Urartu.

"Kralın Aşşur-şarru-u[şur]a sözü: Ben iyiyim, Aşşur iyi; Mutlu olabilirsin.

Bana yazmış olduğun; "Muşkili Mita`nın habercisi bana geldi, Urik`in Urartu`ya elçi olarak gönderdiği 14 adamı bana getirdi." --- bu gerçekten güzel, tanrılarım Aşşur, Şamaş, Bel ve Nabu şimdi harekete geçtiler ve savaş [veya] başka birşey olmadan Muşki`li bize söz verdi ve bizim müttefikimiz oldu! Yazmış olduğun: "Kralın efendimin izni olmadan Muşki`ye benim habercimi göndermeyeceğim." --- Ben sana Muşki`lerin huzurundan habercinin ilişkisini kesmemesini söylemek için yazıyorum. Ona dostça mektup yaz ve daha çok vaktim olana kadar onun hakkındaki haberleri sürekli olarak dinle.

Senin yazmış olduğun: "Kralın, efendimin tebaasını bana gönderdiği gibi ben de onun tebaasını ona gönderecekmiyim?" Onları ona gönder ki o başarılı bir şekilde bizden tarafa olacak. Onun adamlarından 100 yada 10 tanesi, ona

(51) A.G.Lie, *LIE_SG*, 68.: 452 vdd.; H.W.Saggs, *Iraq*, XVII (1955), XXXIX; A.y., *Iraq*, XX (1958), XXXIX; S.Parpola, *SAA*, I. no. 1.

şöyle yaz: "Ben, krala efendime bana göndermiş olduğunuz Que`li adamlar hakkında yazdım ve o son derece memnun oldu; ve karşılık olarak o bana şunları yazdı: Tek bir Muški`liyi dahi sarayına getirme fakat onları [derhal] Mita`yagönder. Ben kralın, efendimin emri ile bu adamları şimdi sana gönderiyorum.

Bana yazmış olduğun gibi: "Urpala`a'nın habercisi huzuruma çıkmak için Muskilli haberci ile birlikte bana geldil --- Onun gelmesine izin ver ve Aşşur, Şamaş, Bel ve Nabu, bütün bu kralların sakalları ile senin" sandaletlerini silmeleri için emir versin!

Senin yazmış olduğun gibi: "Kilar benden dört bölge [istedi], diyor ki: onları bana vermelerini sağla" sen bu dört bölgeyi Kilar`a verecekmisin? O senin eşitin değil ve sen yönetici olarak sonra kimi idare edeceksin? Ona şunları söyle: "Daha önce sen Muški`liden korkuyordun fakat şimdi Muški`li bizimle barış yaptı, o halde niye korkuyorsun? Şimdi efendim kralın himayesi altında ekmeğini ye ve suyunu iç ve mutlu ol. Muški`li hakkında endişelenme."

Koyuncuk`tan Mektup. (52)

15. Urartu Sınırı ve Esirler.

(SAA,I, no. 10)

"Kralın Nabû-duru-uşur`a sözü: Şimdi hassa askeri Mannu-ki-Aşşur`u Urartu casuslarına (ulaklarına) gönderiyorum: O onları senin ekmeğini yiyen esirlerin götürülmesi için Urzuhina`ya gidecek.

Sen bu mektubu gördüğün gün bu esirleri çağır; onlar tetikte ve hazır olmalılar ve hassa askeri Mannu-ki-Aşşur sana yazacak: "Ulaklar veya casuslar Urzuhina`ya ulaştı; esirleri harekete geçir", esirleri topla Urzuhina`ya git ve onları [.....] Urzuhina şehrinin nezaretçisine bildir.

(52) R.F.Harper, *ABL*, II. no. 306.; M.Streck, *Ash.*, CXXXVII-CXXXVIII. L.Waterman, *RCAE*, I, no. 306.; S.Parpola, *SAA*, I, no. 10.

[Ben aynı zamanda] (aşağıdaki emirlerle birlikte) Aşşur-balti-niše`yi [gönderdim]: "Git [.....] [.....nin] huzurunda ve onlara yardım et!". Gerçekten Arrapha`da o esirlerle birlikte senin idaren altındaki Urartulu kadınlar esirlerle birlikte [gidemezlerdi]!

Fakat şimdi çıkartılan ve [.....] e götürülen [onun aradığı] kadınlar Arrapha`da o kadınlarla birlikte yaşmalıdır ve ben gelene kadar (onlara) yemek için ekme ve içmek için su verilmelidir. Bu kadınları götüren saray arabaları insanlara ekme ve atlara kuru ot temin etmelidir.

16. Koyuncuk`tan Mektup. (53)

Urartu Kralının Kumme, Uaşi ve Mannai`ye Seferi.

(SAA,I, no. 29)

"[Hizmetkâr] Sanherib`den efendim krala. Efendim krala iyi sağlık! [Aşşur] iyidir, [tapınak]lar iyidir, kralın bütün kaleleri iyidir. Efendim kral çok memnundur.

Onlar, [Kumme`de (54) kalede çalışıyorlar; Onların] işi [iyi gelişme] [..... yapı]yor. Arije`nin (55) habercisi (şu mesajla) [huzuruma geldi]: "[Ukku`nun (yöneticisi), Urartu kralına Aşşur kralının valilerinin Kumme`de bir kale inşa ettiklerini bildirdi ve Urartu kralı valilerine şu emri [verdi]: "Askerlerinizi alın, gidin ve Aşşur kralının valilerini Kumme`lilerden canlı olarak alın ve onları bana getirin."

Henüz tüm detayları öğrenemedim; daha fazla bilgi edinir edinmez hemen veliht prense bildireceğim, onlar askerlerini benim üzerime gönderebilirler.

Bu Arije`nin raporuydu. Elul`un 11. günü Aşşur-reşuwa`dan bir mektup aldım.

(53) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 198.; H.Winckler, *SKT*,II, Lev. 8.; A.T.Olmstead, *Sarg.* 148.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 198.; S.Parpola, *SAA*,I, no. 29.

(54) *RCAE*,I, no. 198.: "Kumai".

(55) *Göst.yer.*: "Arie".

Urartu`lu Zikirtu`luların ona götürdüğü tehlikeli işte başarı sağlayamadı fakat eli boş dönmek zorunda kaldı; O askerleriyle birlikte Waisi`ye (56) gitti, şehre girdi ve askerî kuvvetlerini orada bıraktı. Askerlerinden çok küçük bir grubunu alarak yola çıktı ve Mannai sınırlarına girdi. Bu istilâ hareketi hakkında henüz birşey duymadım fakat daha fazla birşey duyar duymaz size yazacağım.

Bana karşı olan vali (de) Waisi`de; Onun, kralın ayrılmasından sonra terk ettiğini ve gittiğini duydum. Fakat hiç kimse onun Waisi`den çıktığını görmemişti. Onlar bana ulaşan yolları düzeltiyorlar ve köprüler inşa ediyorlar; onun hakkında birşey duyar duymaz derhal veliaht prene yazacağım.

Bu Aşşur-reşuwa`nın raporuydu; Arzabia (yöneticisi) bana şunu yazdı: "Ukku (yöneticisi) benden uzak tutulmalıdır; o beni tahrib etmeye çalışırken neden sessiz duruyorsunuz?" Ben hassa askerimi (bu mesaj ile birlikte) Ukka`lıya gönderdim: "Arzabia`lı ile tartışma! kral gelene kadar ben aranızda hakem olarak karar vereceğim."

Mannai kralının habercisi huzura kabul hediyesi olarak bir atla bana geldi ve Mannai`nin saygılarını ilettili. Ona (mor) giydirdim ve koluna bir gümüş bilezik taktım.

Aşdodites`in tributu Kalah`a getirildi, onu kabul ettim, mühürledim ve onu sarayda depoladım. Bu mektubu krala efendime Elul`un 11`inde gönderiyorum."

17. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (58)

Urartu Kralının Kimmerler`e Karşı Mağlubiyeti.

(SAA,I, no. 30)

"- Kırık -

(56) Göst.yer.: "Uaşi".

(57) Göst.yer.: "Ukkai".

(58) R.F.Harper, *ABL*, XI, no. 1079.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1079.; S.Parpoła, *SAA*,I, no. 30.

"[.....]senin binbaşını sarayıma tayin ettim! [Bu] Aşşur-reşuwa'nın raporuydu. [Sulmu]-Bel, Haberciler sarayının vekili (aşağıdaki rapor ile) huzuruma geldi:

"Urzana bana şunları yazmış bulunuyor: Kimmerlere (Gimirrai) karşı yapılan askeri yürüyüşte Urartu kralının askerleri, Waisi'nin yöneticisi öldürüldü; henüz detaylı bilgiye sahip değiliz fakat elde eder etmez size tüm raporu göndereceğiz."

"[Bundan başka: Šar]ru-lu-dari'nin [komutası altındaki süvariler ortadan kayboldu ve Urartu'ya kaçmaktadırlar. Haberciler sarayına ait gözcüler Hubuskia sınırları içinde faaliyet gösteriyorlar [.....] ele geçirdi [..... Birate şehrinin] [.....]."

- Devamı tahrib olmuş -"

18. Koyuncuktan Mektup. (59)

Urartu Kralının Kimmerlere Karşı Mağlubiyeti.

(SAA,I, no. 31)

"Efendim krala; sizin hizmetkârınız Sin-ah-he-riba. Efendim krala sağlık! Aşşur iyidir, tapınaklar iyidir, kralın bütün kaleleri iyidir. Efendim kral gerçekten memnun olabilir.

Ukka`lı bana (şu mesajı) gönderdi: "Urartu kralının askerleri, Kimmerlere karşı giriştikleri askeri yürüyüşte çok kötü mağlub oldular; yöneticilerinden 11'i askerleriyle birlikte yokedildiler; baş kumandanı ve yöneticilerinden ikisi esir alındılar. O (kendisi) [.....e yolu] almak için geldi, geldi [..... onun ülkesinin valileri] [.....] [.....] durakladılar."

Bu Ukka`lının raporuydu.

Aşşur-reşuwa bana şöyle yazdı: "Urartular hakkında gönderdiğim önceki raporda, Urartuların çok kötü mağlub edildiklerini bildirmiştim. Şimdi onun ülkesi yine sakin ve yandaşlarının herbiri kendi bölgesine gitti. Kaqqadanu (60), onun başkomutanı esir alındı; Urartu kralı Wazaun (61) bölgesindedir."

(59) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 197.; H.C.Rawlinson, *IVR*, 54.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 197.; S.Parpola, *SAA*,I, no. 31.

(60) *RCAE*,I, no. 197.: "Kakkadanu".

(61) *Göst.yer.*: "Uazaun".

Bu, Aşşur-resuwa'nın raporuydu.

Birate'nin yöneticisi Nabû-le`i bana şunları yazdı:

"Sınır boyundaki kalelerde bulunan nöbetçilere Urartu kralı hakkındaki haberleri sordum ve onlar (bana şunu söylediler): Onun askerleri Kimmerlere karşı girişilen askeri yürüyüşte çok kötü bir şekilde mağlub edildi. Onun yandaşlarından üçü askerleriyle birlikte öldürüldü. O kendisi kaçtı ve ülkesine geldi, fakat ordusu henüz (geri) dönmedi."

Bu Nabû-le`i'nin raporuydu. Muşaşir kralı ve erkek kardeşi ve oğlu, Urartu kralını selâmlamaya gittiler, ve aynı şekilde Hubuskia (kralı)nın habercisi de onu selâmlamaya gitti.

Sınır boyundaki bütün kalelerin nöbetçileri benzer raporlar gönderdiler. Onlar bana Tabal'dan, Ahatabisa'nın binbaşı Nabû-le`i'den bir mektup getirdiler. Onu ilişkide efendim krala sunuyorum."

Nimrud'dan Mektup. (62)

19. Kimmer Mağlubiyetinden Sonra Urartu.

(SAA,I, no. 32)

"[Efendim krala: si]zin [hizmetkarınız S[in ahhe-riba.] Efendi[m krala sağlıklı] Aşşur [iyidir], tapınaklar [iyidir], kralın bütün [kaleleri] iyidir; efendim kral, gerçekten memnun olabilir. [.....] Itu`lu [.....] ki o İştahup şehrendendir, şimdi [.....] ratta`dan bana getirildi. Ondan Urartular hakkında bilgi edindim ve bana dedi ki:

"Urartu`lu [ve yandaşları Kimmerlere karşı giriştikleri yürüyüşte mağlub edildiler ve onlar efendim kraldan çok korkmaktadırlar. Onlar titriyorlar ve kadınlar gibi sessiz duruyorlar ve hiç kimse [.....] efendim kralın kaleleri. Durum çok iyidir. Urartulardan haberler, [.....] Mannai (kralının) casusu [.....] gidişi [.....] öküz ve koyun [.....]"

- kırık -"

20. Koyuncuktan Mektup. (63)

Ukku Kralının Arie İle Karşılaşması.

(SAA,I, no. 41)

"Efendim krala, hizmetkârı Tab-şar-Aşşur. Efendim krala sağlıklar.

Aşşur-reşua`dan bana bir mektup geldi; içinde Ukku (kralının) bir habercisinin Urartu`ya gittiği ve onun da bu konuda saraya bir mektup gönderdiğini yazıyordu.

Bu mektuptan sonra şimdi 6. günün akşamında bana aşağıdaki mektubu gönderdi: "Ukka`lı, Arie`yi selamlamak için gitti. Ona karşı Kumme geçidinde Ukkalıların Elizki olarak adlandırdıkları bir şehir vardır; Ukkalı, [Arie] ile orada karşılaştı, [birlikte] orada oturdukları zaman onunla şu şekilde konuştu.

"[.....e] doğruca git; sana 1 öküz, veya 1 koyun veya 1 domuz verecek olursa onu al!

Belki onlar yarın sabah [.....] yola çıkacaklar; Ukka`lı [.....] ona [.....]mıyacak!

Ben bunları duyunca, efendim kralın, bu mektubun içeriğinden haberdar olması ve bana talimatlar göndermesi için haberciyi alıkoydum."

21. Koyuncuk`tan Mektup. (64)

Ukku Kralından Bir Mesaj.

(SAA,I, no. 42)

"Efendim krala; Hizmetkarınız Tab-şar-Aşşur. Efendim krala iyi sağlık.

(63) R.F.Harper, *ABL,I*, no. 101.; E.G.Klauber, *AB*, 83.; L.Waterman, *RCAE,I*, no. 101.; S.Parpola, *SAA,I*, no. 41.

(64) R.F.Harper, *ABL,I*, no. 104.; L.Waterman.; *RCAE,I*, no. 104.; S.Parpola, *SAA,I*, no. 42.

Efendim kralın [bana yazmış olduğu]: "Ukka`lılar bana şu mesajı gönderdi; ben şu an gidiyorum....."

- Devamı tahrib olmuş -"

22. Koyuncuktan Mektup. (65)

Urartu Kralının Haberleri.

(SAA,I, no. 43)

"[.....th.....de] Aşşur-reşua`dan bir mektup getirdi, içinde şunlar yazıyordu: "Urartu [kralı]..... arda şehrinde; [.....]nın [.....]"

- Devamı tahrib olmuş - "

23. Koyuncuktan Mektup. (66)

Habhu Ülkesi Hakkında.

(SAA,I, no. 45)

"Efendim krala; hizmetkarınız Tab-şar-Aşşur. Efendim krala iyi sağlık!

Başhadımağasının bir komutanı 27. gün Anisu şehrinde bana kralın mühürlü mesajını teslim etti.

Kale komutanının habercisi Anisu`dabana geldi: Ona haberleri sordum ve ona bana şunu söyledi: "Birate şehri ve Habhu ülkesinin tümü iyidir; herkes işini yapıyor"

Herşey iyi; efendim kral memnun olabilir.

28. gün İeri şehrinde olacağım."

(65) R.F.Harper, *ABL*,V, no. 488.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 488.; S.Parpola, *SAA*,I, no. 43.

(66) R.F.Harper, *ARL*,II, no. 173.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 173.; S.Parpola, *SAA*,I, no. 45.

24. British Museum Koleksiyonundan Mektup.

Saraga, Arzabia ve Kumme Hakkında.

(SAA,I, no. 46)

" – Başlangıç kısmı tahrib olmuş –

....] bana [habercisini gönderdi; O bana şunları anlattı]:

"[.....] emirleri verdi [.....]

"[.....] yöneticisi

"[.....] kuran

"Saraga şehri (kasabası) [.....]

"Saraga şehri (kasabası) [.....]

[Her]ald Sa[rayı.....]

– Kırık –

Arzabia şehrin[den.....] Kumme şehrinin merkezinde oturuyor ve Aşşur için değerli işler yapıyor. Şayet hazinedar emrederse onu tutuklayacağım ve bring him over."

Ona şunları söyledim; "Saraya yazacağım" Ona ne söylediye [.....

– Kırık –

[.....] yazayım [.....] efendim krala [.....e gid]en, onların erkek kardeşleri [.....] geldi [.....]."

25. Koyuncuk`tan Mektup.

Mušašir Tanrıları.

(SAA,I, no. 7)

" – Başlangıç kısmı tahrib olmuş –

Fakat sen (şöyle) söylemelisin: "Efendim kral [tanrılarımı] bana geri versin [.....]" (sonra) derhal [topla ve] bana bilgi [gönder] (ve) [ben] sonra sana tanrılarını geri vereceğim.

Muša[šir] şehrinin; orada kal! senin tanrılarınin gaspedil[mesi
.....] [.....]

bu benim [.....]

Niçin sen [.....]

- Devamı tahrib olmuş - "

26. Koyuncuk`tan Mektup. (67)

Kimmerlerin Urartu Ülkesine Girmesi.

(RCAE,I, no. 112)

"Efendim sarayın nezaretçisine, hizmetkarınız Arad-Sin.

Kimmerler Mannai`nin ortasından ileri doğru çıktılar ve Urartu ülkesine girdiler İştarduri Ueşi şehri yöneticisinin habercisi Urzani`ye gitti. ^{Arka} hakkında diyerek askerler onların gelmesine izin ver. Bütün Urartu ülkesi Bulia ve Suriana şehirlerinin halkından dolayı son derece korktular. "Ona karşı güçlerimizi sazlıklar (kamışlar) gibi hemen yetiştirmelimiyiz?" diyerek askerleri topladılar. Onların konuştuıkları ganimet ile ilgili olarak denilir ki "onun aldığı yağma" o öyledir (ve) onlar şöyle söylerler"..... şehrinin topraklarından"

27. Koyuncuk`tan Mektup. (68)

Urartu Ülkesi ile ilgili İstihbarat.

(RCAE,I, no. 123)

"Efendim krala, hizmetkarınız Gabbuana-Aşşur. Efendim kralın, Urartu ülkesi halkının gözetlenmesi hakkında bana verdiği emirlerle ilgili olarak benim habercilerim Kurban şehrinde bir eve girdiler. Nabuli, Aşşur-beldan (ve) Aşşur-

(67) R.F.Harper, ABL,I, no. 112.; E.Klauber, AB, 67.; L.Waterman, RCAE, I, no.

112.

(68) R.F.Harper, ABL,I, no. 123.; L.Waterman, RCAE,I, no. 123.

rişua`ya gidecekler. Adamların isimlerini yazmak gereksiz herbiri kendi görevini yapıyor, hiçbir şey ihmal edilmedi.^{Arka} Bu olanlardan sonra biz şu şekilde bir bilgi sahibi olduk. Urartu ülkesinin halkı Turuşpia şehrinden daha öteye gitmemişlerdir. Ve kralımın bana emrettiği gibi biz gözetlemeye devam ediyoruz. Biz olaya kayıtsız kalmayacağız. Temmuz ayının 16. günü ben Kurban şehrine girdim. Ab ayının 20. gününde efendim krala mektup gönderdim."

28. Koyuncuk`tan Mektup. (69)

Şupria`ya Kaçan Aşşur`lu Kaçaklarla İlgili.

(RCAE,I, no. 138)

"Efendim krala, sizin hizmetkarınız Şa-Aşşurdubu. (Dilerim) efendim kral çok iyidir. Efendim kralın kalesi (ve) ülkesinde herşey yolundadır. Pienza şehrindeki kaçakların arkasından ben mühürlü yetkiye sahip iki baş memurumu 6 askerle birlikte gönderdim. 2 süvari onlara eşlik etti. Askerler yolculuk sırasında yemek için yanlarına yiyecek de aldılar. Supria`lı kardeş hudut yolunda, onlarla birlikte yedi, ilerlemeye devam ettiler. Supria`lılar önceden pusu kurmuşlardı. Benim iki baş memurum ve 6 askerim kaçtı (ve) benim iki süvarimi kurtardı. Ben onlara haber gönderdim: "Orada askeri karakol kurun" ve ekledim: "Tahkikat yaptıracağım şayet onlar benim topraklarımdaysalar yol kesicileri yakalayacağım." Gittim ve onun kalesine asker soktum. Efendim kral emir versin ve orada vekilleri bulunan Taziru (ve) Itu`u`nun kendileri buraya gelsin ve bu keresteler buradan taşınana kadar benimle birlikte gözcülük yapsınlar, Efendim kral biliyorlar ki benim piyadelerim Dur-şarrukin`de görevlerini yerine getirmektedirler, süvarilerim ise burada benimle birlikteler."

29. Koyuncuk`tan Mektup. (70)

Urartu Hakkında

(RCAE,I, no. 139)

"Efendim krala, sizin hizmetkarınız Şa-Aşşurdubu. (Umarım)

(69) R.F.Harper, ABL,II, no. 138.; L.Waterman, RCAE,I, no. 138.

(70) R.F.Harper, ABL,II, no. 139.; H.Winckler, SKT,II, no. 11.; L.Waterman, RCAE,I, no. 139.

efendim kral çok iyidir. Efendim kralın kalesi (ve) ülkesinde herşey yolundadır. "Urartu kralı'nın ona yazmış olduğu ne?" şeklinde efendim kralın yazmış olduğu Pienza şehrinin rahibinin raporu ile ilgili olarak diyor ki "..... halkı hakkında ^{Arka} yerleşti(ler)ki onun (?) ben gelen (ve) şunları söyleyen, "Bağ-Teşup iyidir, bir antlaşma yapmayacaksınız. Onu almayacaksınız. Sizden istirahat ediyorum," habercinin kaydına kadar..... Bağ-Teşup benim habercimi kendi habercisi ile birlikte Urartu ülkesine gönderdi. O mesaj ile gitti. O yolculuğunu tamamladı dedi ki "Efendilerimin evine gelince ve (şöyle) konuşunca" şayet onlar krala uygun bir kişiyi görevlendirirlerse -hiç yok ve siz döneceksiniz tanrıların önünde"

30. Koyuncuktan Mektup. (71)

Urartu Kralı ve Turuşpa.

(RCAE,I, no. 144)

"Efendim krala, hizmetkârınız Aşşur-rişua. Efendim kralın her işi yolundadır.

"Onunla birlikte kral aleyhinde konuşan 20 baş memur yakalandı" şeklinde efendim krala yazmış olduğum süvari (yüzbaşı) Naragie hususunda şunları söyleyebilirim, şimdi Urartu kralı Turuşpa şehrine girdi. Onları şehre kapadı. Onlarla birlik olan halk ile birlikte, memurları ve sayıları 100'ü bulan kıdemli askeri öldürdü.

Apliuknu'nun kardeşi, ikinci komutan Ursini, Turuşpa şehrinin ortasında ele geçirildi. Apliuknu Turuşpa şehrine, ona erkek kardeşine geldi. Onlardan herhangi bir hançer istedi. Onlar yanına gelmediler (ve) o kalktı ve onların üzerine düştü.

Efendim kralın yazmış olduğu İ sīae hakkında hiç kimse birşey bilmiyor. O evini terketti. Hakkında soruşturma yaptım (fakat) hiç kimse onun sağ mı ölü mü olduğunu söyleyemedi. Bit (?) - ki.... ülkesine gönderdiğim habercide hiç bilgi yok. Onu görmemiş; hakkında soruşturma yapmış (fakat) kimse birşey

söyleyememiş. Şimdi (tekrar) göndereceğim; onlar araştıracaklar ben (bizzat) soruşturacağım (ve) krala rapor edeceğim."

31. Koyuncuk`tan Mektup. (72)

Urartu Ülkesi.

(RCAE,I, no. 145)

"Efendim abarakku memuruna, hizmetkarınız Aşşur-rišua. Efendimin her işi yolundadır.

Urartu ülkesine gitmiş olan Ukaai ülkesinin habercisi, Aşşur ülkesine döndü. Aşşur ülkesinin ortasından, Büyük Çoban`ın ülkesinden Muşaşir şehrine ilerledi.....^{Arka} bu işler gerçekten çok efendim ve mevcut olan bilgileri bu mektup ile saraya gönderiyorum. Bunlar güvenilir bilgiler, onları efendime gönderiyorum."

32. Koyuncuk`tan Mektup. (73)

Urartu`ların Kimmerler Tarafından Yenilgiye Uğratılması.

(RCAE,I, no. 146)

"Efendim krala, hizmetkârınız Aşşurrişua`dan. Kralın, efendimin her işi yolundadır. Kralın ülkesinde herşey iyidir. Tahkimli şehirde herşey yolundadır.

Guriania ülkesi (ve) Nagiu ülkesi Urartu ülkesi ile (ve) Kimmer ülkesinin arasındadır. Kimmer ülkesi Urartu ülkesi halkına tribut ödemekteydi. Urartu halkı Kimmer ülkesine karşı yürüdüğü zaman ve Urartu halkı mağlubiyete uğradığında oradaki insanlar bu, onlar onun el koyduğu tesis etti Nu`nun ortasından yolculuğundan önce bunları^{Arka} ki o 8000 adam sazlık (?) Urartu halkı ki onlar ara-

(72) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 145.; E.G.Klauber, *AB*, 83.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 145.

(73) R.F.Harper, *ABL*,II,no.146.; H.Winckler, *SKT*,II, no.11.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 146.

sında (?) Urartu kralı üzerine bu yöneticiler gözlerde kaleler efendim kral geldi haberciler ile onların üzerine şimdi kurban onların üzerine Turuşpa şehri o`dur."

33. Koyuncuk`tan Mektup. (74)

Turuşpa`ya Gönderilen Casuslar.

(RCAE,I, no. 148)

"Efendim krala, hizmetkârınız Aşşur-rişua`dan. Efendim kralın her işi yolundadır. Efendim kralın yazmış olduğu "gözcülerini Turuşpa şehri bölgesine gönder" sözleriyle ilgili olarak onların araştırma yapmasını sağladım ^{Arka} Aşşur şehrindeki yöneticiler hakkında onlar aşağıya geldiler. Görev"

34. Koyuncuk`tan Mektup. (75)

Urartu`nun Güneydoğu Sınırı.

(RCAE,I, no. 174)

"Hizmetkârı Mardukşaruşur`dan efendim krala. İyilik sizinle olsun. Efendim kralın ülkesi iyidir.

Efendim kralın, hakkında "Haber gönder" şeklinde konuştuğu Nagiu ülkesi ile ilgili haberler hakkında bir haberci Kibakaşşe ve Dasukku ile şunları konuştu. "Kral Elippa ülkesini bana ve Sangibutu`yu Mardukşaruşur`a verdi. Bu onaylandı. Sizin şehirleriniz alındı. Şayet siz (onlara) karşı bir saldırı girişiminde bulunursanız, veya onları devirmeye çalışırsanız, karşılık vermeyecek miyim?" Bu davranıştan sonra, ülke halkının önünde konuştu.

Şimdi Kibakaşşe ve Dasukku 100 atlı topladı. Onlar daima onların önünde giderler. Efendim kralla rekabet ediyorlar

(74) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 148.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 148.

(75) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 174.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 174.

Atılar İptu'nun ve Aspabari'nin onlarla birlikte ilerleyen arta kalan atları, onlar göstermeyecekler....."

35. Koyuncuk`tan Mektup. (76)

Urartu`nun Zikirtu`ya Seferi.

(RCAE,I, no. 205)

"Efendim krala hizmetkârı İstaršumikiša`dan.

Zikirta`nın kabile reisleri benim huzuruma geldiler, "Zikirta`ya karşı (yürüyen) Urartu ülkesinin halkı beraberlerinde malları götürdüler. Onlar sizin üzerinize de gelecekler" dediler. Zikirta`lılardan dolayı gümüşü kaldırdım (ve) onu kalede depo ettim. Atları Passate ülkesine teslim ediyorum. Bunu şeflere açık olarak bildirin ^{Arka} Şefler küstahça konuştular" Biz vali hakkında birşey duymadık. Kral ikinci memuru bilgilendirsin, rapor başkumandana verilirken o oradaydı" dediler."

36. Koyuncuk`tan Mektup. (77)

Urartu`nun Mannai Ülkesindeki İcraatı.

(RCAE,I, no. 215)

"Efendim krala, herşey son derece iyidir, hizmetkârınız Bag-Tešup.

Efendim kralın, Urartu halkı hakkında "ne duyarsanız hemen rapor edin" şeklindeki sözleriyle ilgili olarak duymuş olduğum kötü hareketleri krallık. Şimdi ^{Arka} Andi şehri (?) şimdi eğer onlar Mannai ülkesinde ilerlediler duydum, o onu dışarı sürdü. Zikirtai ülkesi üzerine (onu) diktiler (kurdular) duymuş olduğum budur."

(76) R.F.Harper, ABL,II, no. 205.; H.C.Rawlinson, YR, 54, no. 4.; E.G.Klauber, AB, 62.; L.Waterman, RCAE,I, no. 205.; R.H.Pfeiffer, SLA, no. 95.

(77) R.F.Harper, ABL,II, no. 215.; H.Winckler, SKT,II, Lev. 13.; L.Waterman, RCAE,I, no. 215.

37. Koyuncuk`tan Mektup. (78)

Urartu ve Šupria Ülkesindeki Olaylar.

(RCAE,I, no. 251)

"Efendim krala, hizmetkârı Aššurduurpani`den. (Dilerim) efendim kral iyidir. Gurra ve Muturna`lıların reisi, Muturna şehrinin nezaretçisine gidecekti.

O yola çıktıktan sonra, bu yolculuğu tamamlamadı. Kardeşleriyle birlikte görevi yerine getirmedi; çünkü o korkaktı. (ve bu nedenle) Gurra`lıların 15`ini komutası altına aldı ve Urartu ülkesine gitti. Onlar geldiler (ve) bunu rapor ettiler.

Ben İludala`yı Šupria ülkesine gönderdim, ona "Git (memurlarını) hizmetkârlarını da beraberinde götür" dedim. O gitti. Hizmetkârlarını da (beraberinde) götürdü. Mahsul toplamaya gönderdi. Ben habercimi İludala`ya gönderdim. "Bu reis adamlarıyla birlikte ülkeye ve ona karşı girişimde bulunan bizlere şiddetli darbeler indiriyor. Onun zorbalığının hakkında gelersen git. O, Supria`ya geri döndü, git." dedim. Reis askerleriyle birlikte Marhuhanın şehirlerine ve Šupria`nıne - İludala onu gördü, onunla birlikte mahkumlar (vardı). O, tahkikat yaptı, dedi ki "Gelin, kralın mühürlü evrakı Benim reisim Marhuha şehrinde 100 kalkan taşıyıcısı ile birlikteydi. İludala`nın ilerleyen kuvvetleri yolda pozisyon aldılar. Kralın efendimin hizmetkarlarına çağrıda bulundular. (Cevap veren) olmadı. Onların hiçbirini öldürmediler. Reisi yaraladılar. O (İludala) geri döndü ve onlar Marhuha şehrine girdiler, [Biz, şu an Zulmeden reis ile antlaşma yaptık] dediler. Bunu istekli olarak yapmadılar. Iptagutura, efendim kralın orada ikâmet eden yaşlı hizmetkârlarını kovdular; ve onlar gittiler."

38. Koyuncuk`tan Mektup. (79)

(RCAE,I, no, 252)

"Efendim krala hizmetkârı Aššurduurpania`dan (Dilerim) efendim kral iyidir.

(78) R.F.Harper, *ABL*,II, no. 251.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 251.

(79) R.F.Harper, *ABL*,III, no. 252.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 252.

Adar ayının 23. günü Šupria`lıların önderleri Sabirisu Őehrine geldiler. Bundan dolayı efendim kral konuŐacak diyecek ki "onlar kim?" İta; Urartunun bir bölgesinin sınırındaki Őehir yöneticileri ve o ülkenin halkının A(?)biaka`sı onunla birlikte geldi. Bundan dolayı efendim kral konuŐacak, "Neden onun daha önce gelecek dediği baŐ memurunun erkek kardeŐi gelmedi" diyecek.

Bag-Teşup hastadır (ve) rapor için gelmiŐ olanlar, kralın bilgisi dahilindedirler. Ülkenin halkı, vergi yüzünden hkmetin adamlarının huzurundan  yada dört kez kaçtıktan sonra oraya birbirlerine yazdıkları mektuplar aracılığıyla girdiler. Rapor için bir araya geldiler. Efendim krala rapor için gelebilirler; Kralın icraatları nedeniyle önceden kaçan halk Şimdi oraya sığınıyor. O, onlara tarlalar meyva bahçeleri ve evler veriyor ve onları kendi topraklarında tutmaya alıŐıyor. Onlar orada oturuyorlar.

Bu rapora dayanarak gelen liderler (Şöyle) diyorlar, "Bag-Tesup hastadır; biz gittik ve gördük." Onlar çok ani geldikleri için efendim krala bu mektubun içeriğinden söz etmeyebilirler. Kabile reisleriyle birlikte gelen 8 adam, 1 katır, 3 eşek (bulunmaktadır). Efendim kral (nceki) konuŐmasında kabile reisleri gelir gelmez. AŞŞurkaşŞunu`nun da onlarla birlikte gelmesini bildirmiŐti. Şayet efendim kral "O onlarla birlikte gelsin; onlar konuŐsun" diyorsa, bu onun dileği ise, efendim kral göndersin."

39. Koyuncuktan Mektup. (80)

Mannai.

(RCAE,I, no. 342)

"Efendim krala, hizmetkârı Adadittia`dan. Dilerim efendim kral iyidir.

İki süvari komutanını Sanha ve UluŐia Şehirlerine, kralın oradaki memurlarına gönderdim. Onlar (oraya) vardılar (ve)

(80) R.F.Harper, *ABL*, IV, no. 342.; E.G.Klauber, *AB*, 113.; L.Waterman, *RCAE,I*, no. 342.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 14.

onları gördüler. Kontrol için orada bulduklarından hububat ve su kayıtları oradaydı. Onları orada depolamışlar. Garnizonları oldukça sağlam. Efendim kralın kalbi neşe ile dolsun.

Efendim kral İstar-Babilia'nın maharetli bir konuşmacı olduğunu bilir. Onu Tikris şehrine gönderdim. O, raporunu hazırladı (ve) onu bize bildirdi. Onu efendim krala yolluyoruz. (O şöyle:) "Mannai ülkesinin topraklarında kamp kurduğum günlerde, Al(?)sete'nin oğlu kendi topraklarında benim karşımda kamp kurdu. Nergalbelusur'un geldiği gün, o beni yola çıkarttı (ve) ben Mannai ülkesine girince ona üçüncü atlı habercimi gönderdim, dedim ki, "Yola çık" (o karşılık verdi) "Ben hastayım", dedim ki "oğlun gelsin" (o karşılık verdi) "o da hasta", "erkek kardeşimi adamlarımla gönderdim". Göndermiş olduğum üçüncü atlı habercim henüz bana dönmedi. Şehir valisinin geri kalan askerleri benimle birlikte"

40. Koyuncuktan Mektup. (81)

Mušašir'e Sefer.

(RCAE,I, no. 380)

"Efendim krala, hizmetkârınız Aššur-rišua'dan. Efendim kralın her işi yolundadır.

3000 yaya asker, valiler ve Sietini'nin kabile reisleri, bana karşı olan yönetici Mušašir şehrine doğru yola çıktı. Onlar Kara nehri geçtiler. Onun yük hayvanları, Sietinin hayvan sürüsü önünde idi.

Ukai'akarşı olan yönetici Sunai'ın adamları da Mušašir'e doğru yola çıktı. Onun rapor edildiğini duydum. Kral Ueši şehrine girecek. Henüz ileriye (hiçkimseyi) göndermedi."

41. Koyuncuktan Mektup. (82)

Urartu Kralının Hareketleri.

(RCAE,I, no. 381)

"Efendim krala, hizmetkarınız Aşşur-rişua`dan. Efendim kralın her işi yolundadır.

Urartu şehirleri arasında yer alan deniz kenarındaki Mannai ayaklandı, yağma edildi (ve) mahfoldu. Muşaşir şehri yöneticisi Analukunu, Kar-siparri (?) nin yöneticisi Tunnaun (olayı) izlemek için Mannai sınırına gitti. Urartu`lu Turuşpa şehrinde idi. O kurbanlar sunuyordu. Bütün yöneticiler onunla birlikteydi."

42. Koyuncuk`tan Mektup. (83)

Urartu Kralının Kurban Sunmak Üzere Muşaşir`e Gidişi.

(RCAE,I, no. 409)

"Saray muhafızına Urzana`nın tableti. İyilik seninle olsun. "Urartu kralı askerleri ile (birlikte) seninle mi olacak? Nerede bekliyor" şeklinde bana yazmış oldukları ile ilgili olarak (şunları söyleyebilirim): Uaşi şehri yöneticisi (ve) Ukkai ülkesinin yöneticisi geldi (ve) tapınakta görevlerini yerine getirdi. Onlar, "kral geliyor (ve şimdi) Uaşi şehrinde duruyor" diyorlar. (Diğer) yöneticileri (onu) karşıladılar. Onlar gelecekler (ve) Muşaşir`de kurbanlar sunacaklar. "Kralın emri olmadan ayine kimse karışmasın" şeklinde yazmış olduklarına karşılık olarak (şunları söyleyebilirim): Aşşur kralı geldiğinde ona karşı çıktım mı? Geçmişte ne yaptıysam (aynısını) yapmaya devam edeceğim ve"

(82) R.F.Harper, *ABL*,IV, no. 381.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 381.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 7.

(83) R.F.Harper, *ABL*,IV, no. 409.; F.Thureau-Dangin, *Huitième Campagne*, XII-XIII; M.Streck, *Ash.*, XCVI, IC.; E.G.Klauber, *AB*, 67⁴; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 409; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 3.

43. Koyuncuk`tan Mektup. (84)

Urartu Kralı Argişti II`nin Harda Şehri Yöneticileriyle Birleşmesi ve Eziat`tan Kereste Almaları.

(RCAE,I, no. 424)

"Hizmetkârınız Upahhir – Bel`den efendim krala. İyilik sizinle olsun. Kralın ülkesinde herşey iyidir. Kalelerde her iş yolundadır. Efendim kralın kalbi neşe ile dolsun. Urartu`larla ilgili haberleri araştırmak için özel bir haberci gönderdim. O döndü, (ve) şu şekilde konuştu:

"Harda şehrinde bulunan, bize karşı olan yöneticiye vekil yönetici eşlik etmektedir. O, devlet vekilini? gözaltında tutuyor. Şehirden şehire Turuspa`yakadar onlar dizilmişler". Argişta`nın habercisi geldi ve dedi ki. "Size emirler vermiş olduğum işle ilgili olarak diyorum ki bu işi yerine getirmeyin. Size bir haberci gönderinceye kadar atlarınızı besleyin."

Eziat`ta tuttıkları kereste için İtua`lılar ile birlikte bir şehir yöneticisini gönderdim. Onları işi tetkik etmeleri için gönderdim.

Onların şehir yöneticilerinden ikinci memur, 9 adamı ile birlikte okla yaralandılar. Bunlardan 2 tanesi öldü, 3 tanesi yaralı. Bu onlarla ilgili rapordur.

Fırat`tan benim huzuruma dönen saraydaki İtua`lılar benim kuryem ile birlikte gittiler. Onları gönderdim. Bir veya iki refakatçi ile birlikte onlar şehirden ayrıldılar. Efendim kral, kabile reislerine karşı, kralı ordusunu göndersin, belki onlar da birlikte giderler. Şuruba şehrinde benimle birlikte nöbet tutsunlar, böylece belki hasat zamanı (onları) itaat altına alabiliriz."

(84) R.F.Harper, *ABL*,IV, no. 424.; E.G.Klauber, *AB*, 57.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 424.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no.6.

44. Koyuncuk`tan Mektup. (85)

Urartu Kralı ve Hubuškaia.

(RCAE,I, no. 441)

"Hizmetkarınız Upa.....`dan, efendim krala. İyilik sizin olsun.

Temmuz (?) ayının 20. gününde komutanlar İaeri şehrinden yola çıktılar. Tahkimli Bellidani şehrine gittiler, Eaşaribni onlarla birlikte gitti. Ben, İaeri şehrinde..... efendim kralın konuştuğu (?) gibi nöbetçi rapor hakkında haberci Hubuškaia`lı doğruyu düşündü, aşağıdakileri söyledi. "Onu gönderdiler. Ursâ`ya gitti..... bu iki kez bu bir zaman şimdi, sadece gözetleme yapmaktayım."

45. Koyuncuk`tan Mektup. (86)

Urartu Sınırındaki Düşman Askerlerin Hareketleri.

(RCAE,I, no. 444)

"Hizmetkârınız..... dan efendim krala. İyilik sizin olsun.

Urartu ülkesinin beş yöneticisi Ueşi şehrine girdi: Sinitu,teni ülkesinin yöneticisi; Kakkadanu, ki o Ukkai`a karşıdır, Kaniun ülkesinden Sakuata; Alzi ülkesinden Siplia; Armiraliu ülkesinden Tutu (?) – onların isimleridir. Onlar idarî şehirden Ueşi şehrine girdiler. Şimdi onlar güçlerini biraraya getirdiler, ordu güçlü. Kral Turuşpa şehrinden yola çıktı. O Kaniun şehrine girdi.

Efendim kralın yazmış olduğu "gözcüleri gönder" şeklindeki sözlerine karşılık şöyle diyebilirim: (Onları) iki kez gönderdim. Bir kısmı geri geldi (ve) bu sözleri söyledi, diğerleri henüz yola çıkmadılar."

(85) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 441.; L.Waterman, *RCAE*, I, 441.

(86) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 444.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 444.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 8.

46. Koyuncuk`tan Mektup. (87)

Mušařir.

(RCAE,I, no. 448)

"....."

Önderleri bozkır şehri olan Sihana`da bulunan Mušařir halkının insanları ile ilgili olarak. Onlara gönderdik. Onları getirirler mi yada onlar da bozkırda kalırlar mı?"

47. Koyuncuk`tan Mektup. (88)

Andia Ülkesinden At Getirilmesi.

(RCAE,I, no. 466)

"lala..... Andia ülkesi kralının oğlu gelecek Nergal-beluşur, bir kabile reisi (?) onunla birlikte 16 adet doru at, 13 adet kızıl doru (?) at, 14 siyah at, 1 dağ atı, 1 at, 6 binek (?) atı, 5 katır-Andia ülkesi kralının oğlunun toplam 51 atı, Mannai ülkesinin reisi Abidsarriuşur onlarla birlikte gelecek. Onun sorguya çekeceğim, diyeceğim ki; "ihtişam (?)"

48. Koyuncuk`tan Mektup. (89)

Ura Şehrine Kereste Getirilmesi.

(RCAE,I, no. 490)

"3. gün 470 adet kerestelik ağaç nehir yoluyla ulaşacak. Ukkai`nin ülkesinden 100 adam, Arie`den 30 Urisai`den 30, toplam 80 kişi Kumai şehrinden Aşşur-rişua`dan toplam 160 adam Ura şehrine kereste getiriyorlar."

(87) R.F.Harper, ABL,V, no. 448.; L.Waterman, RCAE,I, no. 448.

(88) R.F.Harper, ABL,V, no. 466.; L.Waterman, RCAE,I, no. 466.

(89) R.F.Harper, ABL,V, no. 490.; L.Waterman, RCAE,I, no. 490.; R.H.Pfeiffer, SLA,no. 109.

49. Koyuncuk`tan Mektup. (90)

Turuşpa.

(RCAE,I, no. 491)

"Hizmetkarınız Aşşur-rišua`dan efendim krala. İyilik sizin olsun.

..... şehrinin evleri, Kumu şehrinin sınırı
..... onların hayatı Turuşpa şehrinin
....."

50. Koyuncuk`tan Mektup. (91)

Urartu Kralı`nın Turuşpa`dan Yola Çıkararak Elizzada Şehrine Gelişi.

(RCAE,I, no. 492)

"Hizmetkârınız Aşşur-risua`dan efendim krala. İyilik sizin olsun. Nisan ayının başlangıcında, Urartu`lu Turuşpa`dan çıktı; Elizzadu şehrine geldi. Başkomutanı Kakkadanu Ueşi şehrine geldi. Kral, bütün Urartu ordusunu topladı. Elizzadu`ya indi. Efendim kral konuşacak, söyleyecek gibi duydum"

51. Koyuncuk`tan Mektup. (92)

Urartu Sınırı.

(RCAE,I, no. 515)

"Hizmetkârınız Beliddina`dan efendim krala, Urartular ile ilgili haberler hakkında Andia ülkesi halkının habercisi ve Zikaria ülkesi halkının habercisi Uasi şehrine geldi. Onlar, onunla ko-

(90) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 491.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 491.

(91) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 492.; E.G.Klauber, *AB*, 63.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 492.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 9.

(92) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 515.; F.Thureau-Dangin, *Huitième Campagne*, VI.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 515.

nuştular, dediler ki, "Aşşur kralı bize karşıdır." O, habercileri gördüğü gün, Zikitia ülkesine doğru yola çıktı. O adam ve askerleri ve Hubuşkia`lılar beş günlük yol uzaklıktaydılar. O döndü, Subaylarına şunları söyledi: "Aşşur kralının öldürülmesi için askerlerinizi toplayın" Bu askeri yürüyüşe karşı savaş nizamına geçtim. Bu askerî harekât nedeniyle ona karşı savaş nizamına geçtim."

52. Koyuncuk`tan Mektup. (93)

Kume`liler.

(RCAE,I, no. 544)

"Hizmetkârı dan efendim krala. İyilik sizinle olsun.

Efendim kralın mühürlü mektubunda gönderdikleriyle ilgili olarak İstarduri, hassa askeri ve ben onun içindeki herşeyi onlara bildirdik. Onlara gelen mühürlü mektubun onlar tarafından duyulmasını sağladık. Onlar bizim efendimiz kralla ilgili olarak şöyle konuştular: "O hepimizin efendisidir". Şimdi biz ne söyleyeceğiz? Kume halkı ki onlar ülkede çok mülke sahiptiler, şayet iyi görünüyorsa efendim kral getirsin. Kume şehrinde hazine için gelen Kume`li özel haberci, henüz gelmedi. Onlar orada bulunmaktadırlar, efendim kral bilgi edinsin, o onlarla mutlaka tahkikat yapsın. Onları çağırın. Onlar tahrip etmek istiyorlar, efendim kral onların Kume şehrine dönmelerini sağlasın. Efendim kral onların Urartu ülkesinden ayrıldıklarını, Aşşur`da hazine için bulduklarını bilmektedir.

Efendim kralın yazdıklarının başlangıcıyla ilgili olarak (diyebilirim ki)bbb kuvvetlidir. Onlar henüz onu yerinden çıkartamazlar. Adar ayının ilk gününde onu çıkartacaklar onu Dur-Şarrukin`e getirecekler. O gelecek. Karşılığında bir rapor göndereceğim."

53. Koyuncuk`tan Mektup. (94)

Urartu.

(RCAE,I, no. 548)

"Hizmetkarınız Upahhir-Bel`den efendim krala. İyilik sizinle olsun. İyilik veliaht prensle olsun. Kaleler iyidir. Efendim kralın kalbi neşe ile dolsun.

Urartu halkı hakkındaki haberlerle ilgili olarak bir haberci geldi. Göndermiş olduğum benim idarem altındaki bir yönetici geldi. Efendim kralın yazmış olduğu gibi, o, onunla konuştu, dedi ki: "Siz kendi başınıza bizim kalelerimize hücum ederken niçin biz sakın kalalım? Benim açımdan ben ne yapmalıyım? Ben ne senin bölgen ne de kalelerine karşı askerî gücümle herhangi bir günah işlemedim" Onun askerleri kum (?) gibi onunla bir araya toplandılar. O Harda şehrinde gözetlemede. Bu onların raporudur."

54. Koyuncuk`tan Mektup. (95)

Mannai.

(RCAE,I, no. 556)

"..... Nikur şehrindeki 50 adam benimle birlikte gitti ve (?) onlar benim önümdeler, aralarından 15 (?) adam öldü. Kar-Sarrukin yolunda gönderdim. Onları getiriyorlar. Onları düşman evlerine sokacaklar. Öküz ve koyun ve onlara takdim edeceksin. Kralın koruyucu onlar kaçan onlar belki gelirler. Niçin..... efendim kralın tanrıları şayet benim idaremden kaçtılar. O Medya ülkesinden ayrıldığı zaman ben duydum ve Mannai ülkesine (ve) Mazamua ülkesine haber gönderdim. Haban ülkesinde askerler var, onlardan bazıları Mannai ülkesinden geliyor. Şimdi kral bana yazdı. Esirler alacağım. Efendim kral benim dikkatsiz olup olmadığımı, harekete geçip geçmediğimi bilir. Nikur şehri, Tinuer (?) şehri,

(94) R.F.Harper, *ABL*,VI, no. 548.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 548.

(95) R.F.Harper, *ABL*,VI, no. 556.; L.Waterman, *RCAE*,I, no. 556.

Kigutu şehri, Kizahasi şehri, Harhar (?) şehri düşman toprakları ile ilgili onların gösterdikleri (?) göreyim kral beni yerleştirdi. Kralın 200 adamı var şayet onun varisi izin ver gelsin kuşattım bölge kaçtılar. 20 adam"

55. Koyuncuk`tan Mektup. (96)

Urartu Ordusunun İlerleyişi.

(RCAE,I, no. 596)

"..... onlar huzursuz edildiler diyorlar ki, "Urartu ülkesinin ordusu, bölgeye karşı ilerledi." O onlara karşı ilerledi. O gitti."

56. Koyuncuk`tan Mektup. (97)

Ukkai.

(RCAE,I, no. 619)

"Hizmetkârı dan efendim krala Onun söylediği mesajla ilgili olarak diyor ki "Niçin şimdi Aşşurrişua Kuma halkı, Babuta halkı, Ukai halkı, Ulia halkı toplam 10 yönetici (?)"

57. Koyuncuk`tan Mektup. (98)

Urartu`nun Kimmerlere Karşı Mağlubiyeti (MÖ. 707)

(RCAE,I, no. 646)

"..... Urartu halkı korkarlar onun düşmanlığı nedeniyle yöneticilerinden 9 tanesi öldürüldü. Baş kahya`ya

(96) R.F.Harper, *ABL*, VI, no. 596; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 596.

(97) R.F.Harper, *ABL*, VI, no. 619.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 619.

(98) R.F.Harper, *ABL*, VI, no. 646; E.G.Klauber, *AB*, 70; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 646.

karşı olan yönetici, bize karşı olan yönetici, Ša-Aššurdubu`ya karşı olan yönetici, Mušašir şehrine karşı olan yönetici, Uasae ülkesinin yöneticisi, Sip ülkesinin yöneticisi, Karšippari ülkesinin önceki 2 yöneticisi, Sattare ülkesinin yöneticisi, toplam 9 yöneticisi öldürüldü ve onların kralı kendini kötü duruma düşürdü, (o) dağlara kaçtı krallarının karargahından arta kalanları onlar görmedi..... onlar (kralın) onun nasıl kaçtığını bilmiyordu 100 memlekete giden yol 100"

58. Koyuncuk`tan Mektup. (99)

Urartu.

(RCAE,I, no. 704)

"Hizmetkârınız Ša-Aššurdubu`dan efendim krala. İyilik efendim kral ve ülkesiyle olsun. Kaleler (ve) iyidir.

Urartu ülkesi hakkındaki haberlerle ilgili olarak kralı bilgilendirelim..... ben gönderdim. 2 memur 2 memur iş ben ki o bölgesindedir ki efendim krala aittir. Onların raporunu aldım onların 400 kişisinden 100 tanesi benden çok korkmaktadırlar memur"

59. Koyuncuk`tan Mektup. (100)

Urartudaki Durum.

(RCAE,I, no. 705)

"Efendim krala yazmış olduğum mektubuma ek olarak diyorum ki "Šupria`lılar yakalandılar, efendim kral konuştu, diyor ki "Onun adamları, senin adamların ayrılmalarına izin ver efendim kral efendim krala diyorum ki "Urartuların kesmiş olduğu 500 büyük kereste ve onunla birlikte kesen benim üçüncü

(99) R.F.Harper, *ABL*, VII, no. 704.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 704.

(100) R.F.Harper, *ABL*, VII, no. 705.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 705.

atlı memurum o kurdu o tamamladı benim topladığım adamlar 100 adamı serbest bıraktım ve onlar keresteleri nehir yoluyla getiriyorlar. Diğer geri kalanların nöbetçilerine bağlı olarak ikâmetgahlarında kalmalarına izin verdim. Muhafız herhangi bir başkaldırma karşısında derhal engel olacak. Ben bir başkaldırıdan korkuyorum. Yönetici kendisine herhangi bir konuda karşı gelen şehri bana gönderecek ve diyecek ki niçin benim kardeşimin habercisi refüze edildi o yukarı çıktı (?) ondan önce o girecek iki veya üç kez o geldi birlikte o duydu."

60. Koyuncuk`tan Mektup. (101)

Esarhaddon veya Sargon Saltanatında Şupria.

(RCAE,II, no. 987)

"Hizmetkârı Mahdie`den efendim krala. İyilik sizinle olsun. Efendim kralın yazmış olduğu Şuprialı hakkında....."

61. Koyuncuk`tan Mektup. (102)

Ukkai.

(RCAE,II, no. 1035)

"..... bu olay hakkında o bana, saraya gönderince ben ona mesajımı gönderdim. Dedim ki "Ben göndermedim, ben onun sözlerini anlamam onlar Ukkai`ı onunla birlikte o değerli taş getirir Silim-Aşşur`a uygun"

62. Koyuncuk`tan Mektup. (103)

Hubuškia.

(RCAE,II, no. 1043)

"..... Hubuškia`lılar o şehir önce arta kalan onlar konuşuyorlar, diyorlar ki "şimdi ülkenin

(101) R.F.Harper, ABL,X, no. 987.; L.Waterman, RCAE,II, no. 987.

(102) R.F.Harper, ABL,X, no. 1035.; L.Waterman, RCAE,II, no. 1035.

(103) R.F.Harper, ABL,X, no. 1043.; L.Waterman, RCAE,II, no. 1043.

özel habercisi benim efendim gönderdi
şehirler, kale o konuştu Hubuškia`lılar özel
haberci şehirler onlar içiyor(?) diyor ki
....."

63. Koyuncuk`tan Mektup. (104)

Urartu Kralının Kimmerlere Karşı Mağlubiyeti.

(RCAE,II, no. 1079)

"..... evde ben neşelendim (?) bu Aşşur-rišua`dan
rapordur.

..... – bel saray müfettişinin ikinci memuru bana geldi,
diyor ki, "Urzana gönderdi, diyor ki "Urartu halkı yola çıktı (?)".
Onlar gittiğinde..... onun askerleri kılıçtan geçirildi. Uasi
şehrinin yöneticisinin kılıçtan geçirildiğini rapor etti, diyor ki,
"Hizmetkârlar (?) isyan etti". Biz tetkik etmiyormuyuz biz
tetkik ettiğimizde biz size raporumuzu göndereceğiz
..... binek atlarının Şarruludari. Urartular
kaçıyorlar, onlar geliyorlar saray müfettişlerinin evinin
..... Hubuškia bölgesi alındılar kaleler
....."

64. Koyuncuk`tan Mektup. (105)

Urartu Ülkesi ve Urzana.

(RCAE,II, no. 1048)

"İyilik olsun. Aşşur, Bel bahşetsin..... Muşri (?)
ülkesinde yöneticiler Urartu ülkesi hakkındaki
haberlere gelince; Urzana`nın kardeşi Şulmu-Bel (?)
onlara döndüler içinde Bitizmu`da (?) şehrinde
diktim. Günün işini yerine getireceğim kalbi mutlulukla
dolsun."

(104) R.F.Harper, *ABL*,XI, no. 1079.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1079.

(105) R.F.Harper, *ABL*,X, no. 1048.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1048.

65. Koyuncuk`tan Mektup. (106)

Urartu Sınırındaki Olaylar.

(RCAE,II, no. 1083)

"Hizmetkârınız dan efendim krala. İyilik sizinle olsun ülkesi iyidir ile uzlaşmak için Hubuškia`lılar konuşuyor, diyorlar ki; "Özel haberci diyor ki, "Nura şehrinin halkı ki onlar Uaşi ülkesinin yöneticisi Mušašir ülkesinedığı zaman onlara kaçtı, Hubuškialılar o darbe indirdi göreceksin yakacaksın Mušašir ülkesi hayatları (?) için"

66. Koyuncuk`tan Mektup. (107)

Šupria.

(RCAE,II, no. 1176)

"..... efendim kral gönderdi onun konuştuğu döndüler. O Šupria ülkesine gitti. Onun ile (?) efendim kral konuşacak Supria ülkesinden sen araştıracaksın. Onlar Šupria ülkesine kaçtılar (?) ülkesi için aldı o geldi onun hakkında "Sen dedi ki "Şimdi senin önünde bekliyorlar benim adamlarım terketmedi ellerinden rapor bu adam gizlice Šupria ülkesi efendim kral kale onlar kaçtılar iyi söz ile efendim kralın "Ben onların kalbi onların kalbi o ülke kuşatmak (?) o vermedi"

(106) R.F.Harper, ABL,XI, no. 1083.; L.Waterman, RCAE,II, no. 1083.

(107) R.F.Harper, ABL,XII, no. 1176.; L.Waterman, RCAE,II, no. 1176.

67. Koyuncuk`tan Mektup. (108)

Mušašir Kralı Urzana.

(RCAE,II, no. 1196)

"Hizmetkârınız Bel (?) iddin`den efendim krala. İyilik sizinle olsun. Kaleler Ga yönetici yapar Mušašir ülkesinin kralı Urzani onun halkı Ueši`nin ortasında Arıza rahip A-an`a"

68. Koyuncuk`tan Mektup. (109)

Turušpa.

(RCAE,II, no. 1295)

"..... ülke bana geldi. Yönetici onunla birlikte Turušpa şehrinin içine ilerledi, sınırı zaptetti. İkinci derecedeki memur (ve) Amurru`nun (?) şehir halkı ülkenin gücü onlarla birlikte girdiler diyorlar ki "Niçin siz dışınızda memur karşısında"

69. Koyuncuk`tan Mektup. (110)

Urartu (Hubuškia)

(RCAE,II, no. 1298)

"Hizmetkârınız dan efendim krala. İyilik sizinle olsun Urartuların raporu hakkında, o iyidir. Ben çağırdım A- şehrinde için (?) sunu önünde (?) yapmak için Hubuškia`lılar onun önünde, diyor ki"

(108) R.F.Harper, *ABL*,XII, no. 1196.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1196.
(109) R.F.Harper, *ABL*,XIII, no. 1295.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1295.
(110) R.F.Harper, *ABL*,XIII, no. 1298.; L.Waterman, *RCAE*,II, no. 1298.

70. Koyuncuk`tan Mektup. (111)

Hubuškia.

(RCAE,II, no. 1466)

"Hizmetkârınız iyilik olsun. Adar ayının 30. günü girdim. Bir gün (?) Hubuški halkı Hubuški ülkesinde konuştuk dedik ki Sal içinde kalbi evi (?) getir."

71. Koyuncuk`tan Mektup. (112)

Turušpa.

(RCAE,II, no. 1414)

"Hizmetkârınız dan, efendim krala. Efendim kralın bana yazmış olduğu mektupta söylediği, Ninive`de Tuia söylediği, memur konuştu ve dedi ki "ih- memur konuştu, dedi ki, evi arıyor şimdi dığı zaman Turušpia şehrine gittim gördüm efendim"

72. Nimrud`dan Mektup.

Turušpa`nın Fethi.

[H.W.Saggs, *Iraq*, XX (1958), XLV]

"Hizmetkârı dan efendim krala. İyilik sizinle olsun.

Efendim kral daha evvel Urartu`ya karşı yürüdüğü zaman, Aššur ve Šamaš, Turušpa`yı efendim kralın ellerine teslim etmişti. Efendim kral yolunu Urartu`ya çevirsin, Turušpa`yı fethetsin, amblemini (sancağını ?) sonsuza kadar kabul ettirsin. Efendim kral belki ıssız yerleri o geri verecek. Efendim kralın bir mesajı ile birlikte, bana gönderdiği adamla ilgili

(111) R.F.Harper, *ABL*,XIV, no. 1466.; L.Waterman, *RCAE*, II, no. 1466.

(112) R.F.Harper, *ABL*,XIV, no. 1414.; L.Waterman, *RCAE*, II, no. 1414.

olarak ben geri döndüm. Parni-aldi`ye tahkikat yaptırdım, dedim ki; "Efendim kral bana dedi ki, Aşşur ülkesinin hususunda hangileri?....." Parni-aldi la- nin habercisi. Bunlar önceki habercilerdir. Onlar Urartu`ya giden habercilerdir. Urartu`nun habercileri onlarla geri gitti, arad-biti memuru, la- -a, onun rab-alani`si ile. Onlara yiyecek ve su ver onların müttefik bulma (olasılığı) azaldı, onlar Urartu`ya gittiler. Parni-aldi, senin hizmetkârın bunu kabul etmiyormu? Belki ben kendim efendim kralın önünde yalan söyledim. Efendim kral Šupria`lılara bir mesaj göndersin.

Parni-aldi, onun efendilerinin habercisini ortaya çıkarsın. Efendim kral ona sorsun o Aşşur-bel-uşur`un hizmetkârlarıyla birlikte şehire girecek.

Onlar alçakça benim öldürülmemi görüşüyorlar. Efendim kral bunu bilsin."

73. Nimrud`dan Mektup.

Šupria.

[H.W.Saggs, *Iraq*, XXVIII (1966), 179, 180]

"Hizmetkârı PN den efendim krala. İyilik sizinle olsun.

.....`nin şehir komutanı (ları) iki defa krali vergi toplayan adamı öldürdü(ler). Halu (ve) yönetici Nab[u]-m[ukin-ab]ji`nin me[mur]ları onların kaçmalarına yardım etti (ve) onları Upume`ye getirdiler. Ben (onlara) saldırmaya hazırlanırken onlar gittiler (ve) dağ tarafına kaçtılar. Onun Šupria`ya haberci olarak gönderdiği adamları ben yakaladım. Red-Kibši`ye (memur) bir haberci verdim, dedim ki, "Git! Gör!

[O, ortalıktan kayboldu]. Ben kralın önünde bu şeyi söylemek zorunda kalmak istemem, fakat izin verin onu burada arayayım.

Šupria (prensi) onu Red-Kibši`den (memuru) sakladı, dedi ki, "Benim huzurumda kimse yok; Nabu-mukin-abi`nin memuru (sınırı) geçti". (Ben/o) şunu söyledi: "Ben bizzat bir adam götürüyorum" (ve): Sen [Šupria]`lı, şehir kumandanları onların kaçmalarına yardım eden,

Šupria`lı..... efendim için ben efendim kral ben [gönderdim]."

74. Nimrud`dan Mektup.

Urartu Hakkında Haberler.

[H.W.Saggs, Iraq, XX (1958), no. XLVIII]

"Hizmetkârı dan efendim krala. İyilik sizinle olsun.

Sarun`a girdim, temellerine kadar yıktım. Birdunu`ya girdim, temellerine kadar yıktım. Yola çıkacağım.

Belki efendim kral soracak; "Urartu hakkındaki rapor nedir?" Etini halkı ona karşı iki kez isyan etti, o katliam yapıyor, o yağmaladı. Onun kötü durumu, onun düşmanlığı yüzünden Ursa Turuşpa`dan çıktı onun mağlubiyeti Etini halkı gelecekte (bizim tarafımıza ?) gelecek. Bana gelince Zab nehri bölgesindeki isyana teşvik ettiğim şehirlerle ilgili olarak Suruduri şehrine gittiğim zaman, insafsız bir adam Ursa`ya şu bilgileri vermiş, demiş ki, "Aşşur kralının ordusu 3. kez sana geldiğinde onlara yolu ben göstereceğim."

75. Nimrud`dan Mektup.

Urartu Kralı Rusa.

[H.W.Saggs, Iraq, XX (1958), no. XLVII.]

"Hizmetkârı dan efendim krala. rab Bl.LUL hakkında, o askerleriyle birlikte girdiğinde Ursa geldi ve onu tuttu. Onların arasından bir kişi ne gidebilir, ne gelebilir. rab Bl.LUL hakkında, o yerinde kalacak (ordunun) ön safı gevşedi. Efendim kral bilsin."

76. Eponim Listesi.

(ARAB,II, no. 1198)

MÖ. 718 Zer-ibni

MÖ. 716 Tab-şil-eşarra

MÖ. 713 Aşşur-bâni

Ra..... (yöneticisi)

Aşşur (yöneticisi)

Kalah (yöneticisi)

Mannai`ye Sefer

Muşaşir`e Sefer

Muşaşir`e Sefer

II. Sargon Döneminde Urartu, Hakkında Bibliyografya.

- W.F. Allbright, JAOS, XXXV (1915), 226-232.
C.F. Lehmann-Haupt, MVAG, XXI (1916), 119-151.
-----, Klio, XV (1918), 439-440.
B.Meissner, ZA, XXXIV (1922), 113-122.
H.A.Rigg, JAOS, LXII (1942), 130-138.
E.M.Wright, JNES, II (1943), 173-186.
J.Laessøe, JCS, V (1951), 21-32.
A.L.Oppenheim, JNES, XIX (1960), 133-147.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 111 vdd.
C.A.Burney, AS, XXII (1972), 179-186.
R.M.Boehmer, Baghdader Mitteilungen, VI (1973) 31-40.
A.A.Çilingiroğlu, An.Ar, IV-V (1976-77), 235-271.
L.D.Levine, BM, VII (1977), 135-151.
W.Mayer, MDOG, 112 (1980), 14-16.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 351 vdd.
P.E.Pacorella-M.Salvini, Incunabula Graeca, 78 (1984), 35-51.
O.W.Muscarella, Journal of Field Archaeology, XIII (1986),
465-475.

F. SANHERİB (MÖ. 704-681)

1. Nimrud`dan Yazıt. (112)

(J.V.Kinnier Wilson, The Nimrud Wine Lists, 99 vd.)

"Boyunduruğuma girmemiş olan Kaldelileri Aramileri, Mannaları, Kilikia ve Hilakku, Filistia ve Tyre halkını ülkelerinden sürdüm; onlara kazma ve tupsikku yaptım ve onlar da tuğla yaptılar."

(112) D.D.Luckenbill, The Annals of Sennacherib, 104, satır. 25 vdd.; J.V.Kinnier Wilson, The Nimrud Wine Lists, 99 vd.

G. ESARHADDON (MÖ. 680-669)

1. Kırık B ve S Prizmaları (113)

Kimmerli Teuşpa ve Hilakku Halkına Karşı Sefer.

(ARAB,II, no. 516)

"Ve evi çok uzakta olan barbar Kimmerli Teuşpa'yı bütün askerleriyle birlikte Hubuşna ülkesinde kılıçtan geçirdim. Hilakku halkının boynunu ayaklarımın altında çiğnedim. Tabal sınırındaki dağlarda [yaşayan], dağ kalelerine güvenen ve eski zamanlardan beri [krallara, atalarımın boyun eğmeyen [düşmanlar?] Du`ua (halkının) büyük şehirlerini, civarlarındaki [küçük şehirlerle birlikte muhasara ettim, [ele geçirdim yağmaladım] tahrib ettim, yıktım, [ateşle yaktım.] Onlardan arta kalan ayaklanma ve itaatsizlikle suçlu olmayanları, egemenliğimin ağır boyunduruğu altına soktum."

Barnake`liler, Mannalar ve İskitlerin Mağlub Edilişi.

(ARAB,II, no. 517)

"Mihranu halkının dilinde Pitâne`liler olarak geçen Til-Aşşur`un sakinleri hain Barnake`lileri ayaklarımın altında çiğnedim. Mannai halkını, asi barbarları (kutû dağıttım ve İskitli (Aşguzai) İşpakai`n ordularını (?) - onlarla birlik olan müttefik onu kurtarmadı - kılıçla öldürdüm"

(113) British Museumdaki kırık "B Prizması"nın korunan ilk satırları Esarhaddon'un tahta geçişi hakkında bilgi vermektedir. Bu durum yazıtın tamamında Sanherib'in öldürülmesi ve Esarhaddon'un taht için mücadelesi hakkında bilgi verdiğini düşündürmektedir. Bu düşünce fragmanlar halindeki "S prizması"nın bulunmasıyla doğrulanmıştır. "S Prizması B Prizması"ndaki kayıp kısımların restore edilmesini sağlamıştır. H.C.Rawlinson, III R, 15,16. (B Prizması); D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 499 vdd.

2. **A Prizması. (114)**

Kimmerli Teuşpa ve Hilakku Halkına Karşı Sefer.

(ARAB,II, no. 530)

"Ve evi çok uzakta olan, barbar (Umman Manda) Kimmerli Teuşpa'yı bütün askerleriyle birlikte Hubuşna ülkesinde kılıçtan geçirdim."

(ARAB,II, no. 531)

"(Ben) Tabal sınırı üzerindeki dağlarda yaşayan (ve) dağ kalelerine güvenerek eskiden beri (Aşşur) boyunduruğuna baş eğmeyen Hilakku ve Du`ua ülkesinin 21 tahkimli kalesini civarındaki küçük şehirlerle birlikte kuşattım, fethettim, yıktım, tahrib ettim, ateşe verdim. Ayaklanma ve itaatsizlikle suçlu olmayanları, egemenliğimin ağır boyunduruğu altına aldım."

Barnaki`liler, Manna`lar ve İskitlere Karşı Sefer.

(ARAB,II, no. 532)

"Ben Barnaki ülkesini, sert düşmanı Mehranu halkının dilinde Pitâne`ler olarak geçen Til-Aşşur`un halkını ayakları altında ezen kişiyim."

(ARAB,II, no. 533)

"Ben, Mannai halklarını, asi, barbarları (Kutû) parçalayan, İskitli İşpaka`nın ordularını – onlarla birlikte olan mütefiki onu kurtarmadı – kılıçtan geçiren kişiyim."

(114) Esarhaddon`un en iyi korunan prizmasıdır. S ve B prizmalarından daha kısadır. Kralın tahta geçiş mücadelesini anlatan uzun başlangıç kısmı yoktur. Son kısmı cümlenin ortasından kırılmıştır. H.C.Rawlinson, LR, 45 vd.; D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 525 vdd.

3. Nimrud'daki Güneybatı Sarayı'nın Yeniden İnşaasının Anısına İthaf Edilen Yazıt. (115)

Kimmerli Teušpa ve Mannai'ye Sefer.

[D.J.Wiseman, *Iraq*, XIV (1952), 55, 56]

"Esarhaddon, yüce kral, haşmetli kral, Aşşur kralı

Ben, Aşşur, Sin, Šamaš, Nabu, Marduk, Ninive İstar'ı ve Erbil İstar'ının yardımı ile Yukarı denizden Aşağı Denize kadar giden ve ona baş eğmeyen düşmanları ve prensleri ayaklarının dibinde boyun eğdiren kralım

Kimmerli Teušpa'yı Hubušnu ülkesinde ordusu ile birlikte kılıçtan geçirdim. Boyun eğmeyen Hilakku halkını kılıçtan geçirdim.....

Ben barbar ve düşman Mannai halkını dağıtan.....

Ab Dur-Šarrukin yöneticisi Nabu-belli-ušur'un eponimi."

4. Esarhaddon Kroniği. (116)

**Šubuhnu`da Kimmerlerin Yenilmesi. (MÖ. 679)
Šubrianın Fethedilmesi. (MÖ. 673)**

(A.K.Grayson, *ABC*, no. 14)

"Buššau`da katliam oldu ve Šubuhnu`da Kimmerler`in (katliamı oldu).....

Adar ayının 18. günü Aşşur ordusu Šubria'yı ele geçirdi (ve) onu yağmaladı....."

(115) Esarhaddon Silindir.: D.J.Wiseman, *Iraq*, XIV (1952).; R.Borger, *Afo.Bh.9*, (1956), no. 21.

(116) S.Smith, *BHT*, Lev. I-III, 1-21.; R.Borger, *Afo.Bh.9* (1956), 121-125.; A.K.Grayson, *ABC*, no. 14.

5. British Museum`dan Yazıt Parçası. (117)

Kimmer`li Teuşpa`nın Öldürülmesi.

(ARAB,II, no. 546)

"Kimmerli Teuşpa`yı, bütün [orduları] ile birlikte [Hubuşna] ülkesinde kılıçla devirdim yüklü [tribut]...."

6. British Museumdan Yazıt Parçası. (118)

Kulimмери. (MÖ. 671)

(ARAB,II, no. 553)

"..... ikinci kez oturttum (?) Ba`lu (?) Kulimмери şehrinde Bel-iddina onu Aşur sınırları içine getirdim kralı tributu ödemekle yükümlü kıldım"

7. Aşur`dan Alabaster Tablet. (119)

Kimmer`li Teuşpa`nın öldürülmesi ve şupria`nın Fethi.

(R.Borger, AfO.Bh.9, (1956), no. 57)

"..... ve [Kimmer`li] Teuşpa`yı [Hubuşnu ülkesinde tüm ordusu] ile birlikte kılıçtan geçirdim..... şubria ülkesinin tümünü fethettim. Benim emirlerime itaat etmeyen kralı İk-Teşub`u kılıçla öldürdüm."

(117) H.Winckler, *AOEJ*, 522 vd.; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 542-552.

(118) D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 553-559.

(119) L.Messerschmidt, *KAH,I*, no. 75.; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 709-712.; R.Borger, *AfO,Bh.9*, no. 57.

8. Babil Kroniği. (120)

Šupria`ya Sefer. (MÖ. 673)

(A.K.Grayson, ABC, no. 1)

Kol. IV. .."Esarhaddon`un 8. yılı. Tebet ayının günü Šupria zaptedildi ve yağmalandı.."

9. Tanrı Aššur`a Mektup. (121)

Šupria Seferi.

(ARAB,II, no. 593)

Kol. I. "Düşmanımı alev gibi yokeden kralî yürüyüşümü duydu ve sağ eli..... kalbi ile kuşatıldı, uzuvları titredi, kralî elbisesini parçaladı, vücudunu günahkârların elbisesi ile (basamu) örttü, görünüşünü kötüleştirdi, böylece bir köleye benzedi ve hizmetkarları ile kendini bir tuttu. (Yere bakan) hüzünlü bir yüz ve ciddi bir ifade ile şehrinin duvarları üzerine eğilerek acı gözyaşları içinde kader diye inledi. Günahlarını kabul etti ve benim krallığıma, efendim Aššur`un gücüne cesaretimin zaferine yalvararak merhamet diledi..... Şunları söyledi: "Sana karşı günah işleyen Šupria ülkesi, senin emrin altına girsin (seni saysın); memurlarını onların başına getir, onları boyunduruğun altına al. Onları yıllık, sürekli tribut ve vergi ödemekle yükümlü kıl. Ben bir hırsızım ve işlediğim suçu 50 kat fazlasıyla ödeyeceğim. Kaçak bir Aššur`luyakarşı geriye 100 misli ödeyeceğim. Hayatımı bağışla ve Aššur`un zaferini yücelteyim."

(120) Nabu-našir`den Šamaš-šuma-ukin`e kadar uzanan dönemle ilgilidir.: A.K.Grayson, ABC, no. 1.

(121) Aššur kralı Sargon`un Tanrı Aššur`a ünlü Sekizinci Seferi hakkında yazmış olduğu mektubun benzeridir. Esarhaddon bu mektubunda Šupria ile ilgili bilgiler vermektedir.: H.Winckler, AOE,II, 28 vd.; D.D.Luckenbill, ARAB,II, no. 592 vdd.

(ARAB,II, no. 594)

Kol. I. "Aşşur`a tanrıların kralına kayıtsız kalan, evrenin kralı Esarhad-don`un emirlerini dinlemeyen, efendisine Aşşur`dan kaçan kaçakları geri vermeyen her kim olursa – onu ellerimle göreyim!

Ayrıca: Soylular, benim habercilerim bana karşı başarısız bir ayaklanma düzenlediler."

(ARAB,II, no. 595)

Kol. I. "Efendim kralın sözünü dinlemeyerek Aşşur`luları geri vermem, tanrı Aşşur`a işlediğim büyük bir günah..... Bana merhamet et ve suçumu bağışla"

(ARAB,II, no. 597)

Kol. I. "Onun yalvarmalarına kulak vermedim, onun dualarına önem vermedim, (kabul etmedim), onun ricalarını kabul etmedim ve "boyun çevirmek (?)" ona dönmedim (onu dikkate almadım), çileden çıkan ruhum yatışmadı, kızgın kalbim sakinleşmedi (soğumadı). Ona karşı merhamet göstermedim ve af dilemesini dikkate almadım."

(ARAB,II, no. 598)

Kol. I. "Ve yalçın bir dağın tepesinde bir bulut gibi duran kralî şehri Ubbumeyi ele geçirmek için büyük zorluk ve emekle toprak ve taşları üstüste koyarak bir rampa inşa ettim.

– Kolonun geri kalan kısmı yokolmuş –

(ARAB,II, no. 599)

Kol. I. "Bu bölgede zaferle ilerlerken, onun kralî şehri Ubbume`ye çıkışı sağladığım rampa Kısımu ayınının 21. günü uğursuz gün, (herşeyi) kötü olan gün, asakku – hastalıklı bir "çocuk" gecenin ortasında (?) (bu rampa) aniden ----- (onu) ateşe verdiler."

(ARAB,II, no. 600)

Kol. II. "Tanrıların kralı Marduk'un emrinde kuzey rüzgarı şiddetli bir şekilde esti ve tanrıların efendisinin öğüdü olumluydu (iyiydi), mahvedici alevin dili Ubbume'ye çevrildi ve rampa [hasar görmedi] Fakat onun (şehrin) duvarları ateş aldı ve yandı. [Benim] savaşmaya can atan [ordularım] fırladılar, saldırıları gibiydi, onları (şehir savunucularını) mağlub ettiler..... onların onların kafataslarını (?) piramit şeklinde dizdiler onları şehrin etrafına astılar, şehri onlarla çevirdiler."

(ARAB,II, no. 601)

Kol. II. "Bana karşı ayaklanan ülkeleri fethettikten ve kalbimin arzusuna ulaştıktan [sonra]..... yürüdüm ve Ubbume'ye karşı karargahımı kurdum onların, ona (Ubbume'ye) çıkışını sağladığım rampa, - [kötü fikir] veren ve hayatını kaybeden, döndüler ve onun şehirlerini yıktılar ve ve onun düzenli ordularını, paramparça ettiler. Onlara kendi tasvirini yaptırdı, ona basamu - elbisesi giydirdi, üzerine demir zincirler taktı ve kölelik işaretleri ile [bir] taştan süsledi, taş ustalarının işçiliği deri gibi kızıl altını çıkardı (?), Şeirşibku ve oğlu -gi Teşub'un ellerine koydu."

(ARAB,II, no. 602)

Kol. II. "Ben merhamet gösterir hayatını kurtarırım diye onu bana getirdiler. Şöyle konuştular: "..... anlatılamaz derecede zor, illet (hastalık) onurlandırmak"

(ARAB,II, no. 603)

Kol. II. "Boyun eğmeyen, kudretli düşmanlarını dize getiren ben, şöyle konuştum: "Korkmayanlar senin efendiliğinden korkacak" Ona şu sözü ilettim: "..... bu sözleri gibi kurbanlarından sonra, su saçacaksın, gibi gökyüzünün yağmurundan sonra, zabu yağdıracaksın, konuşacaksın (?) Tanrıların sözü ikinci kez konuşulmaz."

(ARAB,II, no. 604)

Kol. II. "Senin günlerin tamamlandı, saatin geldi, (kararlaştırılan) zaman yaklaştı..... gökyüzünün ve yeryüzünün tanrılarının ağzından, .. senin ülkenin tahribatı için (emir) çıktı, [..... emri ile] halkının esir edilmesi emredildi..... boyun eğ ve harabeye çevrilmemiş bir yerde tanrıların kralı Aşşur'un kalbini sakinleştir..... geri dönmedi..... onların sözü onun affından sözettim.

- kolonun geri kalan kısmı kayıp -"

(ARAB,II, no. 605)

Kol. III. "- Kolonun baş kısmı kayıp -

..... onun ganimeti benim önüme getirdiler."

(ARAB,II, no. 606)

Kol. III. "..... ülkenin girişine karşı Şupria`dan, Şeirşibku`dan benim [tarafımda] yeralan [tanrılar] Aşşur, Ninlil, Serûa,, Urta, Gula, Nergal, Ninive İştâr`ı, Nusku için ve takdim ettiği her hediye gibi kalbimin arzusuna ulaşmasını sağlayan ayrıca (?) kırıldı (?), savaştan seçtim (?), araştırdım ve onu kralî orduma kattım. İlâveten (?) çok sayıda koruyucu (?) arabacı, koruyucu (?) süvariler, yöneticiler, çoğu (?) okçu (kitkittu) başı lideri işçi, istihkâm askeri, kalkan taşıyıcı, "katil", çiftçi, çoban ve bahçıvanları Aşşur ordularına ve benden önceki kralların, babalarımın (askerî) kuruluşlarına kattım ve Aşşur`u en uzak sınırlarına kadar bir okdanlık gibi doldurdum. Onlardan geri kalanlarını saraylarımda ve sarayımda çalışan soylular ve Ninive, Kalah, Kakzu (ve) Arbela soyluları arasında koyun gibi pay ettim. Efendilerini terkederek Şupria`ya kaçan bütün kaçakların parmaklarını kestim, burunlarını, gözlerini, kulaklarını, onlardan ayırdım [yapanlar] başka ülkeye kaçmamış olanları, bir yükledim, kefarete onlar memnundu, mutluydu, benim efendiliğime dua ettiler....."

(ARAB,II, no. 607)

Kol. III. "..... Urartu`dan, Šupria`ya kaçan, [haklarında] Urartu kralı [Rusâ]nın yazmış olduğu ve onun (Šupria`lının) onun sözünü dinlemediği Urartu`lar ki o hiçbir zaman ödemeyecek (vermeyecek) ona (?) aşağılayıcı şekilde yazmıştı ve düşmanca cevap vermişti. Efendim Aššur`un yardımı ile Šupria`yı fethettikten ve onun halkını ganimet olarak kabul ettikten sonra tanrılar bana adalet ve dürüstlük bahsettikleri (için) yeminlerin tutulduğunu görmek üzere bu halkla ilgili tahkikatlar yaptım, araştırdım, tetkik ettim ve tek bir Urartu`lu kaçağı tutmadım – hiçbiri kaçmadı, fakat onları ülkelerine döndürdüm Aššur`da efendilerime kurban etmek için ve kralı masam için sığır, koyunlar, – güzel bir yiyeceği böldüm (?)."

(ARAB,II, no. 608)

Kol. IV. "- Kolonun baş kısmı kayıp – Görkemli yaptım o şehirleri Aššur`un kudreti ile tahrib ettim, yıktım, ateşle yaktım Aššur`un efendimin önderliğinde döndüğüm zaman ve o şehirleri temelinden tavanına kadar restore ettim. Kullimeri, Markuha, Kakzu şehirlerinin eski (önceki) isimlerini değiştirdim ve onlara yeni isimler verdim. Benim okumun yağmaları olan Yukarı ve Aşağı Deniz`in halklarını oralara yerleştirdim. O ülkenin tamamını ikinci kez böldüm ve memurlarımdan ikisini yönetici olarak başlarına getirdim."

10. Koyuncuk`tan Tablet. (122)

Urartulu Ursâ Šubria`yı İstila Edecek mi?

(SAA,IV, no. 18)

"[Šamaš, yüce efendi], [sana sormakta olduğum (şeyle ilgili olarak)] bana sağlam (güvenilir) kesin bir cevap ver!

(122) J.A.Knudzon, *AGS*, no. 48.; I.Starr, *SAA,IV*, no. 18. Esarhaddon`un Güneş Tanrısı Šamaš`a yaptığı ve belirli bir şema içinde tekrarlanan politik muhtevalı dualardır. Kurban edilen hayvanların iç organlarına bakarak gelecekle ilgili kararlar vermek, bilgi edinmek vs. gibi fal unsurları da çok önemlidir. Šamaš`a soru ve dualar Esarhaddon tarafından yöneltilmektedir. Bu yazıtların tümü aššurbanipal (MÖ. 668–627) tarafından kurulan "Koyuncuk" arşivinde bulunmuştur. Bunları ilk defa J.A.Knudzon incelemiş ve yayınlamıştır. (*AGS*), Daha sonra E.G.Klauber bu textleri yeni buluntuların ışığında tekrar ele almıştır (PRT). Bu textler en son olarak S.Parpola tarafından *SAA, IV* de yayınlanmıştır.

[Bu günden bu ayın] Nisanın (I) [..... uncu gününden] bu yılın Temmuz ayının (IV) birinci gününe, [..... için gündüz ve geceler] (bu) falın yerine getirilmesi için [belirlenen sür]e–bu belirlenen süre içinde,

[Ursâ, Ur]art[u kralı], ki onlar Yaya olarak adlandırılırlar, uğraşacak ve niyet edecek mi]

O, [ister] yada [danışmanlarının] tavsiyesi üzerine, ordusu ile [veya Kimmerlerle [birlikte] veya mütte[fik]lerinden biri ile savaştıkları, öldürdükleri, yağmaladıkları yerden yola çıkacak ve Şubria`ya, Pumu şehrine veya Kulimmeri şehrine yada Şubria`nın tahkimli şehirlerine gelecek mi?

Onlar öldürülecek ne varsa öldürecek, yağmalanacak ne varsa yağmalayacak, [gasp edilecek] ne varsa gasp mı edecekler? Onlar Şubria`nın az ya da çok sayıda kalesini kendilerine bağlayacak ve [onları] kendi kalelerine mi dönüştürecekler?

Sizin yüce ilâhi gücünüz bunu bilir mi? Šamaš, yüce efendi, sizin ilâhi gücünüz bu durumu onaylar mı? O görebilen (kişi gibi), onu görecek mi? O duyabilen (kişi gibi) onu duyacak mı?

Benim belirttiğim süreden sonra olanları dikkate alma. Onların (belki) bunun hakkında düşünebileceklerini dikkate alma, fakat dön ve [.....]

Bugünkü meselenin ifade şeklini dikkate alma, iyidir, hatalıdır, (ve şu) gün bulut[lu ve yağmur yağıyor].

Temiz ya da pis kişinin kurbanlık koyuna el sürmesini, veya kurbanlık koyunun yolunun engellenmesini dikkate alma.

Pis bir erkek yada kadının [fal] yerinin yakınına gelmesini ve onu pisletmesini dikkate alma.

[Pis bir insanın burada falı gerçekleştirmiş olmasını dikkate alma.

Arka yüz

[Falı yerine getirmek için senin] tanrısallığına (sunulan) koçun zayıf (yetersiz) veya kusurlu olmasını dikkate alma.

[Koyunun alnına] dokunan kişinin alelâde kirli elbiseler giyinmiş olmasını (veya) yemek yemiş, içmiş yada pis olan herhangi bir şeyle kendini yağlamış olmasını dikkate alma]

Ben kâhin [senin hizmetkârın, alelade kirli elbiselerin içindeysem, yemek yemişsem, içmişsem veya kendimi temiz olmayan herhangi bir şeyle yağlamışsam] veya kehanet soruları [benim] ağızımdan karışık olarak çıkarsa dikkate alma. [Bunları gözardı et ve bir kenara bırak]!

Sana soruyorum Šamaš, yüce efendi, bu gün[den, bu ayın Nisan`ın (I) ıncı gününden], bu yılın [Temmuz ayının 1. gününe kadar Ur]sâ, [Urartu] kralı, [ordusu ile birlikte] buldukları yerden hareket edecek [ve Šubria'ya gidecek mi?]

Orada Šubria şehirlerinde öldürülecek ne varsa öl[dürecek], yağmalanacak ne varsa yağmalayacak, gaspedilecek ne varsa gasp mı edecekler (ve) az yada çok sayıda Subria şehrini kendilerine bağlayacak ve (onları) kendi şehirleri mi yapacaklar?

Geleceği bilen ilâhi gücünüz [hazır olan] bu koçun içine güvenilir kesin cevabı, uğurlu [falları] yerleştiresin ve ben (onları) [göreyim]."

11. Koyuncuk`tan Tablet. (123)

Urartu Kralı.

(SAA,IV, no. 19)

"- Üst kısmı tahrib olmuş -

Arka yüz

- Fal ile ilgili kurallar -

Šamaš, yüce efendi [sana sorarım] bu günden, bu ayın. Adar ayının gününden, [..... nın] gününe kadar

[Ursâ] Ur[artu.....] kralı
[Çaba sarfedecek] ve [plan.....]
[.....ö]n[ce.....]

- Geri kalan kısmı tahrib olmuş - "

12. Koyuncuk`tan Tablet. (124)

İskitler, Hubuškia Geçitlerini Aşarak Aşşur`u İstilâ Edecekler mi?

(SAA,IV, no. 23)

"[Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana kesin bir cevap ver]!"

[Bugünden bu ayın, Sivan`ın 22. gününden onu izleyen bu yılın Temmuz ayının 21. gününe kadar bu kehanetin yerine getirilmesi için] belir[lenen 30 gün ve gece - bu belirlenen süre içinde]

İskitlerin Mannai bölgesinde oturan ve (şimdi) Mannai topraklarından ayrılan askerleri (bir amaç için) çaba sarfedecek ve plan kuracak mı?

Onlar (bu topraklardan) çıkacak ve [Hubuškia`nın] geçitlerini aşarak Harrania şehrine (ve) Anisus şehrine gelecekler mi? [Aşşur`un topraklarından büyük yağma ve zengin ganimet alacaklar mı? Sizin yüce tanrısallığınız onu [bilir mi]?

Arka yüz

- Fal ile ilgili kısım -

Šamaš yüce efendi sana sorarım, bugünden bu ayın, Sivan`ın 22. gününden onu izleyen bu yılın Temmuz ayının 21. gününe kadar 30 gün ve gece, Mannai bölgesinde oturan İskit askerleri (bu topraklardan) ayrılacaklar ve Hubuškia`nın geçitlerini aşarak Harrania şehrine ve A[nisu]s şehrine gelecekler [ve] Aşşur`un [topraklarından büyük yağma ve zengin ganimet alacaklar mı]?

Yan yüz

Sivan ayı 22. gün [NN`nin eponim yılı] Saya ve Marduk-şunu-uşur tarafından icra edilmiştir."

13. **Koyuncuk`tan Tablet. (125)**

Esarhaddon Habercisini Hubuškia`ya Göndermeli mi?

(SAA,IV, no. 24)

"[Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana sağlam, kesin bir cevap ver]!"

Aşşur kralı Esarhaddon, o şimdi seçtiği haberciyi Hubuškia kralı NN`yegönderiyor ve sizin yüce tanrısallığınız onu tanıyor.

Šamaš, yüce efendi, sizin yüce tanrısallığınızın yüksek emiri ve yapıcı düşüncelerinizin desteği ile bu soruyu soran Aşşur kralı Esarhaddon, (bu konuda) çaba sarfetmeli ve plan hazırlamalı mı ve habercisini Hubuškia`ya göndermeli mi?

Şayet, planladığı gibi onu, Hubuškia`ya göndereceği haberciyi gönderirse -

Urartular veya Kimmerler veya Manna`lar veya İskitler veya lılar yada herhangi bir düşman plan kuracak, o haberciyi saldıracak ve onu ele geçirecek ve öldürecek mi?

Bu soruyu soran Aşşur kralı Esarhaddon, huzursuz olacak ve (o) bundan dolayı kızacak mı? Sizin yüce tanrısallığınız bunu bilir mi?

Arka yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

[Šamaš, yüce efendi [sana sorarım], bu soruyu soran Aşşur kralı [Esarha]ddon, [..... habercisini] Hubuški[a]`ya doğru bu haberciyi Kimmerler [veya Urartu`lar] veya Mannalar veya İskitler [veya]lılar yada başka bir düşman saldıracak ve onlar [bu haberciyi] ele geçirecek ve öldürecek mi?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -"

14. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (126)

Hubuškia.

(SAA,IV, no. 26)

"- Başlangıç kısmı tahrib olmuş -

Arka yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

[Sana soruyorum], Šamaš, yüce efendi

[.....H]ubuškia

[.....Es]arhaddon,

[Aššur kralı], [.....] göndermeli mi?

- Devamı tahrib olmuş -"

15. Koyuncuk`tan Tablet. (127)

Hubuškia.

(SAA,IV, no. 27)

" - Başlangıç kısmı tahrib olmuş -

Arka yüz

[..... sana soruyorum Šamaš], yüce efendi, Aššur kralı
[Esarhaddon] [...]

[.....Hu]buškia [.....]

[.....]

[.....] Šarru- [.....] şehri

- Devamı tahrib olmuş -"

(126) J.A.Knudtson, *AGS*, no. 39.; I.Starr, *SAA,IV*, no. 26.

(127) J.A.Knudtson, *AGS*, no. 40.; I.Starr, *SAA,IV*, no. 40.

16. **British Museum`da Koleksiyonundan Tablet. (128)**

Mannalar

(SAA,IV, no. 28)

"Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana sağlam kesin bir cevap ver!

Bugünden, bu ayın Sivan`ın 10. gününden, (gökyüzünde) ayın gözden kaybolduğu bu yılın bu Sivan ayının 29. gününe kadar bu kehanetin yerine getirilmesi için belirlenen geçmiş ve gelecek 20 gün ve gece -

Bu belirtilen süre içinde Aššur kralı Esarhaddon, arzuladığı üzere Siriş`e adamlar, atlar ve askerler göndermeye niyet ediyor (ve) sizin yüce tanrısallığınız onu tanıyor -

Šamaš, yüce efendi sizin yüce tanrısallığınızın yüksek emri ve yapıcı düşüncelerinizin desteği ile bu soruyu soran Aššur kralı Esarhaddon, (bu konuda) çaba sarfetmeli ve plan kurmalı mı?

Arzuladığı gibi o Siriş`e adamlar, atlar ve askerler göndermeli mi? Bu, sizin yüce tanrısallığınızı memnun eder mi?

Şayet bu soruyu soran Aššur kralı Esar[haddon] planladığı gibi (onları) gönderirse, Siriş halkı veya Manna`lar veya Rida`lılar yada diğer başka düşmanlar bugünden benim [belir]lediğim süreye kadar, onun [Siriş]`e gönderdiği orduya (karşı) aralarında birleşik bir ordu oluşturacak mı?

Onlar kendi temkinli çaba ve planlarıyla [.....] ve öldürmek, yağma [lamak, gaspetmek için Esarh]addon[un ordusuna saldıracaklar mı? Onlar, öldürülecek ne varsa öldürecek, yağmalanacak ve varsa yağmalanacak, gaspedilecek ne varsa [.....] ortasında gasp mı edecekler? Ganimet olarak onlara teslim mi edilecek.

- Devamı kırılmış -"

17. Koyuncuk`tan Tablet. (129)

Manna Askerleri Šarru-iqbi`yi Zaptedecekler mi?

(SAA,IV, no. 29)

"- Başlangıç kısmı tahrib olmuş -

(askerlerin) olmaması veya [..... sayesinde],

veya saldırılarla veya [kale duvarlarını yıkmaya yarayan kalın kütükler veya] kıtlık, açlık vasıtası ile ve [.....] istedi[ler]?

[Onlar] Šarru-iqbi şehrini onların korkaklıkları sayesinde [fethedecekler mi]? Mannai askerleri herhangi bir savař [hilesi] ile Ařşur kralı Esarhaddon`un askeri gücünü püskürtecek ve Šarru-iqbi şehrini zaptedecekler mi?

[Šarru-iqbi şehri] onlara teslim olacak mı? [Yüce] tanrısıl[ığınız onu bilir mi]?

Arka yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

[Šamas, yüce efendi, sana sorarım Mannai] askerleri [.....] çaba sarfedecek ve plan kuracaklar mı?

[(ve) onlar Šarru-iqbi] şehrini [ele geçirecekler mi]?

- Devamı tahrib olmuş -"

18. Koyuncuk`tan Tablet. (130)

**Manna`ların Dur-İllil`i Zaptetmesi.
Aşşur Ordusu Dur İllil`i Geri Alacak mı?**

(SAA,IV, no. 30)

"[Šamař yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana sa[ğlam kesin bir cevap] ver!

Aššur kralı [Eсарhaddo]n`[un kalesi Dur-İllil, Mannai] sınırında yeralır, [Manna`lar onu ele geçirdiler] ve zaptettiler -

[NN] (büyük orzusu) üzerine [adamlar, at]lar ve bir ordu [ile birlikte Dur-İllil] [şehrini ele geçirmeye gitmeli (mi?) ve (onlar]

[savaş] yoluyla (mı?) [veya dostlukla ya da barış]çıl antlaşmalarla [veya bir tünel yada gedik vasıtası ile veya] açlıkla [tehdit ederek]

yada [şehirde askerlerin] yokluğundan yararlanarak veya saldırılarla, [veya.....] ile ve[ya..... ile, ya da hile ile]

[Aš]šur [kralı Esarhaddon`un ordusu] Dur-İllil şehrini ele geçirecek mi? [Onlar, onu fethedecek mi]? (Şehir) onlara teslim olacak mı?

Arka yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

Šamaš, yüce efendi, sana [sorarım, Aššur kralı [Esarhaddon`un ordusu] Dur-İllil`i, Mannai sınırında [yeralan kaleyi fethetmeye gitmeli mi?] ve [bu şehir, Dur-İllil] onlara teslim olacak mı?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler ve organlar üzerindeki işaretler -"

19. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (131)

Aššur Ordusu Dur-İllil`i Geri Alacak mı?

(SAA,IV, no. 31)

ğ03

"[Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum soru hakkında] bana [sağlam kesin bir cevap] ver!

Aššur kralı [Esarhaddo]n`[un kalesi, Dur-İllil Mannai sınırında yeralır, Ma]nna`lar onu zaptettiler, [ele geçirdiler] ve içine [askerlerini] yerleştirdiler -

[NN], isteği üzerine [adamlar, atlar] ve ordu [ile birlikte Dur-İllil] şehrini ele geçirmeye [gi]tmeli ve [onlar]

savaşarak, [veya dostlukla yada barışçıl antlaşmalarla] veya gedikleri (aşarak) yada tünel vasıtası ile [veya açıklıkla yada] şehrinde askerlerin yokluğundan yararlanarak,

- Kırık -

- Fal organları üzerindeki işaretler -"

20. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (132)

Esarhaddon ve Dur-İllil

(SAA,IV, no. 32)

"[.....]..... onlar [..... üzerine tehlikeli bir saldırıda] bulunacaklar (ve) [(onları)] öl[dürecekler ve yağmalayacaklar mı]?"

Aşşur kralı [Esarhaddo]n, huzursuz ol[acak ve hiddetlenecek mi]?"

[O görebilen kişi gibi onu görecek, duyabilen kişi gibi duya]cak mı? Siz[in] yüce tanrısallığınız [onu bilir mi]?"

[Bu soruyu soran] Aşşur kralı [Esarhaddo]n, Dur-İllil'e gidiyor, dikkate alma.

Düşmanlar [onun sağında ve solunda] pusuya yatıyorlar ve o, düşman pusularının arasından geçecek [dikkate alma].

- Falın iyi sonuçlanması için dilekler -"

21. K0yuncuk`tan Tablet. (133)

Manna`ye Sefer. Aşşur Ordusu Manna`ları Yenecek mi?

(SAA,IV, no. 33)

"[Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana [sağlam kesin bir cevap] ver!"

(132) J.A.Knudzton, *AGS*, no. 20.; I.Starr, *SAA,IV*, no. 32.

(133) J.A.Knudzton, *AGS*, no. 41.; I.Starr, *SAA,IV*, no. 33.

[NN], Aşşur kralı [Esar]haddon`[un haremağası]

[.....] Mannai, [.....] bölgesinde savaşacak mı?

[Şayet giderse ve.....] Aşşur kralı Esarhaddon`un [silahları ve ordusu]

[.....`nın silâhları] üzerinde galibiyet ve üstünlük sağlayacak ve muzaffer olacak mı?

- Kırık -

- Fal organları üzerindeki işaretler -"

British Museum`dan Tablet. (134)

22. Esarhaddon..... Ordu İle Mannai`ye Gönderecek mi?

(SAA,IV, no. 34)

"[Šamaš, yüce efendi sana sorduğum (soru hakkında) bana sağ]lam, kesin bir cevap ver.

Aşşur`[un kralı Esarhaddon], o şimdi [.....] NN`yi Manna[i böl]gesine göndersin mi?

[.....]..... Sizin yüce tanrısallığınız [onu bilir mi]?

[Šamaš, yüce efendi, senin yüce tanrısallığın] ve lütufkâr düşüncelerin [bu duruma karar verir ve onaylar mı]?

[Şayet giderlerse onlar ka]çacak ve ha[yatta kalacaklar mı]?

- Kırık -

Arka yüz

[sana soruyorum.....] gidecek [.....]

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -"

23. Koyuncuk`tan Tablet. (135)

Kaştaritu Kişaşu`yu Fethedecek mi?

(SAA,IV, no. 43)

"[şamaş, yuce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana sağlam kesin bir cevap ver!

Bu günden, bu ayın, Iyyar ayının 3. gününden bu yılın Ab ayının 11. gününe kadar, bu 100 gün ve gece boyunca falın icraası için belirlenen süre bu süre içinde,

askerleriyle birlikte Kaştaritu veya Kimmer`lerin askerleri veya Med askerleri veya Mannaların askerleri girişimde bulunacak ve plan yapacaklar mı?

Onlar baskıyla veya kuvvetle veya savaşarak veya tünel veya hendek veya merdiven yada rampa veya koç başlarıyla yada aç bırakarak.

veya tanrı ve tanrıçaların adlarını yalvartan muamele ile veya düşmanca davranarak veya barışçıl anlaşmalarla veya şehir kuşatma taktikleriyle Kisassu şehrini ele geçirecekler mi? Kisassu şehrine girecekler mi?

Onlar, Kişaşu şehrini fethedecekler mi? O, onlara teslim olacak mı? Sizin yuce tanrısallığınız bunu bilir mi?

24. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (136)

şapardalı Dusanni veya Kaştaritu Şehrinin Önünde Görünecekler mi?

(SAA,IV, no. 45)

"şamaş yuce tanrı sana sorduğum soru hakkında bana sağlam kesin bir cevap ver!

(135) J.A.Knudzton, AGS, no. 1.; I.Starr, SAA,IV, no. 43.

(136) J.A.Knudzton, AGS, no. 8.; E.Klauber, PRT, no. 4.; I.Starr, SAA, IV. no. 45

Bugünden, bu ayın, bu yılın Iyyar ayının 3. gününden bu yılın Sivan ayının 2. gününe kadar 30 gün [ve gece] benim belirlenen sürem -

[Bu belirlenen süre içinde] Saparda`lı Dusanni veya Karkassı şehrinin efendisi Kaštaritu, K[immerlerin] veya Manna`ların yada [Med`lerin ordusu ile.....]?

[.....] onlar [şehrin önünde] görünecekler mi?

Arka yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

[Sana soruyorum Šamaš, yüce tanrı, bugünden bu ayın, Iyyar ayının 3. gününden bu yılın Sivan ayının 2. gününe kadar 30 gün ve gece benim belirlenen sürem,

Šaparda`lı [Dusa]nni [veya şehrin efendisi Kastaritu Kimmerlerin veya Med`lerin veya Manna`ların güçlü ordusu ile o şehrin [önünde] görünecekler mi?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler ve fal organı üzerindeki işaretler -

[Šumâ] ve Bel-usallim, Iyyar ayı, 3. gün."

Bugünden benim beklediğim süreye kadar Kišašsu şehrinin herhangi bir düşman tarafından ele geçirilmesini sizin yüce tanrısallığınız uygun görür, onaylar mı? Šamaš yüce tanrı O görebilen kişi gibi onu görecek, duyabilen kişi gibi duyacak mı?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

Arka yüz

Sana [soruyorum] Šamaš, yüce tanrı, bugünden, bu ayın, Iyyar ayının 3. gününden bu yılın Ab ayının 11. gününe kadar Kaštaritu ve askerleri veya Kimmerlerin askerleri veya Manna`ların askerleri veya Med`lerin askerleri veya herhangi bir [düşman]

Kišašsu şehrini zaptedecek, Kišašsu şehrine girecek, Kišašsu şehrini fethedecek mi (ve) (şehir) o, onlara teslim olacak mı?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler ve fal organları üzerindeki işaretler -"

25. British Museum`dan Koleksiyonun`dan Tablet. (137)

Kaştaritu şubarayı Fethedecek mi?

(SAA, IV, no. 48)

Arka yüz

"[Sana soruyorum şamaş, yüce tanrı] bu günden bu ayın ayının 4. gününden, bu yılın Sivan ayının 11. gününe kadar

Karkaşşi şehrinin efendisi Kaştaritu askerleriyle birlikte veya Med`lerin askerleri veya Manna`ların askerleri veya Kimmerlerin askerleri yada onun müttefiki olan herhangi bir düşman

şabarda sınırında yeralan şubara şehrini ele geçirmek için ilerleyecekler mi? O şubara şehrini zaptedecek, onu fethedecek ve o (şehir) onlara teslim olacak mı?

- Fal organları üzerindeki işaretler -"

26. Koyuncuk`tan Tablet. (138)

Kaştaritu Uşişiyi Fethedecek mi?

(SAA, IV, no. 49)

"[şamaş, yüce efendi] sana sorduğum soru hakkında [bana sağlam] kesin bir cevap ver!

[Bugünden] bu ayın Iyyar`ın 6. [gününden] [bu ayın, Iyyar`ın] 12. gününe kadar 7 gün ve gece [benim] belirlediğim [süre-bu belirlenen süre içinde]

[As]kerleriyle birlikte Kaştar]iti [veya Kimmer askerleri yada Me]d [askerleri yada Mannai askerleri.....]

- Kırık -

(137) J.A.Knudtzon, AGS, no. 15.; E.Klauber, PRT, no. 8.; I.Starr, SAA, IV, no. 48.

(138) J.A.Knudtzon, AGS, no. 6.; I.Starr, SAA, IV, no. 49.

Arka yüz

[askerleriyle birlikte Kaštaritu, veya Man]nai [askerleri] veya Med[ya yada herhangi bir düşman askeri Ušiši şehrini zaptedecek mi], [Ušiši şehrine girecek mi]? ve Ušiši şehrini fethedecek mi? [o şehir onlara teslim olacak mı?]

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler ve fal organları üzerindeki işaretler -

[.....Na]širu ve Marduk-šumu-ušur."

27. **Koyuncuk`tan Tablet. (139)**

Kaštaritu veya Dusanni Kilman`ı Fethedecek mi?

(SAA, IV, no. 51)

"[Šamaš büyük efendi] sana sorduğum soru hakkında bana sağlam, kesin bir cevap ver!

Bugünden, bu ayın bu yılın Iyyar ayının 10. gününden bu yılın Sivan ayının 9. gününe kadar otuz gün ve gece benim belirlenen süremde

Bu belirlenen süre içinde Aššur kralı Esarhaddon, girişimde bulunacak ve plan kuracak mı? O Sandu şehrinin geçidinin girişinde yeralan Kilman şehrine askerlerini ve atlarını sokmalı mı? bu sizin yüce tanrısallığınızı memnun eder mi?

Şayet o askerlerin ve atların Kilman şehrine girmesini sağlayabilirse,

Karkašši valisi Kaštaritu veya Šaparda`lı Dusanni veya Kimmerler veya Med`ler veya Manna`lar yada herhangi bir başka düşman Kilman şehrini ele geçirecek mi? ve Kilman şehrine girecekler mi?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

Šamaš yüce efendi, sana soruyorum, bugünden, bu ayın, bu yılın Iyyar ayının 10. gününden bu yılın Sivan ayının 9. gününe kadar bu falın,

– icraası için belirlenen süre –

Arka yüz

Aššur kralı Esarhaddon, benim belirlenen sürem içinde askerlerini ve atlarını Harhar bölgesindeki Kilman şehrine sokmalı mı?

Karkašši valisi Kaštaritu ve Šaparda`lı Dusanni veya Kimmerler veya Med`ler veya Mannalar ya da herhangi bir başka düşman Kilman şehrini fethedecek mi ve onun içine girebilecekler mi?

– Fal organları üzerindeki işaretler ve falın olumlu sonuçlanması için dilekler –"

28. Koyuncuk`tan Tablet. (140)

Urartu`daki Bir İsyan.

(SAA, IV, no. 205)

"[Šamaš, yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında) bana] sağlam, kesin bir cevap ver!

[.....] onların [.....]

[Ur]artu[nun.....] kılıç ile alındı [.....]

[.....] [.....] o görecek mi? [.....] gün.

[..... o dayanacak] kurtulacak ve yaşamaya devam edecek mi?

[.....] isyan?

[Šamaš, yüce efendi, Aššur kralı Esarhaddon`un hayatta kal]ması ve kurtulmasını sizin yüce tanrısallığınız uygun görür ve onaylar mı]?

– Kırık –

– Falın olumlu sonuçlanması için dilekler –"

29. British Museum Koleksiyonundan Tablet. (141)

Mannai Kralı Ahšeri.

(SAA,IV, no. 269)

"Šamaš yüce efendi, sana sorduğum (soru hakkında)] bana
[sağlam kesin bir cevap ver.]

[.....]ve Kimmer askerleri

[.....]karargah kurdular

[.....]Ahšeri`ye karşı

[.....]onun karargahı

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -"

30. Koyuncuk`tan Tablet. (142)

Manna`lar ve Kimmerler.

(SAA,IV, no. 65)

- Başlangıç kısmı tahrib olmuş -

[..... ve o, onları atlardan oluşan tributu toplama için
göndermeli mi, onlar yola çıkmalı ve Sikriš`e [..... e],
Kukkubâ`yı, Tu[aa]di ülkesine, [.....e], UD-pani[şe]hri[ne]
Ramadani şehrine ve Arri ülkesine kadar gitmeliler mi? Onlar
[a]tlardan [oluşan tributu] toplayacaklar mı?

Onlar [diledikleri] gün kadar il[erleyebilecekler mi]? Onlar
giderken veya dönerken kendilerini [Med askerlerinden veya]
Manna askerlerinden [Kimmer askerlerinden veya herhangi bir]
düşmandan kaçıp kurtaracaklar mı]?

(141) J.A.Knudtson, AGS, no. 24.; I.Starr, SAA, IV, no. 269.

(142) J.A.Knudtson, AGS, no. 34.; E.G.Klauber, PRT, no. 22.; I.Starr, SAA, IV, no. 65

[Onlar hayatta kalacak ve] atlardan oluşan tri[but] ile sağ olarak geri dönecekler ve Aşşur topraklarına ayak basacaklar mı? [Esarhaddon] iyi haberler duyacak mı? O, [mesut ve mutlu] olacak mı?

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

[.....] Addar ayı, 8. gün [..... eponym yılı]

Arka Yüz

- Falın olumlu sonuçlanması için dilekler -

Sana soruyorum [Šamaš yüce efendi] [Bit-K]ari ve [Šaparda'nın patronlarının adamları, at]ları ve o[dası], [atlardan oluşan tributu] almak için [S]ikriš [bölgesine gitmeli mi]

Onlar [S]ikriš`den [.....] Bit-Qu[.....] (ve) [.....]

Onlar b[ütün] bir [ay] boyunca ilerliyecekler mi ve [giderken veya dö]nüşte [Med`lerin askerlerinden Mannaların askerlerinden, Kimmerlerin askerlerinden ve diğ]er herhangi bir düşmandan [kaçacaklar mı?]

- Devamı tahrib olmuş -"

31. Koyuncuk`tan Mektup. (143)

Manna`ların Zalipa Halkının Getirdiği Atlara El Koyması.

(RCAE,I, no. 165)

"Hizmetkârı Naburimani`den, efendim krala. İyilik sizinle olsun.

Parsua ülkesinden bir haberci bana geldi, dedi ki, "Zalipa ülkesinin halkı (yerlerinden) çıktı. Beraberlerindeki atlarla yola koyuldular. Aralarından 4 aile Zertabi`ye kaçtı..... Nikur şehrine geldiler, şöyle konuştular, "Ülkemizden getirdiğimiz atlara Manna`lı ülkesinde el koydu." "Efendim krala hemen yazdım. Efendim kral koruyucularından birini hemen göndersin, belki o Zalipa halkının raporunu inceler. Bundan başka

Arka yüz

(143) Mektup Esarhaddon veya Aşşurbanipal'e aittir. R.F.Harper, *ABL*,II, no. 165.; E.G.Klauber, *AB*, 107.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 128.; L.Waterman, *RCAE*, III. no. 165.

bana getirdiler Efendim kralın halkını
(?) toplayacağım."

32. Koyuncuk`tan Mektup. (144)

Mannai ve Hubuškia`dan Gelecek Kaçaklar.

(RCAE,I, no. 434)

"Hizmetkârı Aššur-ušallim`den efendim krala. İyilik sizinle olsun. Dilerim Aššur, Bel, Nabu, Nergal, Laz, İš um, Adad ve Beir, gökyüzünün ve yeryüzünün büyük tanrıları efendim krala, Aššur ülkesinin veliahtına (ve) Babil ülkesinin veliahtına son derece lütufkâr davranır.

Arami kaleleri, Mannai ülkesi, Med ülkesi ve Hubuškia ülkesinden sorumlu olan garnizonlarla ilgili olarak ki, efendim kral bunlar hakkında şunları söylemektedir: "Onlara emir ver ve onların bunu iyice anlamalarını sağla, inobetlerini ihmâl etmesinler, onların dikkatlerini, civarlarındaki kaçaklara çevirmelerini sağla. Mannai, Medya veya Hubuškia`dan bir kaçak onlara sığınırsa hemen habercinle ona kendisinin veliaht prensle götürüleceğini ve şayet ağzında bir haber varsa, veliaht prensle konuşturulabileceğini ilet. Sizden gelen bir rapor Medya`lı katipler onlar ayakta duruyorlar, onun ağzından çıkan yazmasını sağla (ve) onu mühürle mühürlet. Veliiaht prensin süvarisi Ahudurensi`nin memurlarla birlikte onu bana getirmelerini sağla! Ben biraz evvel Mannai ülkesinden kaçan bir reis ve bir büyüğün veliaht prensle götürülmesi için emir verdim. Onların verilecek sözlü haberleri var."

33. Koyuncuk`tan Mektup. (145)

Mannai`ye Sefer.

(RCAE,II, no. 1237)

"Hizmetkârı..... dan, ülkelerin kralı, efendime. Bel, Nabu ve Šamaš efendim krala karşı lütufkârdır. Bir yıldız güneş doğar-

(144) R.F.Harper, R.F., *ABL*,IV, no. 434.; E.G.Klauber, *AB*, 91-93.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 15.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 454.

(145) R.F.Harper, *ABL*, XII, no. 1237.; R.H.Pfeiffer, *SLA*, no. 329.; L.Waterman, *RCAE*, II, no. 1237.

ken meşale gibi parladığında ve grup vakti gözden kaybolduğunda düşman ordusu kuvvetle hücum edecek.

Güney rüzgarı aniden çıkıp artmaya devam ederken, kuvvetli rüzgara ve kuvvetli rüzgardan fırtınaya dönüştüğünde – yıkım günü – prens çıktığı herhangi bir askeri yürüyüşte büyük zenginlik ele geçirecektir.

Hernekadar kral askerlerine "Mannai`ninişlerine girin" şeklinde bir emir vermiş bulunuyorsa da bütün askerler girmemeli süvari ve Dakku "Mannai size ait biz karışmayız" diye konuşan Kimmerleri istilâ etsin.

Bunun bir yalan olduğu kesin. Onlar başıboş dolaşan (in)sanların soyundan, onlar ne bir tanrı yeminini ne de bir (insanla) yaptıkları antlaşmayı tanırlar. Savaş arabaları ve yük arabaları geçidin iki yanında pozisyon alsınlar; sonra atlar ve Dakku ile, Mannai ovasına girsin ve ovayı yağmalasın; geri dönsünler ve geçitte ordugah kursunlar..... bir veya iki kez girecekler ve

Arka yüz

..... yağmaladılar ve Kimmerler onlar gelirler, ordular Mannai şehirlerine girecekler

Manna`lı Belhabu efendim kralın ellerine geçecekler..... bu onbeşinci gün ay güneşle birlikte görülür. Bu onların alehine Kimmerlerin ayaklarını onların üzerinden uzaklaştıracakmısın? Şayet onlar yaklaşırlarsa onların her türdeki gelişleri ve gidişlerini bilmeyecekmiyim? Efendim krala bir mesaj gönderdim. Kralların efendisi ülke hakkında bilgi veren bir adama soru sorar ve kral arzusuna göre savaştan (diğer) adamlara ek olarak süvari gönderir. Orada düşmana karşı kendine bir kale yapacakmısın? Bütün askerler Gududanu`ya girsin. Onlar ilerlesin ve bozkır halkını istilâ etsinler ve İndarua`nın onların önünden geri çekilip çekilmediği konusunda bilgi versinler. Askerler onların şehirlerine girsinler. Onları yıksınlar. Tanrıların kralı Marduk, lütufkâr bir şekilde efendim krala döndü.

Efendim kral her ne konuşursa onu yerine getirecek oturduğun taht üzerine, düşmanlarını esir edeceksin, fethedeceksin ve düşmanlarının ülkesini yıkacaksın. Bel şöyle konuştu:

"Mardukšapikzeri gibi Aşşur kralı Esarhaddon tahtta ve şimdi ve (şimdi) o orada oturuyor ve bütün ülke onun yönetimine sadık." Efendim kral biliyor. Kral dilediğini yapsın."

34. Koyuncuk`tan Mektup. (146)

Urartu Kralı.

(RCAE,II, no. 1240)

"..... saltanat esası diyor ki, Nabu Urartu kralı. Efendim kral niçin kıtlık ve açlık günleri ve yokluktan bahsediyor....."

Esarhaddon Döneminde Urartu, Hakkında Bibliyografya.

- K.Tansuğ, DTCFD, VII (1949), 536vdd.
M.N. van Loon, Urartian Art, 20 vdd.
C.A.Burney-D.M.Lang, PHAAC, 162 vdd.
M.T.Tarhan, Eski Çağda Kimmerler Problemi, 137 vdd.
M.Salvini, Urartu (1976), 13 vd.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 357 vdd.
A.K.Grayson, CAH, III (1982), 358 vd.
A.A.Çilingiroğlu, UKS, 26.

G. AŞŞURBANİPAL (MÖ. 668-627)

1. Ressay Silindiri: Ninive'deki Kralı Sarayın Yeniden İnşasının Bitirilmesine İthaf Edilen Yazıt. (147)

Mannai Kralı Ahseri'ye Karşı Sefer.

(ARAB, II, no. 786)

"Dördüncü askeri seferimde doğruca Mannaların kralı Ahseri'nin yolunu tuttum. Aşşur, Sin, Şamaş, Adad, Bêl, Nabû, Ninive İştari, Kidmuri kraliçesi, Arbela İştari, Urta, Nergal ve Nusku'nun idaresinde (önderliğinde) Manna ülkesini, istilâ ettim ve muzaffer bir şekilde ilerledim. Onun kuvvetli şehirlerini İzirtu yolu üzerindeki sayısız küçük şehirle birlikte ele geçirdim, tahrib ettim, yıktım, yaktım. İnsanları, atları, eşekleri, sığırları ve koyunları, bu şehirlerden dışarı çıkardım ve onları ganimet olarak saydım. Ordumun ilerlediğini duyan Ahşeri kralı şehri İzirtu'yu terk etti ve kalesi İştatti'ye (148) kaçtı ve Orada sığındı. O bölgeyi fethettim. 15 günlük yolculuk sonunda onu yerle bir ettim ve üzerine İzdirap saçtım. Benim hakimiyetimden korkmayan Ahşeri'yi ki o başlangıçtan itibaren "söylemiş olduğum gibi Manna'lı Ahşeri'nin ölümüne sebep olacağım" şeklinde konuşan Arbela İştari, benim hakimiyetimden korkmayan Ahşeri'yi memurlarının eline teslim etti ve ülkesinin halkı ona karşı ayaklanma başlattı. Şehrinin caddesinde onu yere devirdiler, cesedini orada bıraktılar. Erkek kardeşlerini, ailesini, babaevinin soyunu kılıçla yere devirdiler, bunlardan sonra oğlu Ualli onun tahtına geçti. Aşşur, Sin, Şamaş, Adad, Bêl, Nabû, Ninive İştari, Kidmuri kraliçesi, Arbela İştari, Nergal, Nusku'nun yüce tanrıların efendilerimin ihtişamını onlar gördü ve boyunduruğuma boyun eğdi. Hayatını kurtarmak için ellerini uzatarak yalvardı. Oğlu Erisinni'yi Ninive'ye gönderdi ve benim ayaklarımı öptü. Ona merhamet gösterdim ve barış habercilerimi ona gönderdim. Kendi kızlarından birini benim cariyem olması için gönderdi. Babalarımın Önceki kralların

- (147) Şamaş-daninanni (MÖ. 644-MÖ 636 arasında bir tarihe yerleştirilir)'nin eponimine tarihlenir. H.C.Rawlinson, *VR*, Lev. 1-10.; D.D.Luckenbill, *ARAB,II*, no. 763-840. Kopyaları: K 8538 (A Silindiri) H.C.Rawlinson, *III R*, Lev. 17-26.; *III B*, Lev. 35 no. 5.
- (148) "URU iš-ta-at-ti" için bkz. S.Parpola, *NAT*, 179.

egemenliği zamanında sona eren tributu bir kez daha benim önüme getirdiler. Önceki tributa 60 at ekledim ve onu, bunu ödemekle yükümlü kıldım."

Urartu Kralı Sarduri.

(ARAB, II, no. 834)

"Kralî ataları, benim atalarımın kardeşlik (mesajları gönderen Urartu kralı İştar-dûri, - bu zamanda İştar-dûri, yüce tanrıların benim kısımetime taksim ettikleri, muazzam işleri duydu ve bir evlat olarak babasına onun otoritesini tanıdığını bildiren haberciler gönderirdi fakat bu durumdan sonra, bana bir haber gönderdi, diyor ki: "Efendim krala selam(lar) (saygılar)" Korkuyla ve boyun eğerek benim huzuruma değerli (ağır) hediyeler getirdi."

2. B. Silindiri (149)

Mannai Kralı Ahşeri`ye Karşı Sefer.

(ARAB,II, no. 851)

"[Beşinci askerî seferimde Mannai kralı] Ahşeri`ye karşı yürüdüm..... [boyun eğmeyen (?)] Mannai Aşşur, ben ve Ahşeri benim ordumun ilerlediğini [duydu] ve gönderdi. Geceleyin savaşmak ve askerlerimle dövüşmek için sinsice ilerledi. Benim savaşçılarım onlarla dövüştü ve onları mağlub etti. 3 béruluk mesafeyi geniş ovayı [onların cesetleri] ile doldurdular. Yardımına gelen Aşşur, Sin ve Şamaş`ın yüce tanrıların, efendilerimin önderliğinde Manna ülkesine girdim ve zaferle yürüdüm. Yürüyüşüm sırasında Auşiaş, Paşa-su kalesi, Busutu, Aşdiaş, Urkiamun, Uppiş, Sihûa, Naziniri, 8 kuvvetli şehri, İzirtu şehrinin yuizirtu şehrinin yukarısındaki sayısız küçük şehirle birlikte ele geçirdim, tahrib ettim, yıktım, yaktım, insanları, atları, eşekleri, sığır (ve) koyunu bu şehirlerden dışarı çıkardım ve atları ganimet olarak aldım. Benim ordumun ilerlediğini duyar Ahşeri, kralî şehri İzirtu`yu terketti, garnizon şehri Atrâna`ya kaçtı (ve) orada sığındı. Onun güçlü şehirleri İzirtu, Urmête ve Uzbîa`yı kuşattım. Şehir sakinlerini (şehirlerine) hapsettim ve onların yaşamını çekilmez hale getirdim (onları cendere altına soktum ve yaşamlarını çekilmez hale getirdim). O bölgeyi fethettim, tahrib ettim, yıktım, yaktım. 15 günlük mesafeyi çöle çevirdim ve üzerine ızdırap saçtım."

(ARAB, II, no. 852)

"Askerî seferim sırasında Manna`ların, kralların, babalarımın zamanında zaptettikleri ve kendilerine malettikleri Paddiri civarındaki şehirleri ele geçirdim. Onları yaktım ve ganimetlerini alıp götürdüm. O şehirleri Aşşur sınırları içine soktum."

(149) MÖ 648 de yazılmıştır.: H.C.Rawlinson, *ILR*. Lev. 27-29 (no.3) ve 30-34, H. Winckler, *SKT*,I, 38-48.; D.D.Luckenbill, *ARAB*, II, no. 841-873.

(ARAB, II, no. 853)

"Mannai topraklarının içinde Kumurdai ülkesinin başında Harsi dağlarının şehirlerinden Aikanani'nin karşısındaki Arşianiş eyaletlerini çöle çevirdim (ve) ateşle yaktım. Komutanları Raidişadi'yi öldürdüm ve ganimetlerini alıp götürdüm. Eristeiana eyaletini fethettim. Şehirlerini çöle çevirdim, ateşle yaktım ve ganimetlerini alıp götürdüm. Yürüyüşüm sırasında onun şehrini tahrib ettim ve ülkesinin sınırlarını daralttım. Sayısız yağma ve zengin hediyelerle sağ salım geri döndüm ve (bir kez daha) Assur sınırına ayak bastım. Aşur sınırındaki -rua, şarru-ikbi, Gusunê, -rûte şehirlerini, Manna'ların, babalarım (atalarım) krallar zamanında zaptettikleri bu yerleşmeleri ele geçirdim (ve) Manna'ları buradan kovdum. Atları, silahları, savaş techizatlarını alıp Aşur'a götürdüm. Bu şehirleri onardım ve onları assur sınırları içine kattım. Benim hükümdarlığımdan korkmayan Ahşeri'yi - [Aşur ve İştar memurlarının eline bıraktı. Ülkesinin halkı ona karşı isyan başlattı. Şehrinin caddesinde onu yere devirdiler, cesedini bıraktılar."

Ubumme ve Kullimeri.

(ARAB,II, no. 854)

"O zamanda egemenliğimin boyunduruğundan kurtulan Med`li şef Birişatri, Gagi'nin oğulları Parihia, şarati, Sahi ülkesinin şefinin 75 güçlü şehrini zaptettim ve ganimetlerini alıp götürdüm. Onlardan canlı olarak yakaladıklarımı kralî şehrim Ninive`ye getirdim. Lubdu ülkesinin şefi Andraia, yola çıktı ve Ubbume ve Kullimeri ülkelerini almak için gece ilerledi, - bana itaat eden Kulimneri sakinleri, geceleyin onun çok sayıda adamını öldürdü; tek kişi bile kaçamadı. Onlar Andaria'nın başını kestiler ve onu bana Ninive`ye getirdiler."

Urartu Kralı Rusâ'nın Arbela`ya Soylularını Göndermesi.

(ARAB, II, no. 871)

"Aynı zamanda Urartu kralı Rusâ, efendilerim tanrıların kudretini duydu ve efendimin korkusu altında ezildi. Beni selâmlamaları (barış) için Arbela`ya soylularını gönderdi."

3. **Aššurbanipal'in "Hain" Kardeşi Šamaš-šum-ukîn ve Elamlı Bağlaşıklarına Karşı Galibiyetini Betimleyen Kabartmalar Üzerindeki Yazıt. (150)**

Urartu Kralı Rusâ'nın Arbela'ya Soylularını Göndermesi.

(ARAB,II, no. 1035)

"Ben, Aššurbanipal, evrenin kralı, Aššur'un kralı, efendilerim. Aššur ve İstar'ın yardımı ile düşmanlarını yenen, kalbinin tüm (arzularına) erişen kral. Urartu kralı Rusâ, efendim Aššur'un kudretini duydu ve efendimin korkusu altında ezildi. Beni selâmlamaları için Arbela'ya soylularını gönderdi. Elam'lı soylular Nabû-damik, Umbadarâ'yı küstah bir mesaj içeren tabletlerle onların önüne koydum."

4. **Heykel İçin Hazırlanmış Yazıt. (151)**

Urartu Kralı Rusa'nın Arbela'ya Soylularını Göndermesi.

(ARAB, II, no. 1046)

"Ben, Aššur kralı Aššurbanipal. Beni selamlamak için Urartu kralı Ursa'nın göndermiş olduğu soylular, – Elam'lı soylular Nabû-damik, Umbadaru kutsal mesajı önlerine koydum. Aynı zamanda önlerinde Dunanu'nun ikinci oğlu Mannu-ki-ahê ve yönetici Nabû-usallî'nin dillerini kopardım, derilerini yüzdüm."

5. **Ninive'den Yazıt. (152)**

[R.Campbell Thompson, İraq, VII/2, 1940, no. 33]

"..... [Duq-dam]me, [Hal-gatê?] nin soyundan Umman-manda kralı kestim, öldürdüm. Matai, Mannaî.....'deki [K]uppi ve Qade ülkesi Assur, Ninlil, Nabu'nun gücü..... Güneşin Battığı Deniz'deki ülkelerden [Güneşin Doğduğu Aşağı] Deniz'e kadar[bana] sürekli tribut [gönderdiler]."

(150) H.C.Rawlinson, *IR*, 8, no.1.; III R, 37, no. 1-7. D.D.Luckenbill, *ARAB*, II, no. 1027-1038.

(151) D.D.Luckenbill, *ARAB*, II, no. 1039, 1043-1047.

(152) R.Campbell Thompson, *İraq*, VII/2 (1940), no. 33.

6. Koyuncuk`tan Mektup. (153)

Šupria`dan Kereste Temin Edilmesi.

(RCAE, I, no. 507)

"Hizmetkârı Asipa`dan efendim krala. İyilik sizinle olsun. Efendim kralın ülkesinde ve kalesinde herşey yolundadır.

Šupria`lı Kulimeri şehrinde tesis etti içinde diği zaman onlar kuşattılar Bu kalaslar bir ev nehir indireceğim vereceğim inşaat (?) kerestesi ile birlikte kalas (?) ve kerestelik ağaçları dağlardaki herşeyi onlar kesecekler."

7. Koyuncuk`tan Mektup.

(154)

Manna`lar.

(RCAE, I, no. 616)

"..... Gumusani şehrine gitmiş, olan Aşşur ordusu için çağırdım. Manna`lar duyular (ve) karargahlarını biraraya topladılar. Karargahın bir kenarı Gumusani şehrine doğru bakmaktadır ve bir kenarı bu yöne bakmaktadır. Sen..... yönlendirildin....."

Koyuncuk`tan Mektup. (155)

Urartu.

(RCAE, II, no. 1242)

"Belgesi..... Aşşur kralının..... Urartu, onun oğlu ve bütün Aşşur senin sarayın ve senin ülken tanrı dan sonra ki o sana bir arkadaş verdi, ulaşmaya çalıştığında ki onlar güçlüdür karşılık verdiler ve arkadaş"

(153) R.F.Harper, *ABL*, V, no. 507; H.Winckler *SKT*, II, no. 63.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 507.

(154) R.F.Harper, *ABL*, VI, no. 616.; L.Waterman, *RCAE*, I, no. 616.

(155) R.F.Harper, *ABL*, XII, no. 1242.; L.Waterman, *RCAE*, II, no. 1242.

Ařšurbanipal Döneminde Urartu,Hakkında Bibliyografya.

- K.Tansuğ, DTCFD, VII (1949), 536 vdd.
M.N.van Loon, Urartian Art, 22 vd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 204.
M.T.Tarhan, Eskiçağda Kimmerler Problemi, 173 vdd.
M.Salvini, Urartu, (1976), 14 vd.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 358 vd.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 359 vd.
K.Kessler, Xenia, I/17 (1986), 74.

IV. YIKILIŞ DÖNEMİ VE SONRASI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KAYITLAR.

A. NABOPOLASSAR (MÖ. 625-605)

1. Ninivenin Çöküşü İle İlgili Kronik. (1)

(ABC, no. 3)

"Nabopolassar'ın 10. yılı: İyyar ayında o, Akkad ordusunu topladı ve Fırat kıyısı boyunca yürüdü. Suhe`liler Hindane`ler ona karşı savaşmadı (fakat) önüne tributlarını koydular.

Ab ayında Aşşur ordusu Gablini (2)`de savaşa hazırlandı ve Nabopolassar onların üzerine yürüdü.

Ab ayının 12. günü Aşşur ordularına karşı savaştı ve Assur ordusu geriye çekildi. Aşşur`u büyük bir yenilgiye uğrattı (ve) onları yağmaladı. Onların yardımına gelen Manna`ları ve Aşşur subaylarını (3) ele geçirdi. Aynı gün Gablini ele geçirildi (17. yıl): Temmuz ayında, Aşşur kralı Aşşuruballit, Mısır`ın büyük ordusu [.....]

nehri (Fırat) geçti ve Harran`ı fethetmek için gitti. [.....] onu [ele geçir]diler.

Akkad kralının içinde bırakmış olduğu ordugâhı mağlub ettiler. Onu yendikten sonra Harran`a karşı karargâh kurdular.

Elul ayına kadar şehre hücum ettiler fakat hiçbir şey elde edemediler. (Bununla birlikte geri çekilmediler.)

Akkad kralı ordusuna yardım etmeye gitti ve [.....] İzalla`ya çıktı ve dağlardaki çok sayıda şehri[.....] ateşe verdi onların [.....]

-
- (1) C.J.Gadd., *The Fall of Niniveh*, London, 1923, Lev. I-VI, 1-42.; D.D.Luckenbill, *ARAB*, II, no. 1166-1186.; A.L.Oppenheim, *ANET*², 303-305.; D.J.Wiseman, *CCK*, 54-64.; A.K.Grayson, *ABC*, no. 3.
(2) *ARAB*, II, no. 1168 "Kablını".
(3) *Göst.yer.*: "soylularını".

Aynı dönemde [.....] ordusu

Uraštu (4) bölgesine kadar ilerledi. [.....] ülkesinde, onların [.....] yağmaladılar

[.....] kralın arada bırakmış olduğu garnizon yola çıktı.

[.....] çıktılar. Akkad kralı yurduna gitti."

2. Nabopolassar'ın Geç Dönemleriyle İlgili Kronik. (5)

Urartu Bölgesine Sefer. (MÖ. 608-607)

(ABC, no. 4)

"Nabopolassar'ın 18. yılı: Elul ayında Akkad kralı ordusunu topladı ve Dicle kıyısını izleyerek Uraštu bölgesindeki Bit-Hanunya dağına çıktı. Şehirleri ateşe verdi (ve) onları yağmaladı. Tebet ayında Akkad kralı evine gitti.

19. yılı: Sivan ayında Akkad kralı ordusunu topladı ve Nebukadnezzar, en büyük oğlu (ve) veliaht prens ordusunu topladı. Za dağına doğru ilerledi. Akkad kralı Temmuz ayında Babil'e dönerken prensi ve ordusunu orada bıraktı.

O gittikten sonra Nebukadnezzar [tahkimli şehirlerle] savaştı, onları ele geçirdi, [onları ateşe verdi], (ve) dağları yağmaladı. O [Urartu] bölgesine kadar bütün dağları ele geçirdi.

(4) Uraštu = Urartu, bkz., S.Parpola, *NAT*, 373.; Ayrıca bkz., brd. Tablo.

(5) D.J.Wiseman, *CCK*, 64 vdd.; A.K.Grayson, "Cronache dell'impero Neo-Babilonese", *Bibbia e Oriente*, VI (1964), 191-205, Lev. VII.; A.y., *ABC*, no. 4.

B. AHD-İ ATİK (MÖ. 594)

(Ahd-i Atik, Jeremiah, 51, 27-28)

"Memlekette bayrak dakin, milletler arasında boru çalın, milletleri ona karşı hazırlayın, Ararat (6), Minni (7) ve Askenaz (8) krallıklarını ona karşı çağırın: ona karşı başbuğ tayin edin; üzerine tüylü çekirgeler gibi atlar çıkarın.

Milletleri, Med krallarını, valilerini bütün kaymakamlarını ve saltanatları altındaki bütün diyarı ona karşı hazırlayın."

-
- (6) (Ararat = Urartular) bkz. K.Kessler, Xenia, I/17 (1986), B.B. Piotrovskii, Urartu, 207.
(7) (Minni = Mannalar) bkz. B.B.Piotrovskii., Göst.yer.
(8) (Askenaz = İskitler) bkz. B.B.Piotrovskii, Göst.yer.

C. I. DARIUS (MÖ. 521–486)

1. Behistun Yazıtı. (9)

(F.W.König, Reliefs und Inschrift des Königs Dareios I am Felsen von Bagistan, Leiden, 1938, 36.)

Kol. I. "Kral Darius konuşuyor: Şunlar benim elime düşen ülkelerdir – Ben Ormazd`ın lutfu ile onların kralı oldum. – Parsa, Uwaja, Babirus, Assur, Arab`lar, Mudraja, denizdeki Sparda ve İonia`lılar, Mâda, Armina, Katpatuk, Parthawa, Zranka, Haraiwa, Hwarazmis, Bahtris, Suguda, Gandara, Saka, Satagus Harahwatis ve Makalar, toplam (23?) ülke...."

(9) H.C.Rawlinson, "The Persian Cuneiform Inscription at Behistun", *JRAS*, X (1846), s.1 vdd.; F.H.Weissbach, "Die Keilinschriften der Achameniden, *VB*, III (1911), 8–79.; F.W.König, Reliefs und Inschrift des Königs Dareios I am Felsen von Bagistan, Leiden, 1938, 35 vdd.; R.G.Kent, *Old Persian*, New Haven, 1953, 119.; J.G.Pedley, Ancient Literary Sources on Sardis, Cambridge–Massachusetts, 1972, no. 301.

D. I. XERXES (MÖ. 485-465)

1. I. Xerxes`e ait Persepolis Tableti. (10)

(A.L.Oppenheim, ANET³, 316, no. 4)

"Kral Xerxes şöyle konuşur: - Persia`ya ek olarak - Ahuramazda`nın gölgesinde kral olduğum, üzerlerinde - hakimiyet kurduğum, bana tributlarını getiren - benim tarafımdan onlara ne emredilirse yapan ve benim kanun(lar)ımı sayan ülkeler şunlardır. Media, Elam, Aracasia, Urartu, (Akadça; Uraštu, Persçe; Arminia), Drangiana, Parthia, (H)aria, Baktria, Sagdia, Karasmia, Babil, Aşşur, Sattagydia, Sardis, Egypt (Mi-şir), Tuzlu Deniz`de ve Tuzlu Deniz`in ötesinde (diğer kıyısında) yaşayan İonlar, Maka, Arabia, Gandara İndia, Kappadokia, Amyrgli Kimmerler (Perçe ve Akadça; Sakan`lar), sivri başlıklar (giyen) Kimmerler, Skudia`lar Akupiş`ler, Libya, Banneşu (Kar`lar) ve (Kuş)."

(10) E.Herzfeld, "Xerxes` Verbot des Daiwa-Cultes," AMI, VIII (1937), 56 vdd.; A.y., Altpersische Inschriften, Berlin, 1938, no. 14, 27 vdd.; A.L.Oppenheim, ANET³, no. 4, 316 vdd.; J.G.Pedley, Ancient Literary Sources on Sardis, Cambridge-Massachusetts, 1972, no. 304.

E. HERODOT (MÖ. 485-424)

1. Herodot'un "Historiae" Adlı Eseri. (11)

I. Darius'un Reorganizasyonu.

(Herodot, Historiae, III, 93)

"Paktyik ülkesinden, Arminya'dan ve kamsuları olan ülkelerden Karadeniz'e kadar olan yerlerden 400 talent geliyordu; burası 13. Satraplıktı....."

(Herodot, Historiae, III, 94)

"..... Matien'ler (Matienoi) (12), Sasper'ler (Sasperioi) (13), Alarod'lardan (Alarodoi) 200 talent isteniyordu. 18. satraplık....."

Xerxes'in Ordusunun Sayımı.

(Herodot, Historiae, VII, 79)

"..... Alarod'lar ile Sasper'lerin silahları Kolkhis'lilerinki gibiydi başlarında Siromitres oğlu Maisistios vardı."

-
- (11) Herodotus, Historiae, ed. A.D.Godley, (Loeb), London, 1963.; Herodotos, Historiae, Çev. A.Erhat-M.Ökmen, İstanbul, 1973.
(12) Mateinoi = Mitanni (Urmiye havzası).
(13) Sasperoi = Sper Ülkesi (Çoruh nehri yakını).

F. XENOPHON (MÖ. 430-357)

1. Xenophon'un "Anabasis" Adlı Eseri. (14)

(Xenophon, Anabasis, IV. 3.4)

"Bunlar Orantas ve Artuches'in Armen'ler, Mardoniler, Khaldeliler (Khaldoi = Haldililer) ücretli askerlerden meydana gelen orduları idi. Kalde'liler söylendiğine göre, hür ve savaşçı bir halktı. Mızrak ve örme kalkanlar kullanıyorlardı."

(Xenophon, Anabasis, V. 5.17)

"Karduk'lar, Taok'lar ve Khalde'liler Büyük Kral'ın tebaaları değillerdi fakat yeteri kadar korkunç idiler. Bunun üzerine talan etmek suretiyle yiyeceğimizi temin etmemiz yüzünden onlarla düşman olduk."

2. Xenophon'un, "Kyropaedia" Adlı Eseri. (15)

Armenia ve İskitya'nın Fethi.

(Xenophon, Kyropaedia, III,1,33)

"Kyrus "öyle ise gel" dedi. "Askeri Kuvvetlerinin gücü nedir ve ne kadar paran var bana söyle" Ondan sonra Armenia'lı cevap verdi "8000 atlı, yaklaşık 4000 yaya asker var. Babamın bana bırakmış olduğu hazineyi de kapsayan mal varlığım paraya çevrildiğinde 3000 talentten daha fazla eder."

(Xenophon, Kyropaedia, III, 1,34)

"Ve duraksamadan Kyrus karşılık verdi: "Öyle ise komşularınız Khalde'liler sizle savaş halinde oldukları için ordunun sadece yarısını benimle gönder. Tribut olarak ödediğiniz 500 talent yerine borcunuz olduğu için Kyxares'e bu paranın iki katını ödeyin. Ve benim şahsıma da 100 talent ödünç verin....."

(14) Xenophon, Anabasis, Çev. H.Örs., İstanbul, 1962.

(15) Xenophon, Cyropaedia, ve W.Miller (Loeb), London, 1960.

G. II. DARIUS (MÖ. 424-404)

1. II. Darius'un 6. Saltanat Yılına Tarihlenen Bir Tablet Üzerindeki Mühür. (16)

Uraštu (MÖ. 418)

[E.Unger, RLV, XIV (1928), 32]

"Uraštu ve Melidu halkının (šaknu) yöneticisi Niduntu-bel'in oğlu Šamaš-barakku."

H. MOSES KHORENATS`I (MS. V. Yüzyıl)

1. (Moses Khorenats`i, History of Armenians, 98-101. no. 16) (17)

Aranın Ölümünden Sonra Semiramis`in Şehri ve Su Kemerlerini ve Kendi Sarayını İnşa Etmesi.

Bu olaylardan sonra Semiramis Ara`dan sonra Ayrarat olarak isimlendirilen ovada birkaç gün bile kalmak istemedi. Ülkenin güney kısmında yeralan dağlık bölgeye gitti çünkü şimdi yaz mevsimiydi ve o çiçekli kır ve ovaların tadını çıkarmak istiyordu. Ülkenin güzelliğini havanın temizliğini derelerin berraklığını akarsuların sesini duyunca "böyle ılıman bir iklime temiz su ve toprakları olan ülkede bir şehir ve kralî ikametgah inşa etmeliyiz böylece 4 mevsimden yaz mevsimini bütün güzellikleriyle Armenia`da geçiririz diğer 3 mevsimi de Ninive`de geçiririz" dedi. Birçok yerden geçtikten sonra doğudan Tuz Gölü`nün kıyısına ulaştı. Gölün kıyısında batan güneşe doğru uzanan uzun bir tepe gördü. O kuzeye doğru meyilli idi fakat güneyi dimdik gökyüzüne yükselmekteydi..... Dikkatli bir keşiften sonra Semiramis Assur`dan ve imparatorluğa bağlı diğer ülkelerden 42.000 işçinin ve taş, tahta, tunç demir ustaları arasından işinin erbabı 6 bin ustanın hemen istenilen yere gelmesini emretti. İşler onun istediği şekilde tamamlandı, derhal çok sayıda işçi ve kabiliyetli ustalar getirildi. Önce sert ve masif taşlarla nehir için sonsuz uzunlukta ve yükseklikte bir kanal inşa edilmesini buyurdu. Söylenenlere göre bu kanal, şimdi bile sağlam durmaktadır..... Sonra işçilere gruplara ayrılmalarını emretti. Ve büyük bir kuvvetle birkaç yıl içinde güçlü savunma duvarlarına ve bronz kapılara sahip muhteşem bir şehir inşa etti. Ayrıca şehrin içine değişik taşlarla ve renklerle süslediği iki veya üç katlı görkemli saraylar inşa etti.... Şehrin zirvesini bir duvarla çevirdi. Buraya kralî saray ve çok zor girilen, kaçması imkânsız zindanlar inşa etti..... Bugün demir uçla bile üzerine bir çizgi çizilmesi mümkün olmayan kayalıklar içine çeşitli tapınaklar,

(17) Moses Khorenats`i, History of Armenians, translation and commentary on the sources by Robert W.Thomson, London, 1978, 98-101.

odalar, yeraltı mağaraları koydu. Kimse bu yapıları nasıl yaptığını bilmiyor. Kaya yüzeylerine birçok yazılar yazdı...."

Urartunun Yıkılış Dönemi ve Sonrası Hakkında Bibliyografya.

- M.N.van Loon, Urartian Art, 22 vdd.
B.B.Piotrovskii, Urartu, 205 vdd.
C.A.Burney-D.M.Lang. PHAAC, 349 vdd.
M.Salvini, Urartu (1976), 14.
R.D.Barnett, CAH, III/1 (1982), 365.
A.K.Grayson, CAH, III/1 (1982), 363 vdd.
V.Haas, Xenia, I/17 (1986), 15 vdd.
K.Kessler, Xenia, I/17 (1986), 72 vdd.

SONUÇ

Çalışmamızda I. ve II. Bölümde sunmuş olduğumuz Aşşur kaynakları Urartu'nun Proto tarihi hakkında bilgi veren yegâne birinci elden yazılı kaynakları oluşturur. Kaynakların tek yönlü olması araştırmacı için büyük bir dezavantajdır. Konfederasyonlara ait yazılı belgelerin gelecekte ortaya çıkması durumunda, Konfederasyonlar döneminin siyasi ve kültürel panoramasına daha geniş açıdan bakmak mümkün olacaktır.

III. Bölümde sunmuş olduğumuz, Aşşur yazılı kaynaklarının yanısıra I. Sarduri'ye ait yazıtlarla, başlayan ve daha sonraki Urartu krallarıyla devam eden Urartu yazıtları sayesinde Urartu Krallık Dönemi siyasi ve kültür tarihi, daha gerçekçi bir şekilde incelenebilmektedir. Urartu kaynaklarının çağdaş Assur kaynaklarıyla kısmen de olsa konkordans sağlaması bu konuda çalışan bilim adamları için büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Bulunacak yeni yazılı kaynaklar konkordansın güçlenmesini sağlayacaktır.

IV. Bölümde sunmuş olduğumuz Babil kronikleri, Pers yazıtları, antik çağ ve Ortaçağ kaynaklarının vermiş olduğu bilgiler, Urartu'nun yıkılış Dönemi ve Sonrası için çok büyük bir katkı sağlamamasına rağmen, Urartu adının belleklerde yaşadığını göstermektedir.

ASSUR KAYNAKLARI

LEVHA - I

I. Salmanassar (MÖ. 1274-1245)	Uruatri
	Nairi

Deniz Kavimlerinin Göçleri;
Ege Göçleri
(Aşşur kaynaklarında Uruatri
ve Nairi hakkında bilgi yoktur)

I. Tiglatpileser (MÖ. 1115-1077)	Uruatri-Nairi
Aşşur-bel-kala (MÖ. 1074-1057)	Uruatri-Nairi

Arami Göçleri
(Aşşur kaynaklarında Uruatri
ve Nairi hakkında bilgi yoktur)

II. Adad-Nirari (MÖ. 911-891)	Uruatri-Nairi
II. Tukulti-Ninurta (MÖ. 890-884)	Nairi

II. Aşşurnaşirpal (MÖ. 889-y859)	Urartu-Nairi	Lutipri..... (Yakl.ol.MÖ.880-860)
	Kral :Lapturi/Lapturu..... (MÖ. 882, 879, 866)	
	Başkent: Tušha/Tušan (?) (MÖ. 882, 879)	
III. Salmanassar (MÖ.858-824)	Urartu-Nairi	Yakl.ol.MÖ.860-840
	Kral: Arame/Aramu (MÖ. 858,856,844)	
	Sugunia Başkent:(MÖ.858) Arzaškun (MÖ.856)	<u>Urartu Kaynakları</u>
	Kral: Seduri..... (MÖ. 832) Başkent: Turuşpa..... (MÖ.856) ?	I.Sarduri Yakl.ol.MÖ.840,830/825 Tušpa.....

UR(U)ATRI ve NAIRI KONFEDERASYONLARI

Kurucu Krallar

URARTU + NAIRI KONFEDERASYONLARI =
BİRLEŞİK URARTU DEVLETİ

I. Ana Devre

II. Ana Devre

URARTU DEVLETİ

V. Šamši-Adad (MÖ.823-811)	Urartu-Nairi	işpuini Yakl.ol.MÖ.830-828) işpuini-Menua (Yakl.ol.MÖ.827-813) işpuini-Menua-İniŝpua (Yakl.ol.MÖ.812-811) Menua-İnuŝpua (Yakl.ol.MÖ.811-810)
	Kral: Uşpina..... (M.Ö. 821)	
III. Adad-Nirari (MÖ.810-783)	Urartu-Nairi	Menua Yakl.ol. 810 Tuşpa.....
	Kral:.....	
IV. Salmanassar (MÖ. 781-772)	Urarti I. Argiŝti (MÖ. 785/780. Yakl.ol.760) Tuşpa
	Kral: Argiŝtu/Argiŝti.....	
III. Tiglatpileser (MÖ.744-727)	Urartu - Nairi	II. Sarduri (Yakl.ol.MÖ.760-730) Tuşpa.....
	Kral: Sarduri Sardurri Sarduarri..... (MÖ.743-735?)	
II. Sargon (MÖ.721-705)	Urartu	I.Rusa (Yakl.ol.MÖ.730-713)II. Argiŝti (MÖ. 713-?) Tuşpa.....
	Kral: Ursâ, Rusa..... Argiŝta, Argiŝ[ti]	
	Başkent: Turuşpa.....	

Esarhaddon (MÖ.681-669)	Urartu	
	Kral: Ursâ..... (MÖ.673-672)	II. Rusa..... Erimena
	Başkent: (Turuşpa).....	Tuşpa..... Rusahinili
Aşşurbanipal (MÖ. 668-627)	Urartu	
	Kral:.....	III. Sarduri IV. Sarduri
	Başkent: (Turuşpa).....	Tuşpa..... Rusahinili

(Assur kaynakları susmaktadır)

URARTU'NUN YIKILIŞ DÖNEMİ VE SONRASI

Nabopolassar (MÖ. 625-605)	Uraštu
Ahd-i Atik (MÖ. 594)	r-r-t = Ararat = Urartular
I. Darius (MÖ. 521-486)	Uraštu-Armina
I. Xerxes (MÖ. 485-465)	Uraštu
Herodot (MÖ. 485-424)	Alarodoi Sasperioi Matienioi
Xenophon (MÖ. 430-357)	Kalde'liler
II. Darius (MÖ. 424-404)	Uraštu
Moses Khorenatşi (MS. V. yüzyıl)	Ayrarat

URARTU'LAR BUNDAN SONRA UNUTULDU

- * Tablo, V.Sevin, UKTKG, 141; M.T.Tarhan, AnAr, VIII (1980), Lev. I ve M.Salvini, "Zeittafel von Urartu mit den Assyrischen Synchronismen, "Xenia,I/17, 128. deki tablolardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Assur krallarının saltanat yılları için bkz., J.A.Brinkman, "Mesopotamien Chronology of the Historical Period" (A.L.Oppenheim, Ancient Mesopotamia: Portrait of a Dead Civilization, Chicago-London, 1968³), Appendix, 346 vdd.

BİBLİYOGRAFYA - KISALTMALAR

- AfO Archiv für Orientforschung, (Berlin-Graz)
(AfO)
- AJSL American Journal of Semitic Languages and Literatures
(Chicago)
- Akurgal, E., Urartäische and Altiranische Kunstzentren, Ankara, 1968.
(Kunstzentren)
- Allbright, W.F., "The Eighth Campaign of Sargons" JAOS, XXXV (1915), 226-
232.
- AMI Archaeologische Mitteilungen aus Iran, (Berlin).
- AnAr Anadolu Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi Yayını. (İstanbul)
- Andrae, W., "Die Festungswerke von Assur", WVDOG, 23 (1913)
(FWA)
- _____, "Stelenreihen in Assur" WVDOG, 24, (1913).
(Stelenreihen)
- AS Anatolian Studies, Journal of the British Institute of
Archaeology at Ankara, (London)

- Astour, M.C., The Arena of Tiglath-pileser III's Campaigns Against Sarduri II (743 BC), Assur, 2/3 (1979), 1–22.
- BA Beiträge zur Assyriologie, (Leipzig).
- Barnett, R.D., "Urartu" CAH, III/1 (1982) 215–365.
- Billerbeck, A.–F. Delitzsch, "Die Palasttore Salmanassars II von Balawat", BA, VI (1908). 133–148.
- BM Bibliotheka Mesopotamica, (Malibu).
- Boehmer, R.M., "Zur Lage von Muşaşir" Baghdader Mitteilungen, VI (1973) 31–40.
- Borger, R., Einleitung in die Assyrischen Königsinschriften, 1, Leiden, 1961. (EAK, I)
- _____, Handbuch der Keilschriftliteratur I, Berlin, 1967. (HKL, I)
- _____, "Die Inschriften Asarhaddons Königs von Assyrien" (AfO Bh9), 1956.
- Brinkman, J.A., A Political History of Post-Kassite Babylonia, Rome, 1968. (PKB)

- _____, "Mesopotamien Chronology of the Historical Period" (A.L.Oppenheim, Ancient Mesopotamia : Portrait of a Dead Civilization, Chicago-London, 1968³) Appendix 346-352.
- Budge, E.A.W., Assyrian Sculptures in the British Museum Reigh of Ashur-nasir-pal, London, 1914.
(Sculptures)
- Budge, E.A.W.-L.W.King Annals of Kings of Assyria, London, 1902.
(AKA)
- Burney, C.A., "Urartian Irrigation Works", AS, XXII (1972), 179-186.
- Burney, C.A.-D.M.Lang The Peoples of the Hills: Ancient Ararat and Caucasus, London, 1971.
(PHAAC)
- CAH The Cambridge Ancient History ,(Cambridge).
- Cameron, G.G., "The Annals of Shalmaneser III, King of Assyria; A new text", Sumer, VI/1 (1950), 6-26.
- Campbell Thompson, R., "A Selection from the Cuneiform Historical Texts from Nineveh 1927-32," Iraq, VII/2 (1940), 85-132.
- Çilingiroğlu, A.A., "Sargon`un Sekizinci Seferi ve Bazı Öneriler", AnAr, IV-V (1976-77), 235-271.

- _____, "Tanrı Assur`a Mektup", Tarih İncelemeleri Dergisi, II (1984)
1-26.
- _____, Urartu ve Kuzey Suriye: Siyasi ve Kültürel İlişkiler, İzmir,
1984.
(UKS)
- Dalley, S., "Foreign chariotry and Cavalry in the Armies of Tiglath- Pileser
III and Sargon II", Iraq, XLVII (1985), 31-47.
- De Filippi, W., "The Royal Inscriptions of Assur-Nasir-Apli II (883-859 B.C.),
Assur, 1/7 (1977), 1-47.
- Diakonov, I.M., "Assiro-vavilonskie istocniki po istorii Urartu",
Vestnik Drevnej Istorii, 1951, 2, 255-365; 1951, 3, 205-253
(Moskva)
(AVIU)
- Diakonov, I.M.-
S.M.Kashkai Geographical Names According to Urartian Texts,
Wiesbaden, 1981.
(GNAUT)
- DTCFD Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,
(Ankara)
- Ebeling, E., "Keilschrifttexte aus Assur religiösen Inhalts, I-II", (WVDOG),
28, 34 (1915-19, 1920-23).
(KAR)

- Ebeling, E.-B.Meissner- "Die Inschriften der altassyrischen Könige"
E.F. Weidner, Altorientalische Bibliothek, I, Leipzig, 1926.
(AOB, I)
- Gadd, C.J., The Fall of Niniveh, London, 1923.
- _____, The Stones of Assyria London, 1936.
(Stones)
- _____, "Inscribed Prism of Sargon II from Nimrud", Iraq, XVI (1954),
173-201.
- Götze, A., "An Old Babylonian Itinerary", JCS, VII (1953), 51-71.
- Grayson, A.K., "Choronache dell'impero Neo Babilonese" Bibbia e Oriente, VI
(1964), 191-205.
- _____, Assyrian and Babylonian Chronicles, New York, 1975.
(ABC)
- _____, Assyrian Royal Inscriptions, I: From the Beginning to Ashur-
res-ha-ishi I; II: From Tiglath-pileser I to Ashur-nasir-apli
II, Wiesbaden 1972, 1976.
(ARI, I-II)
- _____, "Assyria: Ashur-Dan II to Ashur-Nirari V (934-745 B.C)"
CAH, III/1 (1982), 238-281.

- Gurney, O.R.,-
J.J.Finkelstein, The Sultantepe Tablets I, London, 1957.
 (STT, I)
- Haas, V., "Einführung" Xenia, I/17 (1986), 13-20.
- _____, "Die ältesten Nachrichten zur Geschichte des armenischen
Hochlands" Xenia, I/17 (1986), 21-30.
- Harper, R.F., Assyrian and Babylonian Letters Belonging to the Kouyunjik
Collection of British Museum I-XIV, Chicago, 1892-1914.
 (ABL)
- Herodotus, Historiae, ed. A.D.Godbey, (Loeb), London, 1963.
- _____, Historiae, çev. A.Erhat-M.Sökmen, İstanbul, 1973.
- Herzfeld, E., "Xerxes Verbot des Daiwa-Cultes, AMI, VIII (1937), 56-77.
- _____, Altperische Inschriften, Berlin, 1938.
- Hulin, P., "Another Esarhaddon Cylinder From Nimrud," Iraq, XXIV
(1962), 116-118.
- _____, "The Inscriptions on the Carved Throne-Base of Shalmanesser
III, Iraq, XXV (1963), 48-69.
- _____, "Inscribed Fragments of a Statue from Nimrud", Iraq, XXVIII
(1966), 84-88.

- JAOS Journal of the American Oriental Society (New Haven)
- JCS Journal of Cuneiform Studies (New Haven)
- JNES Journal of Near Eastern Studies (New Haven)
- JRAS Journal of The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, (London)
- KB Keilschriftliche Bibliothek, (Berlin).
- Kellner, H.J., Ein wieder entdeckter Rivale Assyriens. Ausstellungskataloge der prähistorischen Staatssammlung, II, München, 1976.
(Urartu 1976)
- Kessler, K., Untersuchungen zur historischen Topographie Nordmesopotamiens, Wiesbaden, 1980.
- _____, "Zu den Beziehungen zwischen Urartu und Mesopotamien,
Xenia, I/17 (1986), 59–86.
- Klauber, E.G., Assyrisches Beamtentum nach Briefen aus der Sargonidenzeit,
Leipzig, 1910.
(AB)
- _____, Politisch-religiöse Texte aus der Sargonidenzeit, Leipzig,
1913.
(PRT)

- King, L.W., Records of the Reign of Tukulti-Ninib, I, London, 1904.
(In.)
- Kinnier-Wilson, J.V., "The Kurbail Statue of Shalmanassar III" Iraq XXIV (1962), 90-115.
- _____, The Nimrud Wine Lists: A Study of Men and Administration at the Assyrian Capital in the Eight Century B.C., Hertford, 1972.
- _____, Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1972.
- Knudtzon, J.A., Assyrische Gebete an den Sonnengott, Leipzig, 1893.
(AGS)
- König, F.W., Reliefs und Inschrift des Koenigs Dareios I am Felsen von Bagistan, Leiden, 1938.
- Kupper, J., Les Nomades en Mésopotamie au Temps des Rois de Mari, Paris, 1957.
(Les Nomades)
- Laessøe, J., "The Irrigation System at Ulhu, 8 th. century B.C." JCS, V/1 (1951), 21-32.
- _____, "Building Inscription from Forth Shalmanaser Nimrud", Iraq, XXI/1 (1959), 38-41.
- _____, "A Statue of Shalmaneser III, From Nimrud", Iraq, XXI/2 (1959), 147-157.
- _____, People of the Ancient Assyria, London, 1963.

- Lambert, W.G., "The Sultantepe Tablets: VIII. Shalmanesser in Ararat", AS, XI (1961), 143-158.
- _____, "The Reigns of Assur-nasirpal II and Shalmaneser III: An Interpretation", Iraq, XXXVI (1974), 103-109.
- Lambert, W.G.-
Millard, A.R., Catalogue of the Cuneiform Tablets in the Kouyuncuk Collection of the British Museum, London, 1968.
(Cat.)
- Layard, A.H., Inscriptions in the Cuneiform Character From Assyrian Monuments, London, 1851.
(ICCAM)
- Le Gac, Y., Les inscriptions d'assur-nasir-aplu III, Paris, 1907.
(Asn.)
- Lehmann-Haupt, C.F., Materialien zur alteren Geschichte Armeniens und Mesopotamiens, (=Abhandlungen der Königlische Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philosophisch-Historische Klasse, Neue Folge, IX/3), Berlin, 1906-1907, 64-124.
(Materialien)
- _____, "Muşasir und der achte Feldzug Sargons II", MVAG, XXI (1916), 119-151.
- _____, "Zu Sargons II Feldzug gegen Urartu, 714 v.Chr.", Klio, XV (1918), 439-440.

- Levine, L.D., "Sargon`s Eight Campaign", Bibliotheca Mesopotamia, VII (Malibu), 1977, 135-151.
- Lie, A.G., "The Inscriptions of Sargon II, King of Assyria. I: The Annals, Paris, 1929.
(LIE SĜ)
- Livingstone, A., "Court Poetry and Literary Miscellanea", SAA III, (1989).
(SAA, III)
- Luckenbill, D.D., "Inscriptions of Early Assyrian Rulers" AJSL, XXVIII (1911-12), 153-203.
- _____, The Annals of Sennacherib, Chicago, 1924.
- _____, "Notes on the Assyrian Historical Texts" AJSL, XLIII (1926-27) 208-225.
- _____, Ancient Records of Assyria and Babylonia, I: Historical Records of Assyria from the Earliest Times to Sargon; II: Historical Records of Assyria from Sargon to the end, Chicago, 1926-1927 (Aynı basım: New York, 1968).
(ARAB, I-II)
- Lyon, D.G., Keilschrifttexte Sargon`s Königs von Assyrien, Leipzig, 1883.
(LYON SG)
- Mallowan, M.E.L., Nimrud and its Remains, I-II, London, 1966.

- Mayer, W., "Sargons Feldzug gegen Urartu-714 v.Chr. Text und Übersetzung", MDOG 115 (1983), 65-134.
- MDOG Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft, (Berlin).
- Meissner, B. "Die Eroberung der Stadt Ulhu auf Sargons 8. Feldzug" ZA, XXXIV (1922), 113-122.
- Messerschmidt, L., "Keilschrifttexte aus Assur historischen Inhalts" WVDOG, 16 (1911).
(KAH, I)
- Michel, E., "Die Assur-Texte Salmanassars III",
WQ, I/6 (1952), 454-475.
WQ, II/1 (1954), 27-45.
WQ, II/2 (1955), 137-157.
WQ, II/3 (1956), 221-233.
WQ, II/5-6 (1959), 408-415.
WQ, IV (1967), 29-37.
- _____, "Die Texte Assur-našir-aplis", WQ, 2 (1957), 312-321,
404-407.
- Millard, A.R., "Fragments of Historical Texts from Nineveh: Middle Assyrian and Later Kings", Iraq, XXXII/2 (1970), 167-175.
- Moses Khorenats`i History of Armeniens, translation and commentary on the Sources by Robert W. Thomson, London, 1978.

- Munn-Rankin, J.M., "Assyrian Military Power 1300-1200 B.C.," CAH II/2 (1975), 274-306.
- Muscarella, O.W., "The Location of Ulhu and Uise in Sargon II's Eighth Campaign, 714 B.C." Journal of Field Archaeology, XIII (1986), 465-475.
- MVAG Mitteilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft, (Berlin).
- Olmstead, A.T., Western Asia in the Days of Sargon of Assyria, New York, 1908.
(Sarg.)
- _____, Assyrian Historiography, Columbia, 1916.
(Historiography)
- Oppenheim, A.L., "The City of Assur in 714 B.C.," JNES, XIX (1960), 133-147.
- _____, "Babylonian and Assyrian Historical Texts", (J.B.Pritchard, Ancient Near Eastern Texts, Relating to the Old Testament, Third Edition with Supplement, Princeton-New Jersey, (1969).
(ANET³)
- Pacorella, E.-
M.Salvini "Tra lo Zagros e L'Urmia: Recherche storiche ed archeologiche nell'Azerbaijaniriano", Incunabula Graeca, 78 (1984), 35-51.
- Page, S., "A Stela of Adad-Nirari III, and Nergal-Eres from Tell Al Rimah, Iraq, XXX (1968), 139-153.

- _____, "The Tell Al Rimah Tablets 1966" Iraq, XXX (1968), 175-205.
- Parpola, S., Neo-Assyrian Toponyms, (=AOAT, 6), Neukirschen-Vluyn, 1970.
(NAT)
- _____, "The Correspondance of Sargon II, I: Letters from Assyria and the West", SAA, I (1987)
(SAA, I)
- Pedley, J.G., Ancient Literary Sources on Sardis, Cambridge Massachusetts 1972.
- Pfeiffer, R.H., State Letters of Assyria: A Transliteration and Translation of 355 Official Assyrian Letters Dating From the Sargonid Period (722-625 B.C), New-York, 1967.
(SLA)
- Piotrovskii, B.B., Urartu, Geneva, 1969.
(Urartu)
- Postgate, J.N., The Governor's Palace Archive, London, 1973.
(GPA)
- Rawlinson, H.C., The Cuneiform Inscriptions of Western Asia, I-V, London, 1861-1909.
(IR-VR)

- _____, "The Persian Cuneiform Inscription at Behistun JRAS, X (1846), 1-349.
- Rigg, H.A., "Sargon's Eighth Military Campaign", JAOS, LXII (1942), 130-138.
- RLA Reallexikon der Assyriologie (Berlin-Leipzig).
- RLV Reallexikon der Vorgeschichte, (Berlin-Leipzig) (Berlin-Leipzig).
- Rost, P., Die Keilschrifttexte Tiglath-Pileasers III, Leipzig, 1893. (TGL)
- Russel, H.F., "Shalmanassar's Campaign to Urartu in 856 BC and the Historical Geography of Eastern Anatolia, AS XXXIV (1984), 171-203.
- SAA State Archives of Assyria, (Helsinki)
- Saggs, H.W.F., "The Nimrud Letters, 1952" Iraq XVII (1955). 21-50.
- _____, "The Nimrud Letters, 1952-Part IV", Iraq, XX (1958), 182-212.
- _____, "The Nimrud Letters, 1952-Part VIII", Iraq, XXVIII (1966), 177-180.

- _____, "The Nimrud Letters, 1952–Part IX" Iraq, XXXVI (1974), 199–222.
- Salvini, M., Nairi e Ur(u)atri: Contributo alla storia della formazione del regno di Urartu, Roma, 1967.
(NU)
- _____, "Geschichtlicher AbriB" Urartu (1976), 11–15.
- _____, "Zeittafel von Urartu mit den Assyrischen Synchronismen, Xenia, I/17 (1986), 128.
- Scheil, V., Annales de Tukulti–Ninip II, Paris, 1909.
(Tn.)
- Schramm, W., Einleitung in die Assyrischen Königinschriften, II, Leiden, 1973.
(EAK, II)
- Schroeder, O., "Keilschrifttexte aus Assur Historischen Inhalts", WVDOG, 37 (1922).
(KAH, II)
- Sevin, V., Urartu Krallığının Tarihsel ve Kültürel Gelişimi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü–Yayınlanmamış–Doçentlik Tezi, İstanbul, 1979.
(UKTKG)
- Smith, S., Babylonian Historical Texts, London, 1924.
(BHT)

- _____, Early History of Assyria, London, 1928.
(EHA)
- Starr, I., "Queries to the Sungod: Divination and Politics in Sargonid Assyria", SAA, IV, (1990).
(SAA IV)
- Streck, M., Assurbanipal und die Letzten assyrischen Könige bis zum Untergange Ninivehs, Leipzig, 1916.
(Ash)
- Tadmor, H., "The Campaigns of Sargon II", JCS, XII (1958), 22-40, 77-100.
- _____, "The Historical Inscriptions of Adad-Nirari III", Iraq, XXXV (1973), 141-150.
- Tansuğ, K., "Kimmer'lerin Anadolu'ya Girişleri ve M.Ö. 7.nci Yüzyılda Assur Devleti'nin Anadolu İle Münasebetleri", DTCFD, VII (1949), 535-550.
- Tarhan, M.T., Eskiçağda Kimmerler Problemi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü - yayınlanmamış - Doktora Tezi, İstanbul, 1972.
- _____, M.Ö. XIII.Yüzyılda Uruatri ve Nairi Konfederasyonları, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü - yayınlanmamış- Doçentlik Tezi, İstanbul, 1978.
(UNK)

- _____, "Urartu Devletinin "Kuruluş" Evresi ve Kurucu Krallardan "Lutipri=Lapturi" Hakkında Yeni Görüşler", AnAr., VIII (1980), 69-114.
- Taşyürek, O.A., "A Rock Relief of Shalmaneser III on the Euphrates" Iraq, XLI/1 (1979), 47-53.
- Thureau-Dangin. F., Une relation de la huitième campagne de Sargon, Paris, 1912. (Huitième Campagne)
- Thureau-Dangin, F.,-
M.Dunand Til-Barsib, Paris, 1936.
- Unger, E., "Urartu" RLV, XIV (1928) 32.
- Van Loon, M.N., Urartian Art: Its Distinctive Traits in the light of New Excavations, Leiden, 1966. (Urartian Art)
- VAB Vorderasiatische Bibliothek, (Leipzig)
- Wäfler, M., "Urartu und Assyrien, Urartu (1976), 17-21.
- _____, "Die Auseinandersetzungen zwischen Urartu und Assyrien, Xenia, I/17 (1986) 87-94.
- Waterman, L., Royal Correspondance of the Assyrian Empire, I-IV, Ann Arbor, 1930-1936. (RCAE, I-IV)

- Weidner, E.F., "Die Annalen des Königs Assur bel kala von Assyrien", AfO, VI/2-3 (1930), 75-94.
- _____, "Die Feldzüge und Bauten Tiglatpilesers I, AfO, XVIII (1957-58), 342-360.
- _____, Die Inschriften Tukulti-Ninurtas I., AfO Bh.12, Graz, 1959.
(In.)
- Weissbach, F.H., "Die Keilinschriften der Achameniden, VAB, III (1911), 8-79.
- _____, "Zu den Inschriften der Sale im Palaste Sargons II", ZDMG, 72 (1918), 176-185.
- Winckler, H., Altorientalische Forschungen I-III, Leipzig, 1893-1905.
(AOF, I-III)
- _____, Die Keilschrifttexte Sargons, Leipzig, 1889.
(WINCKLER SG)
- _____, Sammlung von Keilschrifttexten I-III, Leipzig, 1893-1895.
(SKT, I-III)
- Wiseman, D.J., "A New Stela of Assur-Nasir-Pal II" Iraq, XIV (1952), 24-39.
- _____, "A Fragmentary Inscription of Tiglathpileser III from Nimrud", Iraq, XVIII (1956), 117-129.

- _____, Chronicles of Chaldean Kings (626–556 B.C.) in the British Museum, London, 1961.
(CCK)
- WO Welt des Orients (Wuppertal–Göttingen)
- WVDOG Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft (Leipzig).
- Xenophon Anabasis, çev. H.Örs. İstanbul, 1962.
- _____, Cyropaedia, ed. W.Miller (Loeb), London, 1960.
- ZA Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete–Vorderasiatische Archäologie (Leipzig); ZA NF (=Neue Folge) (Berlin–Leipzig)
- ZDMG Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, (Leipzig).
- Zimansky, P., Ecology and Empire. The Structure of the Urartian State, Chicago, 1985.
(Ecology and Empire)
- _____, Urartian Geography and Sargons Eighth Campaign, JNES, XLIX (1990), 1–21.

İNDEKS

İndeks Anahtarı

BA Bölge Adı
DA Dağ Adı
HA Halk Adı
KA Kişi Adı
NA Nehir Adı
OA Ova Adı
ŞA Şehir Adı
TA Tanrı Adı
ÜA Ülke Adı

I. UR(U)ATRİ VE NAİRİ İLE İLGİLİ KAYITLAR

A. I. Salmanassar (MÖ. 1274-1245)

Ahlamu, ÜA, (1)
Arinu, ŞA, (1)
Aššur, TA, (1)
Aššur, ŞA, (1)
Eluhat, ŞA, (1)
Halila, ÜA, (1)
Hanigalbat, ÜA, (1)
Harranu, ÜA, (1)
Hate, ÜA, (1)
Kargamiş, ŞA, (1)
Luha, ÜA, (1)
Maşgun, ÜA, (1)
Muşri, ÜA, (1)
Nilipahri, ÜA, (1)
Nairi, ÜA, (2)
Qutular, HA, (1)
Salua, ÜA, (1)
Sattura, KA, (1)
Taidu/Taidi/Tidu, ŞA, (1)
Uatgun, ÜA, (1)
Uruatri, ÜA, (1)

B. I. Tukulti-Ninurta. (MÖ. 1244-1208)

Adad, TA, (10)
Adad-Nirari, KA, (4)(5)(6)(7)(8)(10)(12)
Akkad, ÜA, (5)
Alaya, ÜA, (1)(4)(9)(10)(13)(14)
Alzu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(8)(9)(10)(13)(14)
Amadanu, ÜA, (1)
Aşağı Zab, NA, (1)(14)(15)
Aššur, TA, (1)(2)(5)(8)(11)(12)
Aššur, ŞA, (1)(3)(4)(10)
Aššur, ÜA, (4)(5)(6)(7)(8)(10)(12)
Azalzi, ÜA, (5)(8)
Babil, ÜA, (10)
Buşšu, ÜA, (2)(4)(9)(13)(14)
Ea, TA, (10)
Ehli-Teşup, KA, (1)
Elhunیا, ÜA, (2)(4)(10)(14)
Fırat (Purattu), NA, (2)(9)(10)
Hateliler, HA, (9)(10)
Kadmuhu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(8)(9)(10)(13)(14)
Karduniaş, ÜA, (4)(10)
Kaštiliaş, KA, (5)

Kassit, ÜA, (5)
Kaširi, DA, (1)(2)(14)(15)
Lallar, DA, (1)(2)(14)
Lašqu, DA, (1)(14)(15)
Madanu, ÜA, (2)(4)(9)(10)(13)(14)
Makan, ÜA, (1)(2)(6)(14)
Mašhat-Šarri, ŠA, (1)(2)(14)(15)
Mehru, ÜA, (1)(2)(4)(6)(7)(9)(10)(14)
Meluhha, ÜA, (10)
Mummu, ÜA, (2)(4)(14)
Nairi, ÜA, (1)(2)(3)(4)(5)(6)(7)(8)(9)(10)(11)(12)(13)(14)(16)
Nihanu, ÜA, (1)(2)(4)(9)(10)(13)(14)
Paphu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(8)(9)(10)(11)(13)(14)
Purulumzu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(8)(9)(10)(13)(14)
Pušše, ÜA, (16)
Qutu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(6)(7)(8)(10)(12)(14)(15)
Salmanassar, KA, (4)(5)(7)(8)(10)(12)
Subartu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(6)(7)(8)(9)(10)(12)(13)(14)
Sümer, ÜA, (5)
Šamaš, TA, (6)(7)
Šamida, ÜA, (1)(2)(4)(9)(10)(14)
Šašila, ŠA, (1)(2)(14)(15)
Šepardi, ÜA, (5)(8)
Tepurzu, ÜA, (1)(4)(9)(14)
Tilmun, ÜA, (10)
Tukulti-Ninurta, KA, (5)(6)(7)(8)(10)(12)(13)
Tulsina, DA, (1)(14)(15)
Uqumenu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(8)(9)(10)(11)(14)
Zuqušku, DA, (1)(4)

C. I. Tiglatpileser. (MÖ. 1115-1077)

Abaenu, ÜA, (1)
Adad, TA, (1)
Adaenu, ÜA, (1)
Adurginu, ÜA, (1)
Aisa, DA, (1)
Akkad, ÜA, (4)
Albaya, ÜA, (1)
Alzu, ÜA, (1)(4)
Amadanu, DA, (1)
Amurru, ÜA, (4)(5)(6)
Anat, ŠA, (5)
Andiabu, ÜA, (1)
Apišlulular, HA, (2)
Arini, ŠA, (1)
Aşağı Zab, NA, (3)
Aššur, TA, (1)(2)(3)(5)(6)
Aššur, ŠA, (1)(2)(5)

Aššur, ŪA, (4)(7)
Aššur-reša-iši, KA, (4)(6)
Babil, ŪA, (4)
Dardaru, ŪA, (1)
Dayenu, ŪA, (1)(2)(3)(4)(5)(7)
Dicle, NA, (1)
Elama, DA, (1)
Elamuni, DA, (1)
Elhiš, DA, (1)
Elula, DA, (1)
Fırat, NA, (1)(2)(5)
Habhu, ŪA, (4)(7)
Harusa, DA, (1)
Haštarae, DA, (1)
Hateliier, HA, (1)(2)
Himua, ŪA, (1)(3)(4)
Hunusa, ŞA, (1)
İşme-Dagan, KA, (1)
Kadmuhu, ŪA, (1)(4)
Kipšuna, ŞA, (1)
Kargamiş, ŞA, (2)(5)
Kirinu, ŪA, (1)
Kisra, DA, (1)
Kulibarzinu, ŪA, (1)
Lullumu, ŪA, (2)(4)
Miliadruni, DA, (1)
Muşku, ŪA, (1)(2)(4)
Muşri, ŪA, (1)
Mutakkil-Nusku, KA, (4)(6)
Nairi, ŪA, (1)(2)(3)(4)(5)(6)(7)
Nairi Ülkelerinin Denizi, (4)(6)
Ninlil, TA, (2)
Paiteru, ŪA, (1)(3)(4)
Paphu, ŪA, (1)
Piladarnu, ŪA, (1)
Purulumzu, ŪA, (1)
Qumanu, ŪA, (1)
Qumenu, ŪA, (4)
Salua, ŪA, (4)
Seni, KA, (1)
Subartu, ŪA, (1)
Subaru, ŪA, (2)
Şuhu, ŪA, (2)(5)
Şahişara, DA, (1)
Şamaş, TA, (1)(4)(6)
Şamşi-Adad, KA, (1)
Sereşu, ŞA, (1)
Şeşe, DA, (1)
Şinibirnu, ŪA, (1)
Şulianzi, DA, (1)
Şuriria, ŪA, (1)

Tadmar, ŞA, (5)
Tala, DA, (1)
Tarhanabe, DA, (1)
Terkahuli, DA, (1)
Tiglatpileser, KA, (4)(7)
Tualu, DA, (1)
Tummu, ÜA, (1)(2)(3)(4)(5)(7)
Tunubu, ÜA, (1)
Ubera, DA, (1)
Ugina, ÜA, (1)
Uiram, ÜA, (1)
Unzamuni, ÜA, (1)
Uzula, ÜA, (1)
Yukarı Deniz, (1)

D. Aşşur-bel-kala (MÖ. 1074-1057)

Adad, TA, (1)(2)(3)
Akkad, ÜA, (1)(2)
Amurru, ÜA, (3)
Amurru Ülkesinin Yukarı Denizi (1)(2)
An, TA, (2)(3)
Anat , ŞA, (3)
Ankurna, DA, (2)
Aparunu, ŞA, (1)
Arinun, ŞA, (1)
Aşşur, TA, (1)(3)
Aşşur, ÜA, (1)(2)
Aşşur, ŞA, (3)
Aşşur-bel-kala, KA, (1)
Aşşur-rim-nišeşu, KA, (2)
Azameri, DA, (2)
Babil, ŞA, (1)(2)
Dicle, NA, (2)
Dunasa, ŞA, (1)
Ebih, DA, (2)
Elaguş, ŞA, (1)
Elida, ŞA, (1)
Eridun, ŞA, (1)
Erişu, ŞA, (12)
Fırat, NA, (3)
Habhu, ÜA, (1)(2)
Hanigalbat, ÜA, (2)
Hanu, DA, (1)
Hararia, ŞA, (1)
Hardia, ŞA, (1)
Hariya, NA, (1)
Harran, ÜA, (2)
Haruru, ŞA, (1)

Himme, ÜA, (1)(2)(3)
Hirištu, ŞA, (1)
Hirua, DA, (1)(3)
Hulzu, ŞA, (2)
İkkia, ŞA, (1)
İštarnia, ŞA, (1)
İškutnu, ŞA, (1)
İštayaun, ŞA, (1)
Karduniaš, ÜA, (3)
Kašiyari, DA, (2)
Ligunu, ŞA, (1)
Lullumu, ÜA, (1)
Mahiranu, ÜA, (2)
Mašgun, ÜA, (1)
Meldi, ÜA, (1)
Murarrir, ŞA, (2)
Mušku, ÜA, (2)
Mušri, ÜA, (2)
Nabala, ŞA, (1)
Nabula, ŞA, (2)
Nairi, ÜA, (2)
Nairi Ülkelerinin Denizi, (1)(2)
Ninurta, TA, (1)(2)
Palil, TA, (2)
Panirasu, ŞA, (1)
Pausa, ŞA, (2)
Pizagiš, DA, (2)
Pizitta, DA, (2)
Qugiaba, ŞA, (1)
Rapiqu, ŞA, (3)
Saggurru, NA, (3)
Samanunu, NA, (1)
Sasalhia, ŞA, (1)
Sinabu, ŞA, (2)
Suhi, ÜA, (3)
Susuku, ŞA, (1)
Şubru, ÜA, (2)
Şuppu, ŞA, (2)
Tadmar, (3)
Tarraba, ŞA, (1)
Tur[...].tu, ŞA, (2)
Ulmiš, ŞA, (1)
Uraniaš, ŞA, (1)(3)
Uraše, DA, (2)
Uruatri, ÜA, (1)
Yabliunu, ŞA, (1)
Yatkun, ÜA, (1)
Zurzura, ŞA, (1)

E. II. Adad-Nirari. (MÖ. 911-891)

Adad -Nirari, KA, (1)(2)
Ahlamu Aramiler, HA, (2)
Alzu, ÜA, (2)
Apku, ŞA, (2)
Arinu, ŞA, (2)
Arrapha, ŞA, (1)
Aşşur, TA, (1)(2)(3)
Aşşur, ÜA, (2)
Aşağı Zab, NA, (2)(3)
Aşnaku, ŞA, (2)
Bazu, ÜA, (1)
Didualu, ÜA, (1)
Dur-mati-Aşşur, KA, (2)
Habhi, ÜA, (3)
Habhu, ÜA, (1)(2)
Hanigalbat, ÜA, (2)
İdu, ŞA, (2)
İluya, KA, (1)
İna-İliya-allak, KA, (2)
Kadmuhu, ÜA, (2)
Karduniaş, ÜA, (2)
Kaşiyari, DA, (2)
Kummu, ŞA, (2)
Kunni, ŞA, (2)
Lullume, ÜA, (3)
Lullumu, ÜA, (2)
Mehru, ÜA, (1)(2)
Nahur, ŞA, (2)
Nairi, ÜA, (2)
Namri, ÜA, (3)
Namru, ÜA, (2)
Nasipina, ŞA, (2)
Matbu, ÜA, (2)
Pauza, ŞA, (2)
Qumani, ÜA, (3)
Qumanu, ÜA, (1)(2)
Ruru, NA, (1)
Salua, ÜA, (2)
Sarbalıu, ŞA, (1)
Satkuru, ŞA, (2)
Şamaş-abuya, KA, (2)
Şubru, ÜA, (2)
Tabsia, ŞA, (2)
Turhu, ŞA, (2)
Uratrı, ÜA, (3)
Uratru, ÜA, (2)
Yasaddu, ŞA, (2)
Zaduru, ŞA, (2)

Zamua, ŪA, (2)(3)
Zaqqu, ŖA, (2)

F. II. Tukulti-Ninurta (MŌ. 890-884)

Adad, TA, (1)
Apa[....], KA, (2)
Aššur, TA, (1)
Aššur, ŪA, (2)
Aššur, ŖA, (1)
Ašađı Zab, NA, (2)
Babitu, DA, (2)
Bialasi, KA, (1)
Dicle, NA, (2)
Enpi, TA, (1)
Gilzanu, ŪA, (1)(2)
Harutu, ŪA, (2)
Hate, ŪA, (2)
Hirimu, ŪA, (2)
Hubuškia, ŪA, (2)
İli-milku, KA, (1)
Kadmuhu, ŪA, (1)
Karduniaš, ŪA, (2)
Kašari, DA, (1)
Kiruru, DA, (2)
Mušku, ŪA, (1)
Naidi-ili, KA, (1)
Nairi, ŪA, (1)(2)
Ninive, ŖA, (1)
Rapiqu, ŖA, (2)
Sippar, ŖA, (2)
Suhu, ŪA, (2)
Susu, ŖA, (2)
Šamaš, TA, (1)(2)
Šubarular, HA, (1)
Šubnat, NA, (1)
Til-bari, ŖA, (2)
Tiškun, ŖA, (1)
Tukulti-Ninurta, KA, (1)(2)
Udu, ŖA, (1)

II. KURULUŞ DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR (1)

A. II. Aşşumaşirpal (MÖ. 883-859)

Abukku, ŞA, (1)(3)
Adad, TA, (1)(3)
Adauş, ÜA, (1)
Ahi-ramu, KA, (1)
Aggunu, ÜA, (3)
Allabria, ŞA, (1)
Amadanu, DA, (1)
Amedu, ŞA, (1)
Amlattu, ŞA, (2)
Amurru Ülkesinin Büyük Denizi, (10)
Apqu, ŞA, (3)
Arardi, DA, (1)
Arbakku, ŞA, (1)
Ardupa, ŞA, (1)
Argania, DA, (1)
Arsania, ŞA, (1)
Arua, DA, (1)
Arube, ŞA, (1)
Aruni, DA, (1)
Arura, ŞA, (1)
Aşağı Zab, NA, (1)(5)(9)(10)(11)
Aşşalı Giridadi, (1)
Aşşur, TA, (1)(2)
Aşşur, ÜA, (12)
Aşşur, ŞA, (2)(3)(11)
Aşşurlular, HA, (1)
Aşşumaşirpal, KA, (10)(12)
Babitu, ŞA, (1)(4)(5)(9)(11)(12)
Babua, KA, (1)
Barzaniştun, ŞA, (1)(2)
Bit-Yabiri, ÜA, (1)
Bit-Zamanili Amme-bala, (1)(3)
Bubu, KA, (1)
Bugu, ŞA, (1)
Buliyana, ŞA, (1)
Bunnu, ŞA, (3)
Damdammusa, ŞA, (1)(3)
Dannua, ÜA, (2)
Dicle, NA, (1)(3)(10)(12)
Dirru, ÜA, (1)(3)
Eqi, DA, (1)
Etini, DA, (1)
Fırat, NA, (1)(3)
Gilzanu, ÜA, (1)(2)(4)(5)(9)(10)(11)(12)
Habhu, ÜA, (1)(3)

Halhalauš, ŞA, (2)
Halua, ŞA, (1)
Halziluha, ŞA, (1)
Hanigalbat, ÜA, (1)
Hargaya, ÜA, (1)
Harira, ŞA, (2)
Harmasaya, ÜA, (1)
Hartišu, ŞA, (1)
Harutu, ŞA, (1)(4)(9)(10)(11)(12)
Hašmar, ÜA, (1)(4)(5)(10)(11)(12)
Hataru, ŞA, (1)
Hate, ÜA, (5)(9)(12)
Hattu, ŞA, (1)
Hiranu, ŞA, (1)
Hirimu, ŞA, (1)(4)(5)(9)(10)(11)(12)
Hubuškia, ÜA, (1)
Hudunu, ŞA, (1)
Hulaya, KA, (1)
Hulun, ŞA, (1)
Huzirina, ŞA, (1)
İli-İbni, KA, (1)
İli-Hite, KA, (1)
İrsia, ŞA, (1)(3)
İšpilipria, ŞA, (1)
İštarate, ÜA, (1)(3)
İyaya, ŞA, (1)
İzalla, ÜA, (1)
Kadmuhu, ÜA, (1)(3)
Kalah, ŞA, (1)(4)(5)
Kaše, ŞA, (3)
Karanja, ŞA, (1)
Karduniaš, ÜA, (4)(5)(9)(10)
Kašiyari, DA, (1)(2)(3)
Kibaku, ŞA, (1)(3)
Kinabu, ŞA, (1)
Kiruru, ÜA, (1)(4)(5)(9)(10)(11)(12)
Kukunu, Şa, (1)
Kummuhu'lu Qatazili, ka, (1)
Laqu, ūa, (1)(3)(5)(9)(10)(12)
Libe, Şa, (1)
Lullumu, ŞA, (1)(3)
Luluta, ÜA, (3)
Madara, ŞA, (1)(3)
Madaranzu, ŞA, (1)(3)
Malhina, ŞA, (3)
Mallanu, ÜA, (1)
Mariru, ŞA, (1)
Masula, ŞA, (3)
Matnu, DA, (1)(3)
Matyatu, ŞA, (1)(3)
Mehru, ÜA, (9)

Metqja, ŞA, (1)
Mušaširu, ŪA, (5)
Mušku, ŪA, (1)
Nairi, ŪA, (1)(3)(9)(10)(12)(13)
Namru, ŪA, (9)
Ninive, ŞA, (1)
Nipur, DA, (1)
Nirbu, ŪA, (1)(3)(11)
Nirdun, ŪA, (1)(3)
Nirib, ŪA, (10)
Ništun, ŞA, (1)
Pasate, DA, (1)
Pidara, ŞA, (3)
Pitura, ŞA, (1)(3)
Qipanu, ŪA, (1)
Rapiqu, ŞA, (4)(5)(9)(10)(11)(12)
Sabidi, ŞA, (1)
Salanibe, ŞA, (1)(3)
Salmanassar, KA, (1)(3)
Simerra, ŪA, (1)
Simesi, ŪA, (1)
Sinabu, ŞA, (3)
Subaru, ŪA, (4)
Suhu, ŪA, (1)(4)(5)(9)(11)(12)
Şurra, ŞA, (1)
Şaburam, ŞA, (2)
Şa-ilima-damga, KA, (1)
Şamaš, TA, (1)(3)(4)
Şamaš-nun, KA, (1)
Şiqišu, ŞA, (1)(3)
Şubnat, NA, (1)(4)(5)
Şubru, ŪA, (11)(12)
Şupre, ŪA, (1)(2)(3)(5)
Sura, ŞA, (3)
Tela, ŞA, (1)
Tidu, ŞA, (3)
Tiglatpileser, KA, (1)(12)
Til-Abari, ŞA, (12)
Til-Bari, ŞA, (1)(4)(5)(9)(10)(11)
Til-ša-Abatani, ŞA, (12)
Til-ša-Zabdani, ŞA, (1)(4)(5)(9)(11)(12)
Til-Uli, ŞA, (1)
Tubusi oğlu Labturu, (1)(3)
Tukulti-Ninurta, KA, (1)(12)
Tummu, ŪA, (1)
Tušha, ŞA, (1)(3)
Udu, ŞA, (1)
Uhira, DA, (1)
Ulliba, ŪA, (3)
Umaliu, ŞA, (1)
Urartu, ŪA, (4)(5)

Urini, DA, (1)
Urumu, ÜA, (1)(9)
Ušu, DA, (1)
Uštu, ŞA, (2)
Zaban, ÜA, (1)(3)(5)(9)(10)(11)(12)
Zalla, ÜA, (1)
Zalla`lı İtti, KA, (1)
Zamba, ÜA, (1)
Zamua, ÜA, (1)
Zazabuha, ŞA, (1)(3)

B. III. Salmanassar (MÖ. 858–824)

Abdadani, ÜA, (17)
Adad, TA, (8)(16)(17)
Adduri, DA, (3)
Adininin oğlu Ahuni, (2)(4)(5)(8)(9)(13)(15)
Allabria, ÜA, (17)
Alzi, ÜA, (4)(8)(18)
Amanus, DA, (6)(13)(17)
Amurru Denizi, (2)(13)
Ana-Aşşur-utir-Aşbat, KA, (8)
Anare, KA, (12)
Andi, ÜA, (18)
Apparazu, KA, (6)
Aramale, ŞA, (3)
Arbela, TA, (7)
Aridi, ŞA, (3)(4)
Aridu, ŞA, (1)(2)
Arne, ŞA, (6)(8)(10)
Arzania, NA, (3)(8)
Arzaşkun, ŞA, (3)(4)(6)(8)(10)(12)(16)(17)
Aşia, KA, (4)(6)(14)
Aşşur, TA, (3)(5)(16)
Aşşur, ÜA, (5)
Aşşur, ŞA, (3)(8)
Aşşur-belu-ka, KA, (7)
Aşşur-bunua, KA, (19)
Aşşur-uter-aşbat, KA, (9)
Aštarraku, ŞA, (6)
Bargun, ÜA, (2)
Bit-Adini, ŞA,
Bit-Zamani, ÜA, (3)(8)
Bunisa, ÜA, (12)
Daian-Aşşur, KA, (8)
Daiaeni, ÜA, (3)(4)(5)(6)(8)(9)(10)(12)(14)(16)(17)
Damaskus, ÜA, (4)
Dicle, NA, (4)(13)(14)(17)
Enzi, ÜA, (4)(5)(12)(14)(16)(17)

Enzite, ÜA, (3)(6)
Eritia, DA, (3)
Fırat, NA, (2)(4)(5)(6)(8)(9)(12)(13)
Gilzani, ÜA, (2)(3)(4)(5)(6)(8)(10)
Girra, TA, (7)(10)
Gurguna, ÜA, (18)
Güneşin Battığı Büyük Deniz, (4)(5)(6)(15)(16)
Haban, ÜA, (17)
Hamat, ÜA, (4)
Hanigalbat, ÜA, (12)
Harruna`lı Sulusunu, (8)
Haşmetu, ŞA, (12)
Hate, ÜA, (7)(8)(9)(12)(13)(16)(17)
Hattina`lı Kelparundi, (6)
Hubaia, KA, (19)
Hubuški, ÜA, (1)(2)(3)(4)(5)(6)(7)(8)(10)(15)(16)(17)
Hubuškia`lı Puhame, (9)
Hubuśni, ŞA, (9)
İaraqı, DA, (4)(6)
İbume, ŞA, (12)
İda, ÜA, (12)
Kâki, KA, (1)(2)(4)
Kakia, KA, (3)
Kargamış, ŞA, (2)
Kargamışlılar, (6)
Kargamışlı Sangar, KA, (4)(8)
Kirruri, ÜA, (3)
Kullar, DA, (17)
Lallar, DA, (13)
Malhisite, ÜA, (8)
Malhisite`li Magdubi, (8)
Mallani, ÜA, (18)
Mannai, ÜA, (19)
Manna`lı Ualki, KA, (8)
Masasuru, ŞA, (8)
Melidi, ÜA, (4)(6)(16)(17)
Merhişu, ÜA, (3)
Munna, ÜA, (17)
Muşaşir, ŞA, (5)(8)
Nairi, ÜA, (3)(4)(6)(7)(13)(16)(18)(19)
Nairi Ülkesinin Denizi, (2)(3)(4)(5)(6)(10)(13)(16)
Nairi`nin Aşağı Denizi, (4)(17)
Nairi`nin Yukarı Denizi, (4)(17)
Namdanu, ÜA, (3)
Namri, ÜA, (6)(17)
Nergal, TA, (7)
Nergal-ilia, KA, (19)
Nikdiara, KA, (12)
Ninive, ŞA, (4)(6)(10)
Ninni, KA, (1)(3)(4)
Parsua, ÜA, (17)

Pitiru, ŞA, (4)
Pitru, ŞA, (8)
Qalparundu, ŞA, (4)
Salmanassar, KA, (15)(16)(17)
Sapparia, KA, (8)
Sidon, ÜA, (12)
Sin, TA, (16)
Sinal, ÜA, (18)
Sittamrat, DA, (5)
Suhme, ÜA, (3)(4)(5)(16)
Suhni, ÜA, (4)(6)(8)(12)(17)
Sugunia, ŞA, (3)(10)
Şamaş, TA, (16)
Şubria, ÜA, (4)
Şubrialı Anhiti, (4)(6)(8)(9)(10)(12)
Tiglatpileser, KA, (4)
Tikki, ŞA, (7)
Til-Abna, ŞA, (4)(6)
Til-Barsip, ŞA, (4)(5)(7)(8)(9)
Tugliaş, ÜA, (17)
Tukulti-Ninurta, KA, (5)(16)(17)
Tumme, ÜA, (8)(17)
Tunibuni, ÜA, (4)(6)
Tunni, DA, (9)
Turuşpa, ŞA, (7)
Tyre, ÜA, (12)
Uaştal, ŞA, (3)
Ulluba, ÜA, (19)
Ululaia, KA, (19)
Urartu, ÜA, (3)(4)(5)(7)(8)(9)(15)(16)(19)
Urartu`lu Arame, KA, (3)(4)(6)(8)(9)(10)(11)(12)(16)(17)
Urartu`lu Seduri, KA, (8)
Zab, NA, (8)
Zamua, ÜA, (16)
Zanziuna, ŞA, (3)
Zirta, ŞA, (8)

III. KRALLIK DÖNEMİ İLE İLGİLİ KAYITLAR (1)

A. V. Şamşi-Adad (MÖ. 823-811)

Abdanu, ÜA, (1)
Adad, TA, (1)
Adadanu, KA, (1)
Amahar, KA, (1)
Amamas, KA, (1)
Ardara, KA, (1)
Aridi, ÜA, (1)
Arua, KA, (1)
Asatu, ÜA, (1)
Aşpaštatauk, KA, (1)
Aşşur, TA, (1)
Aşşur, ÜA, (1)
Aşşur, ŞA, (1)
Babarura, ÜA, (1)
Bara, KA, (1)
Barzuta, KA, (1)
Bisirain, KA, (1)
Dadi, KA, (1)
Dimamu, ÜA, (1)
Gingibiru, ÜA, (1)
Gingirdu, ÜA, (1)
Ginhuhtu, ÜA, (1)
Gišta, KA, (1)
Gizilbundu, ÜA, (1)
Harmeşandu, ŞA, (1)
Hubuşkia, ÜA, (1)(2)
Hundururu, ŞA, (1)
İrtišati, KA, (1)
Kargamiş, ŞA, (1)
Kibarusu, ÜA, (1)
Kibru, ÜA, (1)
Kinaki, ŞA, (1)
Kindutauş, ÜA, (1)
Kingiştülenzah, ÜA, (1)
Kinuku, ÜA, (1)
Kipabarutaku, ÜA, (1)
Kirnakuş, KA, (1)
Kullar, DA, (1)
Luksu, ÜA, (1)
Mamaniş, KA, (1)
Mannai, ÜA, (2)
Masirauş, ÜA, (1)
Mesalar, HA, (1)
Paddira, ÜA, (1)
Parsanu, ÜA, (1)

Parušta, KA, (1)
Pisirati, KA, (1)
Sanasu, KA, (1)
Sarsina, KA, (1)
Satiriai, ŪA, (1)
Sibaru, ŠA, (1)
Simguru, ŪA, (1)
Sirašme, KA, (1)
Sirasu, KA, (1)
Suhni, ŪA, (1)
Sunbai, ŪA, (1)
Šamaš, TA, (1)
Sua, KA, (1)
Šuma, KA, (1)
Tarsiha, KA, (1)
Tatai, KA, (1)
Taurlai, ŪA, (1)
Taurlu, ŪA, (1)
Uliu, ŪA, (1)
Uraš, ŠA, (1)
Ušpina, KA, (1)
Uštaššu, ŪA, (1)
Zaban, NA, (1)
Zabanu, KA, (1)
Zanzar, KA, (1)
Zarišu, KA, (1)
Zazaruru, ŪA, (1)

B. III. Adad-Nirari (MÖ. 810-783)

Abdadana, ŪA, (1)
Adad-Nirari, KA, (1)(2)
Allabria, ŪA, (1)
Alzi, ŠA, (3)
Amurru, ŪA, (1)(2)
Anat, ŪA, (2)
Andi, ŠA, (3)
Andiu, ŪA, (1)
Araziaš, ŪA, (1)
Arvad, ŠA, (2)
Bel-daian, KA, (1)
Bel-ikišani, KA, (1)
Ellipi, ŪA, (1)
Firat, NA, (1)
Gizilbunda, ŪA, (1)
Harhar, ŪA, (1)
Hate, ŪA, (1)(2)
Hubuškia, ŪA, (4)
Lake, ŪA, (2)

Madai, ÜA, (1)
Mallani, ŞA, (1)
Marduk-išmeani, KA, (3)
Marduk-šar-ušur, KA, (4)
Mannai, ÜA, (4)
Mesu, ÜA, (1)
Munna, ÜA, (1)
Nabu-šar-ušur, KA, (4)
Nairi, ÜA, (1)(2)(3)
Rašapa, ÜA, (2)
Saban, ÜA, (1)
Salmanassar, KA, (2)
Sil-bel, KA, (4)
Siluna, DA, (1)
Sinabu, ŞA, (3)
Sirgu, ÜA, (2)
Suhi, ÜA, (2)
Suhni, ŞA, (3)
Šamsi-Adad, KA, (2)
Urta-ilia, KA, (4)

C. IV. Salmanassar (MÖ. 781–772)

Argišti, KA, (1)(2)
Bel-lišir, KA, (1)
Guti, ÜA, (1)
Harilu, ÜA, (1)
İštar-dûri, KA, (3)
Labdudu, ÜA, (1)
Marduk-rimani, KA, (3)
Muški, ÜA, (1)
Namar, ÜA, (1)
Pan-Aššur-lamur, KA, (3)
Rutu, ÜA, (1)
Salmanassar, KA, (3)
Šamši-ilu, KA, (1)(2)(3)
Urarti, ÜA, (3)
Urartu, ÜA, (1)
Utu, ÜA, (1)
Zû, TA, (1)

D. III. Tiglatpileser (MÖ. 744–727)

Abbissa, ŞA, (2)
Abrania, ŞA, (1)
Anganu, ŞA, (2)
Aramili Kiši, KA, (1)

Arana, ŞA, (2)
Arpad, ŞA, (1)(4)
Aşurdai, ŞA, (2)
Aššur, TA, (1)
Aššur, ÜA, (1)
Aššur-daninani, KA, (4)
Aššur-ikiša, ŞA, (2)
Auigaš, ŞA, (2)
Babutta, ŞA, (2)
Barboz, ŞA, (1)
Bel-harranbelušur, KA, (4)
Benzu, ŞA, (2)
Birdaša, DA, (2)(3)
Bisia, ŞA, (2)
Daikansu, ŞA, (1)(3)
Dania, ŞA, (1)
Danziun, ŞA, (1)(3)
Diuabli, ŞA, (1)
Elizânšu, ŞA, (1)(3)
Elugia, ŞA, (1)
Eusa, ŞA, (1)
Enu, ŞA, (2)
Enzi, ŞA, (2)(3)
Ezieda, ŞA, (2)
Firat, NA, (1)(2)
Galananal, ŞA, (2)
Harabisina, ŞA, (1)
Halpi, ŞA, (2)(3)
Hate, ÜA, (1)
Hišta, ŞA, (1)
İppa, ŞA, (1)
İštar, TA, (1)
İzzeda, ŞA, (1)
İzzida, ŞA, (3)
Kargamiş'li Pisiris, KA, (1)
Kassia, ŞA, (2)
Kaštirru, ŞA, (2)
Kilissa, ŞA, (2)
Kinia, ŞA, (1)
Kirhi, ÜA, (3)
Kištan, ŞA, (2)(3)
Kuda, ŞA, (1)
Kukusanšu, ŞA, (1)(3)
Kummuhi, ÜA, (2)
Kuštašpi, KA, (1)(3)
Kuta, ŞA, (2)
Lubdu, ŞA, (2)
Lubsua, ŞA, (3)
Lukadanša, ŞA, (1)
Lukandašu, ŞA, (3)
Lukia, ŞA, (1)

Lulume, KA, (1)
Lusia, ŞA, (2)
Mantupa, ŞA, (2)
Marduk, TA, (1)
Mati-ilu, KA, (1)(2)(3)
Mulugani, KA, (1)
Nabu-bel-uşur, KA, (4)
Nabu-danimani, KA, (4)
Nabu-etirani, KA, (4)
Nairi, ŪA, (1)
Nal, DA, (2)
Nikku, ŞA, (1)
Parişu, ŞA, (2)(3)
Rab-bi-lub, KA, (1)
Rasunni, KA, (1)
Sakka, ŞA, (1)
Sardurri, KA, (1)(2)(3)
Sardaurri, ŞA, (2)
Sarragitu, ŞA, (1)
Sibak, DA, (3)
Sikibsa, ŞA, (2)
Sin-taklat, KA, (4)
Sinzi, NA, (3)
Sulumal, KA, (1)(3)
Supurgillu, KA, (1)
Simirra, ŞA, (1)
Taba, ŞA, (2)
Tarhulara, KA, (1)(3)
Tasa, ŞA, (1)
Taşuha, ŞA, (2)
Til-Aşuri, ŪA, (1)
Tuarizu, ŞA, (3)
Tupliaş, ŞA, (1)
Turtan, ŪA, (2)
Turuşpa, ŞA, (2)(3)
Ualli, ŞA, (2)
Ubula, ŞA, (2)
Ulai, ŞA, (1)
Ulluba, ŪA, (2)(3)
Uluruş, NA, (1)
Urartu, ŪA, (2)(3)(4)
Urmuşe, ŞA, (3)
Urra, ŞA, (2)
Uşurnu, ŞA, (2)
Uzurra, ŞA, (2)

E. II. Sargon (MÖ. 721-705)

Abaindi, ŞA, (1)
Abidšarriušur, KA, (47)
Abitikna, ŞA, (1)(3)(9)
Ada, KA, (9)
Adad, TA, (1)(7)
Adad-ittika, KA, (39)
Ahatabisa, KA, (18)
Aiaid, ÜA, (1)(11)
Aiašun, ŞA, (11)
Akkad, ÜA, (7)(8)
Akkussu, KA, (11)
Alburi, ŞA, (11)
Ale, ŞA, (11)
Allabria, ÜA, (1)(3)(9)(11)
Alli, ŞA, (11)
Alluria, DA, (1)
Alluria, DA, (11)
Aluarza, ŞA, (11)
Alukka, KA, (1)
Alzi, ÜA, (45)
Ambaris, KA, (1)(3)(9)
Amurru, ÜA, (1)(9)(68)
Andarutta, DA, (11)
Andi, ŞA, (36)
Andia, ÜA, (1)(2)(3)(6)(7)(8)(9)(11)(47)(51)
Andirpatianu, ÜA, (11)
Aniaštania, ŞA, (11)
Anisu, ŞA, (23)
Anmuru, ŞA, (1)
Anu, TA, (5)(7)(11)
Anzalia, ŞA, (11)
Anzi, KA, (11)
Apliuknu, KA, (30)
Appatar, ÜA, (11)
Aptatar, ŞA, (11)
Arad-sin, KA, (26)
Aradpadi, ÜA, (11)
Aramiler, HA, (3)
Aratta, NA, (11)
Arazu, ŞA, (11)
Arbu, ŞA, (1)(11)
Ardikši, DA, (1)(11)
Ardiunak, ŞA, (11)
Arduarsalia, ŞA, (1)
Argišta, KA, (2)(3)
Argišti, KA, (11)(43)
Argištiuna, ŞA, (1)(11)

Arie, ŞA, (48)
Arije, KA, (16)(20)
Armaid, ŞA, (1)
Armarili, ÜA, (1)(11)
Armid, ŞA, (3)
Armiralıu, ÜA, (45)
Armuna, ŞA, (11)
Arna, ŞA, (11)
Arpad, ŞA, (1)
Arrapha, ŞA, (15)
Arsidu, DA, (1)(11)
Arsiu, DA, (11)
Arzabia, DA, (1)(11)
Arzabia, ŞA, (16)(24)
Arzugu, ŞA, (11)
Aşdod, ŞA, (7)(16)
Aşpa, ŞA, (11)
Aşpabari, KA, (34)
Aşşur, TA, (1)(3)(5)(7)(11)(13)(14)(64)(72)
Aşşur, ÜA, (1)(2)(5)(6)(7)(8)(9)(11)(14)(15)(16)(18)(42)(52)(72)(74)
Aşşur, ŞA, (1)(2)(3)(5)(9)(11)(12)(33)
Aşşur-balti-niše, KA, (15)
Aşşur-bani, KA, (76)
Aşşur-bel-uşur, KA, (72)
Aşşur-beldan, KA, (27)
Aşşur-Liu, KA, (1)(3)(9)
Aşşur-reşua (Assur-reşuwa, Assur-Rişua), KA, (16)(17)(18)(20)(22)(27)(30)
(31)(32)(33)(40)(41)(48)(49)(50)(63)
Aşşur-şarri-uşur, KA, (11)
Aşşurdurpani, KA, (37)(38)
Aşşurlular, HA, (1)(2)(3)(7)(9)(11)(12)
Aşşurkaşşunu, KA, (38)
Aştania, ŞA, (1)
Aşağı Acı Deniz, (1)
Aşağı Deniz, (2)
Aşağı Hundurna, ŞA, (11)
Aşağı Zab, NA, (11)
Atuna, ÜA, (1)
Aukanê, BA, (11)
Aza, KA, (1)(3)
Babil, ÜA, (7)(8)
Babutalılar, HA, (56)
Bag-Teşup, KA, (29)(36)(38)
Bagbabarra, KA, (11)
Bagbartu/m, TA, (2)(3)(11)(12)
Bagdattu/i, KA, (1)(3)
Bâla, ŞA, (1)(3)(9)
Balduarza, ŞA, (11)
Baniu, ŞA, (41)
Barikanu, ÜA, (11)
Baru, ÜA, (11)

Barunakka, ŞA, (11)
Barzuriani, ŞA, (11)
Bel , TA, (14)(64)
Bel-apal-iddina, KA, (1)(11)
Bel-şar-aşur, KA, (3)
Beliddina, KA, (51)
Belit-ilani, TA, (11)
Bellidani, ŞA, (44)
Bikni, DA, (2)(6)
Birate, ŞA, (12)
Birhiluza, ŞA, (11)
Birtatu, KA, (11)
Bit-Abdadani, ŪA, (11)
Bit-Akukania, ŪA, (1)
Bit-Buritiş, ŪA, (1)(7)(9)
Bit-Hambar, ŪA, (9)(10)
Bit-Humria, ŪA, (7)(8)(9)
Bit-İakin, ŪA, (3)
Bit-İstar, ŪA, (11)
Bit-Kapşı, ŪA, (11)
Bit-Pa`llu, ŪA, (3)
Bit-Şakbat, ŪA, (11)
Bit-Zualzaş, ŪA, (11)
Bita, ŞA, (11)
Bubuzi, ŞA, (11)
Buia, NA, (11)
Bulia, ŪA, (26)
Burburazi, KA, (11)
Burdir, ŞA, (1)
Buriatti, DA, (11)
Daiaukku, KA, (1)(3)
Daiazuna, ŞA, (11)
Dalaia, ŪA, (1)(11)
Damaskus, ŞA, (1)(3)
Damunulular, HA, (9)
Dari, KA, (11)
Der, ŞA, (7)(9)
Dezizu, ŞA, (11)
Dilizia, ŞA, (11)
Duain, ŞA, (11)
Dur-Karigalzu, ŞA, (9)
Dur-Şarrukin, ŞA, (2)(28)(52)
Durkukka, ŞA, (1)
Ea, TA, (2)(11)
Eaşaribni, KA, (44)
Elam, ŪA, (6)(9)(12)
Eliadinia, ŞA, (11)
Elizki, ŞA, (20)
Elizzadu, ŞA, (50)
Ellibir, ŞA, (1)
Ellipi, DA, (2)(34)

Ellipi, ÛA, (1)(6)(7)(9)(10)(11)
Enlil, TA, (5)(11)
Eridu, ŞA, (7)
Eziat, ŞA, (43)
Fırat, NA, (43)
Gabbuana-Aşşur, KA, (27)
Ganu, ŞA, (1)
Gaza, ÛA, (7)(9)
Getá, ŞA, (11)
Gimdakrikka, ŞA, (11)
Gimirrai, HA, (17)
Gizilbunda/Gizilbundi, ÛA, (1)(11)
Gizuarzu, ŞA, (11)
Gunzianu, KA, (3)(6)(7)(8)
Gurgum, ÛA, (3)(6)(7)(8)
Guriania, ÛA, (32)
Gurra, ÛA, (37)
Gurrusupa, ŞA, (11)
Haban, ÛA, (54)
Habhu, ÛA, (23)
Haiapalılar, HA, (9)
Haldia, TA, (1)(2)(3)(11)(12)(13)
Halhubarra, ÛA, (11)
Hamat, ÛA, (2)(3)(7)(8)(9)(12)
Hanunu, KA, (7)(9)
Harda, ŞA, (53)
Harhar, ŞA, (2)(6)(7)(9)(54)
Harran, ŞA, (7)
Harzianu, ÛA, (11)
Hasrana, ŞA, (11)
Haşmar, ÛA, (9)(10)
Hate, ÛA, (1)(2)(3)(5)(6)(7)(9)(12)
Hilakki, ŞA, (1)
Hilakku, ÛA, (1)(3)(7)
Hubuškia, ŞA, (1)(3)(11)(18)(63)(70)
Hubuškialılar, HA, (44)(62)(65)(69)(70)
Hullı, KA, (1)
Hullû, KA, (3)
Humbanigaş, KA, (6)(9)(12)
Humbe, KA, (11)
Hundur, ŞA, (11)
Hurnuku, ŞA, (11)
İaeri, ŞA, (44)
İanzu, KA, (1)(3)(11)
İamareliler, HA, (9)
İatburu, ÛA, (3)
İa`u-bi`di, KA, (1)(3)(12)
İbadadililer, HA, (9)
İeri, ŞA, (23)
İlu-bi`di, KA, (9)
İludala, KA, (37)

İnnai, NA, (11)
İranzu, KA, (1)(3)
İrtia, DA, (11)
İšpaippa, ŞA, (11)
İštahup, ŞA, (19)
İštar, TA, (11)
İštar-Babilia, KA, (39)
İštaraura, NA, (11)
İštarduri, ŞA, (1)
İštarduri, KA, (52)
İtti, KA, (1)(3)(9)
İtualilar, HA, (43)
İtu`u, KA, (28)
İzibia, ŞA, (3)
İzirtu, ŞA, (1)(3)(11)
Kabani, ŞA, (11)
Kakkadanu, KA, (45)(50)
Kakme, ÜA, (1)(9)
Kakmi, ÜA, (11)
Kalah, ŞA, (11)(76)
Kalde, ÜA, (9)
Kallania, ŞA, (11)
Kammanu, ÜA, (3)(6)(7)(8)
Kaniun, ÜA, (45)
Kantau, ÜA, (11)
Kanzabakani, ÜA, (11)
Kaqqadanu, KA, (18)
Kar-šarrukin, ŞA, (54)
Kar-šippari, ÜA, (57)
Kar-urta, ŞA, (3)
Karakku, KA, (11)
Karalla, ÜA, (1)(3)(5)(6)(7)(9)(11)(14)
Karallu, ÜA, (1)(9)(11)
Kargamiş, ŞA, (1)(5)(6)(7)(8)(9)
Karkar, ŞA, (3)
Karzinû, ÜA, (11)
Kašku, ÜA, (9)
Kiakki, KA, (1)(3)(5)(9)
Kigutu, ŞA, (54)
Kilâmbate, ÜA, (11)
Kilar, KA, (14)
Kimmerler, HA, (17)(19)(26)
Kinaštania, ŞA, (11)
Kingaraku, ÜA, (11)
Kippa, ŞA, (11)
Kirhi, ÜA, (11)(13)
Kirhu, ÜA, (9)
Kišilaha, ÜA, (11)
Kišpal, DA, (1)(11)
Kiššik, ŞA, (7)
Kište, DA, (11)

Kišešim, ŞA, (2)(3)(6)(7)(12)
Kizahaşi, ŞA, (54)
Kitpatai, ÜA, (11)
Kiuna, ŞA, (11)
Kualain, ŞA, (11)
Kul, ÜA, (3)(7)(9)
Kuliar, DA, (11)
Kullab, ŞA, (7)
Kumai, ŞA, (48)
Kume, ŞA, (52)
Kummaha, ÜA, (2)
Kumme, ÜA, (16)
Kummuhu, ŞA, (6)(7)(8)
Kumu, ŞA, (49)
Kurban, ŞA, (27)
Kutta, ŞA, (11)
Lalluknaluli, ŞA, (1)(3)(9)
Larsa, ŞA, (7)
Lar'ueete, BA, (11)
Lataše, KA, (11)
Luhsu, ŞA, (1)
Lullumi, ÜA, (11)
Mahdie, KA, (60)
Mahunnia, DA, (11)
Makirtu, KA, (11)
Mali, ÜA, (11)
Mallau, DA, (1)(11)
Mannai, ÜA, (1)(2)(3)(5)(8)(9)(47)(54)(76)
Mannalar, HA, (4)(5)(6)(9)
Mannu-ki-Aššur, KA, (15)
Marduk, TA, (1)(3)(7)(11)
Marduk-šar-ušur, KA, (34)
Marhuda, ŞA, (37)
Markasi, ŞA, (3)(6)(8)
Marsimarililer, HA, (9)
Mašdaiakku, KA, (11)
Mašdakku, KA, (11)
Mati, KA, (1)
Matti, (2)
Mazamua, ÜA, (54)
Medya, ÜA, (1)(5)(6)(7)(9)(10)(11)(54)
Melid/Meliddu, ŞA, (1)(6)(8)
Mısır, ÜA, (9)(12)(13)
Missi, BA, (11)
Misiandu, ŞA, (1)
Mita, KA, (1)(3)(7)(9)(14)
Mitatti, KA, (1)(3)(11)
Mušašir, ŞA, (1)(2)(3)(6)(7)(46)
Mušri, DA, (2)(3)
Mušri, ÜA, (64)
Muški, ÜA, (1)(3)(5)(7)(9)(10)

Mutallu, KA, (1)(2)(3)
Nabu, TA, (2)(3)(7)(11)(14)
Nabu-duru-ušur, KA, (15)
Nabu-le'i, KA, (18)
Nabuli, KA, (27)
Nabu-mukin-ahi, KA, (73)
Nagiu, ÛA, (34)
Nairi, ÛA, (1)(3)(11)
Namri, ÛA, (9)(10)
Nanzu, ŞA, (11)
Nappi, ÛA, (11)
Nergal, TA, (11)
Nergal-bel-ušur, KA, (47)
Nigikug, TA, (11)
Nikippa, DA, (11)
Niksama, BA, (1)
Niksamma, TA, (3)
Nikur, ŞA, (54)
Ninive, ŞA, (2)(3)
Ninlil, TA, (11)
Ninurta, TA, (2)
Nippur, ÛA, (7)
Nura, ŞA, (65)
Paddira, ŞA, (5)
Paiukka, KA, (11)
Pakudulular, HA, (9)
Panziš, KA, (11)
Pâpa, ŞA, (1)(3)(9)
Parda, ŞA, (1)(3)(11)
Parni-aldi, KA, (72)
Parra, ŞA, (11)
Parsuaš, ÛA, (1)(3)(9)(10)(11)
Passate, ÛA, (35)
Paukka, KA, (11)
Pisiris, KA, (1)(5)(9)
Raksi, ŞA, (11)
Rapihu, ŞA, (7)(9)
Rappa, NA, (11)
Râsi, ÛA, (9)
Red-kibši, KA, (73)
Riar, ŞA, (11)
Rusa, KA, (1)
Sadissinia, ŞA, (11)
Saktatus, ŞA, (11)
Sakuata, KA, (45)
Samaria, ŞA, (3)(7)(8)
Sanha, ŞA, (39)
Sanherib, KA, (16)
Sanqibutu, ÛA, (11)(34)
Şaparda, ÛA, (11)
Saraga, ŞA, (24)

Sardurihurda, ŠA, (11)
Sargon, KA, (1)(5)(7)(8)(11)
Saruardi, ŠA, (26)
Sataresu, KA, (11)
Satarpanu, KA, (11)
Siak, DA, (1)
Sibura, ŪA, (11)
Sieti, KA, (40)
Sihana, ŠA, (46)
Sikarra, ŠA, (11)
Silim-Aššur, KA, (61)
Simirra, ŠA, (3)
Simirria, DA, (11)
Sin, TA, (2)(13)
Sin-ahhe-riša, KA, (18)(19)
Sin-ahi-ušur, KA, (11)
Sinabir, DA, (11)
Sinahulzi, DA, (11)
Sinihinu, KA, (11)
Sinišpala, ŠA, (11)
Siniunak, ŠA, (11)
Siplia, KA, (45)
Sippar, ŪA, (7)
Sirdakku, KA, (11)
Sitera, ŠA, (11)
Sitinu, ŪA, (45)
Sittuarzu, ŠA, (11)
Sûbi, ŪA, (11)
Suie, DA, (11)
Sukka, ŠA, (1)(9)
Sumbi, ŪA, (11)
Suriana, ŠA, (26)
Surikaš, BA, (11)
Suruduri, ŠA, (74)
Surzi, ŠA, (11)
Surzialdiu, ŠA, (11)
Sûmer, ŪA, (7)(8)
Ša-Aššurdubu, KA, (28)(29)(57)(58)
Šabirisu, ŠA, (38)
Šalzi, ŠA, (11)
Šamaš, TA, (2)(11)(13)(14)(72)
Šami, ŠA, (11)
Šarruludari, KA, (17)(63)
Šarruti, KA, (11)
Šattare, ŪA, (57)
Šeiak, DA, (11)
Šepa-arri, KA, (1)(3)
Šikkanu, ŠA, (11)
Šindarara, ŠA, (1)
Šinuhtu, ŠA, (1)(3)(5)(7)(9)
Šuandahul, ŠA, (1)(3)

Šulmu-bel, KA, (64)
Šumattar, ŠA, (11)
Šupria, ŪA, (37)(66)(73)
Šuprialilar, HA, (28)(38)(59)(60)(72)
Šurda, ŪA, (2)(6)(9)(12)
Šurgadia, ŠA, (1)(3)
Šuruba, ŠA, (43)
Šuteliler, HA, (3)
Šumaš, ŪA, (10)
Tab-sil-ešarra, KA, (76)
Tab-šar-aššur, KA, (20)(21)(23)
Tabal/um, ŪA, (1)(3)(5)(7)(9)(13)(18)
Talpa, KA, (1)(11)
Tamudlular, HA, (9)
Tarhulara, KA, (6)(7)(8)
Tarhunazi, KA, (3)
Tarmakisa, ŠA, (11)
Tarui, ŠA, (11)
Taštami, ŠA, (11)
Taziru, KA, (28)
Telusina, KA, (1)
Tesammia, ŠA, (11)
Teseliler, HA, (9)
Tikriš, ŠA, (39)
Til-garimmu, ŠA, (3)
Tinuer, ŠA, (54)
Tuajadu, BA, (3)
Tumunalilar, HA, (9)
Tunni, ŪA, (3)
Turtani, DA, (11)
Turušpa, ŠA, (11)(30)(33)(41)(43)(45)(49)(50)(68)(72)(74)
Turušpia, ŠA, (27)(71)
Tutu, KA, (45)
Tyre, ŠA, (9)
Uaanaunza, ŠA, (11)
Uaiiaiš, ŠA, (11)
Uakirtu, KA, (11)
Ualtukuia, ŠA, (11)
Uargin, ŠA, (1)
Uašde, ŪA, (57)
Uašdirikka, DA, (11)
Uauš, DA, (1)(2)(3)(11)
Ubakara, ŠA, (11)
Ubianda, DA, (1)(11)
Ueši, ŠA, (45)(50)(51)(63)(67)
Uišdiš, BA, (1)(3)(11)
Uizuku, DA, (11)
Ukkai, KA, (48)(61)
Ukkaililer, HA, (56)
Ukkalilar, HA, (20)(21)
Uksatar, KA, (11)

Ukku, ŞA, (16)(18)(31)
Ulaiai, DA, (11)
Ulhu, ŞA, (1)(11)
Uliialilar, HA, (56)
Ullusunu, KA, (1)(3)(11)
Upa, DA, (11)
Upahhir-bel, KA, (43)(53)
Ur, ŞA, (7)
Ura, ŞA, (48)
Urartu, ÜA, (1)(2)(3)(6)(7)(8)(9)(10)(11)(12)(13)(14)(15)(16)(17)(18)(19)(20)
(22)(26)(27)(29)(31)(32)(35)(41)(42)(45)(50)(52)(53)(55)(57)(58)(63)
(64)(72)(74)
Urartular, HA, (43)(51)(59)(63)(69)
Uriangi, ÜA, (11)
Urik, KA, (14)
Urikaia, ÜA, (11)
Urisai, ŞA, (48)
Urpalaa, KA, (14)
Ursâ, KA, (1)(2)(3)(7)(9)(11)(12)(13)(44)(74)(75)
Ursina, KA, (30)
Urta, TA, (11)
Urzana/Urzani, KA, (1)(2)(3)(11)(12)(13)(17)(42)(63)(64)(67)
Urziwina, ŞA, (15)
Usi, ŞA, (1)(11)
Usian, ŞA, (1)
Uškaia, ŞA, (1)
Uškaia, ŞA, (11)
Uzi, KA, (11)
Uzitar, KA, (11)
Uzumanda, KA, (11)
Yukarı Acı Deniz, (12)
Yukarı Deniz, (2)
Yukarı Hundurna, ŞA, (11)
Yukarı Zab, NA, (11)
Zab, NA, (74)
Zala, KA, (1)
Zalaia, KA, (11)
Zamua, ÜA, (11)
Zaranda, BA, (1)(11)
Zardukku, KA, (11)
Zer-ibni, KA, (76)
Zibia, ŞA, (1)
Zikaria, ÜA, (51)
Zikirtu, ÜA, (1)(2)(3)(4)(6)(7)(8)(9)(11)(12)(16)(35)(36)(38)
Zimur, DA, (1)(11)
Zirdiakka, ŞA, (11)
Zirma, ŞA, (11)
Zizi, KA, (1)(11)
Zurzukka, ŞA, (3)

F. Sanherib (MÖ. 704-681)

Aramiler, HA, (1)
Filistia halkı, (1)
Hilakku halkı, (1)
Kaldeliler, HA, (1)
Kilikia halkı, (1)
Mannalar, HA, (1)
Tyre halkı, (1)

G. Esarhaddon (MÖ. 680-669)

Ab Dur-Šarrukin, ŞA, (3)
Adad, TA, (32)
Ahşeri, KA, (29)
Ahudurenşi, KA, (32)
Anisus, ŞA, (42)
Arami, ÜA, (32)
Arbela, ŞA, (9)
Arri, ÜA, (30)
Aşağı Deniz, (3)
Aşşur, TA, (3)(9)(32)
Aşşur, ÜA, (2)(3)(4)(6)(9)(14)(15)(16)(17)(18)(19)(20)(21)(27)(28)(30)(32)(33)
Aşşur, ŞA, (9)
Aşşur-uşallim, KA, (32)
Babil, ÜA, (32)
Barnakeliler, HA, (1)
Barnaki, ÜA, (2)
Beir, TA, (32)
Bel, TA, (32)(33)
Bel-habu, KA, (33)
Bel-iddina, KA, (6)
Bel-usallim, KA, (24)
Buşşua, ŞA, (4)
Dakku, OA, (33)
Dur-İlil, (18)(19)(20)
Dusanni, KA, (24)(27)
Du'ua, ÜA, (2)
Du'ua halkı, (1)
Erbil iştari, TA, (3)
Esarhaddon, KA, (3)(8)(9)(13)(14)(15)(16)(17)(18)(19)(20)(21)(22)(27)(28)(30)(33)
Gula, TA, (9)
Harrania, ŞA, (12)
Hilakku, ÜA, (1)(2)(3)
Hubuškia, ŞA, (12)(13)(14)(15)(32)
Hubuşna/Hubuşnu, ÜA, (1)(2)(3)(5)(7)

ik-Tešub, KA, (7)
iskitler, HA, (1)(2)(12)(13)
iškpa, KA, (1)(2)
išum
Kakzu, ŞA, (9)
Kalah, ŞA, (9)
Karkašši, ŞA, (24)(25)(27)
Kaštaritu, KA, (23)(24)(25)(26)(27)
Kilman, ŞA, (27)
Kimmerler, HA, (1)(2)(3)(4)(5)(7)(10)(13)(23)(24)(25)(26)(27)(29)(30)(33)
Kišaššu, ŞA, (23)(24)
Kullimeri, ŞA, (6)(10)
Hannai, ÜA, (12)(17)(18)(19)(21)(22)(32)(33)
Mannalar, HA, (1)(2)(3)(13)(16)(18)(19)(23)(24)(25)(26)(27)(30)(31)
Marduk, TA, (3)(9)(33)
Marduk-šumu-ušur, KA, (26)
Marduk-šapikzeri, KA, (33)
Markuha, ŞA,
Medler, HA, (23)(24)(25)(26)(27)(30)
Medya, ÜA, (32)
Mehranu/Mihranu halkı, (1)(2)
Nabu, TA, (3)(32)(33)(34)
Nabu-bel-ušur, KA, (3)
Naburimani, KA, (31)
Naširu, KA, (26)
Nergal, TA, (9)(32)
Nikur, ŞA, (31)
Ninive, ŞA, (9)
Ninive ištari, TA, (3)(9)
Ninlil, TA, (9)
Nusku, TA, (9)
Parsua, ÜA, (31)
Pitaneler, HA, (1)(2)
Pumu, ŞA, (10)
Ramadani, ŞA, (30)
Ridalilar, HA, (16)
Rusa, KA, (9)
Sandu, ŞA, (27)
Sikriš, ŞA, (30)
Sin, TA, (3)
Siriš, ŞA, (16)
Šamaš, TA, (3)(10)(11)(12)(13)(14)(15)(16)(18)(19)(21)(22)(23)(24)(25)(26)(27)
(28)(29)(33)
Šaparda, ÜA, (24)(25)(27)
Šarru-iqbi, ŞA, (17)
Šeiršibku, KA, (9)
Serua, TA, (9)
Šubara, ŞA, (25)
Šubria, ÜA, (4)(7)(8)(9)(10)
Subuhnu, ŞA, (4)
Tabal, ÜA, (1)(2)

Teušpa, KA, (1)(2)(3)(5)(7)
Til-Aššur halkı, (1)(2)
Tuaddi, ÜA, (30)
Ubbume, ŞA, (9)
UD-pani, ŞA, (30)
Urartu, ÜA, (9)(10)(11)(28)(34)
Urartular, HA, (9)(13)
Ursa, KA, (10)(11)
Urta, TA, (9)
Usisi, ŞA, (26)
Yukarı Deniz, (3)
Zalipa, ÜA, (31)

H. Aššurbanipal (MÖ. 668-627)

Adad, TA, (1)
Ahšeri, KA, (1)(2)
Aikanani, ŞA, (2)
Andaria, KA, (2)
Arbela, ŞA, (2)(3)
Arbela ištari, TA, (1)
Asipa, KA, (6)
Aššurbanipal, KA, (3)(4)
Ašdiaš, ŞA, (2)
Aššur, TA, (1)(2)(3)(5)
Aššur, ÜA, (2)(3)(4)(7)(8)
Atrana, ŞA, (2)
Ausiaš, ŞA, (2)
Bel, TA, (1)
Birišatti, KA, (2)
Busutu, ŞA, (2)
Dunanu, KA, (4)
Elam, ÜA, (3)
Erisinni, KA, (1)
Erišteiana, EA, (2)
Gagi, KA, (2)
Gumusani, ŞA, (7)
Gusunê, ŞA, (2)
Güneşin Battığı Deniz, (5)
Güneşin Doğduğu Aşağı Deniz, (5)
Harsi, DA, (2)
İštar, TA, (3)
İštar-duri, KA, (1)
İštatti, ŞA, (1)
İzirtu, ŞA, (1)(2)
Kidmuri Kraliçesi, TA, (1)
Kulimmeri, ŞA, (2)(6)
Kumurdai, ÜA, (2)
Kuppi, ÜA, (5)

Lubdu, ÛA, (2)
Mannai, ÛA, (1)(2)(5)
Mannalar, HA, (1)(2)(7)
Mannu-ki-ahe, KA, (4)
Matai, ÛA, (5)
Matai, ÛA, (5)
Nabu, TA, (1)(5)
Nabû-damik, KA, (3)(4)
Nabû-usalli, KA, (4)
Naziniri, ŞA, (2)
Nergal, TA, (1)
Ninive, ŞA, (1)(2)
Ninive İştari, TA, (1)
Ninlil, TA, (5)
Nusku, TA, (1)
Parihia, KA, (2)
Paša-su, ŞA, (2)
Qade, ÛA, (5)
Raidisadi, KA, (2)
Rusâ, KA, (2)(3)
Sahi, ÛA, (2)
Sihua, ŞA, (2)
Sin, TA, (1)(2)
Şamaš, TA, (1)(2)
Şarati, ŞA, (2)
Şarru-ikbi, ŞA, (2)
Şupriali, HA, (6)
Ualli, KA, (1)
Ubbume, ÛA, (2)
Umbadara, KA, (3)(4)
Uppiš, SA, (2)
Urartu, ÛA, (1)(2)(3)(4)(8)
Urkiamun, ŞA, (2)
Urmete, ŞA, (2)
Ursâ, KA, (4)
Urta, TA, (1)
Uzbia, ŞA, (2)

IV. YIKILIŞ DÖNEMİ VE SONRASI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KAYITLAR

A. Nabopolassar (MÖ. 625-605)

Akkad, ÜA, (1)(2)
Aşşur, ÜA, (1)
Aşşuruballit, KA, (1)
Babil, ÜA, (2)
Bit-Hanunya, DA, (2)
Dicle, NA, (2)
Fırat, NA, (1)
Gablını, (1)
Harran, ŞA, (1)
Hindaneliler, HA, (1)
Mannalar, HA, (1)
Mısır, ÜA, (1)
Nabopolassar, KA, (1)(2)
Nebukadnezzar, KA, (2)
Suheliler, HA, (1)
Uraştı, ŞA, (1)(2)

B. Ahd-i Atik (MÖ. 594)

Ararat krallığı,
Aşkenaz krallığı,
Med kralları,
Minni krallığı,

C. I. Darius (MÖ. 521-486)

Arablar, HA, (1)
Armina, ÜA, (1)
Aşşur, ÜA, (1)
Babiruş, ÜA, (1)
Bahtriş, ÜA, (1)
Darius, KA, (1)
Gandara, ÜA, (1)
Harahwatiş, ÜA, (1)
Haraiwa, ÜA,
Hwarazmiş, ÜA, (1)
İonialılar, HA, (1)
Katpatuk, ÜA, (1)

Mâda, ÜA, (1)
Makalar, ÜA, (1)
Mudraja, ÜA, (1)
Ormaza, TA, (1)
Parsa, ÜA, (1)
Parthawa, ÜA, (1)
Saka, ÜA, (1)
Sataquš, ÜA, (1)
Sparda, ÜA, (1)
Suguda, ÜA, (1)
Uwaja, ÜA, (1)
Zranka, ÜA, (1)

D. I. Xerxes (MÖ. 485–465)

Ahuramazda, TA, (1)
Akupišler, HA, (1)
Amyrgli Kimmerler, HA, (1)
Arabia, ÜA, (1)
Aracosia, ÜA, (1)
Arminia, ÜA, (1)
Aššur, ÜA, (1)
Babil, ÜA, (1)
Baktria, ÜA, (1)
Bannešu, (1)
Drangiana, ÜA, (1)
Elam, ÜA, (1)
Gandara, (1)
Haria, ÜA, (1)
Kappadokia, (1)
Karlal, HA, (1)
Kimmerler, HA, (1)
Korasmia, ÜA, (1)
Kuš, (1)
Libya, ÜA, (1)
Maka, (1)
Media, ÜA, (1)
Mısır, ÜA, (1)
İndia, ÜA, (1)
İonlar, HA, (1)
Parthia, (1)
Persia, ÜA, (1)
Sakanlar, HA, (1)
Saqdia, (1)
Sardis, ŞA, (1)
Sattagydia, ÜA, (1)
Skudralar, HA, (1)
Tuzlu Deniz, (1)

Urartu, ÜA, (1)
Uraštu, ÜA, (1)
Xerxes, KA, (1)

E. Herodot (MÖ. 485-424)

Alarodlar (Alarodoi), HA, (1)
Arminya, ÜA, (1)
Kolkhisliler, HA, (1)
Maisistios, KA, (1)
Matienler (Matienoï), HA, (1)
Paktyik, ÜA, (1)
Sasperler (Saspeiroï), HA, (1)
Siromitres, KA, (1)

F. Xenophon (MÖ. 430-357)

Armenialılar, HA, (2)
Armenler, HA, (1)
Artukhes, KA, (1)
Karduklar, HA, (1)
Khaldeliler, (Khaldoi=Haldililer), HA, (1)(2)
Kyaxares, KA, (2)
Kyrus, KA, (2)
Mardoniler, HA, (1)
Taoklar, HA, (1)

G. II. Darius (MÖ. 424-404)

Melidu, ÜA, (1)
Niduntu-bel, KA, (1)
Şamaş-barakku, KA, (1)
Uraštu, ÜA, (1)

H. Moses Khorenats'i (MS. V. Yüzyıl)

Ara, KA, (1)
Armenia, ÜA, (1)
Aşşur, ÜA, (1)
Ayrarat, OA, (1)
Ninive, ŞA, (1)
Semiramis, KA, (1)
Tuz gölü, (1)